Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Moreh nevukhim = Doctor Perplexorum

Mosheh bar Maimon
וומימ וב השמ

Yesnits, [5]502 [1741 oder 1742]

VD18 13301985-001

[וושארה קלחה]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9286

Visual Library

אמר המדפיס

כאיל תערוג על אפיקי מים כן צמאה נפשי לאלהים אל חי אחד האמיתי מתי אבא ואחסה בצל כנפיו·מזרם וממטר בנקיון הסלע רצתי וארדוף כבן עשרים לדרוף ולהשיג שלל עליון אורה חיים למעלה : אז ישיר ישראל עלי באר ענו לה הוא הבאר אשר אמר ה' למשה אסיף את העם ואתנה להם מים · ויהי כי גאו ועמקו ממני לדלות מקוצר המשיג ועומק המושג תרו עיני להביט אחרי משה ופניו לא יראו כי קרן אורו וליהנות ממנו לברך בורא מאורי האש אשר ריח ניחוח לה' העליתי על מזבח הדפוס להדפיס ספר משנה תורה אשר שם משה לפני בני ישראל· הוא הי"ד החזקה להרמב"ם ז"ל פה ק"ק יעסניץ וסביביו נשערה שבעה קני מנורה · הם שבעה פרושים המאירים לארץ ולדרים עליה : ועתה כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים להשקות מבאר ההיא יערדי צאן קדשים אשר על שפתו יעלה מזה ומזה כל עין מאכל ועליהו לתרופה ובתוכו גם עץ הדעת נכספתי לשלוח ידי ולאכול ממנו ושם הבאר עוס"ק בישובו של עולם ומי חיצר וכורא מי כמהו מורה נבוכים בארץ ומלאה הארץ דעה : על כן קראתיו עץ הדעת והנה רבים אומרים לנפשי השמר מעץ הדעת טוב ורע ולא תגע בו יד ופעם אל יהרסון אל ה' לראות ונפל ומת ואני אמרתי אם חפץ ה' להמיתני לא הראני את כל זאת · ואף כי אמר אלהים מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו רק מעץ הדעת אך טוב לא אמר אלהים ולא שמענו מיניה·כמו שנאמר דע את אלהי אביך · וידעת היום והשבות אל לבבך · למען דעת כל עמי הארץ וכו' ובכן עץ דעת הזאת עץ החיים היא למחזיקים בה · על כן הגרתי כניבור הלצים ועברתי משער לשער במהנה · וקראתי ברחובות השווקים מי לה' אלי ויאספו אלי בני לוי אנשים אשר נתן אלהים בלבבם לקרב מים ס"ם אל המלאכה ה"ח האלוף התורני כהר"ר נתן פייסל בן המנוח כהר"ר זאב סג"ל ז"ל מבערלין נכד הקציץ המפורסם כהר"ר זכריה ז"ל ממגרשי ווינא·וש"ב האלוף התורני כהר"ר ועקל סג"ל מקרעמזיר ממשפחת ר' קאפיל ר"ם המפורסמים וויגא ממשפחת הגאון מהר"ש שפירא : המה סמכוני במיטב כספם בהצאות הדפוס והיו ידי אמונה עד בא השמש צדקה לעניי דעת הוא ספר המורה לאורה להאיר על הארץ ולנבובים בארץ עם של שה פרושים · כי המשולש שם טוב אפודי וקרקאש באותיות יפות והדשות בנייר טוב ולבן בדקדוק הנהה ואמונת פועלים בעיני הרואים תחנה מישרים : ומי יתן מציון ישועת ישראל שיאצל מן הרוח אשר עליו על רבבות אלפי ישראל ויהיו כל עם ה' נביאים · כי יתן ה' את רוחו עליהם בשובו את שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל :

לסדר ולפרט ומדריך לא יראתם לדבר בעבדי במשה
כה דברי המעתיר ישראל בר אברהם ז"ל המדפיס בק"ק יעסניץ :

ויען כי ראיתי שחפץ ה' בידי הצליח ועשה פרי · אמרתי בלבבי את לעשות לה'הוא לבל יפידו תורתי · ולמען ספות הרוה את הצמא שלחתי את ידי גם בעץ החיים ואחזתי בקרני מזבח הדפוס להעלות ספר ד' שרשים כמראה ותבנית שהראתי בזה המורה · וכאשר יצא לי אור ממעט השעם אשר טעמתי בעץ הדעת · כן אפרסמנו גם בעץ החיים להיות להם מאור עינים :

התנצלות המגיה

זה סיום שקויתי · מלאתי וגם רציתי · תני לבדי את המרחה ונשתומתי · כי בכה שלשה תמשים · עלי נלבבים · תאר למכרי מלכים ממה מרדיים · כ"ם בחלוף ושמרומים כ"ם כהר"ר ישראל בת"ח בעל המדפים בק"ק יעסניץ · והשני לו בחלוף והיקר כ"ם כהר"ר פייטל בן מקונה כ"ם כהר"ר ואב ווחלף ר' פייטלם מנל ז"ל מכרלין · והשלישי היקר והנעלה כ"ם כהר"ר ועקל בן מקונה כהר"ר יעשיע מנל ז"ל מקרעמזיר · והמוני כמשולם לא במהרה יעתק · כי הצור ס' את רומם · ונזילו מכיסם כספם · והתחלתו בכל כוחם · להדפים בשוקעות הספר הנכבד והיקר המפורסם · הן הן נופי תורה ועקרי הדת והתחומה כולם · כל ספר בנין החכמות התורניות · והוא יתד שבכל תלוי בו ועמוד שבכל נשען עליו · כל עני הגן לא דמה אין כיוצא · כ"ם מורה הנבוכים להרמב"ם ז"ל המכותר כזה תאר תנחמו בו·והמה רלו את בנעור כי עשה מלחכה גוף · כי כבר סייעתי במלחכת הקודש כזו בספר הקדוש יד החזקה להרמב"ם ז"ל הנדפס כאן · וקראתי לי קריאתה של מכס · מכת הקודש · קדושם לשעתה ולעתיד · לבקש ולתור בחכמת המורה · וכן לומרים לי תור כה כגבור מלניך ולב פתח יועיר הגבה · תבדר הפנות · תקלק הפסולת · עד שיצא לאור מעמטו ומעשהו נקי · ואף אמן הרחוי ובראות לי להדפיס עלמי בתרחק לשלה ומבוטלת מלבני"ם הלוט · ולהיות בחבת אל ה"קלים כמוני · כי כבוד תני בתרך סגר עלי פי המד"ר · ויך לחמלת לבי לשוב כדרך הזה · בחתרית דמרי ניתת תלי זיויה קולבת דעיה קולתיה תלם · ותדול כחה של תלחמה זו דשניה הדוקה לפילו על תקר תמונית מתחת ידו דכר שתיבי מתוקן כרלוי · ומכ"ם כמוני יניר תומר בתחם ונכוח תדל תיסים תשולל בכל בעדר סהבכה נגלו בתגלות הבחרות ותיבי יודע להבחין בין טוב לרע ובחסירות ויתירות לא בקיבת · לן כל כי אתי מלאת ערי ליה לתיבים לאוזניו כי מלחכת שמים היח · ומעתי תקותי כו יהעלה ירתיבי דרך בתחת · ועתה מאד שותת ונוהת לבי מלפניך בעל רחמים חיים ומלך עולם · שתתמיכני ותאזיבני עוד לתקריב קדשים על גבי "מ"ב"ח הדשם · ותלמים בעלמו בתתן עלי · שת בידי מכעתי סיכה · ומעשעני תנוחה · ושמיתי כיד ה' השוכה עלי · ולח עברתי ח"ו על תרור הנוסה מלחכת ה' כרמיה · ועל זה הנער תתעלל לפני כל יקר רוח חיס שכוכם · כי יש"ת וכי יקרה תיזה טעות לפני · שלח יתלו שקפה בתסרוני לכך · כי כל המעיינים יעידון ויגידון כלם כחמד כסם שח"ת לכך בלח תכן כך ח"ח לדפוס בלח טעות · כי תקנון המומים רבים הית · וגם דוד המלך ע"ה תמר סגיחות מי יבין · ומי סיזוניני לכך זכות · יסיב לו קגומל המתני נמוטו טהור כרוב כרכות : לפרט לח קס בישרתל כמשה :

כ"ע הקטן והצעיר הבחור משולם זלמן בן כמר חיים סגל מיעסניץ סמוך לק"ק דעסוי :

8° Ba 80
50
58
50
Bd
BIBLIOTHEK DER ANTHROPOLOGISCHEN GESELLSCHAFT
7079
UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek

קרקאש

דברי שמואל בן תבון

המעתיק המלמד הזה מלשון הנביאים אל לשון עבריי אמר שתגלגל לי מהיותי חכם בעיני השיחלי לבבי לבוא במשעול המעתיקה הפר הלזה הפר גדר מזה ונדר מזה נדר צורך ידיעת הלשון המועתק ממנו ותוכפי שמוסיו והבל הבלי הספר ועניניו מהימין ומדר צורך ידיעת הלשון המועתק חליו וכל סרעיו ועניניו תמידיו ותורתיו מבשמל וזה מפני שהמעתיק היה מעשה לחלל וכל מעשה יש תורכב סבות למליאותו ולהפשותו ולא יחלט לחתוך מהם והם הפועל והחומר והצורה והתכלית . וצורה המלאכיית צריך פועלה אל כלים בחתר ועשה תותה כבניין הבית על דרך משל שהוא חפ' מן המעשה' ומפת מליאותו הם הכלי חתר הוא הפועל והחכנים והקורות והרעפים ויתר מה שצרי אל הבית בהכנותו מהם לחומ' ואו יעשה הכותב לנורת הבית ותמנם הוא צריך נעשותו תותה אל כלים הבי' לתקן בהם החכנים והעצים הצריך אליו לבניינו ועד שתעשה הנורה כראוי ואו יגיע אל התכלית המכוונת בבניין הבית שהוא לדור ולהתלונן בו ככה אי תרבע אמנו למליאות בנין הבית כן המעתיק המעתיק הוא הפועל והדברי הספר המועתק הם החומ' אשר לו ידעה המעתיק גם לו נדברי הספר החתום וכאלו נעדרו ממנו ולא יגיע אל ידיעתם רק בידיע' ולשון חתר בו חומר הספר ומפות תקריו והבבל עניניו הספר נגלו ונסתרין והבדת עניני דברי הספ' כתו' שם מבלי שנו אל הלשון אתר יעתיקנו שיו היה נורע המעתיקה ולא יגיע המעתיק אל זה כי אם בידיעת הלשון אתר יעתיק אליו בשלמות וכל דקדוקיו ותוכפי שמוסיו ואם לו בכללים אתר בהם תתוקנות המעתיק ולא יגיע אל התכלית המכוונת כה שהיה הבית תבלי בלשון המועתק אליו הספר את דברין ואת עניניו ולא ישלח להם מוצע מלה הספר וכבר גלה אבת מרי ז' כל זה בפתיחתו אתר עם' להעתקתו ספר תוכת הלבות ועניני' אתרים זכרם אתר בעבורם גם כן נדרך להמציע ולידע מהעתיק ומפני שהוא הרחיב בהם המתק' קצרתי תבי לזכרם . ותבי לא נעלם ממני מכם מחוסה ויודע תבי ויבין במושגם שליחותי בשתי הלשונות העברית והערבית וכל שכן בלשון הערבי שידיעתי בה מעולה כי לא נדלתי בין תבני' ובתדבותיה ולא כתבתי עד תכוונתי ועוד כי ידעתי חסרוני הגדול בהבנת דברי הספר הבבבל הזה מאמר מורה הבבוכים ועניניו מפני ערובם עניניים עמוקים מאד והוא כולל תכמות רבות ורמות מעניני רוב תאקם עמנו אתר בגבולינו זה נעלמות וחולי מעניני בלם מפני שאינם מתעסקים בהם ואינם נמצאות אתם ומעט מזער פקתיתי עין נקתם כי היו אתי קצת ספריה בלשון ערבי אתר אבי יודע בו מעט ובעירבי לבני ללמד מהם כיבלתי הקצרה ומבל הלה הספרים אשר זכרתי היה לי להמנע מהעתיק הספר הבבבל הזה אבל כמו שהביאה תשוקת תכתי האהן וכבונה אותם ובראתם החפיד הבהן רבי יהונתן מר"ו ויתר תכלי בקצת ירחיו עיר מגבי לשלח אחרי הספר המוכר א מצרי' בשמעם את שמעו ויתבננו על פי כתבין של הרב הגדול הפילוסוף התלבי הכור הטהור על רחש גלותינו מרנא ורבנא משה בר"ם בן כבוד הרב הגדול רבי מיימון ז"ל הוא המתכר את הספ' הזה ויקבו מתתו לשלחו אלי מועתק לתשובה לו בלתי מועתק והשתדלו בזה השתדל גדולה בן הבחיה אות' תשוקתם להשתדל בהעתקתו בהנייעו אליהם השלי ולי תבי שמואל כ"ם יהודה ן' תבון ז"ל קראוני ובלי שמו בניה' שמבי מידעתי תבי חיתה בלשון הערב ומפני שתין בגבולם אין מתבני הלשון החוה ויקראו בי מיד להעתיקו להם בכוכותי ובחשר תשיג ידי ותע"פ שהודיעתים את קלקורי בהעתקה מן הבבי' שזכרתי לעיל תבי שנתקבל בה קצת תועלת ותכהליה בהעתקה חלושה ומעוטה מן התועלת בעניינים הנכבדי' אשר יכלם הבבר הזה הוא הדבה בעומקו ולא יכולתי לבשוב פניהם ושמתי עצמי בשפל מתעבר ובוטח והעתקתיו שם קוצר השגתי ומשענתי בזה על שני דברים הלזו שתיינין בכל מלה מסופקת בספרי' שבעתיק תבי המעתיק' אשר לא ידעתי בספרי דקדוקי לשון הערבי ובספרי הערב הבמצתי' אתי ותחשר לשם יפלני אחר זה שום שכל תשלחנו אל הרב הגדול המחבר את הספר והמולידו ותשלל אותו לתיות עיני בו ובכר אחלתי ממנו אחלות רבות על פי בתבי בדבר' סופק לי שום וקשה היו בשגגן שמשלחו בספר כי לא הוגה הספר הזה עיני אלינו .

בשני הדברי' הלזה בסלתי אחרי הסחכי בלבי הסומך לכל הנופלים ותאתי לשלל לשמור פתחי פי משגיח' ולהציליני מהכשל על רוב חסדיו ועל זכו' הרב בשתתי שתעזרני אשר טרח והשתדל לאחר הספר הזה למען תתכשט תועלתו בתומתנו בהיות עיניהם בתמונת הלל וכת ורותיו ולהייטיר לבבם להתמין בתות ולהרחיק השקר :

ועתה מפול אלי תחלתי לפני כל מעיין בספר הזה אשר אם ימצא בהעתקה טעות או שגיאה בלשון או בדקדוק המלות אל בין לשון זכר לנקבה ובין רבים ליחיד ויחיד לרבים וידיעני לכף זכות שהרבה פעמים יקרה במלה אחת שתהיה בלשון העברי על לשון זכר והיא בלשו' הערבי על לשון נקב' וכן יקרה בין רבים ליחיד ועוד כי בלשון הערבי כשיקדימו הפעולה לפני השמות והנושא מונבג ואף על פי שיהיו השמות על לשון רבים ישימו הפעולה על לשון היחיד כדרוב המקומו' וכבר בא מזה במקומות בלשוננו עד שהזהירנו בעלי הלשון לפרש בפעולה המורה על היחיד שהוראתה על כל אחד ואחד מן הרבים הנכללים בשם הבא אחריה וכל שכן שיזמנה זה בפעולה היה לו מלת הוא אף על פי שתבא אחר השם או בכנין פועל שלא הוזכר שם פועלו או נפעל אל כתפעל שלא ירגישו בפעולה שהיא על לשון יחיד אם יהיו השמות המתוברים בה רבים ועוד שאין הפרש בלשון הערבי בין שמורם על הנקבה החתת והרבים הזכרים ולא בלשון הרבים בין נקבות לזכרים ועוד שמלות רבות הם בלשון הערבי עם קצר אחד ובלשון העברי עם קצר אחר כמלת דמה שתתקרא בערבי בל"ת ובעברי בלע"ד או בחל"ף וכן קבל נקצר בערבי בלמ"ד כלומר לתקבל לו ובעברי לתקבל ממנו וכן עשה שיקצר בערבי בתתוספות בלמ"ד עושה לדבר ובעברי לדבר וכן יעשו בערבי בקצת עניניהם בתלו שלא יתצתו בעברי בעניי' סהם בתוספת שם שבערבי כשירצו לומר שיש בעולם תו בנתצת דבר אחד יתמרו יש שם דבר אחד רומזים במלת שם אל המליאות ואין זה נתוצת בלשון עברי ותלת זה עניניים ודברים רבים מאד שיש הבדל בין שתי הלשונות גם יש מלה שהיא בלשון הערבי הרוב ובעברי היא נהוגה תעט הנה בערבי בארוניים לומר לפי דעתי תו לפי דעתינו תו לפי זה העניין תומרים על דעתי תו על דעתינו קוץ דבר משניים תלת על בתקום שתשיתים בעברי תלת לפי תו כפי על הרוב והנה נתצת על דעתך כי לא תרבע רושה לפי דעתך זה בלבד תני זוכר בלשוננו בעניין הזה וכל זה יכשיל המעתיק כי יתוסך תח' דרך הספר תפני טרדתו בהעתקתו וישעה בין זוכר והנקבה והרבים ויחיד ותלת תן הזכרים ותאר לא נזכרו תו יקל בקלקתם תחר שיתצת כיצד בבן בלשוננו ותם לא ימצא כי חס בתקומות תעטים ותכי ירח תהכשל בכל אלה העניינים תו בעת ההעתקה ותף על פי שבלבי לשוב ולחזק את כדק בהעתקה תחר השלימי תותה תכי ירח שיאתרו זולתן שלא תרגיש בהשתחיך לא תירח תהכשל בזה .

דהנה הרב הגדול מורנא ורבנא משה עבד השים כסדרה לדבר מיט בדברי תכלוה בספר המדע ובתקומות תחרים תן התבור תהוה בתוך לחתר לשון העברי בעניינים תהם הנה שתם בתלת שם בהוכרת בתקומות רבים כתב כראש ערך רחשון תספר המדע יסוד יסודות ועמוד התכמות לידע שיש שם תלוי רחשון ובסוף הלכה שניה שלמר אין שם תלוי אלא שתם תלבדו ובכל זה נמצא אחר דברי התכמים בלשון העברי כי בעברי לא נמצא זה בעניין ומצא אחרן זוהת ידעו לקרות אותו אך קראו אותו בלשוני תחת הש"ן והש"ן ביניו בלשון עברי לא נמצא לו בלשונות אחרות בתלת אחרות נתם בתחבר בלשון עברי לא נמצא תחת שנה בין בעניינים תהם ותע"פ שתיכנו בין עיניו ולא תעתיק אותו אין יולט תעתיק תמלה שהיא בין עיניו וכפיו והוא טרוד התחשבה בהעתקתו מהמוסך אחר עניין בלשון שהוא תעתיק ממנו ואחר תלותיו והמתקן אחרי יקבל שכרו תלבו בתקנו את מעותיו והבסירו מבסול תספר אחובר להבסיר התבטולים מדרך עמנו ולבקל תסילות לבבם ועוד כי אנן מודיע כי בתלת רשות שלא התבחר בלשוננו אם הורשת זכר או נקבה תשמש בקצתם על לשונו נקבה ובקצתם על לשון נקבה כאשר יזמין לי לא תדקדק בהם בתלות אחיות ונוחות והפעלות והסבלות ושלשת ותכלית ודעת והדומים להם כי מפני שהופס אחות תו"ו נוספת יסבלו

פתיחת רבי שמואל אבן תבון

להשתמש בהם בהוראת הנקבה ומפני שמצאתי בספריהם מלות במשקלם בהוראת הזכר כמו ואחז כפרי פלגות וכמו והיה רחשיתך מצער ואחריתך יצמח מאד לפיכך גם כן על לשון זכר גם החלות שימצאו בספריהם בהוראת הזכר והנקבה יתר כדרך ורוח כיוצא בהן לפיכך בהן לתפוך בהם לתחת דרך הספרים ולפשט בהם על שתי הלשונות כאשר יקרה לי ומעט תמצאני לתפוך בהם לתחת מלה תחת במקום תחת בלשון תחת ובמקום תחת לתעתיקה על לשון תחר כשתסכול המלה שתי הלשונות גם במקומות לכתוב על מלה תחת לשון תחר מחון ולא לכתבנו עליה במקום תחר ככל זה לתפוך תחר לכתוב מרי ז"ל כאשר לתפוך לתרגם בכוונים שלא ימצאו בספרינו כמו שתבלבל שלכתבנו מפילוסוף להמצוך בו לתר לשון הערבי שבהם לות גם כן ממנו וכן דרך מחברי ספרי החכמות לבנות בניינים לא נכנו לבניהם ולחדש מלות לא שערום לתשוניהם ולשחול מלות מלשון הקמון ולעשם ויפילום על עניין בלתי העניין לתר יפילום הם עליו ובלבד שיהיה כן שני העניינים הם פנוק דמיון ואם אין דמיון על לחמת ולכל זה יהיה קונר כל לשון כדבר בעניניו חכמות עמוקות הלא גם בניתינו עליהם השלום הזכרנו לשחול השמות בדברם בשם ומלאכיו או בשאר מדברים השתומים שלתר הזכרנו הרב הגדול בספרו זה וגם במקומות רבים לתרחק במליצה שבייתי יכול

ואחרי הניתי דברי התגללותי הלה למעיינים בספר הזה לתר בגללם כתבתי הפתיחה הזאת כראשו כי לא להתגדל בתתוללה לא תברתי הם מלינות ומשקלים ולתרוי הודיעו לותם את תתר הוא לי להודיעם לתחל בהצעתת הספר והכתב לתר לפני פתיחתו לתר כתב מחברו לתלמידו החכם לתר הצירו לתכר הספר הזה כתתר תרתו כו ושם לתחר שלמי תשלה

להרחיק הם ולכלותה מירתתי שלא לשכח העניין לתר רצינו המחבר ותולי לא לחזור בלשון הבלות והערב כעת ההצעתה לו לא לדעינו כתתר התודעי מקצורי בלשוניתך לבקיתים ולידעי יקרה זה ומעט תמצאני לכי בספ׳ הזה מפני שברתתם לי תועלת בתחדשו והוא למנות הפרקים לתר בכל לתחר מן החלקים ולכתוב ברתש כל פרק מניינו וכבר הודעתיו זה לתל הרב הגדול בעל הספר ובלבי מניין הפרקים כתבתי לו שתלותי להודיעו הפרק לתר בו שתלתי להקל מעניין טורח תפוש המקום ולהקל מעלי מהתריך לכתוב בשתלה וכן יקל למעיינים בספר הזה וללומדים לותו בכל מקום לתר יגיע לשחול לתחר מחברו מהחוק ומקרוב בהודיע הפרק לתר בו ישחל ולא היתה הסכה הגדולה לתר בניתתי לתל זה ׃

ואחרי הניתי דברי התגללותי הלה למעיינים בספר הזה לתר בגללם כתבתי הפתיחה הזאת כראשו כי לא להתגדל בתתוללה לא תברתי הם מלינות ומשקלים ולתרוי הודיעו לותם את תתר הוא לי להודיעם לתחל בהצעתת הספר והכתב לתר לפני פתיחתו לתר כתב מחברו לתלמידו החכם לתר הצירו לתכר הספר הזה כתתר תרתו כו ושם לתחר שלמי תשלה

נשלמה פתיחת רבי שמואל ן׳ תבון המעתיק ז׳ל

פתיחת החכם הכולל רבינו שם טוב

אמר

שם טוב בן לתדוני החכם הרב רבי יוסף בן כבוד החכם השלם החסיד רבי שם טוב ן׳ שם טוב תנ״כה ׃ למה ערתיתי ספר מורה הנבוכים גדול המעלה ותתועלת והוא ספר כולל ביתור כל התורה כלה על דרך החמת והיחוד זה הספ׳ ומשמרו בשכר׳ הוא לתכוב למעלה ובחמד למשה והוא מובטח שהוא בן העולם הבא ובוונת זה הספר הוא בשלם מלד למעיינים לתר בזמננו זה לתמתי לבתר זה הספר ביתור שהיה גלוי מבלתי עבור על מלתר הרב וגם כי תיקרתו לתלוק על הכוונ׳ התלהית לתר שמך לתחתיות ובפרש המיוחדת בהשגתו בשלמה מהמון העם כמו שלמ׳ מוד יי׳ ליריתיו ולם ההכרח יכריתני לדבר קצת מהלשונות העמוקות הבלתי מוכנות הנמצלות בו ולבתר גם כן בתרוכה רבים מהדברים לתר בתו מדברי הפילוסופים כדי שיוכן סתרי התורה ונעזר מהמתרגמים במה שלתרנו מהם בכון ומהם לשחל העוד כמו שלמ׳ דוד הודני יי׳ דרכך והכני בתורתך ׃

מיעור למעין שוררי ׃

אמר שם טוב למה שהיתה שלמות הכסף לתמצ׳ הוא בשלמות המדות ומעלו׳ שכליות כי התבתר בספר המדות כי התעלה לתדם ולחוזרו הוא בפעולתו המיוחדת והוא פעל הכסף המדברת כפי התעלה והיו הפעולות קמיוחדו׳ לתדם שתים לתר יש להם שכל לתחת כפי עצמה ולתחרת למה שהיא בשמעת בשכל והשמעת לשכל נקריאת מעלה מדותית ולתר יש לה שכל כפי עצמ׳ נקראת מעלה שכלית ולמה שהוא שהוב התכסים יון להם שכל לתקור ולהרוש הדברים לם מפני כי כני העליים הם משמים ולם מפני טרדות הזמן ונקראת ברכי הנוף לתר רוב העולם במזכין לתריו יתוייב להשיג שתי שלמיות שלמות המדות ושלמו׳ הכסף שיקובל בקבלה כדי שלא ימצאו בעת שימותו בעדרי׳ מבלי שלמו׳ ולקה שהלמדי׳ דעת ותכמה ומוסר לת העם יש חלוק גדול כי זה לומר בכה וזה לומר בכה רלה הקדוש ברוך הוא לזכות לת ישראל ונתן להם תורה ומצוות תקים ומשפטים ישרים להשיג תי העולם הזה ותי העולם הבא ובעבור שימלת תחלוקת בין החכמה והתורה ברבים מהמוסכלות הנתלים בתלים וגם בתקים ומשפטים לשר ירלה בתתלת הדעת שהם משפטי׳ בלתי נתקים והיו קלת מהחכמי׳ חוסבים כי התור׳ והחכמ׳ בעשו כלרות זו לזו וחסבו רבים כי התור׳ היה לתת כי היה מלת הסם וכל לתרת תלוה נרופה וכ׳ התקירה העיונית והחכמה יון לה מניות ובפרש מהדברים לשר כתו בתורה והמשתירה להם והולך בתקיר׳ העיונית הולך כלי משנתשעה וכי הוא כהולך בזוני הלילה במדבר יחידי במקום תסך עכן וערבל כי זה היה לך לתכדון ויפול מזה מזורות בל יקום ׃ והכשים חשבו הפך תלו כי התקירה העיונית היא לתמך ולתרו כי השכל והדעת שני מלורות התתור הנדול הוא השכל וכי הדת יקבל תורה מהשכל כמו שהלכנה תקבל התור מהשמש ולם השכל יאמת מה שבא בתורה הוא לתת ולתוקם ולם לי צריך לפירוש ׃ וקלת חכמים חשבו כי כל מה שבתתור׳ היה לתת ומה שבא בחכמה הוא גם כן לתת כפי התקיר׳ בלמנות תכלהנואה היה לתעלה מן השכל לכן קמו שלשה מיני חכשים ׃ יש חכשים חשבו לפיהל כל מה שלמרו הפילוסופים כנגד הדת וגם בתברים רבים מושכלות הנתלים בתלהים כמו שעשה החכם לבוז״ל תלנו״לי בעשותו ספר ההפלה להפיל הפילוסופים ׃ וחכשים חשבו שהחכמה לי למנות ותורה התיהם להמון הקם כדי שיזכו ויחיו תלו עם תלו כוה העולם והוא לתם דמיונים כדי שיעשו המעשות ויתרחקו מהדברי׳ המנונים ׃ וקלתם חשבו כי התורות כלם הנמצלות עליהם בשלות זולת תורת משה רבינו ע״ה כי היה לבדה תלהית וכל לתרתן תלה נרופה וכי התקיר׳ העיונית היה לתת ובפרש כל מה שבא עליו מופת ולפי שהתור׳ לתמתית וגם התכמה והיו בתחלת המחשבה כסותרים זה לזה כת מרב ׳מורה וחכר הספר הנקר׳ מורה הנבוכים והטיל שלום ביניהם מלבד כשני זכרים בחדוש העול׳ ובשבת השם וידיעתו כעבור שני תלו הדברי׳ לת בת מוסת לפילוסופים עליהם ומפני שכל מתנועע יצטרך תל מניע והיה המניע לתדם הנמצלת בעת היותו יותר נכבד מהניע לתדם לשתיר לכת תמר הרב שלם זה בספר הנכבד יכלול לכל הדורות הכלים לתדרי לתמר שחיכרו לתלמיד תשוב שהיה לו והורה כזה כי זה הספר הנכבד לת יוכל להשתמש כל לתדם בו תלת לתחן מישר ושנים מופקרה והוא מבני העליונה כמו שלתמר בסוף שתיתי כוף שלכר כי הלים וכו׳ ׃

נשלמה פתיחת רבינו שם טוב

למורה כמורה	עלי עין וישא	וממי מרי מש	מתי שוא ואשי ׃
והוא ראש ובן ראש	עדי ראש ואחי	והוא רב ובן רב	עדי רב ואשי ׃
והגביר בריתו	וכפר בדתו	עונות עדתו	כקרבן ואשה ׃
למעני חרוני	אלהי מעוני	יעורר ודיני	יהי עז וקשה ׃
ויאמר לצריו	ושורפי ספריו	אני קם ולא א	חריש עוד ואחשה ׃
בשומכם לשונכם	בנביא וכי לא	יראתם לדבר	בעבדי במשה ׃
אמת מורה	נתיב יושר	לכל משכיל	אמת מורה ׃
פרוה צ	מאן נפשו	כמו ארץ	במי מורה ׃
ושורש ל	ענה פורה	בלב סורר	וגם מורד ׃
והוא נצב	למטרה	לכל סכל	בחין מורה ׃
ומורה ת	אמת יאמר	ברכות ׃	עטה מורה ׃

הנה מלו בחת אלי רוכה לומ' מזמן קדוש שהיה דעתך לבוא לפני : וכוונת וכו' כי קודם שבחת אלי לך כוונת לבוא אליך לכבד גדלה מעלתך בעיני וכו' ויורה תמיהות זה בהיותו תומרו אחרינו וקודם שתבחן ניורך וכו' :

הנה מלו בחת אלי וכוונת מקנות בחרן הבה כוזה שבחתי הניח הרב מי שהניעו לעשות הספר ומי הרחוי לעיין בו כי ניריך אל ג' תבלית : הרשון שיהיה לו כוסף נמרן לתכמות • שנית שבכר קדם לקרות מהחכמות הלמודיות וחכמת ההגיון וכפרט מלחכ' המופת • שלישית שיהיה לחדם שבל טוב ומניר לבניו הדברים במידה מבלי שילטר' לבתר לו הדברים בחרוכה כמו שחמרו חין מלמדין דברי תורה אלא לבכון נתוב ומלמדין לותו רחוי פרקים :

והנה בכנד הכוסף לומר הבה מלו בחת שי וכוונת מקנות בחרן ומ"ש מלו ירלה מומוקדום גדלה מעלתך בעיני מרוב זריזותך על הדריסה ולחיה שרחיתי בסיריך לחוזק התעוקה לדברים העיוניים :

ובנגד הבני לומר וכחבר קרחת עמי מה שקדם לך מימה שלי לחפר מבלעדי היותו הלינה לנם מן החכמות ושיח חכמת התשבורת :

ובנגד הנ' לומר הוספתי שמחה לרוב שבלך ומהירות ניורך : ולומרו וכחבר קרחת עמי מה שקרחת מעלבת הבנין נקנרה תוכלתי בך ורחיתיך רחוי לנלות לך סודות שתרי הכבוחה • כי מי שיניע דרכי המופת והמעיינה מבטעו יודע הבקדמון בלוקות מבבוחות חו מהמדומות וידע כי הידיעה בחוותי' ח"ש שיהיה בוחבת רחוי לזה הלים לבחר לו שתרי הבבוחה כי תנ"בקבל בפני מה שיעלה לו בהסכמיסתרי' הנם ושם לח מה שיחמר הבבם לח יקבלנו כמ"ש בחזקי בסיל חל תדבר כי יבון לשבל מלין : ולומרו ולניך לך שו הכוונו חשר למדברי' על מניחות הלל ועל שחינו נעם והיותו לחד ומה שחמרו נ"ב כרחיתיה' על מדום העולם כי חלו ההקדמון' לינם נודקות כ"ש שיהיו רחוקים מן מעלחכ' בהטעלה לח מעלבת המופת בלל ולמה שבתרי הבבוחה כפי דעת הרב לינם חלח שתרי הבבוחה לח רלה לנלות לתלמידו שתרי הבבוחה עד שידע חכמות הסיכמו' הטבע וחכמת הלהות ושם לומרו ולח שרתי לדחותך מזה ולנוותך לדעת הדברים על הבדר : ולחר כן חמר שנור שם בפרידם ובניה לחשר בניה : העירוני לותם החבורים חל הבבחה לחת ולניך לעשות זה הספ' לבל למה שהיית עומד עמי בהתמדה לח הייתי רולה לעשות הספר לחר שהייתי יכול לדבר לך שתרי בתורה פה חל פה כי שן בדברי' יש רחוי שיבתבו חלח להבהיר חבל עבשיו שבתערבת ממני פרידתך העירתני לחבר הזחת בזמן שהחבורי' והברידה הם סבת חבור זה הספר הבבבד :

אמר הרב הודיעני דרך זו חלך : והרלון בו דרך פילוסופי' בחוחלט כי תשובתי שיך שהות לחמת הרחשון : ולומרו חלינם חיטים חקרא יהיב לכם החכמים חקרא לעיין בזה הספר כי הם יקבלו תועלת בכל הפרקי' לחוכם קול הבהרה שלי יניע לבני חדם מבלתי חבבחה כי לח הם יקבלו תועלת בקנת פרקי זה החתם' . הט חוכך ושמע דברי חבמה ר"ל דעת החבמים הקדמונים : ולבך תסית לדעתי ר"ל יעיבך בזה הספר יהיה לדעת דעתי וכוונתי : ולין הכוונה בחומר הזה להבינם וכו' . ר"ל שלין כוונת זה הספר להבין עניני הסמות והמשפטי' והמשוחים להמון וכו' ; כי

רביתינו שיש בו הערה על עניין זר לבארו לך • וכאשר גזר השם בפרידה ופנית אל אשר פנית • העירוני החבורים ההם אל הסבמ' בבר שקטה • ועוררתני פרידתך לחבר המאמר הזה אשר הברתיו לך ולדומים לך ואם הם מעט ושמתיו פרקים מפורדים • וכל מה שיכתב ממנו הוא יגיעך ראשון ראשון באשר תהיה ואתה שלום :

אמר שמואל בן יהודה ן' תבון ז"ל חמר הרב החחבר : הודיעני דרך זו חלך כי חלניך נפשתי בספרי : חליכם חיטים לחקרא ויקולי חל בני חדם : הט חוכך ושמע דברי חבמים ולבך תסית לדעתו :

המאמר

הזה עניינו הראשון לבאר עניינו שמות באו בספרי הנבואה מהשמות ההם שמות משתתפים * ויקוהם הפתאי' בפי קצת העניינים אשר יאמר עליהם השם חחוא המשתתף מהם מושאלים ✓ ויקוהם ג"כ בפי העניין הראשון אשר הושאלו ממנו • ומהם מסופקי' פעם יחשב בהם שהם יאמרו בהסבמ' • ופעם יחשב בהם שהם משתתפים • ואין הבונה במאמר הזה להבינם כולם להמון ולא למתחילים בעיון ולא ללמד מי שלא יעיין רק בחכמת התורה ר'(לתלמודה) •

כי

אמר הרב הזחתר הזה עבייני הרחשון וכו' ; זחת הפתיחה יכלול דברים רבים רחשונה לזה מוכר זה הספר ולמה נזה הספר מוכר כמו שיניחת מזחת פתיחתי, לחים חשר הוח נכון כתוב' מנד החכמ' חשר ידע והבה ימלחו כתורה דברים שבנלגלו מותר כי הרבקת הנשמות ומקנו ת' עם ניר'כ'רוב הפסוקי' שבפסס הוח נשם חינו מבלל הבתרים לבל רחוי שיבתפו בה ההיזון והבנלגלו'ורחוי לדרוש לקטני'ולבני'ולעמי החרץ ולהרגיל לקטני'שבפסס חינו נשם ובבה לוב ספרנו על נ"ש, יתחייב מזה שבל מקר' הנ"ש'שולל ממנו חתר שחינו נשם ולח בח נשם ומזה יתחייב לדבר ברבים מספרי התורה בחי נ"ש בספרי' הנ"שמיי' חלק לו ומשיני' לו • וחח' שבם"ש חינו חתר הרבקת הנשמות ונח יבבל בתים התורניי שבפסס חינו נשם יחייב שיקובל דבריהם רבי' שבח המופת עליהם בחכמות ונח בתו בתורה דבריהם שבם מותרים לזה על הבל בחינה בבי' תערה בלשון בבי חדם ורחוי שיפתו לבן בינה בוזה בחופן בבבר הבבוח לבחר עמות המשתתפים חשר בתו עמהם בספרי הבבוח : ויקחוס

כתב כי'מחבר הבחוב שלימודיות רולה בו תבח'בקשבורת ולח שרבי לבחוב בזה מפס מחבבים בפנך החשובה שחרימה ולחבר לך עבינים חלבים בדברים חלבים כי'חיי מוכן לותך מזה בשבור שחבים הטבינים על הבדר ותביב חתר'בדרבי' פחתחי' . פשרוכי בחבורים בהם כלחר יש בבבחם שמו של הבבחם בבר שבשה בלחר על הבבחם' לחת בחוכה חבבחי ושיח בבבחה בבבוחה ושבני בהטבוחה וכך'שבשה לבבר היבחבולה ישחת' לבועל ושולרבשי פרידבך לחבר זה הספר :

מחמחר

ומהם מסופקים כלב תחבר לנם שבוח בסמבוק'מן מסופק ישמר של בבוחם המינות ושל הבוחב המלבלבות ושם ישיבו שהלבך בוח לפי פשוטו של מיבבבבו בללם שחלים שהלבון בו בחבוחה והשחר ושהם חבי נוח לחי בעל תוחר ושחוכה בחוחם וכהלה חתת בוחם מהם מוכחבי' ושהם מבוקבי' : תלמוד'ם ר"ל נושח' בבוחב לח שהבחם שהמשתת בחתבוכים חשר בוח בחבוך' בחבחם שהלבון בלו שחמר שהבם יחבבך חיבו בוח ולח ישיבבו בעבר ושבוחלות ושבוי יבן בבחיים שחבבך'בוחם בהם שבוב בחבוב בהם שבוב בלחר חו שבוי שלחת'ם שבוב' שחת'בלחיבו חבחבו בהם שבוב' בחבוב בהם שבוב בלחר חו שבוי שלחת'ם שבוב' שחת'בלחיבו חבחבו בהם שבוב'

(שכתב שכתב' הרב לתלמידו) :

שם טוב פתיחה אפודי

כי ענין המאמר הזה כלו וכל מה שהוא מקשר הוא חכמת התורה על האמת. אבל כונת המאמר הזה להעיר איש בעל דת שהורגלה בנפשו ועלתה בהאמונתו אמית תורתינו והוא שלם ברתו ובמדותיו ועיין בחכמ הפילוסופי ויודע ענייניהם ומשכו השכל האנושי להשכינו במשבנו. והציקוהו פשטי התורה ומה שלא סר היותם בין מדעתו או ה' ביניהו זולתו מענייני השמות הנם המשתתפי' או המושאלי' או המסופקים ונשאר במבוכה ובהלה. אם שימשך אחרי שכלו וישליך מה שידעהו מהשמורת הנם ויחשוב שהוא השלך פינו התורה. או שישאר עם מה שהבינו מהם ולא ימשך אחר שכלו אך ישליכהו אחרי גוו ויטה מעליו ויראה עם זה שהוא הביא עליו הספר ונזק בתורתו וישאר עם המחשבות הנם הרמיונו והוא מפניהם בפחד וכובד ולא יסור מהיות בכאב לב ומבוכה גדולה. ובכלל המאמר הזה כוונה שני' והוא ביאור משלי' סתומים מאד שבאו בספרי הנביאים ולא פורש שנם משל אבל יראה לסבל ולנבהל שהם בפשוטיהם ואין תוך בהם. וכשיתבונן בהם היודע בהם באמת ויקחם על פשוטיה' התחדש לו גם כן מבוכה גדולה. וכשנבאר לו המשל ההוא או נעורר על דיותו משל ימלט וינצל מן המבוכה ההיא. ולזה נקרא המאמר הזה מורה הנבוכים. ואיני אומר כי המאמר הזה דוחה לכל ספק למי שיבינהו. אבל אומר שהוא דוחה לרוב הספקות הגדולות שבהם. ולא יבקש ממני המשכיל ולא ייחל שאני כשאזכו' עניין מן העניני' שאשלימהו. או כשאתחיל לבאר ענין משל מן המשלים שאשלים כל מה שנאמר במשל ההוא. זה אי אפשר למשכיל לעשותו בלשונו למי שמדבר עמו פנים בפנים כל שכן שיהברהו בספר שלא ישוב מטרה לכל סכל יחשב שהוא חכם יורה הציי סכלותו נגדו: וכבר בארנו בתבורינו התלמודיים כללים מזה הענין והעירונו על ענייניים רבים וזברנו בהם שמעשה בראשית היא חכמת הטבע ומעשה מרכבה הוא חכמת האלהות: ובארנו אמרם ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה הכם ומבין מדעתו מורים לו ראשי פרקים. אם כן לא תבקש ממני הנה זולת ראשי פרקים. ואפי' הראשים הם אינם במאמר הזה מסודרים ולא זה אחר זה אבל מפוזרי' ומעורבים בענייניים אחרים ממה שנבקש לבארו. כי כוונתי שיהיו האמתיי' מישקפות ממני ואחר יעלמו עד שלא תהלוק על הבונה האלהית אשר אין ראוי להלוק עליה אשר שמה האמתיות המיוחדות בהשגתו נעלמות מהבון העם אמר פיר' ז' לירויאו: ודע כי הענייניים הטבעיים גם כן אין ראוי לגלותם בלמד קנת התהלותיהם כפי מה שהם עליו בביאור. וכבר ידעת אמרם ז"ל ולא במעשה בראשית בשנים. ואילו כי ענין המאמר הזה כלו. ר"ל מפני מה הוצרכתי לפרש חכמת התורה ותלמודה כי בחמת זה המאמר היה חכמת התורה על האמת ומפני זה הוצרכתי לפרש תלמודה ר"ל כיוצר המצות: לכל כונת המאמר הזה. ר"ל כונתי בכוה המאמר להעיר לים שיש לו שבעה תנאים רמז לו' כנגד כוסה. כרשון שיהיה בעל דת. הבני שיהיה חדת מתורתינו הקדושה. הבלשי שיהיה שלם בתמונתו ושיעשה הפעולו' הטובות המכוונה בכה בחדות. הרביעי שיעיין בחכמת הפילוסופי' וידע מה שעיין. בחמשי שישלמו שכלו ולהשכיל בעניני' המושכלי'. בששל. שישי שהציקוהו פשטי התור'. הבשביעי שיהי' מכין חמדעתו הן מזולתו פירו' שכיוצר חקצת עניני' השמות המשתתפים הן המושאלי' שרי שיהיה לו הערה מה ואז יה לו מכוכה גדולה שאינו יכול לעשות תשלום בתור על עניני השמו' הנם לוה יועילהו זה המאמ' הנכבד מורה הנבוכי'. יש מי שפי' שזה התנאי הז' הוא שיהיה מכין מדעתו או מזולתו פשטי' בשמות הנם שהוא יודע כמו עניני' ויד"ש ר"ל עין ויד ומפ לכן יתחדש לו מבוכה גדולה הם שיעמד לחר בפשטי' הנם הן הם יעמד לחר בשכל ויניח הפשטים מהם: בכיית עליו הפס: ונזק בתורתו היה לו לרב לומ' בחת החלוקה בשנית שהוא הניח עליו בספר ונזק בשכלו שהוא כבר מחמין פשטי התור' כפי מה שהם כפי חת החלוקה השני' בשכל הם נגלות לנו שהן בחת בחתיה בשנית הם יחמין פשטי התורה יניח נזק בשכלו. וחן כתורתו לכן לחר הרב הניח עליו נזק והפסד בתורתו וכלל המחמין הזה רובה לומר שזה הספר גם כן חוכח'לכוונה לחרת והיה לבחר מפני הכוונה: מעשה ברשי' שהיה מעשה ברחשי' הקדושה מעשה ברחשי' חכמת הטבע כי היה רחשית בלומ' כיוצית חכמת הטבע היה רחשית והתחלה לחכמת השות פי' לחר מעשה ברחשית ר"ל שנעשה ברחשי' והת חלה היה בעשם הכוונה שהעושל בפנים וזה יקרית טבעי כי יפעלהו בטבע בכח המנייר חשר בו וכשהטעל חזון יקרת מעשה מרכב' כמה שחקב' לו התבונה חשר בו מניותו והוא בכדל ממנו כמה שהיו כת מתפשט בו כפעול'בכשרד ודומה לפועל מלחכתי שהוא חזן הן המתפעל בכנגד שהו חזן מהעזהמתפעל לח קבול צורת התזן: חינם במאמר הזה מסודרים רוצה לומ' שהין בפזרות הכם המכוונים ברחשי הפרקים חינם

להסבינו בחשבנו כל בי לחר שלחר ענין בחכמת הפלוסופיה ורוצה לרכם ומסקים של מליזותו וחתזותו וכיוצה בלזי בא"ל ומכוונתו חלוק ואנו מבאו שלא להחסך לחתר זה הדעת בחתר' ומליזותו בפזרש חקורה מה' כי כשרחה בקורה מורים על הפעמתך וכשעלנו עומד בנזך וזהו פוסח כן שהי כשהיתים הם ומפך לחר מכלו וירחיק לוקה שהקורי' חסר"ל לחר זהת הכוכב הוא רעת הקורה חו הוא ומפך לחר פזרש הקורי' וישלך לחרי גוו שלחר מחכתים הסתר' לחר קרחים הרקיע' בחורה חסכם יח"ל כל בזמנות וכל סבוי' שם שלח סר היותו חכין חדעתו חו בכיכנו זולתו רוצה בו סרים חבין שבשמות הנם בפזרש שיהיה לחר מכלו חדעת בו בחם שלח' חשכינהו בחשבונו ומה בחשבונו ומה בחתיכה בחתיקים בנם ומפני זה יוצילנו זה המחר ומפרוש בחשון נרחה לי יותר. ומחנם התלוי חרחשון שיהיה בעל דת הוא מבואר שחם חינו בעל דת לח יספק. וגם בחתלוי השני שיהיה מתורתינו הקדושה שלם לח יהיה מתורתינו זה הספר לח יועיל כלום לכל הוא פוזר לחר הדעות הנמלחות. והשלישי שיהיה שלם בחמונתו שחם לח יחמין בתורה חינו צריך תורה הנכוכים כי חינו נכון. והרביעי שיעיין גם כן הוא מבואר שחם לח יעיין בחכמת הפילוסופיה לח יהיה מספק כי לח יחמין בכלל הנמחר הערוה מרידת טבעי הנמלחות. וחחמשי הוא מבואר גם כן שחכשו בשכל התזוני להכינהו בחשבונו כי חז יוכל לדעת מעלת השכל מה הוא כי יחמין שחין יכולת לשתור המושכלות הרחשונות ולח התולדות הנמשכות מהם וזה דבר ידוע לבעלי השכל. הששי שהציקוהו פשטי התורה כי יחשוב כי ודבר י' חל מעשה לחמר ופה חל פה לחדבר כי הוא בפשוטו ולח יתחדש לו בחכוכה. ולולם התלתי הו' הוא חנחי ברוך ג"כ כי חם יבין פשטי בשמות כפי מה שרחוי שיהיו לח יעתר לו מכוכה ופפך: ולחמרו ובשחר בחכוכה ובהלה חם יחסך לחר שכלו ויליך מה שידע מהשמות הנם לחר חינו חלח ידיעת דמיונית ויחשוב שהוא השליך פנת התורה ובשחר עם מה שהבינו מפשטי התורה: ולח יחסך לחר שכלו לן יהליכוהו לחרי גוו ויטה מעליו כולו בחירת השכל היה לבטלה ויהית חדם בדמות בהמה הוא יותר נכבד כלילו העניים לחחור נכרתו ולח לבניים ולח לי זה הוא כוח גדול לכל יהיה כוח בתורתו כי כבר יחשוב חדם כי התורה חינה לבטלה הדעיון ויחשוב פעמים שבתורה חינו למת חחר שלח תבכם עם השכל לכן יחמר הספר וכוח בתורתו. זו היח הכונה הרחשונה בזה הספר. והכונה הב' ביחודו מלים שתוזים שבחו בספרי הנבואה ולח פי' שהם מכל לכל יהיה בחשבונו ולכשיבינו כפשוטיהם תתחדש לו גם כן מבוכה גדולה: וכשנבחר לו לחר מפני הדברים והוח היותו מכל ולפי הוא מבוכה גדולה ומהו הברלה בחכל לו נבחר לו היותו מכל לבר: יפלטו ויעכל מן המבוכה ולזה נקרח זה המחמר מורה הנבוכים לחר הרלון בו כי זה הספר יסיר המבוכה לח' מהם החכם העיון בתורה כדי שלח יהיה נבוך ובכלה חלוש ומחר מבוכה שהוא מכם ויורה חלי מבלותו נגדו ולח די שיבוה לשכל שלו יחמר שהם כפירה ומון מן הדת ומחר ג"כ כי לח יבקש המשכיל ולח ייחל כשיחבור ענין מן העניינים מבשמות התשותפים פשלימהו ולח ג"כ כשיתחיל מכל מן המשלים שישלים ענין כל המשל הזה ומן בזה שתי מבות רחשונה כי לח חפשר לעשותו לבוש משכיל כשידבר עם לחר פה לל פה כי חף חם לח יהיו הדברים גלויים לבלתי רחויים לכל כשתוב הדברים חף שיהיו מתעיים יהיה זה הספר מטרה לכל סכל יחשוב שהוא מכם ויורה חלי מבלותו נגדו ולח די שיבוה לשכל שלו יחמר שהם כפירה ומון מן הדת

באר שום אדם העניינים ההם כלם בספר יהיה כאלו דרשם לאלפים מבני אדם • ולזה הביאו העניינים ההם גם כן בספרי הנבואה במשלים ודברו בהם ר'ל בחידות ומשלי להמשך אחר דרך ספרי הקדש בעבור שהם עניינים ביניהם ובין החכמ' האלהית קירבה גדולה והם ג'כ סודות מסודו' ההכמה האלהית ולא תחשוב שהסודות העצומות ההם ידועות עד חכליתם ואחריתם לאחד מבני אדם • לא כן אבל פעם יוצין לנו האפות עד שנחשבהו יו'ואחר כן יעלימוהו הטבעי והמנהגים עד שנשוב בליל חשוך קרוב למה שהיינו תחלה • ונהיה כמי שיברק עליו הברק פעם אחר פעם והוא בליל חזק החשך • והנה יש ממנו מי שיברק לו הברק פעם אחר פעם (במעט הפרש בינים) עד כאלו הוא באור הדיר לא יסור וישוב הלילה אצלו כיום • וזאת היא מדרגת גדול הנביאי' אשר נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי • ונאמר בו כי קרן עור פניו • (ויש מי שיהי' לו בין ברק ובין הפרש רב והיא מדרגת רוב הנביאים) ומהם מי שיברק לו פעם אחת בלילו כלו והיא מדרגת מי שנאמר בהם ויתנבאו ולא יספו • ומהם מי שיהיה בין בריקה לבריקה הפרשי' רבים או מעטים • ויש מי שלא יגיע למדרג' שיאור חשכו בו בברק אבל בנשם טהור יך או כיוצא בו מן האבני' וזולתם אשר יאירו במחשכי הלילה ואפילו האור ההוא הקטן ג'כ אשר יזרח עליו אינו תדיר אבל יציץ ויעלם כאלו הוא להט החרב המתהפכ' וכפי אילו העניינים יתחלפו מדרגות השלמים • אמנם אשר לא ראו אור כלל אפי' יום אחר אבל הם בלילה יגישו והם אשר נאמר בהם • לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו • ונעלם מהם

האמת כולו עם חזוק הראותו כמו שנאמר בהם • ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקי • והם המון העם אין מבוא לזכרם הנה בזה המאמר • ודע כי כשירצה אחד מן השלמים כספי מדרגת שלמותו לזכור דבר ממה שהבין מאלו חסרו אם בפיו או מקולמוסו לא יוכל לבאר אפי' (מעט) השיעור אשר השיגהו באור שלם כסדר כמו שיעשה בשאר החכמות שלימודם מפורסם • אבל ישיגהו לבודו לזולתו מה שמצאהו בלמודו לעצמו ר'ל מהיות העניין מתראה מציץ ואחר יתעלם כאילו טבע העניין הזה הרב ממנו והמעט כן הוא • ובעבור זה כשכיון כל חכם גדול אלהי (רבנ') בעל אמת ללמד דבר מזה העניין לא ידבר בו כי אם במשלים וחידות • והרבו המשלים ושמום מתחלפים במין ואף בסוג ושכו ברובם הענין המבוון להבינו בראש המשל או באמצעיתו או בסופו כשלא ימצא משל שוה לעניין המבוון מראשו ועד סופו • והושם העניין אשר יכוון ללמדו למי שילמדהו ואם הוא עניין אחר בעצמו מפורר במשלים מרוחקים • ויותר עמוק מזה היות המשל האח' בעצמו משל לעניינ' רבים • ישוה ראש המשל עניין אחר • וישוה אחריתו עניין אחר • ופעם יהיה כלו משל לשני עניני' קרובי' במין החכמה ההיא • עד שמי שירצה ללמד בלתי המשל וחידות יבא בדבריו מן העומק ההעברה מה שיעמוד במקום ההמשל והדבור בחידות • באילו החכמים והידועים נמשבים אחר הענין הזה ברצון האלהי כמו שימשבום עניניהם הטבעיים

וזה לומרו חלי סכלותו נגדו • והסבה הטבעית כי הוא דבר מוכוע מלד התורה : כי מעשה בראשית הוא חכמת הטבע ומעשה מרכבה הוא חכמ' התלהות וכבר אמרו ולא במרכבה ביחיד לת'כ היה חכם ומבין מדעתו : ואם הדבר כן לומר הרב לא תבקש ממנו כי אם בחקי' ובחקי' הרחקים הם לוים מסודרים ולא זה לחבר זה ורצונו בלומרו מסודרים שיהיו כללים רחוקה ולחבר כך פרטי הסוד : ולא זה לחבר זה רוצה לומר ת'ע"פ שהיום מסודרים הין יכולים להיות זה לחבר זה לחבר כן לומר לחבר כי כשידבר במעשה מרכבה לא יהיה כללות הסוד ולחבר כך פרטי הסוד ולא נפ כן יהיו מסודרים זה לחבר זה ש'דבר כשני סודות במעשה מרכבה ויהיה כהם סדר שיהי כפרק לחבר קלת ממש' מרכבה ויהיה כפרק לחבר קלתו לומר הרב שלא יעשה זה לחבל יהיה מעורכים עם דברי' לחבירם : כלי שלא תחלוק כוונתיהו עם הכוונה התלהית ירמוז עם שתור כי שמה התחיל' המיומד' בהשגתו בעלמות מהמון העם : ולומרו וכן הדברים הטבעיים הין רחוי לבלותם ירמוז לחמר הרחשון ונם שלר התחלות שהם לחומר והלורה והבעדר הנרחו בחלת לור לחמרו הכני עומד לפנין סם על הלור : וכבר ידעת לומרם ולח במעשה ברחשית בשנייס שהיה חכמת הטבע רוצה לומר בחלות התחדשות בהתלה הם בעלמותם כהיפרת הטבע התלהי בהלהי הבה לומרו מעש' ברחשי' ברלה בו מעשה בעשה ברחשי' והתחלה היה בעצם התחווה וכחלר התחלה היה בבלת עם שהיה נורת התחנועה וחת הלורה מקבה לו התבועה לחר בו מליחותו ואינו כח מתפש' בתחנוע' לחבל הוח נבבל ממנו נקרח מעשה מרכב' כי המום נקרח תפל לרוכב ואין הרוכב נקרח תפל למום • יתבחר מזה שביחור מלבי הבחוחה מעשה ברחשית ומעשה מרכבה לי חפשר למום מלכיל לבלותו לפי' שיהבר עם הלחר בנים בלים ב"ם שיעשה זה בחבור שיהיה מטרה וכו' ונם כי הוח מבוע מלד התורה כ"ש ולח במרכבה ביחיד ולח במעשה ברחשית בחנים והסבה בזה כי אין רחוי לחלוק על הכוונה התלהית כמו שחמרנו: ולחמרו ולברו בהם החכמיסבחידות ומשליסירמוז ג' חבלטון שהיה קורח לחמר נקבה והלורה זכר ולחמכסדברו בהם בחבלי בעבור שיהי כיהיר'וכן בחכמ' התלהית קורה' גדולה והם ג'כ סודות מסודו'לחכמה האלהי' כי חכמת הטבע והחלהית בבר יפתפו עם חקירת החמר הרחשון ללת מחכמת הטבע תחקור בהם מלד שהם בתחלות לבמלת טבעי וחכמת האלהית מלד שהם התחלות לבמלת ותבלים מהותם• ולחבר זה לחמר הרב שהמציאה מהביחור הוח ג"כ מפני שהסודו' העלומות בהם היום ידועות על תבליתם ולחמריתם לחחד מהמנו לח כן לחבל פעם יפן לבו בחמת ולח"כ יעלימוהו הטבעים ירמוז קובר חמיתו ועומק המוסב והמבחיבים ירמוז כי הין מכיבה יותר גדולה מהמת בחחת מהבהרבל והמבבל כמו שהתבחר ברחשון ממה שלחר הטבע עד שבסוב למה

שהיינו בתחלה בליל חבך בו הסבלות דומה לחבך ובימי בידיעת החכמות ופתרי התורה : כמי שיברק עליו הברק פעם לחר פעם ויהו בליל חזק החשך • ודע כי כל היום מהמו למה שהיה החמר מעורב כו היינו כלו לבחנו בחבך בח מחזק ומי מזה בליל חשך קרוב למה שהיינו בתחלה ומי שיברק עליו הברק פעם לחר פעם במעט הפרש עד כלו הוח בחור תדיר לח יפור ויסוב הלילה כלו כיום והו מדרגת גדול הנביחים בחמ' לו ותחבר פה עמוד עמדי ולחמר בו כי קרן עור פניו • והרמוז בזה כי היו סודות הנחלות נבלויים לו לח יעלימוהו הטבעים והמנהגים לחבל היה דבק עם ה' תמיד לח יבבל ממנו חפי' כהרף עין ויסוב הלילה כלו חשך קרוב כלו הוח חלי היו : ויש מי שיש לו בין כבריקה לבריקה הפרש רב והוח מדרגת רוב הנביחים והם מי שיברק עליו פעם חחת כלילו חלח יתבבח פעם חחת בכל ימיו והזו מדרגת מי שלחמר ויתנבחו ולח יספו והם מי שיהי' לו בין הבריק' הפרשים רבים והרלון בו כדי להבים הבן' חחת מסודות הבכוות' ישיג קלת מהסוד ולחמר לח בדיקה לחרת ויישיג קלתו ולחמר כך יברק לו בחרת עד שיהיה כלו • הנה הבדיל ברב בנבוחו'ובהשגות השלימות ד' מיני מדרגו' שיבריק בהם הברק מדרג' מהם שיברק לו בברק פעם לחר פעם עד שהוח כחור תדיר ויסוב בליל' כיום ולחמר כך מדרגה שנית מי שיברק עליו פעמי' רבות שבל היו בינהם רב בינהם ולהם הם בחור חדיר לבל הם בחשך וכחור יהיה רבים • ויש שלישית מי שרח' חור שבדול פעם לחת בימיו ולח יספ עוד לרחותו • רביעית מי שרח' זה כחור הגדול לבל רחהו בפעמים רבות לח כלו ביחד ו"ח ויש בין הבריק' הפרשים רבים ומעטים והבן זה ותסתלק מן

הטבעיים. הלא תראה כי ח"ת כשרצה להשלימנו ולתקן ענייני המוניני בחורתיו המעשיית אשר לא יתכן זה אלא אחר דיעות שבליות. תחילתם השנתו יתברך בפי יכולתינו אשר לא יתכן אלא בחכמת האלהות. ולא תגיע החכמה האלהית היא אלא אחר חכמת הטבע. כי חכמת הטבע (מצרנית) לחכמת האלהות וקודמ' לה בזמן הלימוד כמו שהתבאר למי שיעיין בזה. ולזה שם פתיחת ספרו ית' במעש' בראשית אשר הוא חכמת הטבע כמו שבארנו. ולעוצם העניין ויקרתו והיות יכולתינו קצרה מהשיג יעוצם העניינים בפי מה שהם הגיד לנו העניינים העמיקים ההם אשר הביא הברח החכמה האלהית להגידם לנו במשלי. וחידו' ובדברים סתומים מאר כמו שארז"ל להגיד כה מעש' בראשי' לבש' ודם אי אפש לפיכך פתם לך הכתוב בראשית ברא אלהים וכו'. וכבר העירוך על היות אלו העניינים הנזכרים סודיות סתומות. וכבר ידע"ת מאמר שלמ"ה. רחוק מה שהוא"ד ועמוק עמוק מי ימצאנו. ושם הדברים בכל זה בישמות המשתתפים בעבור שיובנם ההמון על עניין כשיעור הבנתם וחול שת עיורם. ויקרם השלם שכבר ידע על עניי' אחר. וכבר נ"ל ענו בפירוש המשנה שאנחנו נבאר ענייני' זרים בספר הנביאה וספר ה"ה ואוה והוא ספר יעדנו שנבאר בו ספיקו' הדרשות כולם אשר הנרא' מהם מרוחק מאד מן האמת יוצא מדרך המושכל והם כולם משלים. וכאשר התילותי זה שני' רבים בספרי' הם והברתי מהם מעט לא ישר בעיניני מה שנכנסנו בכאורו על הדרך ההיא. מפני שראינו שאם נעמד על המשל וההעלם למה שצרי' העלמתו לא נהי' יוצאי' כן הדרך הראשון ונהי' מחליפי' איש באיש מבין אחר. ואם נבאר מה שצריך לבארו יהיה זה השחדלותינו בלתי (נאות) בהמון העם. ואנחנו אמנם השתדלנו לבאר ענייני הדרשות ונלויו הנבוא' להמון. וראינו עוד שהדרישות ההם אם יעיין בם שכל מהמון הרבנים לא יקשה עליו מהם מאומה. כי לא יריחק השכל הנסתר הערום מן ידיעת טבע המציאות הנמנעיות. ואם יעיין בם שלם חישוב לא ימלט מאחד משני דברים. אם שיקחם כמשמעם ויחשוב רע באומר ויחשבהו לשכל ואין בזה סתירה ליסודי האמונה. או שישים להם תוך וכבר נצל ויחשוב טוב על האומר יתבאר לו תחוך שבמאמר ההוא או לא יתבאר. ואמנם ענין הנבוא' ובאור מעלותיה ופירוש משלי ספריה יתבאר בזה המאמר ברוך אחד מן הביאור. ומפני אלו חיענייני הנ"ל חתי מחבר שני הספרים ההם בפי מה שהיו. והספיק לי מזכרון יסודי האמונה וכללי האמיתות בקיצור ורמזים קרובים לבאור (עם) מה שזכרתיו בחבור הגדול משנ' תורה. אבל המאמר הזה דברי בו עם מי שנתפלפל כמו שזכרתי וידע חכמה אמתיות והוא מאמין לדברים התוריים נבוך בעניניה אשר ערבבוהו בהם השמות המסופקים והמושג' והנה נביא פרקים בזה המאמר שלא יהיה בהם וברון שם משתתף אבל יהיה הפרק הצעה לזולתי. או יהיה הפרק ההוא מעורר על עניין מענייני שם משתתף איני רוצה לגלות זכרון השם ההוא במקום ההוא. או יהיה הפרק ההוא מפרש משל מהמשלי. או מעורר על עניין אחר שהוא משל. או יהיה הפרק כולל עניינים זרים שנאמינים בהם הפך האמת מפני שיתוף השמו' או מפני שאת המשל במקי הנמשל או שאת הנמשל במקו המשל ואחר שזכרתי המשלי. נקדי' הקדמה והיא זאת:

רע כי מפתח הבנת כל מה שאמרוהו הנביאים ז"ל ויודיע"ת אמתתו הוא הבנת המשלים ועניינם ופירוש מלותיהם כבר ידעת אמרן. וביד הנביאי' ארבה. וידעת אמרו. חוד חידה ומשול משל. וידעת כי מרוב עשות הנביאי' המשלי' אמר חגביא. הטה אזנכם הלא ממשל משלים הוא. וכבר ידעת מה שפתח בו שלמה. להבין משל ומליצה דברי חכמי' וחידותם.

ואמרן

קרקאש

ספסין: ויש מי שלא יניח למדרגת שיתור חזקו כברק. ר"ל הדבוק עם שכל הפועל תכל כנ"ש שהור זך והוא ידיעת המופת ובכלל העיון המופתי והוא זהרורית השלמים והחכמי'. ואמרו תכל ידין ויעלם זה רוצה למעשה כרחשית ואמרו ולא לבטל הברק ית"ת בתפלפל כי הכרוסים הוא המתפלפל: ואמרו כאן טבע הענין ברק ממנו והמעט. ולמען כי שטבע זה העניין כן מתניים ידיעה רבה כ"כ שיניע להשפיע זולתו כיון מתניה ידיעה מופלגת והוא ללמוד לעצמו וכן הוא כי פעם יכין ופעם יעלם. ואמרו ובעבור זה כשיגון כל חכם גדול חלטי רבני בעל זמת מזה הענין לח ידבר בו כי חם כמשלי. חידות ללמד דבר הרגון כתוקר לותו בחלו דעתו' כלומר חכם יודע על דרך המופת רוב מיניה מדקי בשכות הכוללות.

חלטי. ומחכמת החלוות. רבני מיניה בכנא דת תכל לח כשמו' במחכמת כרסנה תכל בעל תמת לח ידבר כי חם מעלים ומידות יבן ומבו כפי טבע המבין: ואמרו בחלו מחכמים במחכמים אחר הענין זה כרגון שני מיתכנם עניניהם הטבעיי' כי הרגון הלשני גזר סדור מחלחלו ובחמתו והכרסים הטבעיים והלורות והמנות ומה מיכת תל תקון תקונם כלם נתנו מרועה אחד: ואמרו ולח תרחה הש"י כברכה לתתי שלמים ולתקן ענייני המוניני. ירלה להעלים ל' מים אשר הם נקראי' שלמים כמו שחמרנו למעלה וכזה יתחלטו מדרעת בה מים כי בתורה מעלית לחכם בתכלית השלמות. ואמנם להמון התקון בהם תכתם ומבחוץ ובשוק ושחר הברים מבוארים כי להשלימם לו תפשר: ומה שהשלים הרב כאמרו הם יניין מכל מקומן מחכמי' לח יקשה לו מקומם כי לח ירחיק מכל מכל מקומן המתער הערום מיניע' שבעי' הגמלאו' המעניות. ולכן מת' יחחין לכל דבר ולח ידי זה חלח שילין על חלטו ומוסיף עליו דבר שהוא כוסר והבית הרב כל זה ואמר כי בתורת הברח בחידות וכמשלי' ובקהלתי' להודיע כי לינו כמו שיחשב מכל מקומן הרבנים שמעשה ברחשית אין לו תוך ולח גם בקדמי' בחכמים מכל כל הרבנים ברינו ביותר עם שבחיותר ג"כ רחוי שיהם סתום בלשני יחלוק על הכוונה החלטית כמו שחמרנו. ובלל כי האומר כזה הוא למי שמתפלסף וידע בחית חכמות תמתיות ורוח מ"ומן לדברי' בתוריים כבון בעניינים תבר ישרבבונו שמו' במסופקי' ובמשותפי' ואמרו לו יקיר בחרך כולל עניינים זרים שחלחיטים בהך הפך החמת וכו'. ירחה שהמעיי' יקח מה שהוא מכל כשטוטו לו מה שהוא כשטוטו שהו' מכל וכזה ישעה המעיי' לפי זה המאמר ישמרהו שלח ישעה ולחר שנזכרתי המקוויות לחר בהם ישעה בקדים בקדמה לחת ויוח זחת:

רע כי נפתח בבנת כל מה שחמרו בנביאים

הטבעיים. הלא תראה כי ח"ת כשרצה להשלימנו ולתקן ענייני המוניני בחורתיו המעשיית אשר לא יתכן זה אלא אחר דיעות שבליות. תחילתם השנתו יתברך בפי יכולתינו אשר לא יתכן אלא בחכמת האלהות. ולא תגיע החכמה האלהית היא אלא אחר חכמת הטבע. כי חכמת הטבע (מצרנית) לחכמת האלהות וקודמ' לה בזמן הלימוד כמו שהתבאר למי שיעיין בזה. ולזה שם פתיחת ספרו ית' במעש' בראשית אשר הוא חכמת הטבע כמו שבארנו. ולעוצם העניין ויקרתו והיות יכולתינו קצרה מהשיג יעוצם העניינים בפי מה שהם הגיד לנו העניינים העמיקים ההם אשר הביא הברח החכמה האלהית להגידם לנו במשלי. וחידו' ובדברים סתומים מאר כמו שארז"ל להגיד כה מעש' בראשי' לבש' ודם אי אפש לפיכך פתם לך הכתוב בראשית ברא אלהים וכו'. וכבר העירוך על היות אלו העניינים הנזכרים סודיות סתומות. וכבר ידע"ת מאמר שלמ"ה. רחוק מה שהוא"ד ועמוק עמוק מי ימצאנו. ושם הדברים בכל זה בישמות המשתתפים בעבור שיובנם ההמון על עניין כשיעור הבנתם וחול שת עיורם. ויקרם השלם שכבר ידע על עניי' אחר. וכבר נ"ל ענו בפירוש המשנה שאנחנו נבאר ענייני' זרים בספר הנביאה וספר ה"ה ואוה והוא ספר יעדנו שנבאר בו ספיקו' הדרשות כולם אשר הנרא' מהם מרוחק מאד מן האמת יוצא מדרך המושכל והם כולם משלים. וכאשר התילותי זה שני' רבים בספרי' הם והברתי מהם מעט לא ישר בעיניני מה שנכנסנו בכאורו על הדרך ההיא. מפני שראינו שאם נעמד על המשל וההעלם למה שצרי' העלמתו לא נהי' יוצאי' כן הדרך הראשון ונהי' מחליפי' איש באיש מבין אחר. ואם נבאר מה שצריך לבארו יהיה זה השחדלותינו בלתי (נאות) בהמון העם. ואנחנו אמנם השתדלנו לבאר ענייני הדרשות ונלויו הנבוא' להמון. וראינו עוד שהדרישות ההם אם יעיין בם שכל מהמון הרבנים לא יקשה עליו מהם מאומה. כי לא יריחק השכל הנסתר הערום מן ידיעת טבע המציאות הנמנעיות. ואם יעיין בם שלם חישוב לא ימלט מאחד משני דברים. אם שיקחם כמשמעם ויחשוב רע באומר ויחשבהו לשכל ואין בזה סתירה ליסודי האמונה. או שישים להם תוך וכבר נצל ויחשוב טוב על האומר יתבאר לו תחוך שבמאמר ההוא או לא יתבאר. ואמנם ענין הנבוא' ובאור מעלותיה ופירוש משלי ספריה יתבאר בזה המאמר ברוך אחד מן הביאור. ומפני אלו חיענייני הנ"ל חתי מחבר שני הספרים ההם בפי מה שהיו. והספיק לי מזכרון יסודי האמונה וכללי האמיתות בקיצור ורמזים קרובים לבאור (עם) מה שזכרתיו בחבור הגדול משנ' תורה. אבל המאמר הזה דברי בו עם מי שנתפלפל כמו שזכרתי וידע חכמה אמתיות והוא מאמין לדברים התוריים נבוך בעניניה אשר ערבבוהו בהם השמות המסופקים והמושג' והנה נביא פרקים בזה המאמר שלא יהיה בהם וברון שם משתתף אבל יהיה הפרק הצעה לזולתי. או יהיה הפרק ההוא מעורר על עניין מענייני שם משתתף איני רוצה לגלות זכרון השם ההוא במקום ההוא. או יהיה הפרק ההוא מפרש משל מהמשלי. או מעורר על עניין אחר שהוא משל. או יהיה הפרק כולל עניינים זרים שנאמינים בהם הפך האמת מפני שיתוף השמו' או מפני שאת המשל במקי הנמשל או שאת הנמשל במקו המשל ואחר שזכרתי המשלי. נקדי' הקדמה והיא זאת:

רע כי מפתח הבנת כל מה שאמרוהו הנביאים ז"ל ויודיע"ת אמתתו הוא הבנת המשלים ועניינם ופירוש מלותיהם כבר ידעת אמרן. וביד הנביאי' ארבה. וידעת אמרו. חוד חידה ומשול משל. וידעת כי מרוב עשות הנביאי' המשלי' אמר חגביא. הטה אזנכם הלא ממשל משלים הוא. וכבר ידעת מה שפתח בו שלמה. להבין משל ומליצה דברי חכמי' וחידותם.

ואמרן

ואמרו במדרש למה היו דברי תורה דומים עד שלא עמד שלמה לבאר שהיו פימיו עמוקים וצוננים ולא היה אדם יכול לשתות מהן · מה עשה פקח אחד ספק חבל בחבל ומשיחה במשיחה ודלה ושתה · כך היה שלמה ממשל למשל ומדבר לדבר עד שעמד על בוריה של תורה זהו דברם · ואיני רואה שאחד משלימי הדיעות יחשוב כי דברי תורה הרמוז אליהם הנה אשר הערים בהבנתם כהבין ענייני המשלים הם משפטי עשיית סוכה ולולב ודין ארבע' שומרים וכל הדומה להם · אבל הכוונה היא הבנת העמוקות והסתומות בלא ספק · ושם נאמר רבנן אמרי זה שמאבד סלע או מרגלית בתוך ביתו עד שהוא מדליק פתילה בכאיסר מוצא את המרגלית · כך המשל הזה אינו כלום וע"י המשל אתה רואה את דברי תורה זה הוא דברם ג"כ · והתבונן באורם ז"ל כי תוכית דברי תורה הם המרגליות ופשוטו של כל משל אינו כלום · ודמותם הסתר העניין הנמשל בפשוטו של משל כמי שנפלה לו מרגלית בבירתו והוא בבירת אפל בלום ויש בו כלים רבים והנה המרגלית בבית אפל אלא שהוא לא יראנה ולא ידע בה וכאילו יצאה מרשותו כי נמנעה ממנו תועלתה עד שידליק הנר כמו שזכר אשר דומה לו הבנת עניין המשל : אמר החכם תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אופניו · ושמע באור העניין הזה אשר זכרו כי משכיות הם הגופות המפותחים בפתוחים משובכים ר"ל אשר בהם מקומות פתוחים דקי העינים מאד כמעשה הצורפים · ונקראו כן מפני שיעבור בם הראות · ותרגם וישקף ואיסתכי · ואמר כי משל תפוח זהב בשבכת כסף דקת הנקבים מאד הוא הדבר הדבור על אופניו · וראה מה נפלא זה המשל בתאר המשל המתוקן וזה שהוא אומר שהדבר שהוא בעל שני פנים ר"ל שיש לו נגלה ונסתר צריך שיהיה נגלהו טוב ככסף וצריך שיהיה תוכו טוב מנגלהו עד שיהיה תוכו בערך אל גילויו כזהב אצל הכסף · וצריך שיהיה בגילויו מה שיורה המתבונן על מה שבתוכו כמו זה התפוח של זהב אשר כסוהו בשבכת כסף דקת העינים מאד · וכשיראה מרחוק או מבלתי התבוננות יחשוב הרואה בו שהוא תפוח של כסף · וכשישתכל איש חד הראות השתכלות טובה יתבאר לו מה שבתוכו וידע שהוא זהב · וכן הם משלי הנביאים ע"ה נגליהם חכמה מועילה בדברי' רבי' מכללם תיקון ענייני הקבוצים האנושיים כמו שיראה מגלויי משליהם ומה שידמה להם מן הדברים · ותוכם חכמה מועלת בהאמנת האמת על אמיתתם · ודע כי משלי הנבואה יש בהם שתי דרכים מהם משלי' שכל מלה שבמשל ההוא יש בה ענין · ומהם מה שיהיה כל המשל מגיד על כל העניין ההוא הנמשל ויבאו במשל ההוא דברים רבים מאד אין כל מלה מהם מוספת עניין בעניין ההוא הנמשל אבל הם ליפות המשל וסדר הדברים בו או להפליג בהסתיר העניין הנמשל וימשכו הדברים כפי כל מה שראוי בגלויו של המשל ההוא והבן זה מאד :

אמנם דמיון המין הראשון מן משלי הנבואה אמרו · והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה · כי אמרו סולם יורה על עניין אחד · ואמרו מוצב ארצה יורה על ענין שני · ואמרו וראשו מגיע השמימה יורה על עניין שלישי · ואמרו והנה מלאכי אלהים יורה על עניין רביעי · ואמרו עולים יורה על עניין ה' · ואמרו יורדים יורה על עניין ששי · ואמרו והנה יי' נצב עליו יורה על עניין שביעי · הנה כל מלה שבאה בזה המשל היא לעניין מוסיף בכלל הנמשל · ואמנם דמיון המין הב' ממשלי הנבואה אמרו · כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי וארא בפתאים אבינה בבנים נער חסר לב עובר בשוק אצל פינה ודרך ביתה יצעד בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב הומיה היא וסוררת וגו' פעם בחוץ פעם ברחובו' והחזיקה בו וגו' זבחי שלמים עלי וגו' על כן יצאתי לקראתך וגו' מרבדים רבדתי נפתי משכבי לכה נרוה דודים וגו' כי אין האיש בביתו וגו' צרור הכסף וגו' הטתו ברוב לקחה וגו' · והעולה בידינו מזה הכלל היא האזהרה מהמשך אחר התאות הגופניו' והנאותיהם · ודמה החומר אשר הוא סבת אלו התאוות הגשמיו' כולם באשה זונה והיא אשת איש גם כן · ועל זה המשל בנה ספרו כלו והנה אבאר בפרקים מזה המאמ' חכמתו בדמות החומר באשת איש זונה ונבאר איך חתם ספרו זה בשבחי האשה שלא תזנה אבל מספקת לה בתקון ביתה ועניין בעלה · וכל אלה המונעי' אשר ימנעו את האדם משלימותו האחרון וכל חסרון שיגיע לאדם וכל מרי אמנ' ישיגהו מצד החומר שלו לבד כמו שאבאר בזה המאמר · וזה הכלל הוא המובן מכל זה המשל ר"ל שלא יהיה האדם נמשך אחר בהמיותו לבד ר"ל החומר שלו כי חומר האדם הקרוב הוא חומר שאר בעלי חיים הקרוב · ואחר שביארתי לך זה וגליתי לך סוד זה המשל לא תקוה למצוא כל ענייני המשל בנמשל · כשתאמ' מה תחת אמרו זבחי שלמי' עלי וגו' · ואי זה עניין יורה אמרו מרבדים רבדתי ערשי · ואי זה עניין הוסיף בזה הכלל אמרו כי אין האיש בביתו · וכן שאר מה שבא בזאת הפרשה · כי זה כולו המשך הדברים כפי פשוטו של משל · כי אלו העניינים אשר זכר הם מן עניין הזוני' · וכן אלו הדברים וביוצא בהם הם מן דברי הזונים קצתם לקצתם והבן

אפודי

והתורות ממשלי הנביאים הם חכמה מועילה בהאמנ' האמת · והבן זה מאד ר"ל כשיעלה בידך איזה משל מספרי הנבואה שתדע ותשגיח בו אם הוא מן המשל הראשון או השני · סולם יורה על ענין אחד · ר"ל בענין השתלשלות כל המציאות הקשרו קצתו בקצתו כמו הסולם ; ענין שני · ר"ל העול' השפל ענין ג' · עולם הגלגלים ; ענין רביעי · עולם המלאכים · ואמרו עולים · ר"ל שיורה על שהשגת הנפרדי' גדולה כשישקיפו בעלותם ולזה תאר תאר העלי' · ואמרו יורדים ר"ל כשישקיפו השכליים בענין' וכמה שלמטה מהם היא ירידה בערך אל ההשגה במעלה שלמעלה מהם ; ענין ז' · ר"ל מציאות האל יתברך והוא יתברך מניע ערבות באמרו זהו רומז בכאן ; באשה זונה · ר"ל שמפשיט צורה ולובש צורה · והיא אשת איש · כלומר שלעולם לא יעמוד החמר רק הצורה או זו שתהיה · והנה אבאר בפרקים · ר"ל בפרק ח' מג' ופר' י"ו מראשון וכל חסרון ר"ל מצד הבריאה כלומר שנולד עור או סומא · וכל מרי · ר"ל מצד בחירתו ; כמו שאבאר בזה המאמר · ר"ל בחלק ג' בפ' י"ב ; כי חמר האדם הקרוב ר"ל מפני מה אמרתי בהמיותו כי חמר האדם הקרוב ר"ל כמו שהחי שהוא קרוב לחמר האדם כמו כן החי הוא קרוב לבהמה כי משניהם אינו חסר אלא ההבדל העצמי מהאל' המדבר ומהבהמ' שההבדלה או הנעייה ולכן אמר קרוב ; והבן

שם טוב

הנביאים וידיעת אמתתו היא הבנת המשלים ועניניהם ופי' מלותיהם והרצון בו כי רוב מה שאמרו הנביאים הוא על דר המשל והביא הרב ראיה שאמ' חכמי' במדרש למה היו ד"ת דומים עד שלא עמד שלמה וכו' · והעיר הרב כי מה שאמרו מזה לא רצו על דיני סוכה ולולב ודין ד' שומרים אבל הכוונה היא הבנת הספקות העמוקות מסתרי תורה והבן אמרו כהמשל הזה אינו כלום ועל ידי המשל אתה רואה · ירצה כי החכמים דברו במשל וחידה והמשלים אינם כלום ואם לא ידליק האדם שכלו ויאיר אורו עליו יהיה בביתו המרגלית והוא יראנה ולא ידע בה · והנה בדברי הנביאים המשלים והחידות יש בכללם חכמה מתקון דרך ארץ ויש בתוכם מה שהוא יקר מכל אבן יקרה ומה נפלא מה שאמר הרב על תפוחי זהב במשכיות כסף דבר' דבור על אפניו · ואמרו אמנם דמיון המין הראשון ממשלי הנבואה אמרו והנה סולם מוצב ארצה · רצה כי סולם מורה ענין אחד על השתלשלות המציאות וסדור חלקיו · מוצב ארצה · יורה על עולם היסודות שהיא מה שבתוך קבון גלגל הירח · ואמרו מגיע השמימה יורה על עולם הגלגלים · והנה מלאכי אלהים · יורה על עולם השכלים הנבדלים · ואמרו עולים ויורדים · יורה על כי מהם עלות מהם עלולים · ואמרו והנה יי' נצב עליו מורה על ענין ז' כי הוא יתברך הסבה הראשונה והוא על הסולם נבדל מכל גשם · ואמר כי חמר האדם הקרוב הוא חמר שאר הבעל חי כי מין האדם שהוא חי וכן מין שאר הבעל חי הוא החיות והוא אחת ומה שכלל הרב בזאת הפתיחה להבנ' כל מה שאמרו הנביאים באלו הדברים כי כל מה שדברו הנביאים הוא במשל וחידה · ויש משלים שאינם כלום והם משלים רוב החכמים והם הגדות הבאות בתלמוד ואמנם משלי הנביאים נגליהם חכמה מועילה תקון עניני הקבוצי' האנושי' ותוכם חכמה מועל' בהבנת האמת על אמתתו וכי משלי נבוא' יש מהם ב' דרכים מהם שכל מלה שיש במשל ההוא יש בה ענין ומהם מה שיהיה כל המשל מגיד על כל הענין ההוא הנמשל ויבאו בו דברים רבים ליפות המשל או להפליג בהסתרת הענין והזהיר הרב להבין זה מאד כי רבים יסתרו דבריו מצד שנמצא במשל תוספת דברים שאינם מכוונים אלא ליפות הענין או להסתיר ואם יבינו מה שאמר הרב לא ספקו עליו ולכן תמצא רוב המפרשים בהרבה מקומות מהתורה יספקו על הרב ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו וגם כאשר הרב

קרקאש

מגיע השמימ' מור' על ענין שלישי ור"ל בו הגלגל העליון המקיף בכל והוא הקנה העליון מן הסולם · ואמרו והנה מלאכי אלהים יורה על ענין רביעי הרצונו אחר שרמז ל' שני קצות הסולם אשר כל אחד רחוק מחבירו בתכלית המרחק דבר בעניינים הנעשים בין שני קצות הסול' הנזכרי' והיה הרצון במלאכי אלהי' השכלי' הנפרדים עולים ויורדי' יורה על ענין חמשי וששי וקראם עולים ויורדים מצד שהמניעים הגלגלי' והם עלות ועלולי' בהיות כל אח' מהאח' חברו והוא עלה לו ומצד העלות קראם עולים ומצד העלולי' קראם יורדי' והרצון בזה עליה וירידה במעלה לא בעליונות מקום · או כאמר שהשם ברא כל השכלים והגלגלים כל אחד למטה ממדרגת חברו ושם אותו מניעים הגלגלים כרצונו · או כאמר שמלאכי אלהי' קרא ארבע כחות המגיעים מן הגלגלי' בעולם השפל ואלו הם כח המחוי' בשרוש והמרכב' וכח שיתן הצורה לנותחק לכל נותח וכח שיתן הנפש החיה לכל חי וכח שיתן הנפש המדברת לכל מדבר וקראם עולים מצד נושאיהם שהם בעליונות מקום וקראם יורדי' מצד הפעולו' המגיעות מהם בשפלים ואפש' לומר שקראם מלאכי אלהים והם הם אחד מחלקות הסולם היסודות אשר שנים מהם עולים והם האש והאויר ושנים מהם יורדי' והם המי' והארץ והיורדים לפעמים עולים והעולים יורדים ומזה כך בזכור עליה וירידה כי כאשר יקבוצו בהם מהחמר בשכוב מתחדש היסודו' מכוח' הכרחיות יצאו בגלגל ממקומותם ר"ל האש והאויר וידחו אל המים ויעברו כלם בתוך הארץ על עמוקם ויקחדם ל' היסודות עירוב ואחר כן ויקחלו להקבוצם לסוב למקומותם ואלו חלקי' מן הארץ גם כן כאמר כמוסר והגיד והכתו' כמו כן קורא היסודות מלאכי אלהים כמו שאמר עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט · ואמרו והנה יי' נצב עליו מורה על ענין שביעי הרצון בזה שהוא מקמיד

הרב בזאת הפתיחה כי בהרבה דברים לא יבאר מהו הנרצה במשל אלא יבאר שהוא משל ויהיה הרב אמרו כמשל כאלו יסיר דבר המבדיל בין הרואות והנראה ; **צואת** המאמר הנה צוה הרב מפני שירצה לעיין בזה הספר ישיב פרקיו זה על זה כלם ולא לעיין בקצתם ובקצתם לא כי זה לא יועילהו ככל פי רבים מהפרקים הנטה לפרקים אחרים ·

והבן זה מאד מאד · ר"ל כשיעלה בידך איזה משל ממשלי הנבואה פתחיה זכור מה"ב חלוקות שעשיתי ממשלי הנבואה ולא תספוט איזה מן החלוקות הנזכרת היא מהמשל ההוא : ויתחברו בה · רוצה לומר ויתחברו בה : השב פרקיו זה על זה · רוצה לומר

והבן זה מאד כי הוא שורש גדול ועצום במרוצה שארצה לבארו · וכשתמצ' בפר' מפרקי זה המאמ' שבארתי עניין משל מן המשלים והעירותיך על הכלל הנמשל מה הוא · לא תבקש כל חלקי העניני' אשר באו במשל ההוא ותרצה שתמצא להם דבר נאות בדבר הנמשל · כי זה יוציאך לאחד משני עניינים · או שיטך מן העניין המכוון במשל · או יטריחך לפרש עניינים אין פירוש להם ולא הושמו בו לפרשם · ותגיע מזאת ההטרחה למו זאת ההזיה העצומה אשר יחזו בה ויחברו בה רוב כתות העולם בזמננו זה · להיות כל אחת מהם רוצה שימצ' עניינים למאמרים לא מוון בהם אומרם דבר ממה שירצוהו · אבל תהיה לעולם כוונתך ברוב המשלים ידיעת הכלל · שידיעתו היא המכוונת ויספיק לך בקצת הדברים שתבין מדברי כי העניין הפלוני משל ואם לא אבאר דבר יותר · שאתה כשתדע שהו' משל יתבאר לך מיד לאי זה דבר הוא משל ויהיה אמרי שהוא משל כמי שהסיר הדבר המבדיל בין הרואות והנראה :

צואת זה המאמר כשתרצה להעלות בידך כל מה שכללו פרקי זה המאמ' עד שלא יחס' לך ממנו דבר · השיב פרקיו זה על זה ולא תהי' כוונתך מן הפרק הבנת כלל עניינו לבד אלא להעלות בידך גם כן עניין כל מלה שבאה בכלל הדברים ואע"פ שלא תהיה מעניין הפרק כי המאמ' הזה לא נפלו בו הדברים כאשר נזדמן אלא בדקדוק גדול ובשקידה רבה · והשמר מלחסר באור ספק ולא נאמר בו דבר בזולת מקומו אלא לבאר עניין במקומו · ולא תרדפהו בדמיונך שתזיקני ולא תועיל עצמך · אבל צריך לך שתלמוד כל מה שצו' ללמדו ועיין בו תדיר והוא יבאר לך הגדולות שבספקות הדת אשר יסופקו על כל משכיל · ואני משביע באלהי יתברך כל מי שיקרא מאמרי זה שלא יפרש ממנו אפילו דבר אחד ולא יבאר ממנו לזולתו אלא מה שהוא מבואר מפורש בדברי מי שקדמני מחכמי תורתינו הידועי' · אמנם מה שיבין ממנו ממה שלא אמרו זולתי מחכמינו לא יבארהו לזולתו ולא יהרוס ויקפוץ עצמו להשיב על דברי שאפש' שיהי' מה שהבינו מדברי חילוף מה שרציתיו ויזיקני גמול תחת רצותי להועילו ויהי' משלם רעה תח' טובה · אבל יתבונן בו כל מי שיבא לידו ואם ירפא לו מדוה לבבו ואפילו בעניין אחד מכל מה שיסופק יודה השם ויספיק לו מה שהבין · ואם לא ימצא בו דבר שיועילהו בשום צד יחשבהו כאלו לא חובר ואם יראה לו בו שום הפסד כפי מחשבתו יפרשהו וידין אותו לכף זכות ואפילו בפירוש רחוק · כמו שחוייב עלינו בחק המונינו כל שכן בחק ידוענו וחכמי תורתינו המשתדלים להועילנו באמת כפי השגתם : ואני יודע כי כל מתחיל מבני אדם שאין לו מאומה מן העיון יקבל תועלת בקצת פרקי זה המאמר · אמנם השלם מן האנשים בעל הדת הנבוך כמו שזכרתי הוא יקבל תועלת בכל פרקיו ומה מאד ישמח בהם ויערבו לו לשמעם ואמנם המבולבלים שמוחם מזוהם בדעו' שאינם אמיתיו' ובדרכי' המטעים ויחשבום חכמות אמיתיות ויחשבו שהם בעלי עיון ואין ידיעה להם כלל בדבר שיקר' חכמה על דרך האמת הם יברחו מפרקים רבים ממנו ומה מאד יקשו עליהם מפני שאינם משיגים להם עניין ובעבור שמתבאר מהם ג"כ פסלות דברים מזויפים אשר הם בידיה' אשר הם סגולתם וממונם המוכן לצרותיהם · והשם יתברך יודע שאני לא סרתי היותי מתירא הרבה מאד לחבר הדברים אשר ארצה לחברם בזה המאמר מפני שהם עניינים נסתרי' לא חבר כלל בהם ספר זולתי זה באומתנו בזמן הגלות הזה ואיך אתחיל אני עתה ואחבר בהם · אבל נשענתי על שתי הקדמות

האחת

...אשר בידיהם. ר"ל רומז בזה אל דעות המדברים שאינם ... בדרכי הטבע: עת לעשות ליי': פירוש כי לולי ביאור ... התורה האמיתית נופלת בדעות מזוהמות בלתי אמיתיות ... בגשמות: סבות הסתירה וההפך. ר"ל ...

להרחק הגשמות ומי שיחשוב שהשם הוא גשם נקרא אויב ושונא כמו שאמר הרב בזה הספר הנכבד ואם הרב לא זכר הפרו תורתך אלא עת לעשות לא היה להעלם הענין כי לא יחשוב חושב שבית' התורה בטלה עד שבא הוא. ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים שהיא ההקדמה השנית ירמוז כל אשר בדברי' שבאו בזה הספר ממעש' בראשית ומעשה מרכבה והנבואה וכן אמרו: סוף דבר אני האיש אשר כשיציקהו הענין וגו'. ולא ימצא תחבולה לבאר האמת שבא עליו מופת אלא כשיאות לאחד מעולה ולא יאות לעשרת אלפים סכלים ראוי לבחור לאמרו להציל המעולה ההוא שנשקע בו ולהורהו ממבוכתו עד שישלם וירפא ולא ארגיש בגנות ה ם הרב. וכבר אמר חכם אחר מיתת אלף אלפים סכלים בעבור הצלת איש מעולה ולא מיתת איש מעולה בעבור הצלת אלף אלפי' סכלים כי הסכלים דומי' לבהמות ובא המלוה לשותן לבעלי שכל כל שכן שאין ראוי לחוש לגנות העם הרב אם יאות לאיש מעולה ובעבור זה יתחייב לחכם שיגלה האמת באופן שלא יסתור הכוונה האלהית אף שיגנוהו רבים מהסכלים ובזה שיים זאת הפתיחה:

אמר הרב הקדמה סבות הסתירה או ההפך וכו'. זאת ההקדמ' היא גדולת הערך ואו לא תוכר זה הספר אלא שיאמר הרב כמה הסבות ההפך והסתירה לחכמי' היה דקדוקיה מועלת מאד לדעת כל הספרים המחוברי' מאי זה פנים ימצאו בסתירה וגם לדעת הסתירה אשר תמצא בנבואי' ...

האחד מהם אמרם בכמו זה הענין עת לעשות ליי' הפרו תורתך: והשנית אמרם וכל מעשיך יהיו לשם שמי': ועל שתי הקדמות אלה נשענתי במה שחברתי בקצת פרקי זה המאמר. סוף דבר אני האיש אשר כשיציקהו הענין ויצר לו הדרך ולא ימצא תחבולה ללמד האמת שבא עליו מופת אלא בשיאות לאחד מעולה ולא יאות לעשרת אלפים סכלים אני בוחר לאמרו לעצמו ולא ארגיש בגנות העם הרב ההוא וארצה להציל המעולה האחד ההוא ממה שנשקע בו ואורה מבוכתו עד שישלם וירפא:

הקדמה

סבות הסתירה או ההפך הנמצא בספר מן הספרים או בחבור מן החבורים אחת משבע סבות: הסבה הראשונה הוא שיהיה המחבר ממי שקבץ דברי אנשים ולהם דעות מתחלפות וחסר הבעלי' ולא ייחס כל מאמר לאומרו וימצא בחבור ההוא סתירה או הפך להיות אחת מב' הגזירות דעת איש אחד והגזרה האחרת דעת איש אחר. והסבה השנית היות לבעל הספר ההוא דעת ואחר כן שב ממנו ונכתבו מאמריו הראשון והשני: והסבה השלישית היות המאמרים ההם אינם כולם כפי פשוטם אבל יהיה קצתם כפשוטם וקצתם משל ויהיה לו תוך או יהיו שתי הגזרות יחד הסותרות זו את זו לפי הנראה משלים וכשיובנו כפי פשוטיהם יהיו סותרות זו את זו או זו הפך זו: והסבה הרביעית שיהיה שם בעניין תנאי שלא פורש במקומו להכרח או יהיו שני הנושאים מתחלפים ולא התבאר אחד מהם במקומו ותראה סתירה בדבר ואין שם סתירה: והסבה החמישית צורך הלימוד וההבנה והוא שיהיה עניין סתום קשה לציירו יצטרך לזכרו או ללקחו הקדמה בביאור ענין קל הציור צריך שיוקדם בלמוד לפני הראשון ההוא להיות ההתחלה לעולם בקל ויצטרך המלמד שיקל בהבנת העניין ההוא הראשון על אי זה דרך שיזדמן ובעיון גס ולא ידקדק באמתתו אבל יונח כפי דמיון השומע עד שיובן מה שירצה בו עתה להבינו ואחר כן ידוקדק בעיון העניין הסתום ההוא ויתבאר אמתתו במקום הנאות לו: והסבה הששית התעלמות הסתירה והיותה בלתי מתבארת אלא אחר הקדמות רבות וכל מה שיצטרך להראותה אל הקדמות יותר היא יותר נעלמת ויעלם זה מן המחבר ויחשב ששתי הגזרות הראשונות אין סתירה ביניהם וכשתלקח כל גזירה מהם ותחובר אליה הקדמה צודקת ויולד מהם מה שיתחייב וכן יעשה בכל תולדה תחובר אליה הקדמ' צודקת ויולד מה שיתחייב יגיע העניין אחר הקשות רבות אל סתירה בין שתי התולדות האחרונות או הפך. וכמו זה הוא שיעלם מן החכמים המחברים. אך כשיהיו שתי הקדמות הראשונות נראות הסתירה אלא ששכח הראשונה כשכתב האחרת במקום אחר מן החבור זאת היא פחיתות גדולה מאד ולא ימנה זה בכלל מי שיבחנו דבריו: והסבה השביעית צורך הדברים בעניינים עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת עניניהם ולגלות קצתם ופעמים יביא הצורך כפי האמירה אחת להמשך הדברים

דרבריים בה כפי הנחת הקדמה אחת וביאה הכרח הצורך במקום אחר להמשך הדברים בה לפי הקדמ' סותרת לראשונה: וצריך שלא ירגישו הרמון בשום פנים במקום הסתירה ביניהם ושיעשה המחבר תחבולה להעלי' אותו בכל צד: אמנם הסתירה הנמצאת במשנה ובריתות היא כפי הסבה הראשונה: כמו שתמצא אומרים תמיד קשיא רישא אסיפא ורתיה התשובה רישא רבי פלוני וסיפא רבי פלוני וכן תמצאם יאמרו ראה רבי דבריו של רבי פלוני ושתם לן בותיה וראה דבריו של רבי פלוני בכך וכך ושתם לן כיותיה: והרבה תמצאם אומרים שתמא מני רבי פלוני היא מתני מני רבי פלוני היא וזה הרבה מלספר: ואמנם הסתירה או החילוף הנמצא בתלמוד הוא לפי הסבה הראשונה והשני כמו שתמצא תמיד אומרים בכך וכך סבר לה כרבי פלוני ובכך וכך סבר לה כרבי פלוני: ויאמרו גם כן סבר לה כוותיה בהדא ופליג עליה בהדא: ויאמרו הרי אמוראי נינהו ואליבא דרבי פלוני. וזה המין כולו הוא נותנ מנהג הסיבה הראשונה: ואמנם כפי הסבה השנית הוא אומרם ביאור הדר ביה רבא מהניא: ויחקר אי זה משני הפאמרים הוא המאוה ובאמרם מהדור קמא דרב אשי אמ' לן כך וכך: ומהדורא בתרא אמר לן כך וכך: ואמנם הסתירה או ההפך הנראה בפשוטו של ענין בקצת מקומות מספרי הנבואה: כולם הוא כפי הסבה השלישית והרביעית: ואל זה הענין הובאה ההקדמה הזאת כולה: וכבר ידעת רב אמרם ז"ל כתוב אחד אומר כך וכך וכתוב אחד אומר כך ובלומבארים הראות הסתירה: ואמ"ם יבארו שהענין הסר הנאי או מתחלף הנושא באמרם שלמה לא דייק שדבריך סותרין דברי אביך אלא שרן סותרין זה את זה וכי: וכן הרבה בדברי רבותינו ז"ל אבל רוב מה שדברו בו הוא במאמרי הנבואה הנחלים בדינים או במוסרי דרך ארץ: ואנחנו אמנם היה רעתנו להעיר על הפסוקים שבהם סתירה בנראה בדעות ובאמונות: והנה אבאר מזה קצת בקצת פרקי זה המאמר כי זה הענין גם כן מספרי תורה: ואמנם אם תמצא בספרי הנביאים סתירה לפי הסבה השביעית יש בו מקום עיון וחקירה: וצריך שלא יגזור אדם בזה בשקול הדעת ובסברה מבלתי אזון וחקור: ואמנם החילוף הנמצא בדברי הפילוסופים האמתיים מהם הוא כפי הסבה החמישית: ואמנם הסתירה אשר תמצא ברוב ספרי הדברים והמפרשים בלתי מה שזכרנו היא לפי הסבה השישית: ובחמצא במדרשות והגדות סתירה רבה לפי זאת הסבה ולזה אמרו אין מקשין בהגדה: ונמצא בהם גם כן סתירה לפי הסבה השביעית: ואמנם אשר ימצא במאמר הזה בן החילוף הוא לפי הסבה החמישית והסבה השביעית: ואגב זה והבן אמתרו וזכרהו מאד שלא תתערב בקצת פרקיו:

ואחר אלו הקדמות אתחיל בזכרון השמות אשר צריך להעיר אותה ענינם המבוון בכל מקום כפי עניני: ויהיה זה מפתח להבנם במקומות סגרו עליהם השערים: ובשיפתחו השערים הם ויבנם אדם במקומות הדם ינוחו בהם הנפשות ויהנו העיני' וינפשו הנפשות מעמלם ומיגיעם:

אמר שמואל בן יהודה ן' תבון ז"ל אמר הרב המחבר וצוק"ל פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים:

שיין מרוכא ופשוט שחכי הרב ז"ל

דעי הולך לנחות דרך ישר לסלול את מסילה:
הוי כל תועה בשדה סורה ודרוך יד מענלה:
טמא וכסיל לא יעבור בו דרך קדש יקרא לה:

לעולם תצד מכפרך כפה יכתר שהות תתר עניותו ומהותו ובפרקי רבי אליעזר מניח שהות תתר לשמש וכתר מכם כפי הסבה הרמון: ואתר הרב שבסתירה הנמצאת בספרי הנביאים הוא מם כפי הסבה הג', ואם הרב וכעבור זה נעניין הזכות את הקדמה כלה: והנה בסתירה הנמצ' נייזר רש"ל הוא בעליני הדינים ואתכם כוונת הרב לבאר בסתירה הנמצאת בדעות ובאמונות: ואתכ"ם מתת' בספרי הנביאים, סתירים לפי הסבה הנ' אתר הרב כי זה יצטרך עיון וחקירה רבה וצריך שלא יגזור זה בתומך דעתו בסברת כלי תיזון וחקור והנה החכם רבי משה הכהן הרב' סתירות בדעות ואותם הסתירות הינם סתירות לפי האמת והמכוון אותם ידע שהינם סותרים והנה בכך יתלה בנביאים כפי אתמרו אתרי הרב' סתירות הנביאים בדעות ובאמונות כפי הקדמ' הנ' ואמנם לא תוסיף קום בתולת ישראל כי כפי אמירתו הוא להוכיח את ישראל כדי שישובו בתשובה אתר הנביא בשלה לא תוסיף קום זה הנביא בעצמו כתב אתר זה ובכתבי את שבות עמי ישראל וכנו ערים נבנות וישבו ונטעו כרמים ועשו יינם וכו' ונטעתים על אדמתם ולא יעתשו עוד מעל אדמתם אתר נתתי להם וכו' וגם נמצא רבים מהסתירות בדעות ובאמונות כפי הקדמ' הנ' אתר יתעסק בם הבעיון: ודע וכו' כוה הרב והודיע כי הסתיר' המצאת כזה הספר אינו כפי הסבה התשיעית וכו': ואתר ודע זה וכבן מזה שלא תתערב בקצת פרקיו:

ואחר שהניח הרב כוונת הספר ותכליתו ומה שמו ולמי תכוון והשלמת בזה כוונת הספר ותכליתו עתה נתחיל בעיון ונתן רשות לעיין בו לזה ראוי לגלות הכר מזה הספר ותתועלת המצפה בו ומי הוא אשר לא יקרב לזה הספ' ועם התכללות לאתר זה הספר שלא יוכר כוונת הגלות ואתר שכות הסתיר' והשבך המצפה בספרים והמצפה כזה הספר אתר כי אתר הקדמות הקדמתי בזכרון המצפה אתר צריך להעיר על אתת העקרונות אשר בכל מקום כפי עניני ויהיה זה מפתח להבנם אתם לו סודו עליהם השערים ויבנם בהם השערים הם ויבנם בקדם במקומות הדם ינוחו בהם הנפשות ויהנו העיני' וינפשו הנפשות מעמלם ומיגיעם: ע"כ הענין הפתיחה זה הספר בהכלל: וע"פ אתר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אתר הרמון כזה כי בידיעת המצות יפתחו השערים ויבא בהם גוי צדיק שומר אמונים: כלל אתד הוא שומר תורתו ואמונתו לא מה שיחשבו הקפתים כי מי שיכנס כזה הספר מדבר על ו' תנ' אבל הוא שומר אמונים כיהלמוד: ויהיו דבר נאתר אבל מה שיצוייר אתתי ונדוק יפי אתוני אתתי הפתיחה ולכן אמר כי בלתי השערים יפתחו התמונים:

קרקאש שם טוב פתיחה אפודי

פרק ראשון

כבר חשבו בני אדם כי צלם בלשון העברי יורה על תמונת הדבר ותארו · והביא זה אל הגשמה גמורה לאמרו · נעשה אדם בצלמנו כדמותנו · וחשבו שהשם על צורת אדם ר״ל תמונתו ותארו · והתחייבה להם ההגשמה הגמורה והאמינו בה ורא׳ו שהם אם יפרדו מזאת האמונה יכזיבו הכתוב · וגם ישימו השם נעדר אם לא יהיה גוף בעל פנים ויד כמותם בתמונה ובתאר · אלא שהוא יותר גדול ויותר בהיר לפי סברתם והחמר שלו ג״כ אינו דם ובשר · זה תכלית מה שחשבוהו רוממות בחק השם אמנם מה שצריך שיאמר בהרחקת הגשמות והעמיד האחדות האמיתית · אשר אין אמת לה אלא בהסרת הגשמות הנה תדע המופת על כל זה מזה המאמר (פרק ע״ו חלק א׳) אבל הערתנו הנה בזה הפרק היא לבאר ענין צלם ודמות · ואומר כי הצורה המפורסמת אצל ההמון · אשר היא תמונת הדבר ותארו · שמה המיוחד בה בלשון עברי תאר · אמר יפה תאר ויפה מראה מה תארו כתאר בני המלך · ונאמר בצורה המלאכיית יתארהו בשרד ובמחוגה יתארהו · וזהו שם שלא יפול על הש׳ כלל חלילה וחס · אמנם צלם הוא נופל על הצורה הטבעית · ר״ל על הענין אשר בו נתעצם הדבר והיה מה שהוא והוא אמתתו מאשר הוא הנמצא ההוא אשר הענין ההוא באדם הוא אשר בעבורו תהיה ההשגה האנושית · ומפני ההשגה הזאת השכלית נאמר בו בצלם אלהי׳ ברא אותו ולכן נאמר צלמם תבזה · כי הבזיון ידבק בנפש אשר היא הצורה המינית · לא לתמונת האיברים ותארם וכן אומר כי הסבה בקריאת הצלמים צלמים · היות המבוקש מהם ענינם הנחשב לא תמונתם ותארם · וכן או׳ בצלמי טחוריכם כי הי׳ הנרצה מהם ענין דחית הזק הטחורי׳ לא תאר הטחורים · ואם א״א מבלתי היות צלמי טחוריכם וצלמים נקראים כן מפני התמונה והתאר יהיה אם כן צלם שם משתתף או מסתפק יאמר על הצורה המינית ועל הצורה המלאכיית ועל כיוצא בה מתכונת הגשמי׳ הטבעים ותארם · ויהיה הנרצה באמרו נעשה אדם בצלמנו

הצורה המינית אשר

פרק ראשון כבר חשבו בני אדם רוצה לומר הדמיון ההמוני והבי׳ זה אל ההגשמה הגמורה ר״ל שלא יחייב היותו כח בגשם וזהו

א מרו גמורה וגם ישימו השם נעדר וכו׳ ר״ל שאלו האנשים הסכלים האמינו בהגשמה מצד שני דברים האחת מהן שחשבו אחר פשוטי הכתוב ואם יפרדו מזאת האמונ׳ יכזיבו הכתובים לפי דעתם והשנית שמצד סכלם העצום והמקובל בל ישימו הש״י נעדר אם לא יהי׳ גוף אפי׳ לא יהיה להם פשטי התור׳ כי לפי דעתם מה שאינו גשם או כח בגשם אינו נמצא אמנם מה שצריך וכו׳ ר״ל עכשיו בא המור׳ לסתור דעת בהאמנת ההגשמ׳ מצד השני דברים שהאמינו בה אלו הסכלים ואמר אמנם שנצטרך להביא מופת עכשיו שהש״י אינו גשם כנגד דעת מה שחייבו סכלם העצום מאלו הסכלים אין זה מקומו ויתבאר׳ בראש חלק שני אבל תהי׳ הערתנו בזה הפ׳ לדחות מאלו הסכלים אמונת ההגשמה מצד הפסוקים שהאמינו שאם יפרדו מזאת האמונ׳ יכזיבו הכתו׳ והרב ז״ל יבאר הפסוקי׳ בכד שאין בו הגשמ׳ כלל שם שלא יפול על השם כלל ר״ל והוא תאר; והי׳ מה שהוא ר״ל שהוא בכלל משאר הנמצאים מצד צורתו הטבעית והוא אמתתו מאשר הוא וכו׳ ר״ל אין זה מגדר הצור׳ הטבעית כי כבר נשלם באמרו והי׳ מה שהו׳ אבל אמרו והו׳ אמתתו הוא באור הגדר נאמר והוא אמתתו ר״ל והעניין אשר בו נתעצם הוא אמתת הכל׳ מאשר הענין ההוא מקדם מין כי כל הגבדלים העצמיים יחדשו מיני׳ והוא אמרו מאשר הנמצא ההו׳ וי״מ כי אמרו והו׳ אמתתו והוא תשלום הגדר כי כבר היינו יכולים לומר שהיסודו׳ הם עצמו׳ האד׳ והם מעצמים אותו ובשאומר והוא אמתתו וכו׳ הו׳ מגדי׳ הכל׳ העצמי המיוח׳ אשר בעבורו ר״ל מפני כי הצור׳ הוא׳ היא ההשג׳ השכלית נאמר בו בצלם אלהי׳ וכו׳ ר״ל מצד הצורה השכלית המוספת על הצורה הטבעי׳ האנושי׳ נאמר בצלם אלהי׳ והנה הבא המשך אחר הצורה בשם הצורה שהיא הצלם כי הצורה בעצמה היא ענין גשמי ולא הי׳ בה ענין דמיון בשם יתברך אלא מצד כח הצור׳ השכלית הנמשכת ממנ׳ כי הבזיון דבק בנפש ר״ל דוד בשהי׳ מתפלל שיבו׳ הש״י את אויביו הי׳ מתפל׳ שיהיו מבוזים ממנו יתברך ומהו הענין המבוזה אצלו יתברך הוא הבזיון הנפשי שיגורם הפנימי יהי׳ רע ומקובל לא הענין הגופני כי לא בשוקי האיש ירצה; היות המבוקש מהם ר״ל הורד הרוחניו׳ ויהיה א״כ שם צלם משותף או מסופק ר״ל אם הוא לפי דעות ההמון הוא משותף ואם נקחהו לפי הענין הנרצה מהטחורים והוא דחות הנזק יהיה מסופק כי כבר יאמר שצלם בקדימ׳ ואיחו׳ כי בקדימ׳ יאמר על צורת הדברי׳ הטבעיי׳ ובאיחו׳ על הכחו׳ הנשפעו׳ מהגרמי׳ השמימיי׳ מתכונת הגשמים הטבעים ר״ל שהנו הנאמר׳ בתכונ׳ הגשמים הטבעים היא באמצעית בין הצור׳ המיניית והצורה המלאכותיי׳ אשר היא ההשג׳ השכלית ר״ל שהצור׳ הה׳ השכלי׳ מכונה בשם פועל׳ והיא הצור׳ הטבעיי׳ המיניי׳ והוא שסמן דמה וכו׳ ר״ל שם דמות הנאתו הראשונ׳ הוא כמו דמה שהוא התמונה והתאר שהם מסוני האיכות אמנם כמו כן יאמר שם דמה או דמות בענין דבר ענין ההתנשאות וההתרוממו׳ ; ר״ל שהשם יתברך נתנשא ומתרומם על כל אלו הנמצאות והוא מגיע בגלגל ערבות

בציור הפנימי יהיה רע ומקובל לא הענין הגופני כי לא בשוקי האיש ירצה ·

ודמות אמר הרב צלם ודמות כבר חשבו בני אדם ; הפירוש כבר ביארנו בפתיחת זה הספר כי בפשטת [illegible] מכלל הסתרים אשר ראוי להעלות אבל בהרחקת [illegible] הדמיון והאמונות ויתכנו הנערים ג״כ כמו שביאר הרב

בפרק ל״ה ולמה שימלאו הסתרי׳ רבים [illegible] [illegible]

[illegible]

אשר היא ההשגה השכלית לא התמונה והתאר · הנה כבר בארנו לך ההפרש בין צלם ותאר ובארנו ענין צלם · אמנם דמות הוא שם מגזרת והוא ג"כ דמיון בענין כאמרו דמיתי לקאת מדבר לא שדמה לכנפיה ונוצתה אבל דמה אבלו לאבלה וכן כל עץ בגן אלהים לא דמה אליו ביופיו דמיון בענין היופי חמת למו כדמות חמת נחש דמיונו כאריה כלם דמיון בעניין לא בתמונה ובתאר · וכן נאמר דמות הכס' דמות כסא דמיון ענין ההתנשאות והרוממו' לא בריבועו ועביוו ואריכו' רגליו כמו שיחשבו הענין וכן דמו' החיות וכאשר ייוחד האדם בעניין שהוא זר בו מאוד מה שאין כן בדבר מן הנמצאות מתחת גלגל הירח והוא ההשגה השכלית אשר לא ישתמש בו חוש ולא מעשה גוף ולא יד ולא רגל דמה אותה בהשגת הבורא אשר אינה בכלי ואם אינו דמיון באמת אבל לנראה מן הדעת תחלה ונאמר באדם מפני זה העניין ר"ל מפני השכל האלהי המדובק בו שהוא בצלם אלהים ובדמותו לא שהשם יתברך גוף שיהיה בעל תמונה :

פרק שני

הקשה לי איש חכם זה לו שני' קושי' גדול' צרי' להתבונן בקושי' ובתשובותינו בפירוקה וקודם שאזכור הקושי' ופירוקה אומ' כי כבר ידע כל עברי כי שם אלהים משתתף לשם ולמלאכים ולשופטי' מנהיגי המדינו' · (פרק ו' חלק ב') וכבר ביאר אונקלוס הגר ע"ה והאמ' מה שבארו כי אמרו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע רוצה בו העניין האחרון אשר ותהון כרברביא · ואחר הציע' שתוף זה השם נתחיל בזכרון זאת הקושי' · אמר המקשה יראה כפשוטו של כתוב כי הכוונה הראשונה באדם שיהי' כשאר בעלי חיים שאין שכל לו ולא מחשבה ולא יבדיל בין הטוב ובין הרע וכאשר המרה הביא לו מריו זה השלמו' הגדול המיוחד באדם והיא שתהי' לו זאת ההכרה הנמצאת בנו אשר היא הנכבדת מן העניינים הנמצאים בנו ובו נתעצם וזה הפלא שיהי' עונשו על מריו תת לו שלמות שלא היו לו והוא השכל ואיזה אלא כדבר מי שאמר כי איש מן האנשי' מרה והפליג בעול ולפיכך שינו ברייתו לטוב והושם כוכב בשמים וזאת היתה כוונת הקושי' ועניינה ואע"פ שלא היתה בזה הלשון ושמע ענייני תשובתינו אמרנו אתה האיש המעיין בתחל' רעיוניו וממיו ומי שיחשוב שיבין ספר שהוא הישרת הראשוני' והאחרוני' בעברו עליו בקצת עתות הפנאי מן השתיה והמשגל בעברו על ספ' מספרי דברי הימי' או שיר מן השירי' התיישב והסתכל כי אין הדבר כמו שחשבתו בתחלה המחשב' אבל כמו שיתבא' עם ההתבוננות לזה הדבר וזה כי השכל אשר השפיע הבור' על האדם והוא שלמותו

כאשר עלה במחשבתו להמרות ולהסתפק במפורסמים • ועל״פ שעדיין לא נסתפק בפעל לא שנטה אל פתיחות והכלות במחשבתו• כמו שאמר כי טוב הוא למלכל•ר״ל כי הוא עצמו כי׳מחשב בעצמו להסתפק במפורסמות כאמרו וכי תאוה הוא לעיניים:כענין בשאולל ההשגה ר״ל תכף שחשב להסתפק במפורסמות אע״פ שעדיין לא נסתפק בהן כענין שכללה ממנו ההשגה השכלית כי אין יכול השכל לעיין בשני מושכלים אף כי בשני עניינים הפכיים זה לזה ולפי׳ בשללה ממנו ההשגה השכלית ומפני זה מרה בחמות • ר״ל מצד שללה ממנו ההשגה השכלית מרה במחלת אשר בעבור שכללו כוח כח זה רומז לפרק הנבואה והעניניים׳ והוא להסתפק בשכליות והגיע ממנו השגת המפורסמות בפעל ולכוחות אחר ההכלות הנפשיות בפעל נמוך ואז כשקא בעניינים׳אשר נאמר בהם נאה ומגונה מהם המפורסמות: לו ידע מיעור מה שחכד וכו׳ • ר״ל אחר שעשקא להתגנות וכתחלות הכור והענין הנכבד שחכד והוא העיון החמיתי ועשה תשוב׳כאמרו את קולך שמעתי בגן ואירא כי ערום אנכי ואחכא: וזה נאמר ואייתם כחלטים • ר״ל מצד שהשיג עתה המפורסמו׳ מה שלא היה משיג קודם נאמר כי ואייתם כחלטים יודעי טוב ורע וא״כ הוחרן הקושי׳ כי קודם שיגיע למפורסמות הי׳ מעיין בשכליותו ולא היה לו עסק במפורסמות ולא אחר שיגיע אליהם ואז אוחל מן השכליו׳והוא העומד החמיתי: ואל תכחדני בחלטיות׳ כי טוב הוא ורע כלל • ר״ל במה שלא יתלה מצד פעולתיו: ומה הנמשלות כלם והם הכחדיות בנפשות כהתחייב המוסכל מן השכל לא יאמר בהם טוב ורע שלא אמת ונקר כי נדר אחת הוא מהכים למציאות ונדר הנקר הפך המציאות אבל במה שהוא כתלה מצד פעולתיו כמו המפורסמו׳יאמר כן ורע כי אלו לא יהי׳ כבי אדם לא יהיו ענייני המפורסמו׳כי עניינו המפורסמו׳הוא הסכמ׳ החבי׳ לדבר אחד שיהי׳ נאה ולדבר אחר שיהי׳ מגונ׳: ותכונן אמרו ותפקחנ׳ וכו׳ • ר״ל הראיה לזה שמה שהשיג אחדם אחר כלא היה רק עניינו המפורסמו׳לאמרו ותפקחנה עיני וגו׳:ומה שלא הי׳ מגנטו קוד׳ ר״ל והוא גלות הערוה ואחר המפורסמות שלא היה מנגנ קוד׳ ואחר זה נגטו׳לא ראו׳ מזה מתחדש ר״ל לא שלאחר שאדם הראשון היה עניין שכלי פשוט ואח״כ נתחדש היה נפשי כי זה מקרלעולם היה מי מדבר נפשי כמונו היום: פ״ח לא שנ׳ שנתחדש לאדם מזה הראיה כי כמו כן היה כן מזה הראיה קודם לכן כמו אחר המעשה אלא שנתחדשה לו ידיעה פרטיות: ויפקח אלהים את עיניה: ר״ל הכיחה לחשוב זה שזה הפסוק ר״ל ויפקח אלהים ר״ל שהשכי׳ והוא הנכחית המכוונה בחלטי׳ גלה להבר מקרוב למקום הכוח היה שם כאר וזכו גלות הידיעה כי אין רחות מזה אין היה אומר ויפקח אלהים את עיניה היה לו לומר ותפקח את עיניה• בחמרו אחר עיניה להם ר״ל הפסוק אחר אמר מקום אחנים ולא יאמר המכוון ומכו אחר עם אמרו אחר עיניי וכו׳: אכל אמרו על אד׳ומצ׳פניו: ר״ל אכל מה שאמ׳אכלתי מצא פניו ותשלחנו אמרו בהדרש שהוא כאמר על אד׳ שהוא כתחדשות מזה הראיה או ענין נפשי זה חינו כי הכונה בו כאחר מצא פניהו ותחדשות מזה הראיה או ענין נפשי זה חינו כי הכונה בו כאחר מצא פניהו וכו׳: ויש מפרשים אמרו כזה הר״ם ז״ל על דבר בחר ממעשה הראיה כי האדם מנוכר אם לא היה אחד רומז לבד אכל על הכלל כאמר ר״ל חינו חים שיזדמן שיהי׳ בחאר ההוא ר״ל שיהי׳ אכל בפעל ואחר בעת מה יהי׳ אכל בכח וזהו שהביאה הרב ז״ל בה הפסוק :ואותר לאכול מן הנעימות ר״ל כותר שיאכול מן המאכלות כלם ושיהיה מן המפורסם בנחת ובנטחה המפורסם רק הסכרתי לבד ואז יגיע לו המוכרח מן המפורסם בנחת ובנטחה בנקנ׳ מקנו הכל : ר״ל כי מקנא מקנו ההגה השכלית ומקנא מקנו מלהכנות

שלמותו האחרון הוא אשר הגיע לאד׳ קודם מרותו ובשבילו נאמר(בו׳שהוא בצלם אלהי׳ובדמותו ובנללו דבר אתו וצוה אותו כמו שאמר ויצו ה׳אלהי׳ ולא תהי׳ הצואה להחמות ולא למי שאין לו שכל ובשכל יבדיל האדם בין האמת והשקר וזה הי׳נמצא בו על שלמותו ותמותו אמנם המגונה והנאה הוא (במפורסמות)לא במושכלות כי לא יאמר השמים כדוריים נאה ולא הארץ שטוחה מגונה אבל יאמר אמת ושקר ובקלשונינו יאמר על הקושט ועל הבטל אמת ושקר ועל הנאה ועל המגונה טוב ורע ובשכל ידע האד׳ האמת מן השקר וזה יהי׳בעניינים המושכלים כלם ובאשר היה על שלמות עניניו ותמותם והוא עם (מחשבתו)ומושכליו אשר נאמר בו בעבורם ותהסרהו מעט מאלהים לא היה לו כח להשתמש במפורסמות בשום פנים ולא להשיגם עד שאפילו הגלוי שבמפורסמות בנגות והוא גלוי הערוה לא היה זה מגונה אצלו ולא השיג גנותו וכאשר מרה ונשה אל תאוותיו הדמיוניות והנאות חושיו הגשמיות כמו שאמר כי טוב העין למאכל וכי תאוה הוא לעינים נענש בששולל ההשגה ההיא השכלית ומפני זה מרה במצוה אשר בעבור שכללו צוה בה והגיע לו השגית המפורסמו׳ ונשקע בהתגנות ובהתנאות ואז ידע שיעור מה שאבד לו ומה שהופשט ממנו ובאיזה ענין שב • ולזה נאמר והייתם כאלהים יודעי טוב ורע ולא אמר יודעי שקר ואמת או משיגי שקר ואמת ואין בהסרהו טוב ורע כלל אבל שקר ואמת • והבונן אמרו ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם לא אמר ותפקחנה עיני שניה׳ ויראו כי אשר ראו קודם הוא אשר ראו אחרי כן לא היו שם ערומים על העין שהוסרו אבל נתחדש בו ענין אחר שגינה בו מה שלא הידה מגנהו קודם • ודע כי זאת המלה ר״ל פקח לא תפול בשום פנים אלא על ענין גלות ידיעה לא ראות חוש יתחדש ויפקח אלהים את עיניה או תפקחנה עיני עורים פקוח אזני׳ ולא ישמע באמרו אשר עינים להם לראות ולא ראו • אבל אמרו על אדם משנה פניו ותשלחהו פירושו וביאורו כאשר שנה מגמת פניו שולח כי פנים שם נגזר מן פנה כי ד׳האדם בפניו יכוין לדבר אשר ירצה כוונתו ואמר כאשר שנה פנותו וכוין אל הדבר אשר קדם לו הצווי שלא יבוין אליו שולח מגן ערן וזהו הענין הדומה לומרי מדה כנגד מדה הוא הותר לאכול מן הנעימות ולחנות בנחת ובכטחה וכאשר גדלה תאוותו ורדף אחר הגאותיו ורמיונו כמו שאמרנו ואבל מה שהזהיר מאכלו נמנע ממנו הכל והתחייב לאכל הפחות שבמאכל אשר לא היה לו מקוד׳ואף גם

בעבור הכחל אחר השפיע הבורא על האד׳ והיה השלמת התחרון לה הראשון והתמני׳ כמו שכיארתי׳ והנה התייר כי היה האדם כשלמותו התחרון למה שנח׳ עליו ויצו ה׳ אלהיסעל התדמוסלויות היה למי שהוח׳ וכיה ואין הבנותה סורה על ההכמות ולא למי שאין לו שכל ירמוז לו שכל ירמוז כי לדע ואחר תלהים לנקש נ״ע ולא למי שאין לו שכל לו ירמוז כי לא תציה הנותה לפי שיש בכחו להוציא שכללו מן הכח אל הפועל ולא הוציאו אלא למי שהגיע שכללו בפועל וא״ם ויציתם כאלהים יודעי טוב ורע אמ׳ כי שלמות התדם להשיג טוב ורע כי משלמות התדם להשיג האמת והשקר ומחמת בפועל ישיג הטוב והרע. שהוא הכתה והמנוגנה ת״ל כוונת הבריאה התנועית

קושית גדול׳ בעבור כי זה כוונת התורה בתחלת הדעת ובראש מפשוטן של כתובים ואמר הרב שתף שירתה מפסח שכתוב אין רחוי בתים המעיינ׳בתחלת רעיוניו ואמרינו שיתמה שיהיה ספר שהוא ראשית הראשונים והאחרונים בעבורו עליו בקצת עתות הפנתי מהמלכל והמסת׳ כמו שכוונים כומרי תדום ויעייני בספרי דכרי הימים ועזר מבשריס • ודע והבונני אחד׳ יש לו שתי האנו׳ אחת דכרי׳ הנמלתי׳ והוא השנת האדם שיתכרך ומלאכיו ומעשיו והוא תכלית המצות האדם כי האדם נכרא להכיון להכשיל ואת ההשגה היות אחר בה ידמה אחד׳לבלתי׳ת והיא השגת המצות על מה שהם עליו והנה כיודע במצות׳ ויודע לית הם״ שכה לאדם ויתייחד בהחרונה עם שהשלים הנכדלית׳ תכלית מצות׳ אחדם ובזאת לזה העולם • ותחמם אחדם לעת שהי׳ מורכב מנוף ונפש והיה הנוף והנפש ת״ח להיות מכלי שיתערבו קנת מהנשים ולו עם תלהי׳ אחד׳ מדיני בטבע ובעבור שיעזרו קנתם על קנתם הוכרח הקנון והנה להכר׳ קנון יובמו הדייני׳ והשופטים שיהיו מכיני המדינו׳כדי שיהי׳ אחד׳קנתו עם קנתו והאחד אסיפתעתם מחלו המפורסמו׳ לנקשת ההכרחי לדעת את ה׳ מה טוב ומה נעים לנכל חס יעזוב האדם השנת החל ומלאכיו וכל אשר הנמלתים ויעיין בהשנת הנוף כדי לאכול ולשתות ולכשות ואם יקח ממין זה ההכרח שנמעט זמן ישיגנו ויוכל ת״ח לדעת את הם״ אכל אם יעזוב האדם השנת הא ומלאכיו ואחר הנכרתים ויעיין בהשנת הנוף וירדוף אחר הממון ואוהב כסף לא יסוכה לרוב ונביל׳רכה ואכול ושתה ויתענ׳כאשר התחלות הנשמיו׳ הוא התכלית האחרון הוא יסכל ויבער ורוב קהל תנשים יעזבו את ה׳ נאלו׳נור ילדם ושכחו המוסכל אחר בעבור נכרתו ונפקחו עיניהם במפורסמות והנה החטאים המעיתים לרוב החטא׳הם הם׳הנשמיו׳ והתשוקות המדומות ובעבור הלו יסבל הכריסטס נכרתים מנית העיון וכלכל החנשים החל׳מצד שתאוותם ותשוקת׳היו הלא השלמות והתשוקות הנשמיות יש להם מהניעה והטורח והעמל מה שלא יסוער •

ולכן כהגיע תור כל היש ויתים להפרד נפשו מגופייתו ולא יוכלת לו שהשלמות שלא היותו בהמה נדמות היש ועל זה נאמר ואדם ביקר ולא יכין נמשל כבהמות נדמו׳ כדי יתכחר שלאדם כ׳מיני השנות הנפ׳ חופשיות ודמיונות שהלו כלהשנות נפשיות והשגה שכלית אחר בה ידמה האדם לחל יתכרך והיה השנת המצות והשנתו יתכרך וכל מה שקדם לאדם הראשון ידמה לנו בכל דור ודור כי זה ספר תולדות אדם והחטא שחטא הוא חטאו׳ כניו הנמשכים אחריו ואחר שתבין זה תבין כל מה שאחר הרב כזה הפר׳ ולמה הוא רומז ואמר האדם ויאמר ה׳ אלהי׳ לאחר מזה העול׳ כאחת׳ מן הכהמות ואחר לבאחר זה כי הכונה בהראיה התנועית והוא התכלית אחר בעבורו נכרא הוא היות האד׳ כללם תלהים והדמותו והנה קודם מרותו ואחשוב כאחר נו שהוא כללם תלהים •

נמ

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קרקאש

פרק שלישי

יהשב שעניין תמונה ותבנית בלשון העברית אחד ואינו כן וזה כי תבנית שם נגזר מן בנה ועניינו בניין הדבר וחבונתו ר"ל תארו בריבוע והיגיונל והשילוש וזולת' מן התארים אמרו תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו ואמר כתבניתם אשר אתה מראה בהר. תבנית כל צפור תבנית יד תבני האולם כל זה תארולוזה לא הפ'לשון העברים או המלות כתארים נתלי'בהים בשו'פני'. אמנם תמונה הוא שם נופל על שלש'עניניו בספוק. וזה שהוא יאמר על צורת הדבר המושגת בחושים חוץ לשכל כ"ל תארו והוא אשרו ועשיתם פסל תמונת כל סמל. כי לא ראיתם כל תמונה ויאמ'על הצורה הרמונית. ד"נמ'את ברמיון באיש אחר העלמו מן החושים והוא אמרו בסעיפים מחזיונות לילה וגי'. וסוף הדבר יעמוד ולא אביר מארו"ן תמונה לנגד עיני. ר"ל דמיון לנגד עיני בשינה. ויאמ'על עניין האמיתי המושג בשכל ולפ'ז ד"ענין השלישי יאמר בו יתעלה תמונה. אמר ותמונת ה' יביט'. ענייני ופידושו ואמתת השם ישיג:

פ"ד

ואמרין ואין בהכרחי טוב ורע לכל שקר ואמת כי הכרחי והם הכרעלות כעלמים אבל אין לחכמה שכתוב לו נאמרים בחלוף מה שהם בתכליות ואמת כשמים ביומנו או קיומם עליו יגם תכליות בעצמם: ואמרו לכל תמיד בעל פנין ותשלחנו: אמרו במדרש שהוא נאמ'על הסהרין שבר' הוא שבשו שהוא התחדשות חוש הראות זה לימו כן כי המוזכר שבה פנותו ואמרו הוא יותר לאכול מן הנעימות ר"ל הוא שיסבול המושכלו'כלם וזה הרמוז מכל מן הנאכל תחכל ושיהב' מן מתפורסמות כשתה ושלח יקח מהמפורסמות רק ההכרחי לבד. ואמרו בתקנת מזמנו הכל בתקנת מקנו ההשבה שבלית ובתבע מזמנו תליכתות מן המפורס כשתה וכשתה לפי שיקוק מן המפורסמות המיותר ובמותר אין לו תכלית ובתחיית לאכול בשעות שבמאכל והם עשות ההכרי' המזונים תפר לא היה מפניהם מזמנו קודם וזה היה לחר בעמל ושורש כמו אזמר וקון וזרדר תצמיח לך וגו'רם מעין לך מן הנאכל שיתעתק בחדם מלבו המפורסמות והם ההכלות הנעימי' והמזיוניות לא יוכל בשום זמן לבלות לחל הסם ולשום לחל בית העיניהם לא בקושי גדול ולכן הושו רוב החכמים לכמות מי חדם כולל כל המין לחנושי זולת זה תחד במלת כרוב דורים וזה בקרחת היה חלבים כי כלם נמצאו לחתר התעצומים ולחר ההמיונים ההכוחים והם לחרי המות בעלים לכמות וזה לחמרו חדם כיקר כלי ילין במלל בכמות נלמו. ולחמרו יעתבח בכל הרצון הקוים שרצה שיהיה לחל' נחלל מעלים ותהיה הרכבתו מזני חלו העניינים ופם בשכל והחמר ומלך שכלו לח היה רחוי להעתבח רק במיני המושכלים הלחיתיים לחמם מבל הקשרו בחמר בחמר היה לחוי שיתעתק בחפורסמות והיה רחוי שיחשוך והיה רחוי לנוחתו שלח יקח מבן הדעת והחכם רבי משה סהרבוני לחמר יעתבח בעל הרצון כו' כי פרחוי מורכב בנפשים משתתף בין העולם המושכל והמוזק ולחמ'לחר לח תוסב תכלית הרוש'שיהמו לח בעולם הזה כי הוח תכלי'יכול'כשיהי ר"ל למשל'המעתיק'בד שיתחיל כל כי מלחתו הם יוליים ולילו שכם והחמת כי מה שכיון הרב שהכל בזה העולם הזה בחדם ותכלית לחדם הוח היות כזה כחומר וכוחת הנזרה ותכלית וזת הנזרה בשכלית הוח שיתרחק' לפי'הוח עצמותו כי הכל שבל ה'למ'נבראו וכמו שזי'ר נרש כוחו וחמתת כך לח כרש כוחו וחמתת כי בכרית בחנשים כי תכלית הכל הוח לחל יתברך כמו שכתב הרב פחלק ג'. פי"ב וחתה החיעיון תיביקוב הברק ותתבחר לך ממנו בפלחו'וכשם יכפר בעדנו במה שהתרכזנו כי היה זה בעבור שעת וזמן שהגיע לנשות קנת חמסתרים:

פרק ג אמר הרב יחשוב שעניין תמונה ותבנית בלשוניעברי' לחד וכו' ר"ל שחתרו כרכוש ועגול ומשולש ור"ל כי תבנית הוח מורה על דבר נשמי ליעולם ולכן לח בפעל לשון עברי הלשות כתוחרים כתלים בחלבים כשוס עגים וכטיח פרחיים על זה מתבנית המשכן ותבנית כל כליו ותמר כתבניתם חשר חתה מרחה בהר תבנית החולם תבנית כל כפור תבנית יד כל זה תחר חמשם תמונה'הוח יחמר בספוק על ג' עניינ'כי יחמר על צור'בדבר המושגת בחושים חון לבכל כמ"ם לח רחיתם כל תמונה וחמ"כ יחמר על הצור'בדמיון'כמ'מ'לח'בדמיון'חחר השלמו מן הסוס בחמרו בספוק'מחזיונו לילה וסוף דבר יעמוד ולח תביח מרחהו תמונה לנגד עיני ר"ל לדמיון'בנגד עיני'ר"ל בהמשתף'בד גם זאת אחר הינמל והסוירח כמו שאמר וקוין ודרדר תצמיח לך וגיעור בוערת אפך וגיעור ובאר ואמר וישלחהו ה' אלהים מגן'עדן לעבוד את האדמ'אשר לוקח משם והשיחו כבהמות במזונינו ורוב עניניו כמו שאמר ואכלת את עשב השדה ואמר מבאר לוח הענין אדם ביקר בל ילין נמשל'בכתמות נדמו ישתבח בעל הרצון אשר לא תישג תכלית בוונתו וחכמתה:

פרק שלישי

יהשב שעניין תמונה ותבנית בלשון העברית אחד ואינו כן וזה כי תבנית שם נגזר מן בנה ועניינו בניין הדבר וחבונתו ר"ל תארו בריבוע והיגיונל והשילוש וזולת' מן התארים אמרו תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו ואמר כתבניתם אשר אתה מראה בהר. תבנית כל צפור תבנית יד תבני האולם כל זה תארולוזה לא הפ'לשון העברים או המלות כתארים נתלי'בהים בשו'פני'. אמנם תמונה הוא שם נופל על שלש'עניניו בספוק. וזה שהוא יאמר על צורת הדבר המושגת בחושים חוץ לשכל כ"ל תארו והוא אשרו ועשיתם פסל תמונת כל סמל. כי לא ראיתם כל תמונה ויאמ'על הצורה הרמונית. ד"נמ'את ברמיון באיש אחר העלמו מן החושים והוא אמרו בסעיפים מחזיונות לילה וגי'. וסוף הדבר יעמוד ולא אביר מארו"ן תמונה לנגד עיני. ר"ל דמיון לנגד עיני בשינה. ויאמ'על עניין האמיתי המושג בשכל ולפ'ז ד"ענין השלישי יאמר בו יתעלה תמונה. אמר ותמונת ה' יביט'. ענייני ופידושו ואמתת השם ישיג:

פ"ד

גם זאת אחר הינמל והסוירח כמו שאמר וקוין ודרדר תצמיח לך וגיעור בוערת אפך וגיעור ובאר ואמר וישלחהו ה' אלהים מגן'עדן לעבוד את האדמ'אשר לוקח משם והשיחו כבהמות במזונינו ורוב עניניו כמו שאמר ואכלת את עשב השדה ואמר מבאר לוח הענין אדם ביקר בל ילין נמשל'בכתמות נדמו ישתבח בעל הרצון אשר לא תישג תכלית בוונתו וחכמתה:

פרק שלישי

יהשב שעניין תמונה ותבנית בלשון העברית אחד ואינו כן וזה כי תבנית שם נגזר מן בנה ועניינו בניין הדבר וחבונתו ר"ל תארו בריבוע והיגיונל והשילוש וזולת' מן התארים אמרו תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו ואמר כתבניתם אשר אתה מראה בהר. תבנית כל צפור תבנית יד תבני האולם כל זה תארולוזה לא הפ'לשון העברים או המלות כתארים נתלי'בהים בשו'פני'. אמנם תמונה הוא שם נופל על שלש'עניניו בספוק. וזה שהוא יאמר על צורת הדבר המושגת בחושים חוץ לשכל כ"ל תארו והוא אשרו ועשיתם פסל תמונת כל סמל. כי לא ראיתם כל תמונה ויאמ'על הצורה הרמונית. ד"נמ'את ברמיון באיש אחר העלמו מן החושים והוא אמרו בסעיפים מחזיונות לילה וגי'. וסוף הדבר יעמוד ולא אביר מארו"ן תמונה לנגד עיני. ר"ל דמיון לנגד עיני בשינה. ויאמ'על עניין האמיתי המושג בשכל ולפ'ז ד"ענין השלישי יאמר בו יתעלה תמונה. אמר ותמונת ה' יביט'. ענייני ופידושו ואמתת השם ישיג:

פרק שלישי בתבניתם אפר אתה מרח'כתר

תבנית יד תבנית חולם כל הפסוקים ההלו הבנית הרב ואמר שהם תמונה ותחר ושהם בכלל התחרים הנעשיים כמשולש וכמרובע וזה קשה כי הלו הפסוקים במרחה הכבוחה היו ולח היה ששדר חון לנפש והיה לו לרב לעשות חלוקה שני' כמלת תבני' כיון שנשה כזה הפרק כמלת תמונה היו לומר כי הרב רלה לנלות לנו שהענין לחמר מנד בחינת כי כבחינה חחת נוכל ליקח העניינים המדומים מנד היותם מופשטים מחומריו' קנת בענין חחד בכל מן העניינים הנעשים וכל זה הורנו הרב בזה הפרק וחפשר לי לומר כי לפי שלח מנח הרב ז"ל לשוחבנית כו יתברלח לנזרך לבחינ' זו כדי לקרב הענין חל הענין הרוחני לכל במלת תמונ'שבחמ'נשם יתברך הוזרך לשעות הבחינ'הזיו לדקדק בעניין כדי שנוכל לי'רקדנו יתברך שרי'לומר כו וחתמת הסם חו נוכל לתרץ כי שכל זה ה' בפעל הכח המדמ' וכעוד שהיה כו תלנות בדבר נשמי הניח הרב ז"ל על בניינסדבר ותכונתו וקיומו' נגש ונגע שהניח הרב ז"ל בספו' ויגע על פי ל"פ שהיו במרח'הנכות' בהנחת נשם כנשם והבן זה ותמונת י' יביט זה קשה עם פרק ל"ז מרחשון שהם לומר וחמתת מלימות כפי מה שהוח לח תוסב וכלכך חומר וחמתת הסם יהיו ר"ל עוד שהומר ותמונת י' יביט דבר נקלו, והנעברו'שם כע' ל"ו כפי החמת' ו"ל עוד שהומר ותמונת י' יביט ר"ל שהי' מהיו העלול לחתרון ולו היה מהיו בו יתברך כפי מה שיוכל להשיג: טוב על הענין הנמצחתי יהיה העלמותי חשר הוח חמתת הנמלח בחמת וחחר ש'יבחר ותמונת י' יביט הניח עניין מתוך הכיש וחזה ולכן רומז חל פרק ד' עניינו ופירש ותמונת הסם יהיו פקח רומז חל נורת המלימות בכללו והוח

התמונ'החלהיתו הכל מתוכך: פרק ד'

המדומיהמלד היותם מדומיהכמו העניני'הנעשיים והבחינה חחרת נוכל ליקח העניניהמדומים מנד היותם מופשטיהמוחריו' קנת בענין חחד בכל מן העניניים הנעשים וכל זה הורנו הרב בזה הפרק וחפשר לי לומר כי לפי שלח מנח הרב ז"ל לשוחבנית כו יתברך לנזרך לבחינ' זו כדי לקרב הענין חל הענין הרוחני לכל במלת תמונ'שבחמ'נשם יתברך הוזרך לשעות הבחינ'הזיו לדקדק בעניין כדי שנוכל לי'רקדנו יתברך שרי'לומר כו וחתמת הסם חו נוכל לתרץ כי שכל זה ה' בפעל הכח המדמ' וכעוד שהיה כו תלנות בדבר נשמי הניח הרב ז"ל על בניינסדבר ותכונתו וקיומו' נגש ונגע שהניח הרב ז"ל בספו' ויגע על פי ל"פ שהיו במרח'הנכות' בהנחת נשם כנשם והבן זה ותמונת י' יביט זה קשה עם פרק ל"ז מרחשון שהם לומר וחמתת מלימות כפי מה שהוח לח תוסב וכלכך חומר וחמתת הסם יהיו ר"ל עוד שהומר ותמונת י' יביט דבר נקלו, והנעברו'שם כע' ל"ו כפי החמת' ו"ל עוד שהומר ותמונת י' יביט ר"ל שהי' מהיו העלול לחתרון ולו היה מהיו בו יתברך כפי מה שיוכל להשיג: טוב על הענין הנמלח בחמת וחחר ש'יבחר ותמונת י' יביט הניח עניין מתוך הכיש וחזה ולכן רומז חל פרק ד' עניינו ופירש ותמונת הסם יהיו פקח רומז חל נורת המלימות בכללו והוח

התמונ'החלהיתו הכל מתוכך: פרק ד'

פרק רביעי

דע כי ראה והביט והזה. שלשה המלות האלה נופלות על ראות העין. והרישאלו שלשתם להשגת השכל אמנם זה ברא' מפורש אצל ההזון. אמר וירא ודנה באר ן בשהזזה ראות עין. ואמר ולבי ראה הרבה חכמה ודעת. וזה השגה שכלית. ולפי זאת ההשאלה הוא כל לשוראירא שבאה בבורא יתברך. באמרו ראיתי את יי. וירא אליו יי. וירא אלהים כי טוב. הראני נא את כבודך. ויראו את אלהי ישראל. כל זה השגה שכלית. לא ראות עין ממש בשום פנים כי לא ישיגו העינים רק גוף. ובצדק מקריו ג"כ. כלומר מראה הגוף ותארו. וכיוצא בהם. וכן הוא יתברך לא ישיג בכלי. כמו שיתבאר. וכן הביט נופל על ההבטה בעין לדבר. אל תביט אחריך. ותבט אשתו מאחריו. ונבט לארץ. והרישאל אל הבטת השכל והשקפתו. על התבוננות הדבר עד שישיגהו. והוא אמרו לא הביט און ביעקב. כי האון לא יראה בעין. וכן אמרו והביטו אחרי משה. אמרו חכמים ז"ל שבו עור זה העניין. ושהוא הגדה על היות מרקדקי אחר פעולותיו ומאמריו ומסתכלים בהם. ומזה העניין אמרו הבט נא השמימה. כי זה במראה הנביאה. ועל ואת ההשאלה הוא כל לשון הבטה שבאה בשם יתברך. מהביט אל האלהים. ותמונת יי׳ביט. והביט אל עמל לא תוכל. וכן הזה. נופל על ראות העין. ותחז בציון עיניני. והרישאל להשגת הלב. אשר חזה על יהודה וירושלים. היה דבר יי אל אברם במחזה. ועל זאת ההשאלה נאמר ויחזו את האלהים וידעהו:

פרק חמישי

כאשר החל ראש הפילוסופים לחקור ולעשות מופתים בעניינים עמוקי מאד. אמר מתנצל דבר זה עניינו. שאין ראוי למעיין בספריו שייחסהו בטה שיחקר עליו לעזות. או היותו משתבח ומתפאר והורס לדבר בטה שאין יזיעה לו בו. אבל ראוי לו שייחסהו לזריזות והשתדלות. בהמציא והעמיד אמונות אמיתיות בפני יכולת האדם. כן נאמר אנחנו. כי צריך לאד שלא יהרס לזה העניין העצום הנכבד מתחלת המחשבה. מבלתי שירגיל עצמו בהבטות ובדעות. ויזקק

פרק רביעי אמר הרב דע כי ראה והבי׳ והזה שלוש המלו׳ האלה נופלו׳ על ראות העין וכו׳. אחמ"ם זה ברואה מפורשם הרלן כן שהמאמין יודע שעניין הראי׳ באמרת הפילוסופ׳ הנכבד הוא להורות לנו בכל מקום שיאמר הרב העורה ולפי זאת ההשאלה הוא להורות לנו שהזכו דומה לזולתו הפסוק עם שאר הפסוקים שהביאו וכן בכולם תמצא דומה רחי׳ שהאמר׳ בכסם יתברך לראי׳ הנאמר בכלי שהוא השגה שכלית רק הגוף: ובכדו קצת מקריו. ר"ל שהעיניים לא ישיגו רק הנשמ ובכל אחד מהנשמ לא כולו רק קצתו: ואף מה שישיג העין בנשמ לא ישיג אלא בקצת המקריש. ר"ל כמו לזכן ושחרות הנשמ מראה הגוף לא שאר המקריש כי לא ישיג העין חוש ורקות וזולתו: ואת ארו: ר"ל כמו הראיה והשגת והשלוש: ורקות יתברך לא ישיג: ר"ל שאר שלא יושג בעיניים לפי שהיגו בהבטת שכלו לא ישיג חלתו כעיניים אלא בהבטת השכל כמו שיתבאר בחלק ראשון פרק מ"ד: בכלי כמו שיתבאר בחלק ראשון פרק מ"ד: אמרו החכמים ז"ל שכו עוד זה העניין: ר"ל ת"ש שהשמש זה הלשון היה נראה שהשם בבחינת הגופים: מכל מקום ככה אמרו החכמים ז"ל שהוא הבטה שכלית שהיו מתבוננים בחכמיו ומדקדקים בפעולותיו כדי שיתדמו בו: ומזה העניין אמרו וכו׳. ר"ל אלא תתבוננ שאתה בו בהשמיטה שהוא הבט בה׳ שהעניין כך כפועל לא כן אלא כמראה הנבואה: ואמרו וספור הכוכבים: ר"ל שידע כוחות השפעיות בעולם השפל כפי זה כך הוא ומזו אמרו זה העניין: והבט אל עמל לא תוכל: ר"ל זה הפסוק נאמר בחל יתברך ור"ל שהוא יתברך היגו מגיע עמל ויגיעה כלל. ועל זאת ההשאלה נאמר ויחזו את האלהים. ר"ל שהזכו בחל הבט ועל זאת ההשאלה ולא הבט לזכו ואמר ועל זאת ההשאלה נאמר הבט נא השמימה. כי זה במראה הנבואה. ר"ל שהזכו בחל דומה זה הפסוק עם שאר הפסוקים שהביא כי דומה חזה על ירושלים וכן במחזה. ר"ל שהנה בבחינת הנבואה ואת לא היתה הנה בבחינת חלילה כי הנתנה היתה מסוכנת על שכללה מן הנשמות מה שכללה: ח בם מצד שהיתה זאת ההנג׳ הנשמ הלב הוא דומה לב שאר הפסוקים לא בעניין אחר ועל זה אמר ודע זה: וזה הפרק נקשר עם פרק חמישי לבאר עניין ויחזו את האלהים וכו׳ ויש להקשות עליו מפני מה לא אמר הרב למעלה בהבטה בפסוק ויראו את אלהי ישראל ועל זאת ההשאלה כמו שהביא על פסוק ויחזו כי כחמת הנשמ׳ היתה אחת מוכן לומר כי מצד שהמך ויאכלו ויאתו על ויחזו הורה להנשמ היתה מסוכנת כי היגו יכולים לומר שהאמרו ויראו את אלהי ישראל ר"ל שהיגו עניינות העלה הרחסוכה לא תיך היה לכל עכשיו שאמר ויאכלו ויאתו הורה על בלבול ההשגה:

פרק חמישי כתבר הראל׳ הפילוסופ׳ וכו׳. ר"ל שעשה תריסטוטלוס בספר השמים והעולם: וכן כתוב תריסטוטלוס מלה במלה בקיעשהו בתחילת עניניו עמוקים מעניניי התלמות ומעניניי המעמד הנכבר. כי צריך לאדם ובראן היה שיכנל תריסטוטלוס על עצמו ותכתבו על עצמיגו מעניניו הנכבדים כי הוא עיון גדול ונכבד גדול: לכן צריך לאדם שלא יהרום לדבר וכו׳: לזה העניין הנעלם: רוצה לומר שהוא חכמת התלמות שיהיגל עצמו בחכמות רוצה לומר שצריך שיהיו תכונות טבעי חכמת התלמות והם שלשה חכמות ורמז כזה העיעוד הנכבר בתחילה והיו בכוכיסלעש׳יעים שהוא רמז לג׳ חכמות:

ויזקק

כי הרלון הו כי תריסטו עשה התנצלות לעצמו ואותו שהתנצלות שעשה תרי"סטו מלה במלה כן נעשה תכתבו תכתוב כי מי יעלה בהר ה׳ ומי יקום במקום קדשו. כי צריך לאדם הו׳ ירבה ובדין הוא שיכנל תריסטו על עצמו ותכתבו על עצמיגו מעניין הריסה כי הוא עיון גדול ונכבד גדולה ולפי דעתו שלא התכנל הרב על עשותו כיוצר בתעמד הנכבר כי הביאר שעשה תיכנו עמוק מכל הרלון כתומרו וכן נאמר תכתבו. הרלון כי הזו שאמר תריס"טו שהיו רחוי לדרוש ולחקור בדברים עמוקים כן נאמר תכתבו שהיו רחוי ומחוייב מכח התורה וזהו שהתנצלות התלמות בלתי שירגיל עצמו בחכמות. ר"ל שצריך שידע תכונת טבע התלמות ורמז כזה מעמד הר סיני היו נכוכים לג׳ ימים שהוא רמז לג׳ חכמות:

ויזקק

פרק חמישי אמר הרב שהתנצל תריסטוטלוס מלה במלה כקיעשהו בתחילת עניניו עמוקים מעניניי התלמות ומעניניי המעמד הנכבר. כי צריך לאדם שיכנל תריסטוטלוס על עצמו ותכתבו על עצמיגו מעניניו הנכבדים כי הוא עיון גדול ונכבד גדול: לכן צריך לאדם שלא יהרום לדבר וכו׳: לזה העניין הנעלם: רוצה לומר שהוא חכמת התלמות שיהיגל עצמו בחכמות רוצה לומר שצריך שידע תכונת טבעי חכמת התלמות והם שלשה חכמות ורמז כזה העיעוד הנכבר בתחילה והיו בכוכיסלעש׳יעים שהוא רמז לג׳ חכמות:

ויזקק

כי הרלון הו כי תריסטו עשה התנצלות לעצמו ואותו שהתנצלות שעשה תרי"סטו מלה במלה כן נעשה תכתבו תכתוב כי מי יעלה בהר ה׳ ומי יקום במקום קדשו. כי צריך לאדם הו׳ ירבה ובדין הוא שיכנל תריסטו על עצמו ותכתבו על עצמיגו מעניין הריסה כי הוא עיון גדול ונכבד גדולה ולפי דעתו שלא התכנל הרב על עשותו כיוצר בתעמד הנכבר כי הביאר שעשה תיכנו עמוק מכל הרלון כתומרו וכן נאמר תכתבו. הרלון כי הזו שאמר תריס"טו שהיו רחוי לדרוש ולחקור בדברים עמוקים כן נאמר תכתבו שהיו רחוי ומחוייב מכח התורה וזהו שהתנצלות התלמות בלתי שירגיל עצמו בחכמות. ר"ל שצריך שידע תכונת טבע התלמות ורמז כזה מעמד הר סיני היו נכוכים לג׳ ימים שהוא רמז לג׳ חכמות:

ויזקק

ויזקק מדותיו זקוקרב · ויטית תאוותיו ותשוקותיו
הדמיוניות · ובאשר יבין הקדמות אמיתיות וידע
וידע דרכי ההקש ועשות המופת : וידע אופני
השמיעה מהשיעורות השכל אז יקדים להקירה בזה
הענין : ולא ינזר בתחלת דעת שיעלה
בלבו · ולא ישלה מחשבותיו תחילה וישליטם
להשגת הבורא : אבל יבוש וימנע ויעמד · עד
שיעלה ראשון ראשון : ועל זה נאמר ויסתר משה
פניו כי ירא מהביט אל האלהים · מחובר למרא
שיורה עליו הנראה · מפחדו להסתכל באור הנרא'
לא שהשם ישיגוהו העינים יתעלה מכל חסרון
עליו ירב ושובח לו ע"ה הדבר הזה · והשפיע עליו
האל יתעלה מטובו מה שהחייב לו · שנאמר בו
ותמונת יי יביט · וזברו החכמים ז"ל כי זה גמול
להסתירו פניו ישראל תחלה מהביט אל האלהים : אמנם
אצילי בני ישראל הם הרסו ושלחו מחשבתם השיגו
אבל השגה בלתי שלימה ולזה אמר עליהם וירא
את אלהי ישראל ותחת רגליו וגומר ולא אמר וירא
את אלהי ישראל אל לבד · כי כלל המאמר אינו רק
לדקדק עליהם ראייתם : לא לתאר איך ראו :
ואמנם דקדק עליה התובה שנתם : אשר כללה מן
הנשמעות מה שכללה : חייב זה הרסם קוד שלימות'
והתחייבו כלייה : ויעתר להם ע"ה והאריך השם
להם עד שנשרפו בהבערה ונשרף נדב ואביהוא
באהל מועד : לפי מה שבאה בו הקבלה האמתית
ואם היה זה ברינם כ"ש בדיננו אנחנו הפחותים
ואשר למטה ממנו שערך לכל א'ממנו שיכוויתעם
בהשלמת ההציעות הבנרת ההקדמות המשרורת
להשגה משמאתה שהיא השגיית ואז יבא להביט
אל המחנה הקדוש האלהי כאשר אמר וגם הכהני
הנגשים אל יי יתקדשו פן יפרוץ בהם יי : וכבר צוה
שלמה ע"ה בשמירה הרבה כשישתדל האדם להגי
לזאת המדריגה · ואמר כמשל ומשהיר שער רגלך
באשר תלך אל בית האלהים : ואשוב להשלים
מה שנבנמנו לבארו ואומר שאצילי בני ישראל
עם המבשולים שאירעו להם בהשגתם נתבלבלו גם
כמפני פעולותיהם ונטו לענינים הטפיימלה שתבש
החשגה · ולזה אמר ויחזו את האלהים ויאכלו
וישתו · אמנם סתם המאמר ורוא אמרו ותחת
רגליו כמעשה לבנת הספיר וגומר הנה יראבאר :
פרק ד' חלק ג' : ובפרק כ"ח מזה החלק : בקצרת
פרקי זה המאמר · והבוונה בזולה אשר כוננה היא
שבל ראיה או חזיזה או הבטה שבאה בזה הענין ·
היאהשגה שכלית לא ראות,עין שאיננו יתב' נמצא
שישיגוהו העינים ואם לא ירצה אחד מן המקצרים
להגיע לזאת המדרגה אשר נשתדל עמו לעלותה
ישים אלו המילות כולם אשר באו בזה העניין מורות
על השגות חרשיות לאורים ברואים אם מלאכים או
זולתם · אין היזק בזה:

פרק

ויזקק מדותיו זקוקרב · ויטית תאוותיו ותשוקותיו
הדמיוניות · ובאשר יבין הקדמות אמיתיות וידע
וידע דרכי ההקש ועשות המופת : וידע אופני
השמיעה מהשיעורות השכל אז יקדים להקירה בזה
הענין : ולא ינזר בתחלת דעת שיעלה
בלבו · ולא ישלה מחשבותיו תחילה וישליטם
להשגת הבורא : אבל יבוש וימנע ויעמד · עד
שיעלה ראשון ראשון : ועל זה נאמר ויסתר משה
פניו כי ירא מהביט אל האלהים · מחובר למרא
שיורה עליו הנראה · מפחדו להסתכל באור הנרא'
לא שהשם ישיגוהו העינים יתעלה מכל חסרון
עליו ירב ושובח לו ע"ה הדבר הזה · והשפיע עליו
האל יתעלה מטובו מה שהחייב לו · שנאמר בו
ותמונת יי יביט · וזברו החכמים ז"ל כי זה גמול
להסתירו פניו ישראל תחלה מהביט אל האלהים : אמנם
אצילי בני ישראל הם הרסו ושלחו מחשבתם השיגו
אבל השגה בלתי שלימה ולזה אמר עליהם וירא
את אלהי ישראל ותחת רגליו וגומר ולא אמר וירא
את אלהי ישראל אל לבד · כי כלל המאמר אינו רק
לדקדק עליהם ראייתם : לא לתאר איך ראו :
ואמנם דקדק עליה התובה שנתם : אשר כללה מן
הנשמעות מה שכללה : חייב זה הרסם קוד שלימות'
והתחייבו כלייה : ויעתר להם ע"ה והאריך השם
להם עד שנשרפו בהבערה ונשרף נדב ואביהוא
באהל מועד : לפי מה שבאה בו הקבלה האמתית
ואם היה זה ברינם כ"ש בדיננו אנחנו הפחותים
ואשר למטה ממנו שערך לכל א'ממנו שיכוויתעם
בהשלמת ההציעות הבנרת ההקדמות המשרורת
להשגה משמאתה שהיא השגיית ואז יבא להביט
אל המחנה הקדוש האלהי כאשר אמר וגם הכהני
הנגשים אל יי יתקדשו פן יפרוץ בהם יי : וכבר צוה
שלמה ע"ה בשמירה הרבה כשישתדל האדם להגי
לזאת המדריגה · ואמר כמשל ומשהיר שער רגלך
באשר תלך אל בית האלהים : ואשוב להשלים
מה שנבנמנו לבארו ואומר שאצילי בני ישראל
עם המבשולים שאירעו להם בהשגתם נתבלבלו גם
כמפני פעולותיהם ונטו לענינים הטפיימלה שתבש
החשגה · ולזה אמר ויחזו את האלהים ויאכלו
וישתו · אמנם סתם המאמר ורוא אמרו ותחת
רגליו כמעשה לבנת הספיר וגומר הנה יראבאר :
פרק ד' חלק ג' : ובפרק כ"ח מזה החלק : בקצרת
פרקי זה המאמר · והבוונה בזולה אשר כוננה היא
שבל ראיה או חזיזה או הבטה שבאה בזה הענין ·
היאהשגה שכלית לא ראות,עין שאיננו יתב' נמצא
שישיגוהו העינים ואם לא ירצה אחד מן המקצרים
להגיע לזאת המדריגה אשר נשתדל עמו לעלותה
ישים אלו המילות כולם אשר באו בזה העניין מורות
על השגות חרשיות לאורים ברואים אם מלאכים אי
זולתם · אין היזק בזה:

פרק

פרק ששי

איש ואשה שני שמות הונחו תחילה לזכר ולנקבה מבני אדם • ואדרי כן הושאלו לכל זכר ונקבה משאר מיני בעלי חיים • אמר מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו • כאן אמר זכר ונקבה : ואח"כ הושאש שמאשה לכל עניין מוכן ומזומן להתחבר לעניין אחר • אמר המשידיעה הזיינה הוברה אשה אל אחותה • כבר התבאר לך כי אהות ואה יאמרו גם כן בשיתוף מצד ההשאלה באיש ואשה :

פרק שביעי

ילד העניין ד"מ בן מזאת המלה ידוע והוא הלידה • וילדו לו בנים • ואחר הושאלה זאת המלה להמצאת הדברים הטבעיים בשרש הרים יולדו : והושאלה גם כן לעניין הצמחת הארץ מה שתצמיח • דמות בלידה • אמר והולידה והצמיחה : והושאלה עוד להדושי הזמן • באלו הם עניינים יולדו • כי לא תדע מה יולד יום : והושאלה עוד לחידושי המחשבות ומה שיהיבהו מן הדעות והסברות • כמו שאמר וילד שקר • וממנו נאמר ובילדי נכרים ישפיקו • ישפיק להם בדעותם • כמו שתרגם יונתן בן עוזיאל ע"ה בפירוש זה ובנימוסי עממיא אזלין : ועל זה העניין מי שלמד איש עניין אחר והועילהו דעה • כאלו הוליד האיש ההוא • באשר ברא בעל הדעת הרוא • ובזה העניין נקראו תלמידי הנביאים בני הנביאים • כמו שאמר בשיתוף שם בן : ובזאת ההשאלה נאמר באדם • ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו • כבר קדם לך בפרק ח' עניין צלם אדם ודמותו מד' הוא • ובל מי שקדמו לו מן הבני לא הגיעה עליהם הסורה האנושית באמת • אשר היא עלם אדם ודמותו דנאמר עליה בצלם אלהים ובדמותו • אמנם שת באשר למדרגו והבינהו • ונמצא שלם השלימות האנושי • אמר בו ויולד בדמותו בצלמו • וכבר ידעת כי כל מי שלא הגיע לזו יש לו יכולת על מיני ההיזק והדש הרעות מה שאין כן לשאר ב"ח • כי השכל והמחשבה שהיו מוכנים לו להגעת השלמות אשר לא הגיע • ישתמש בהם במיני התחבולות המביאות לרע • והוליד הנזקים באלו הוא דבר ידמה לאדם או יחקהו • וכן היו בני אדם הקודמים לשת • ואמרו במדרש כל אותן ק' שנה שהיה אדם נזוף בהם היה מוליד רוחות ר' שדים • ובאשר רצה השם הוליד בדמותו בצלמו • והוא אמרו ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו :

פרק

פרק ששי רמז זה הפרק לבאר כי כאשר נאמרת כמעשה בראשית רמזו גם כן לומר והיה רמז גם כן לחל הנזירה וכי אח ואחות בתוך רמז

פרק שביעי ילד ואמר על זה הענין מי שלמד ענין לאיש אחד והועילהו דעת כאילו הוליד איש אחר • וכל הרמז בזה כי כל אחד מהנשים אשר הולידו בנים ובנות לא לבד הולידם הולדה גשמית אבל הולידום שנתנו להם דעות אמתיות ולמדום עד שהגיעו כפסם מן שכח אל הפועל ונקראו אלו בחכמת אמתם את כאשר למדוהו ונמצא אלם השלמות האנושי, אז אמר בו ויולד בדמותו בצלמו ויהיה אמרו בשת ויולד בן ר"ל כשאחד נשא לדברים השכליים ובזכות שכלו מן שכח אל הפועל אשר היתה מתאיימת לזרעו לפעול כדברים ההם הוא הוליד לזרעו הטבעית הראוי לה והוא קיום המושכל אבל קודם לכן כשהיה נוטה שכלו כעניין המתפרסמים בדעות הנפסדות אז הכניס ההם שהיה מוליד לא היה כדמותו ובלמו אבל בם שדים ורוחות כי לא היה מסתדר שכלו אלא במיני הסיוע וחדש דעות מגונות ומה הפליג באמרו כי מי שלא הגיע לו ואת הנזירה שהיא הנזירה השכלית אינו חיים אלא כמתי על זרות חיים ותבניתו אלא שהוא יותר רע מהכניסה למה שהתדלות לכל אחד מהנשים אלו הרע יותר רע מחיות היער כי השכל והמחשבה שהם מוכיחים בו להגיעו לשלמות כאשר לא הגיע ישתמש בהם במיני התחבולות המכיחים אל הרע. כי יקרה לזה מה שיקרה לטוכות הנפשיות כי העושר והיכולת הם טוכים כפי גיעו אלא שהוא טוב כי יתן ממנו ויכולתו לעניים ויגל עני מקוץ מעמו ואמנם לרשע העושר ההוא לעשות עוות והיכולת לעשות כרחוכות הם יפתוהו בחכם ממנו יגיע למעלה עליונה ואם יפתחם חיים הרשע ממנו יפתחם ממנו בהעשות רעות רבות יותר מחיות הפרה ולכן אמר הפילוסוף כי חיים הרע הוא יותר רע

שם טוב חלק ראשון מורה נבוכים אפודי

פרק שמיני

מקום זה השם עיקר הנחתי למקום המיוחד ולכולל ואחר כן הרחיב בו הלשון ושמחו שם למעלת האיש וערכו ר"ל לשלמותו בענין אחד. עד שיאמר פלוני במקום פלוני בענין הפלוני. וכבר ידעת רוב עשות בעלי הלשון זה. כאמרם ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה. ואמרם ועדין מחלוקת במקומה עומדת. ר"ל במדרגתה. ועל זה הצר מן ההשאלה. נאמר ברוך כבוד יי ממקומו. ר"ל כפי מעלתו ועוצם חלקו במציאות: וכן כל זכרון מקום שבא באלהים. אמנם הכוונה בו מדרגת מציאותו יתעלה אשר אין ערך לה ולא דומה. כמו שיעמוד עליו המופת אחר זה: וידע כי כל שם שנבאר שתופו בזה המאמר. אין הכוונ' ממנו להעיר על מה שנזכרהו בפרק ההוא לבד. אבל אנחנו נפתח שער ונעירך. על עניני השם ההוא המתעילים לפי עניינינו. לא לפי עניין מי שידבר בשפת בעלי לשון מן הלשונות. ואתה תתבונן בספרי הנבואה וזולתם מחבורי בעלי החכמה ותבין השמות המשתמשים בהם כולם. ותבין כל שם משתת כפי עניין מעניינו דהנאות בו כפי המאמר החוא. וזה הדב' ממנו הוא מפתח זה המאמר וחולתו. והמשל עליו מה שבארנוהו הגד בעניין מקום. באמרו ברוך כבוד יי ממקומו. שאתה תדע כי זה העניין בעצמו הוא עניין מקום. כאמרו הנה מקום אתי. מדרגת עיון והשקפת שכל. לא השקפת עין. מצורף אל המקום הרמוז אליו מן הדר.

אשר בו היה ההתבודדות והשגת השלמות:

פרק תשיעי

כסא עקר הנחתי בלשון יחוד. ובעבור שהכסא אמנם ישבו עליו בעלי הגרולה והעוצם כמלכים. והיה הכסא דבר נמצא מורת על גדולת הראוי לו ומעלתו ועוצם עניינו. נקרא המקודש כסא. להוראתו על עוצם מי שננלה בו והשכין אורו וכבודו עליו. ואמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקודשינו. ומפני זה הענין נקראו השמי' כסא. להוראת אצל מי שירם ויתבונם. עוצם ממציאותם ומנהיג העולם להשפיע טוב. ואמר כה אמר יי השמים כסאי והארץ הדום רגלי. יאמר הם יורו על מציאותי ועצמותי ויכולתי. כהוראת הכסא שהוא מוכן לגדול שהוא ראוי לו. זהו אשר צרין"ש יאמינוהו המאמתים לא שיש נשם שנשא

פרק שמיני

פרק שמיני לפי שהיה בקודם כסא עולם מה שנגלה כו והשכין לאורו וכבודו עליו כי מבית המקדש תלת תורה לישראל והוא כתוב בסיגור והיה בקדוש ברוך הוא נורא ממקדשו כמו שאמר מורא תלים ממקדשיך ואמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו פי' כתוב כך הוא כסא כבוד ותפוסת ונדולה לחוא בכבוד שהוא מראשון שהוא הש"ת הוא מקומקדשינו ר"ל שכסא הוא מקום מקדשינו והנה השמים נקראו כסא להולותם תלכל מי שידעשכתבתנוכסם גודל ממציאתו ומכיעה ומכנית העולם שפעל ומשפיע שופט וכם נ' דכרים כי השמים יורו על שכסא המלית לותם כי הוא המקוום לותם ותחר שכתכונן הוא מכיעה כי כל מתבועה יכערך תל מכיע וכל עלול יכערך תל עלה ומכיעת העולם שפעל ומשפיע שוכם כי הם כלי' כמו המקום לרוכב לגביע תל תבלית המכוון ותחר כהשפעת שוכם רמז כוה כי המכוונים לעשות לת שכברתו בעבור השפעים תכל מדרך הטוב להשפיע מעוכו לתחרים: ותחרו כי השמים יורו על מציאותי ועצמותי ויכלתי כהורתת הכסא וכו': כי השמים יורו על נ' דכרים על שים במלת רקיעון ושהוא נלחי וקיים ושים לו כח להגיע כל הנלגלים כתנועה תחת: תכל מה שברקיע כו הלעון כחמרו כי יש על כם יה לחרו המקרא שכי ברחמת כלעון היה שנברחה מעשה שכתוב מעשה רכינו היה נעשב בשמים שהם כסא כתל וזה לו לחעיר כי מעניני השכוע' ומקור' הוא שיהיה השכוע' ומציאותו ומהותו דכר לחד תלת הש"ת ח"ש השכוע' שעשה כולתו היכה כלום ואם כן לין היה נשכוע מר"ע כשמים ובחרץ וככר גלו רכותינו ותחרו השכוע כשמים ובחרץ היכו כלו' לכן לחמר הרב כי לח היה נשכוע מרע"ה כשמים ללח כעלמות ויש מפרשים כי השכוע עשלה יי' והרחכת הלעון היתה מלח שכל מי שיעשה שכוע נשכוע כמה שהוא למעלה ממנו לו לפחות כעלמו וירלה מעשה שכתוב שהשם היה נשכוע שהוא השמים והם למעה ממנו ומלה זה היתה הרחכה לכן רחוי שנלחמר כי הוא תלר עלמותו וגדולתו כי השם נשכוע כעלמו לת כולתו והחעת כוה כי כשם חתכם הנחתי הוא שיהא עליו בעלי הגדולה והעוז וקרות המקדש כשם הוא הרחכת הלעון וקרות השמים כשם הוא נשכוהרחכת הלעון כי חיכם יוכהיעליו חשכן חלו השתי עמות הם נלקחים על לד הרחכה והכללות ולכן לחלר שכל מה שהרחיב כו יי' על כם יה לין לחיו שיעורב שכשל כמו שפירשנו על מקדש כי עדיין לת נתהווה ולת על השמי' כי

רוצה לומר כשל כל יה תלת הוא כחלו יאמר שם עצם מיחל יתברך. ואל יקשה עליו לומר, כי חנח חל שמים ידי שהיה נרחה שהשם יתברך היו נשכוע כשמים שהם מציאותם כלתי מהותם זה היו שכוע' כי השכוע' היתה לומרו מי מהכני לעולם חו טוכל לומר שהיו שכוע כלל. ומכו שפירש רש"י ז"ל: לחער היו

קרקאש

פרק תשיעי

וכו' . רוצה לומר מה שזכרתי לך תאר עצמותו וגדולתו לא תתמין כיצבור זה בתמונת בעלי התארים כמו שנתאר לפנינו כי אין צריך שיחשב העצמה והגדול' שיהיה דבר חוץ מעצמותו יתברך כמו המקור' שהוא חוץ מעצמות הכופח ולא שיהיה התאר נכרת מכרת"ו לפי שיחשב כפח וכלי שינשא הבורא עליו יתברך עלוי רב כי הנה יתבאר לך בכוחפתים שהוא יתברך אינו נוף ואיך יהיה לו מקום או משכן על נוף . ואמנם העניין הוא פוה שהעירונו עליו כי כל מקום נשאו האלהים ויהדו באורו והדרו : במקדש או השמים נקרא כסא . אבל מה שהרחיב בו הלשון באמרו כי יד על כס יה הוא תואר עצמתו וגדולתו : אשר אין צריך שיחשב דבר חוץ מעצמו : ולא נברא מנבראיו עד שיהיה יתברך נמצא בלתי כסא ונמצא עם כסא זאת כפירה בלי ספק וכבר פירש ואמר אתה יי' לעולם תשב כסאך לדור ודור הורה שהוא דבר בלתי נפרד ממנו ולזה ירצה בכסא הנה ובכל מה שדומה לזו . גדולתו ועצמתו אשר אינם דבר יוצא מעצמו כמו שיתבאר בקצת פרקי זה המאמר :

פרק עשירי

כבר קדם לנו שאנחנו כשנזכור בזה המאמר שם . מאלו השמות המשתתפים . אין דעתנו שנזכר כל עניין שיאמר עליו השם ההוא . כי אין זה דומאמר בלשון . אבל נזכור מן העניינים ההם . מה שאנחנו צריכים לו בענינינו . לא דבר אחר . ומזה ירד ועלה . הירידה והעלייה . שני שמות מונחים בלשון העברי . ועניינם ידוע . כי כשיעתק הנוף ממקום אל מקום שפל ממנו יאמר ירד . וכשיעתק ממקום אל מקום גבוה ממנו יאמר עלה : ואחר כן הישאלו שני השמות האלה לגדולה ולעוצם . עד כשתשפל מעלת האיש יאמר ירד . וכשתגבה מעלתו בגדולה יאמר עלה : אמר השם יתעלה . הנר אשר בקרבך יעלה עליך וגומ . ואתה תרד וגו' . ואמר ונתנך יי' עליון על גויי הארץ : ואמר ויגדל אלהים את שלמה למעלה: ובבר ידעת רוב עשותם ז"ל מעלין בקוד ולא מורידין: ועל זה הצד עוד יעשה בירידת העיון : והיות האיש פונה במחשבתו אל עניין פחות מאד : יאמר שירד: וכן כשיפנה במחשבתו אל עניין מעולה ונכבד. יאמר עלה : וכאשר היינו המון האנשים למטה שבתחתיי' במקו : ובמעלת המציאה : בערך לסובב והוא יתעלה במעלה שבעליונים : לפי אמיתת מציאות וגדולה ועצמה : לא עליונות מקום : ורצה יתעלה במה שרצה : הגיע חכמה ממנו והשפיעת נבואה על קצתנו : קרא שרות הנבואה על ד'נבוא או שכון השכינה במקום ירידה : וקרא העלות עניין הנבואה ההיא מן האיש או סור השכינה מן המקום עלייה . וכל ירידה ועלייה שתמצאם מיוחסות לבורא יתעלה אמנם הרצון בהם זה העניין : וכן כשתחרד מכה באומה או באקלי' כפי רצונו הקדום אשר יקדימו ספרי הנבוא' קודם ספר המכה ההיא לספר . שהשם פקד מעשיה' ואחר כן הוריד בהם העונש . יכנה העניין הזה גם כן בירידה . להיות האדם שפל ונבזה שיפקדו מעשיו ויענש עליהם לולי הרצון . וכבר התבאר זה בספרי הנבואה . ואמר מה אני ש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו . רומז אל זה העניין . ולזה כנה זה העניין בירידה . אמר הבה נרדה ונבלה שם שפתם . וירד י' לראות . ארדה נא ואראה . והעניין כולו

כי אין רצוי לישבע כאיש שלמטה ממנו ובדבר שאין מציאותו ומהותו ידבר לחבר כי הנשבע בדבר לחבר יראה כי הוא צריך לדבר הזה ואיין מלואים מנכך ולכן תמר כי מה שברחיק בלשון כלומרו כי יד על כס יה כי אין רצוי שידומה שיהיה נשבע בס"ת כתאר שיהיה חוץ מעצמותו ומהותו ולזה כתב כן ולא נ"כ נכרת מכרתיו כי יתחייב מזה שהעלה יסוד עליון עד שיתחייב שהס"א לא יהיה מתוייב המציאות והוא נמנע עם כסא ונמנע כלתי כסא כי זו כפירה כלי תפק ולכן יתוייב כי הנשבע בעצמו לא נזוללו כלל וזו מה שיכון הרב בזה הלשון ושם הו' שמוך רצוי שיוכנו זה התואר: וכ' פירש ואמר לתא יי' לעול' תשב כסאך לדור ודור וכו' כוה הס' יפ שתירה למה שכתב כס' כ"ו מהחלק בשני כי בזה הפרק אמר ברכ כי לתא יי' לעולם תשב עורה על עצמו וכחותו הפרק אמר עורה על השמים ועורה על היות העולם נלתי ותיתרון כזה כי הוא נוהג כפי הסבה הז' :

פרק עשירי והכלל העולה כזה הס' כי לפ שעליי' יורידה כאמרו על פניים רבים מסה לפ שיפש' לכוונתינו ולשון אמר כפיתך נוף ממקו' שפל אל מקום גבוה יאמר עליה וכפיעתך בהפך יאמר ירידה . פניית הועתק כפתשפל מעלת האיש יאמר עליה וכפתגבה מעלתו בעוטר וכבוד יאמר עלה כמו שאמר הגר אשר בקרבך יעלה עליך ונומר : עוד שליטית יאמר בירידת האיש בעיון והיות האיש פונה כמחשבתו אל ענין פחות יאמר ירידה . כמו שאמר מלאכי תלפיסעולים כי החכמים כפעולים לעיון בנמצא יקראו עולים וכפירדו לחכמיה תכפי בחרן יקראו יורדים ומה הענין ומשה עלה אל האלהים ויעל אליו . וכפיעת יאמר כאשר היינו המון האנשים כמטה שבתחתיות במעלת המציאה בערך אל הסובב והוא כמעלה שבעליונים על אמתת מציאותו ועצמה וגדולה לא עליונות מקום ורצה כזה שרצה הגיע חכמה ממנו והשפיעת נבואה על קצתינו קרא שרות הנבואה על הכניח לו שכון השכינה במקום ירידה ומזה הענין וירד ה' על הר סיני ירד יי' לעיני כל העם וירדתי ודברתי אתך וקרא המעלת ענין הנבואה ושרות השכינה מן המקום עלייה כמ"ש ויעל מעליו אלהים ויעל אלהיסמעל אברהם . חמיסית יאמר כאתרד בחומה מכה לו כאלקים מן כאיקלמים כפי רצונו הקדום אשר הרגון כזה כאשר יקדימו ספרי הנבואה: לספר שהשם יכיא כחומה מכה לו כאלקים כפי רצונו הקדום שהוא הטביע המערכי ככה זה בירידה כאלו יי' פקד מעשיהם ואחר כן הכיא בהם עונש להיות האדם שפל ונבזה ולכן היה רצוי שהשם כפי גדלו לא יפקד עליהם מעשיהם למה שהעניין האנושי בתכלית השפלות ולכן ככה הודעת השם יתברך לנביא יחזקאל . ואמרו לולי הרצון כו . כי הוא הרצון הקדום שהייב לכניא כמכה על החומה חייב שיעלה זה לנכניא כדי שהעניין האנושי לא יפסד ובכאן רמז לאחר הפלגה ואמנם שדום ועמרה מהפגזות ואחר הענין אמר מי"ש כן השגות שלמיות וקרא שרות האחיה עליו וירד השפכתו שאמר וירד השם בשנויתיהנה כי' מנורף נ"כ אל היותו עולה אל האף הרב . כל מקום שיאמר הרב שמוכר אז מנורף רמז שהשפע הוא אמת שיהיה כפי המין השכל אז כפי האמת בשנמצו אבל שיהיה עולה אל השם או ירד מהכו יתעלה מדעיון השכלים עליו ירב :

פרק

לשלמוכמו טר
יתם שכנתה
בלאמרו יי'
לעולם ועד חז לכל
הכתוב לאחרן שהשבוע כלי
בל קמוש שוח ולא
ולא שלרון כקבר
בכתובים ' ואמר
כשם [illegible] על רגל
כשם [illegible]
הכתוב [illegible]
בשנוי [illegible] כל
השמים [illegible]
קיימי כ"ש כי
לו שכתוב כו
שיהם שפה על דרך
החלכוש ושל שמוש
כיוצא בשלמון
מלכ'ואלכיהם וכו'
יי' לעולם [illegible]
ואמו שיהם [illegible]
לשמשתכל'לון לא
הכתוב למי מלך
לאחר לדור . כתו
הללויה כתו לא כי
לומר בשחוא
ברכה כו ריק
ויהם הכתוב
אמו שיהם
לשם וכולל
כתו שיהם
משחיר כן
השפח לפר
שמים לפי
קיומן ושיהם
כשם ויהם
לכשם לפי
ויפר כי ויתקר
לנשם כלשון
כתוב כתוב
יתם כשם
כשמים
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ
וכן כשמים
כשלו לא ולא
כלכל ולא כוכם
סיר'אחר זלא כוכם
ושמיחוד לויפר
ויפר כשמים
ושם'כיוצא כשם
יפר על כשם
ונכתב לפי
פשמים חכון שכ

פרק יי

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

פרק יא הכלל העולה מזה הפרק כי ידיעה יחס ליחידת התדש על המקום
ועלי הכהן יושב על הכסא · ויתקר בעמידת ירושלים ובקיומה ויסבה תתיעה
טוב שבעיניו כמו שתאמר בעמידת בעמידת ירושלים ובקיומה תתקיים
ותאמר מושיבי עקרת הבית · ומזה הענין התאמרן בתאמר עניו ·

פרק יא

ולא ישתנה ייחוסו לזולתו ר"ל מידיעתו בזולתו לא תשתנה · כי
אין יחס כיצו וכו' · ר"ל אפני מה לא ישתנה יחוסו לזולתו
לפי שאין הידיעה תאר כיצו יתעלה ולזולתו בגד מתשתנה הידיעה כי
הידיעה כללית ולא פרטית לכן לא תשתנה לעולם ר"ל שלא ישתנו הידיעים
ר"ל מה שאמרתי שהידיעות שבנו לנו חלוקות כנגד הנמצאים
הינו ר"ל שהידיעות במצב כי הם מתחלפים
במצב אלא רוצה לומר שלא ישתנו הידיעים ·
זה רומז על תוג אתרן · רוצה לומר
שכוב התרגום הוא תאר לתאר התרגום
תאר לא יפסד בהידיעה · הפסים וזה הפרק
נקשר עם פרק ע"ב מזה התלק ·
על שכוב אתרן · רוצה לומר
תלולתיה ר"ל רומז כוב להלמנת השכוב ·
ו"לתכול יסב · רוצה לומר וכוח רומז
לכבול בכמלאות השבלות והפסדם לתם
לא כמיוחד היתם הבו' וכו' · ר"ל כי הידיעה
שיש לו יתעלה היא למיני הכמלאות לא
לתידיעה שזולת המיוחדים ותאר תאר ליתר
ענין שיכה ביתר ענין קימה ·

פרק יב ותאר מיצגיני הקימה לא
תאר ברכ בפתוף זה הפס
הנתתו בראתנה הקימה כנגד הידיעה
בתכונו בתאר הפתפים לפי שזה הפס
מקימה מתם הוא נמנה יותר מיצו בפסוק'
מתם שמנמת מענין קיום הדבר ותמתתו ·
לעבור נזרת התל על עם וכו' · ר"ל
ורומז למה שכתרנו למעלה שתכתוב נפלים
בעולם התמצני מצד פעלו כבו וזה
מקרתת נזרת התל יתעלה וכלומר תקום כל
תויכיות להקשות מה שכתוב לרב לפרש
תקו' על תויכ' הם יכול לפר' תתה תתעורר
לרחם על ניין וזים בהתעוררות נתאר
לעוב ולרע כמו שביינו תומרים בתלוקה
בראשונה מענין הקיום בתמרו תקיים דברי
ויעודי לטוב ולרע ויש לומר כי הרב לת
מנת סוס פסוק מלפוקימה שהוא התעוררו'
רק לרע כמו וקמתי על בית ירבעם וקם
על בית מרעים לפיכך פירש תקום על
תויכיה ותאר תשר כיתר ענין קימה כיתר
ענין בעמידה :

פרק יג תם יעמוד משה ושמואל לשני
ר"ל תלו לת היו כזתן תתד
ותאר

פרק יג

בא העונש באנשי השפל : ואפנם הענין הראשון
· ר"ל ענין הנבואה והכבוד הרבה · וירדתי
ודברתי עמך שם · וירד יי על הר סיני · וידד יי
לעיני כל העם · ויעל מעליו אלהים · ויעל אלהים
מעל אברהם · אבל אמרו ומשה עלה אל האלהים
· הוא מן הענין השלישי · מצירף אל היותו גם כן
עולה אל ראש ההר אשר ירד עליו האור הנברא ·
לא שהשם יתעלה ישלו מקום · יעלה אליו העולה
או ירד ממנו · יתברך מדמיוני הסבלים עלוי גדול

פרק אחד עשר

ישיבה

תחילת הנהת זה השם בלשוננו
לישיבת האדם על המקום ·
ועלי הכהן יושב על הכסא · ומאשר היה האדם
הושב · נח עזור על השלם שבעניני עמידתו
ומנוחתו · הושאלה זאת המלה · לכל ענין עזור
נח שלא נשתנה · אמר ביעודי ירושלים בעמידה
ובקימות והיא במעל העלינה · וראמה וישב תחתיה ·
ואמר מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה · עניינו
מעמידה ומקימה · ומזה הענין האחרון נאמר עליו
יתעלה אתה יי לעולם תשב · היושבי בשמים · יושב
בשמים · הנצחי העזור אשר לא ישתנה בפנים
מאפני השנוי · ולא שנוי עצם · ואין לו שום ענין
זולת עצמו שישתנה בו · ולא ישתנה יחוסו לזולתו ·
כי אין יחס בינו ובין זולתו שישתנה בו היחס ההוא ·
כמו שיתבאר · פרק כ' חלק ח' ובזה ישלם היותו בלתי
משתנה כלל ולא בשום פני כמו שבארנו ואמ' אני יי
לא שניתי · אין בו שינוי כל עיקר · ועל זה הענין
יכונה בישיבה באשר נזכרה לו יתעל' · ואפנם היותם
אל השמים בזיו המקומות · להיות השכו' הם אשר
אין שינוי בהסולא התלפו' ר"ל שלא ישתנו אישיהם
כאשר ישתנו אישי הזוי הארץ ונפסדיה · וכן
בשיחוה יי יתעלה היחס ההוא הנאמ' בשיתוף למיני הנמצאו' ההוות הנפסדות · יאמר עליו
גם כן יושב · כי המינים הזם תדירים מסודרים עומדי המציאות כמציאת אישי השכו' ·
אמ' היושב על חוג הארץ · הנתמיד הקים על סבוב הארץ · ר"ל חללתה · רומז לענייני
ההוים בהללה · ואמר יי למבול ישב · ר"ל שעם השתנות ענייני הארץ והפסדם · לא יהיה
אצלו יתברך שינוי יחס · אבל היחס ההוא שיש לו אל כל אחד מן הענינים ההם · והם
הזוים או נפסדים · יחס אחד קים עומד · כי היחס ההוא למיני הנמצאות · לא לאישיהם ·
והתבונן כי כל לשון ישיבה שתמצאה להשם יתברך תמצאה בזה הענין :

פרק שנים עשר קימה

שם כשתתף · ואחד מענייני הקימה
שזהיא כנגד הישיבה · ולא קם ולא
זע ממנו · ובו עוד ענין קיום הדבר ואמיתתו · יקם יי את דברו · ויקשדה עפרון · ונקבהית
אשר בעיר · וקמה בידך ממלכת ישראל · ובזה הענין נאמר כל לשון קימה שב אה בשם
יתברך · עתה אקום יאמר יי · ירצה בו עתה אקיים דברי ויעודי לטוב ולרע · אתה תקום תרחם
ציון תקיים מד' שיעדתה בו לרחם עליה ומפני שד' מסבים לעשות דבר יהעורר לעשותו
בקימה · נאמר לכל מי שיתעורר לאי זה ענין שהוא קם · כי הקים בני את עבדי עלי והושאל
זה הענין לעבור גזרת האל על עם שהתהייבו העונש לאבדם וקמתי על בית ירבעם : וקם
על בית מרעים ואיפשר שיהיו אמרו עתה אקום מזה הענין · וכן תקום תרחם ציון בלומר
תקום על אויביה ומזה הענין באו פסוקים הרבה לא שיש לו קימה או ישיבה הלילה לו
כהם אמרו ע"ה אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה כי עמד יבא ועמים בעניין קם :

פרק שלשה עשר עמידה

שם כשתתף יהיה בענין עמידת
האדם וקימתו בעמדו לפני פריעה :

אם

אם מה שאמרו ע"ה אין למעלה לא עמידה ולא ישיבה כי כזה כלל מתרים רבים מהלהות למי שיטעם לא מה שחשבו הפתחים כי מלכותה דשמיא כעין
מלכותא דארעא והמקרים הכתובים כזה העולסיומא לעולם שלמעלה ממנו ולתחת כי כל שלמות וטוב הנמצא כזה העולם נמצא בעולם העליון ויותר בשלמות
מה שהי תפשר שימצא בעולם התתתון כמו שהוא מבואר למעייטים :

פרק יג

פרק ארבעה עשר

שתוף אדם הוא שם אדם הראשון כמו שבא בכתוב שהוא נגזר מאדמה ויהיה שם המין לא ידון רוחי באדם · ומי יודע רוח בני האדם ומותר האדם מן הבהמה אין : ויהיה שם להמין כלומר לפחותים מבלתי המיוחדים גם בני אדם גם בני איש ומזה הענין השלישי וירא בני האלהים את בנות האדם : אכן באדם תמותון :

פרק חמשה עשר

נצב או יצב : ואע"פ שנשתנו שני השרשים העניין אחד כמו שידעת בבל שמושיהם וזה השם משתתף : פעמים יהיה בעניין הקימה וההתיצבות · ותתצב אחותו מרחוק · יתיצבו מלכי ארץ . יצאו נצבים · ויהיה בעניין הקיום וההתמדה: דברך נצב בשמים · כלומר קיים עומד · וכל מה שבא מזה השם בחק הבו' הוא מזה העניין · והנה יי נצב עליו · קיים עומד עליו · כלומר על הכולם אשר קצהו הראשון בשמי וקצהו האחרון בארץ · וכי יעלה כל מי שיעלה · עד ששיש מי שעליו בהכרח . אחר שהוא עומד קיים על ראש הכולם · ומבואר הוא שמא' ורי הנה יי נצב עליו הוא כפי זה המשל הנשוא · ומלאכי אלהים עולים הם הנביאים · שנאמר בהם בפירוש וישלח מלאך · ויעל מלאך יי · מן הגלגל אל הבוכים. ומה שוב אמרו עולים ויורדי בו העלייה קודם הירידה. כי אחר העלייה וההנעה אל מעלות ידיעות מן הכלל תהיה הירידי' במה שפגש מן העניין להנהגת אנשי הארץ ולמודם · אשר בעבור זה כנה בירידה כמו שביארנו בפרק י' מזה החלק ואשוב על עניינינו כי נצב עליו מתמיד קיים נשאר · לא שהוא התיצבות גשמי· ומזה העניין ונצבת על הצור : כבר התבאר כי נצב

שם משתתף הוא שם ההר והבית בצור והוא שם אבן קשה חרבורת צורים והוא שם המקור אשר

פרק ששה עשר צור

מוב אמרו עולים ויורדים · כי מה הרמז כי הנביאים וחכמים עולם כזה הכולם ואחר כך יורדים כי העלייה קודם הירידה כי אחר העלייה והנסיעה אל מעלות ידיעותם מן הכולם תהיה הירידה במה שפגש מן הענין להנהגת חכמי התרק · והרלון בו כי מי ש ולה להנהגת הברואים רחוי שידע תיך יכניע תדון העולם ברויתיו כמ"ש ויהיעני נת את דרכיך וכו' ואחר כך ורחה כי עמך הגוי הזה אשר הרלון בו כי הלה לדעת תיך יכניע הכם העולם וממנו ילמוד להנהגת זולתו ולכן היה העלייה קודם הירידה ואולם אמר הכל על מעלות ידועות מהכולם כי לאל מה שיהיו החדם כזה הכולם יוכל ממנו ללמוד תיך יכניע החדם חכמי התרק וזהו הרלון באמרו אל מעלות ידועות מן הכולם : ואמר בעבור זה הנה הירידה רמז כזה כי היתה החלה מי יש לו כד עיון מלאוה העליון והוא המכוונה עליה וכשירד ויפנה במחשבתו להנהגת הברואים היתה הירידה לו ממעלתו כ"ש בהשגתו אשר השיג מן העולם המושכל אם יתיחסו בעולם המוחש כי לו היה ירידה גמורה ובלתי רמז הרב הנאמר משה עליה אל החלטים וירד משה מן ההר אל העם והנה זה כי הוא בכללה :

פרק יז צור מה הכלית הרב באמרו כי טבע המקור רחוי שיהיה נמלא כמה שיתנב ממנו כי זה דומיל במדות והנדבות אם במדות כי ראוי שירחל בני אהרן, רחוי שיהיו דומים לו שילכו בדרכיו ויתמינו תורתו ויכונו במדותיו כי טבע המקור רחוי שיהיה נמלא כמה שיתנב ממנו ותמנם יושל בדעות כי אחר שתנתש כדי שהשם הוא התחלה לעולם וכדע העולם כדע עצמותו והשכל כזה אם הכללי תינו נודע תלת הדברים העשויים ממנו ויוכלתם מחכמתו אל

המלילות

פרק יז עמידה שם משותף : אם יעמוד משה ושמואל · וה נאמר על לד המלילה אם יעמדו מקכרם משה ושמואל ויתפללו לפני לא הייתי שומע להם וה"ל היה עמידה גמורה זה פרק נקצר בפ"ת מזה החלק : עמוד עמודי י"ל היה קיים בעיון ובמוסכלות וזהו תענתו' עמודי וכן תנכי קיים בהם יתברך שהוא השכל המופל וכיוצים שהם ישראל וזה הפרק רומז לתמרו ביחוקק בעמדם יעמודו וה"ל בקיומם יקויימו ור"ל שכקיום בגלגלי' יקויימו כיסודות וכן תמרו כוכביה על המלאך העומד בין ההדסים ער"ל שהוא קיים בין ההדסים וכל זה מכלל מעשה מרכבה ואחר תאר כיאר זה כיאר ענין חדם הנאמר במעשה בראשית :

פרק יד ויהיה שם המין ר"ל וזה רומז לחדם הנאמר במעשה בראשית ומזה הענין השלישי וכו' ר"ל מפני זה אמר הכה ומזה הענין הג' ולא ערב זה בפסוק עם האחרים להגידנו כי יש כזה רמז ור"ל וירמו כני האלהים והם החכמים השכלייסמטו בעניינים המפורקמות והם בנות החדם גם כזה הפרק רומז למעוף אחר הנאמר במעשה מרכבה באמרו פני חדם זו דמות חדם ער"ל השכלים המופשטים ואחר זה ירמוז בעניינו מעשה מרכבה :

פרק טו כלומר על הסולמר"ל שהשם יתברך קיים עומד על גלגל ערבות ומה שכתוכו שהוא יתי' מניעו · וכו יעלה כל מי שיעלה ר"ל מי שירצ'להשיג מניעותו יתברך לריך שיעיג בעולם השפל ואחר יפתן בעולם החמניעי ואז יגיע מניעותו ית"ש והוא מניע ערבות : שמותרי הכה עליו וכו' · ר"ל מה שאחרתי קיים עומד עליו כלומר על רחב הסולם שהיה ערחב מן הלסון שהוא יתבר'ש בו בשמות כשאומ' עליו חיני תומר זה חלח כפי המשל הכתוב הכה תכל על דרך התמתית לח ילדק לאמרו עליו ותע"פ שהרב"ז פירש בפרק כ"ב שמלת על מורה הכלל מנשמו' יותר ממלת בו וכל מקוסלח ילדק מלת על חו עליו לפי שמורה קנת נשמות : העלייה קודם לירידה · רומז לומר שהכניות לריך שיגיע בהשגתו' ויהיה דבק בעליונים קודם שיגיע להשגתם ירידה : תהיה הירידה כמה שפגש · ר"ל אחר אשר כחן מניעי הכמלות וידעם והגיע למעלת הכמוחה חו יפנה בכמוחה הפיל עניין ההנהגה ותכף שיגיע מן ההנהגה הזאת יסתרל שיפסק מניעו הכמוחי ויכנים החומ' מלד מה שלמלד ויהיו ההנהגה וזה אמרו כמה שפגש · ר"ל בעבור מה שפגש מההנהגה בחותו כוחן כל לדדי הכמלמ'חו יסתרל שיפס'מניעו וידד ועניינים אחד בזה הענין ר' ל קיים בשאר וידחיה לזה מה שאמר ככני עומד על הלור ובמקום אחר אומר ונלכת על הלור וכבר ביארנו כי ונלכת על הלור ר"ל קיים עומד אם כן יחוייב שאמרו הכנו עומד על הלור ר"ל קיים עומד וכל הפרק אחתר זה לבאתר שתוף לור :

פרק יז

ועמד עניינם אחד בזה הענין . וכבר אמר **הנני עומד לפניך שם על הלור בחורב :**

פרק יח המלילה והרלונו אם יעמדו מקכרם משה ושמואל ויתפללו לפני לא הייתי שומע להם וה"ל היה עמידה גמורה זה פרק נקצר בפ"ת מזה החלק : עמוד עמודי י"ל היה קיים בעיון ובמוסכלות וזהו תענתו' עמודי וכן תנכי קיים בהם יתברך שהוא השכל המופל וכיוצים שהם ישראל וזה הפרק רומז לתמרו ביחוקק בעמדם יעמודו וה"ל בקיומם יקויימו ור"ל שכקיום בגלגלי' יקויימו כיסודות וכן תמרו כוכביה על המלאך העומד בין ההדסים ער"ל שהוא קיים בין ההדסים וכל זה מכלל מעשה מרכבה ואחר תאר כיאר זה כיאר ענין חדם הנאמר במעשה בראשית :

פרק יד ויהיה שם המין ר"ל וזה רומז לחדם הנאמר במעשה בראשית ומזה הענין השלישי וכו' ר"ל מפני זה אמר הכה ומזה הענין הג' ולא ערב זה בפסוק עם האחרים להגידנו כי יש כזה רמז ור"ל וירמו כני האלהים והם החכמים השכלייסמטו בעניינים המפורקמות והם בנות החדם גם כזה הפרק רומז למעוף אחר הנאמר במעשה מרכבה באמרו פני חדם זו דמות חדם ער"ל השכלים המופשטים ואחר זה ירמוז בעניינו מעשה מרכבה :

פרק טו כלומר על הסולמר"ל שהשם יתברך קיים עומד על גלגל ערבות ומה שכתוכו שהוא יתי' מניעו · וכו יעלה כל מי שיעלה ר"ל מי שירצ'להשיג מניעותו יתברך לריך שיעיג בעולם השפל ואחר יפתן בעולם החמניעי ואז יגיע מניעותו ית"ש והוא מניע ערבות : שמותרי הכה עליו וכו' · ר"ל מה שאחרתי קיים עומד עליו כלומר על רחב הסולם שהיה ערחב מן הלסון שהוא יתבר'ש בו בשמות כשאומ' עליו חיני תומר זה חלח כפי המשל הכתוב הכה תכל על דרך התמתית לח ילדק לאמרו עליו ותע"פ שהרב"ז פירש בפרק כ"ב שמלת על מורה הכלל מנשמו' יותר ממלת בו וכל מקוסלח ילדק מלת על חו עליו לפי שמורה קנת נשמות : העלייה קודם לירידה · רומז לומר שהכניות לריך שיגיע בהשגתו' ויהיה דבק בעליונים קודם שיגיע להשגתם ירידה : תהיה הירידה כמה שפגש · ר"ל אחר אשר כחן מניעי הכמלות וידעם והגיע למעלת הכמוחה חו יפנה בכמוחה הפיל עניין ההנהגה ותכף שיגיע מן ההנהגה הזאת יסתרל שיפסק מניעו הכמוחי ויכנים החומ' מלד מה שלמלד ויהיו ההנהגה וזה אמרו כמה שפגש · ר"ל בעבור מה שפגש מההנהגה בחותו כוחן כל לדדי הכמלמ'חו יסתרל שיפס'מניעו וידד ועניינים אחד בזה הענין ר' ל קיים בשאר וידחיה לזה מה שאמר ככני עומד על הלור ובמקום אחר אומר ונלכת על הלור וכבר ביארנו כי ונלכת על הלור ר"ל קיים עומד אם כן יחוייב שאמרו הכנו עומד על הלור ר"ל קיים עומד וכל הפרק אחתר זה לבאתר שתוף לור :

פרק יז

ועמד עניינם אחד בזה הענין . וכבר אמר **הנני עומד לפניך שם על הלור בחורב :**

פרק ששה עשר צור

שם משתתף הוא שם ההר והבית בלור והוא שם אבן קשה חרבורת לורים והוא שם המקור אשר

פרק יז צור מה הכלית הרב באמרו כי טבע המקור רחוי שיהיה נמלא כמה שיתנב ממנו כי זה דומיל במדות והנדבות אם במדות כי ראוי שירחל בני אהרן, רחוי שיהיו דומים לו שילכו בדרכיו ויתמינו תורתו ויכונו במדותיו כי טבע המקור רחוי שיהיה נמלא כמה שיתנב ממנו ותמנם יושל בדעות כי אחר שתנתש כדי שהשם הוא התחלה לעולם וכדע העולם כדע עצמותו והשכל כזה אם הכללי תינו נודע תלת הדברים העשויים ממנו ויוכלתם מחכמתו אל

המלילות

פרק טו עולם רומז לכל החלילות שהשיג לת החלילות כלו ורמז שהוא נקצר נקלו ותחר ס'נ'עליו של רלת העולם ורחלם הוא הנגלל שהלון בחקוף ובקנטרקוסקופיעם כל הגלגלים כי כלם חלקים בו ותחר עליו על דרך חמתר לריכ שהוא נערוך סולו נרוכב בערבות ורלונך כי שהוא הלליש והחומל עליו וזה בפר' תחנו ומנינו בכתו הגדול קנוש' חלין לה שפסק לת סיכו' קפושתו חלד סלכור ככך . כתו החכם הפלוסוף כי קנושתו חלד לעור כחכם כי הנפלג כי ברוכ תפיס הנפש החפלו' לעוכ ורינ' החכו'כתו'כתו' חלד ובקנוש'חתק' למקום בשבור חפוקו חלד הוח לון לו כזוכ כזה ושפס יתקנך הוח חני'הנלגל ככוכתו ורלונו בשפס חבר יפפיע חתנו תחלך לו זה שפס בשבועו בחלק בכוכיח . ובלוס'יתנונו כחד' כזה הפלוס שהוח רומז לת החלילות וידע כהכוכיה'הנלגלים על דרך חס שחלר שלוכם חנו ורלו חי ברח חלש שהוח שפס יתקנך חפוק כרח העולם והנלגלה חלין לית לשלוכנך חעלנו ורומתנו . חתר וחנוח'הוח חחת' פנה ס' נכ עליו הוח כפי זה הפעל הכלות כי'לח חחת' על דרך חתחת כי הוח לינו נפס ולרך ושפס נפס ולפנים כי חתרו ופנה ס' נכ עליו ויהל חלהים חעליו חנו'חנוח כתו חפשפ נכ עליו :

פרק יז

אשר יחצבו ממנו אבני המקורים : הביטו אל צור חוצבתם וכו' : ואחר כן הושאל מזה הענין האחרון זה השם לשורש כל דבר והתחלתו : ולזה אמר אחר אמרו הביטו אל צור חוצבתם וכו' הביטו אל אברהם אביכם וכו' : כאלו באר שהצור שחוצבתם ממנו הוא אברהם אביכם ע"כ לכו בדרכיו והאמינו בתורתו והתנהגו במדותיו כי טבע המקור ראוי שיהיה נמצא במה שיחצב ממנו ולפי זה הענין האחרון נקרא השם יתעלה צור: כי הוא ההתחל' והסבה הפועל' לכל אשר זולתו : ונאמ' הצור תמים פעלו צור ילדך תשי· צורם מכרם ואין צור כאלהינו · צור העלמים ונצבת על הצור השען ועמוד על התבוננות היותו יתעלה התחלה שהוא המבוא אשר תגיע ממנו אליו · כמו שבארנו בפרק ה' באמרו הנה מקום אתי :

פרק שבעה עשר

לא תחשוב כי החכמה האלהית לבד היא נמנע' מן ההמון · אבל רוב חכמת הטבע · וכבר נכפל עיין בהקדמת הספר לך אמרנו ולא במעשה בראשית בשנים · ואין זה אצל בעלי התורה לבד · אבל גם אצל הפילוסופים וחכמי האומ' מקדם · היו מסתירין הדברים בהתחלות ומדברים בהם בחידות · ואפלטון ומי שקדם לו היה קורא החומר הנקבה והצורה הזכר · ואתה יודע כי התחל' הנמצאות ההוות הנפסדות שלשה · החומר והצורה וההעדר המיוחד אשר הוא מחובר לחומר לעולם · ולולי התחברות ההעדר לחומר לא הגיעה אליו הצורה · ובזה הצד היה ההעדר מן ההתחלות · ועם הגיע הצורה יסור ההעדר ההו' · כלומר העדר הצורה ההיא המגעת · ויחובר אליו העדר אחר · וכן לעולם כמו שהתבאר בחכמת הטבע · ואם הם אשר אין הפסד עליהם בביאור · היו שוטים השמות ולוקחים הדמיוני' בלמו כ"ש שראוי לנו אנחנו קה' בעלי הדת שלא נבאר דבר שיקש' על ההמון להבינו · או תדמה להם אמתת הענין הלוף הענין שנרצ' בו ודע זה ג"כ :

פרק שמונה עשר

קרב ונגש · ונגע · אלו השלשה שמות כלומר קריבה ונגיעה ונגישה · יהיו פעמים

פעמים לעניין המגע והקרוב במקום · ופעמים יהיו לעניין הדבק המדע בידוע · וכאלו ידמה לקרב גשם לגשם · אמנם עניין קריבה הראשון · והוא הקריבה במקום ׃ כאשר קרב אל המחנה · ופרעה הקריב · והנגיעה עניינה הראשון נגיעת גשם בגשם · ותגע לרגליו · ויגע על פי · ועניין נגישה הראשון בא איש אל איש והתנועע אליו · ויגש אליו יהודה · ועניין אלו שלשה השמות · השני הוא הדבק מדע ונגיעת השגה לא השגת מקום · אמר מן הנגיעה בעניין הדבק המדע כי נגע אל השמים משפטה · ונאמ' מן הקריבה והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי · כאלו אמר תודיעוני אותו · הנה כבר נעשה בהודעה הידוע · ונאמר מן הנגישה ויגש אברהם ויאמר · והוא היה בעניין הנבואה והתרדמה הנבואית כמו שיתבאר חלק א' פרק כ"א · חלק ב' פרק מ"א מן יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו · וכל לשון קריבה או נגישה אשר תמצאנה שבאה בספרי הנבואה בין הש"י ובין נברא מנבראיו הוא כולו מזה העניין האחרון · כי השם יתעלה אינו גשם · כמו שיבא עליו המופת בזה המאמר · ולא הוא ית' יגש ולא יקרב לדבר ולא דבר מן הדברים יקרב לו · או יגע בו יתעלה · כי בהסתלק הגשמות יסתלק המקו' · ותבטל כל קריבה ונגיעה או רחיקה או הדבק או התפרד או משוש או סמיכות · ואיני חושב עליך שיסתפק לך אמרו קרוב יי' לכל קוראיו · קרבת אלהים יחפצון · קרבת אלהים לי טוב · שאלו כולם קריבת מדע · כלומ' השגה מדעית · לא קריבת מקום · וכן אמרו קרובים אליו · קרב אתה ושמע · ונגש משה לבדו אל יי' והם לא יגשו · אלא אם תרצה שתשים מה שנאמר במשה ונגש · שהוא יתקרב למקום מן ההר אשר שכן עליו האור · כלומר כבוד יי' תוכל זה · אבל החזיק בעיקר כי אין הפרש בין היות האיש במרכז הארץ · או בעליון שבגלגל התשיעי · אילו היה אפשר · שהוא לא ירחק מן השם הנה ולא יקרב לו שם · אבל הקריבה פרק נ"ד חלק א' אליו יתעלה בהשגתו והרחוק ממנו למי שיסכילהו · וימצאו בקרוב וברחוק מזה הצד מעלות רבות מאד זו למעלה מזו · והנה אבאר בפרק מפרקי זה המאמר בפרק ס' חלק א' איך הוא היתרון בהשגה · אמנם אמרו גע בהרים ויעשנו · רוצה בו הגע דברך בהם על צד המשל · כמו שאמר וגע אל עצמו · כלומר הבא מכתך בו · וכן הנגיעה · ומה ששמשו ממנה בלשון תפרשנה בכל מקו' כפי עניינו · כי פעם ירצה בו נגיעת גשם בגשם · ופעם הדבקות מדע והשגת עניין אחד · כאלו המשיג דבר אשר לא היה משיגו קודם כבר קרב לדבר שהיה רחוק ממנו והבן זה ׃

פרק תשעה עשר מלא

זה השם משתתף · יעשוהו בעלי הלשון בגשם שיבא בגשם וימלאהו · ותמלא כדה · מלא העומר לאחד · וזה הרבה · ויעשה הדבר בעניין תם זמן אחד משוער והשלמתו · וימלאו ימיה ללדת · וימלאו לו ארבעים יום · ויעשה בעניין השלימות בחשיבות והתכלית בה · ומלא ברכת ה' · ומלא אותם חכמת לב · וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת · ומזה העניין מלא כל הארץ כבודו בפר' ס"ד מזה החלק ענינו כל הארץ תעיד על שלימותו כלומ' תורה עליו · וכן אמרו וכבוד יי' מלא את המשכן · וכל לשון מליאה שתמצ' מיוחסת לשם היא מזה העניין · לא שיש לו גוף ימלא מקום · אלא אם תרצ' שתשים כבוד יי' האור הנברא אשר יקרא כבוד בכל מקום והוא אשר מלא את המשכן אין היזק בזה ׃

פרק עשרים רם

היא שם משתתף לעניין רוממות המקום · ועניין רוממות המעלה כלומ' הגדולה והכבוד והיקר · אמ' ותרם התיבה מעל הארץ · וזה מן העניין הא' · ואמר הרימותי בחור מעם · יען אשר הרימותיך מתוך העפר · יען הרימותיך מתוך העם מן העניין השני · וכל מלת הרמה שתבא בבורא ית' היא מזה העניין השני · רומה על שמים אלהים · וכן נשא יהיה בעניין רוממות מקום ובעניין רוממו' המדרגה ויתרון החלק · וישאו את שברם על חמוריהם מן העניין הראשון · וכמוהו הרבה בעניין הכ"ש והעתקה · מפני שהיא נשיאה במקום · ומעניין השני ותנשא מלכותו · וינטלם וינשאם · ומדוע תתנשאו · וכל לשון נשיאה שבאה מיוחסת לבורא ית' היא מזה העניין האחרון. הנשא שופט הארץ · כה אמר

אפודי

במשכיל עם המושכל ׃ ויגע על פי' · ר"ל אע"פ שהיה זה במראה הנבואה ולא היה קריבת גשם בגשם מכל מקום אחר שהיה ענין מדומה דמיוני הרי הוא כאלו נגעו גשם בגשם בפועל לפי שהנבואה יש לה קצות בכח המדמה וכמו שביארנו בפרק תמונה ותבנית ׃ וענין אלו השלשה ׃ רוצה לומ' הענין השני מאלו השלשה שמות ׃ כמו שיתבאר מן יען כי נגש · ר"ל אף על פי שזה הפסוק לא היה בנבואה מכל מקום אנו למדים ממנו כי נגישה תאמר על ענין שאינו גשם כי הדיבור אינו גשם ׃ ונגש משה לבדו והם לא יגשו ר"ל שמשה רבינו ע"ה השיג מו יתברך מה שלא היו יכולים להשיג שאר העם וזה ממה שיורה שהמעמד הנזכר היה במראה הנבואה כמו שהיה בשתוף עבר ׃ שכן עליו האור ר"ל האור הנברא הגשמי חוץ לנפש והרחוק ממנו בשיסכילהו והגלה הרב בפרק כ"ד מזה החלק ׃ מפרקי זה המאמר · ר"ל בפרק כ"ט מזה החלק ׃ והבן זה · ר"ל וזה רומז לשני ענינים האחד אמרו במעשה בראשית לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו שר"ל תשיגו עניני המפורסמות ורומז גם כן למעמד הנזכר באמרו לא תגע בו יד שר"ל לא ישבשו השגתם וגם כן רומז לאמרו ונגש משה לבדו אל הערפל שר"ל שהיה מתקרב להשגתו ית' בתארי השלילות לא בתארי החיוב וזהו אמרו ערפל ׃

פרק יט מלא העומר לאחד · ר"ל זה אינו פסוק אחד אלא הם שני פסוקים האחד אומר מלא העומר מן והשני שני העומר לאחד ׃ ענינו כל הארץ תעיד וכו' ׃ זה הלשון קצר כי היה לו לרב לומ' שלמות כל הארץ כבודו ואפשר לומר כי מלת מלא יעמוד במקומו ורוצה לומ' שלמות כל הארץ תעיד על שלימותו יתברך כי שלמות הפעולה יורה על שלמות הפועל ופירש הרב כבודו שלמותו יתעלה ולא היה לרב לפרש מלא כל הארץ אחר אשר אמר ומזה הענין כי מחוייב הוא שיפרש מלא כל הארץ כבודו שלימותו בבריאה וזה הפירוש רמז באמרו תעיד על שלמותו וזה הפרק קצר עם פר' ל"ה משני בדרך השלישי מהפ' ההוא ׃ האור הנברא · ר"ל גשם נברא נכבד היה ממלא המשכן עלוי גמור ׃

פרק כ ותרם התיבה זה אינו פסוק אלא ותרם מעל הארץ · אמנם המכוון הוא כי התיבה נתרוממה ׃ ויתרון החלק ר"ל ששם נשא נאמר על התרוממות מעלה כמו שנאמר שם רם אמנם שם נשא כולל התרוממות יותר רב משם רם רבים ·

שם טוב

סמיכות הנה הראיתיך ממאמר הרב כי בהרחקת הגשמו' יחוייב שיסולקו עליו מקרים רבים והתבאר במופת שהשם ית' אינו גוף אבל אלו הדברים יצטרכו אל פירוש ׃ ונגש משה לבדו אליו והם לא יגשו · רוצה לומר שמרע"ה השיג בו ית' מה שלא השיגו שאר העם והבן אמרו ׃ כי אין הפרש בין היות האיש במרכז הארץ ובין עמדו בגלגל תשיעי והבן אמרו אבל הקריבה אליו בהשגתו והרחיקה ממנו למי שיסכילהו לא מי שיגום ויתפלל בלבד כמ"ש השכל וידוע אותי כי הוא התכלית האחרון ואם זה בלתי אפשר שימלא בשלמות אם לא יקדם עליו מעלת המדות ׃ ואמרו והבן זה · רומז מה שאמרו במעש' בראשי' לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו ר"ל לא תשיגו עניני המפורסמו' ורומז ג"כ למעמד הנזכר באמרו לא תגע בו יד שלא תשתבש השגתם וגם רומז לאמרו ונגש משה אל הערפל שר"ל שהי' מתקרב להשגתו יתברך בתוארי השלילות וזהו אמרו הערפל כמו שיתבאר אחר זה ׃

פרק יט מלא זה השם כו' · מלא העומר לאחד אינו פסוק אחד אלא שני פסוקים הראשון הוא מלא העומר מן והשני העומר לאחד ׃ ומזה הענין מלא כל הארץ כבודו · ענינו כל הארץ תעיד ועל שלמותו כלומ' תורה עליו ואמרו המפרשים שזה הלשון קצר כי היה לו לרב לומ' שלמו' כל הארץ כבודו ואפשר לומר שמלת מלא יעמוד במקומו ורצ' לומ' שלמות כל הארץ תעיד על שלמותו ית' כי משלמות הפעול נראה שלמות הפועל ופירש הרב כבודו ושלמותו ולא היה לרב לפרש כל הארץ אחר אשר אמ' ומזה הענין כי מחוייב הוא שיפרש מלא כל הארץ שלמותה בבריאה והאמת כי הרב פי' זה הפסוק על זה האופן שלא יחשוב חושב כי כבוד יי' מלא כל הארץ לא זולת ולא גם כן שלמות כל הארץ תעיד כי הדבר יהיה חסר אבל יהי' אמרו כל הארץ מלא כבודו כאלו יאמר כל הארץ תורה על כבוד השם ועכ"ז צריך עיון ׃ אלא אם תרצ' שתשים כבוד יי' האור הנברא אשר יקרא כבוד בכל מקום · דע כי כל מקום שיאמר הרב המורה אור נברא הוא דבר נמצא חוץ לנפש פועלו הש"ית או הנביא כדי שישיגוהו המון העם כי האור הנמצא בנפש לא ישיגוהו אלא הנביאים והאור הנמצא במשכן היה לעיני כל ישראל בכל מסעיה' ׃

פרק כ רם הוא שם משותף לענין רוממות מקום ולענין רוממות מעלה ׃ אמרו ויתרון החלק · ר"ל ששם נשא נאמר על התרוממות מעלה יותר משם

קרקאש

או בלתי מפסרים ואם טיקם מפסרי' כפנש פי' מהנוקש' והוך ילנוס ויאמר וסם לא ובנו ואם טיק' בלתי מפסרים הכוונ סים לנשלם סכה נראה מזה כי הפבס' טיקה במקום והרפס כלם לעלות אמג' במקו' סמוחד אסר סכן סם אחור ואסם סמנוערק לא פרס' רק מסם לבדו למעלק סלמותו לסיוק אותו סמקום ווקר מקודם מכל הסר וכן אמ' בלומ' סביוק ונבנק לו סם על רחם הסר ספוא במקום המכובד והקדוש וכן מלינו במקדם מקומות מיוחדים ססם מקודסים יותר מססאר כמו בין קדסי קדסים סלא נכנס סם אלא כהן גדול ביום הכפורים וכן סנביע' ומה שממנו ממנה בלשון ספרס' בכל מקום כפי עניינו · פי' בעבור ססוכיר למעלה הנגיעה בענין הדבק ממדע והוא אמרו כי נגע אל שמים המספט והמספט אינו גשם ולא דבר שיש בו ממסוק שיתכן בו בנוגע ואחר פירש נגע בהרי' ויעשנו סעם סיוס אנת נגע בפחכה אל גשם אינו בנוגע ממש אמ' אחר כן וכן הנגיעה הם המאמר במאמרת בנשם וכו' ומשכבו אל גשם הפרסה בכל מקום כפי ענינה ו' פרק

קראש

פרק כא

משם רם : ואולי יקשה עליך לומר הרי גדולת מעלה ומדרגה : והנה הקשו עם
היה לו לרב להקשות זה בזה הפרק יותר מהפרקים שקדמו והשיבו כזה כי למעט
עניים ככתוב תתר י' כתתרי' רבים ואמר כי הוא ית' יש לו גדולת מעלת ומדרגה
ורוממות לכן אמ' יקשה זה עלינו על ענין אחד ולהקשות
עוד כי למה אמר הרב ואולי יקשה עליך
אמרי גדולת מעלה ומדרגה הין תשים
עניינים רבים על ענין אחד כי כל אלו
הדברים הם אמתות נרדפים ואם כן הין לומר
הין תשים עניני'רבי' על ענין אח'והתשובה
בזה כי הכוונה אחמר הסובות כל אחד מהלו
מורה על ענין מתחלף ואם כן הין נפרדם
על ענין אחד כי רוממות מעלה ומדרגה
הכל דבר אחד והשיב זה שהתארים הרבים
הם שים בהם חלוף יחויב שיהיו אחד
והתארים הרבים כלם מורים על הענ'ם
הגדול'והיכולת והשלמות והטוב כלם יהיו
על ענין אח'.ואף שים להם הכמות מתחלפי'
הענין זה תעתק הספק הקודם אמר שהו
הפרקים כי לא יפקת הרב למה הזכיר על
הסם תוחרי'רבי'אח'תיתרים עניני'כבדלים
הסם משנין אח'והנו זה מבואר: הכלל
פרק כא שער עניני הרחשן : הכלל
הגדולה הזה הפרק כי עבר
עניני הרחשן הוא בענין הש'תעתק גו'
לתנועת כ"ח על רוחק אחד ישר . ושנית
הוסיף להזהיר הקולו'כתויר כמו ויעבירו קול
במחנה הוא הכר הזכי אומ' מעבירים עם י'
ופי'הקול אחי אומ' מעבירים עם י'
אותו ואותי'אותו . שלישית יאמר לביאת
אור הנברת'כדעיין הנכית אמר והנה תמור
עין ולפיך הם אמר עבר בין הגזרים החלה
ויהיו זה בתורה הכבואה כי התחלת הספור
אחר ותרדמה נפלה על אברם : ועל זאת
ההשלמה . ר"ל כי כמו שהזהיר על ביאור
המראה לבניהים כדמיוסם והשמיע המפשיע
להם כן הזהיר לפי זאת ההשלמה על כוונת
השמיעות הבניהם מלת להזהיר את
המזרים כמו שאמר ושברתי בחרץ מצרים
ולכל מה שימה לו : רביעית הוסיף לכל
מי שיעבור מעבר אחר ויפליג בו ויעשור
גבולו אמר וכבר עברו יין.אמרו המתרגמי'
כי פי'הפסוק כן ר"ל היין בכח אותו ואם כן
למי זה הפי'היין הוא שעבר גבולו והחמת
כי למה שהזהיר עבר הגבול בשתיית היין
יאמר כי היין בעתו ועברו מקבולו ומשכלו
והשתכר : וכבר נאמר תחשית למי שיכוין
בנבה אחת ויחשיב אותה הכוונה כמו והוא
ירה בחצי להעבירו : והרגין בו כי הוא
ירה בחצי להעביר הנער מכוונתו כדי שלא
יכין הנער כי יהונתן ילך לדבר עם הדם
אחר חלת לנחת בחצים : ורבים הקשו למה
לא היה פשט הכתוב כדי שילך הנער על
מקו'בחצי' ויהיה להעבירו על ענין הרחשן
והתשובה בזה כי למה שהיה יוכתויבלא לדבר
עם דוד ואם היה הדם עם היה רחוי שישלוך
בחצי'כדי שיחמ'הנה החצים ממך והלאה או
הנה בחצי'ממך והנה כדי להעביר הנער על
מקום שהצים אכל עתה אחין הדם עם
ורצה לדבר עם דוד בפי'בפנ' לת היה רחוי להשליך בחצי זה
כדי להחשית כוונתו כדי לחשוב שלח יפת יהונתן לדבר הם
והנה לפי זאת ההשלמ'אמ'ויעבור י'על פניו שהחשי'כוונתו כי הוא שלח הרחצי
בח את הכורך והחשית כוונתו בהשגת הדרשים : ר"ל כי משה בקש השגה לפנות
בקש הוא אחר כבה הזאת בהראית אחרת ידיעת הפעולות הניהוחות לאל יתעלה שהוא ית'החשית כוונתו בשלמת מהותו והעתיקו הסם בענין אחר : ואמרו
העלים מקומו : לת תחשוב שהשם יתברך הע'ל'ות כמנעת בשנעה : ואכל אחם שלם אם יחכן אכלו כמה שנעשו ניסים
ויקבץ השגה אחרת תבכה השגתו הו יפות : רוצה לומר הו לת יפיע אליו הקבץ אם לא אחפשר להשיג מהותו וידע שהי אחפשר אלת השגת
פעולותיו והם המכוני'אחורי'ש"כ יהיה ויעבור י' על פנית החשית כוונת משה הש"ה והעבירו אל השגת הפעולות . ואמנ'פי'בענין זה בדרך אחרת כי יהיה העובר
יאור הכבוד אחר ויעבר י' שביקשתי על אלמוני אחר בהראית אחרת אבל אמ'ה מראיי' ויהיה פי' ויעבור י' על פנית לפניו
של משה כמ"ש ויעבור המלאך על פנית והזו גם כן פי' יפה ונוח : והרגין כו שהוא הש"ה גם כן בהשגה שהשם לת יעבר : ומה שיחזק פי' אחקלום : הרגין כו
כי מה שיאמר אחקלום כי הענין העובר הוא הכבוד ש"ה אומ' י' אכל הרב יכבוד יאמר על מהותו כמו
שפי' אחר בפרק הרחיקי כת את כבודך והנה הרב כיעזר מחקלום אחר עבר הוא הכבוד ש"ה אומ' י' אכל הרב יכבוד יאמר על מהותו כמו
הקול ההוא אשר קרה ולת אחרוק מהותו הקריאה מיוחסת לקול כי כלשה הקלות בעצמן כת הדבור למשה כמ"ש ושמע את קול מדבר אלי ולפי זה הענין יהיה

פי'

רם ונשא . גדולת מדרגה ומעלה ורוממות לא
עליונות מקום : ואולי יקשה עליך אמרי גדולה
מדרגה ומעלה ורוממות . ואמ'איך תשים עניינים
רבים מעניין אחר . הנה יתבאר לך אחר זה חלק ת'
פר'כ"ח שהבורא ית'אצל המשיגים השלמים לא
יתואר בתארים הבים . ושאלו התארים כולם הרבים
המורים על העוצם והגדולה והיכולת והשליטות
והטוב וזולת' . כולם ישובו לענין אחד והענין הזה
הוא עצמו לא דבר יוצא חוץ לעצם . והנה יביאך
פרקים בשמות ובתארים . ואמנם הבוונה בזה הפרק
כירם ונשא אין עניינו ד מוכן מכו' על עליונות מקום
אבל על עליונות מעלה :

פרק אחד ועשרים

עבר עניינו הראשון הוא בענין העתקנו
במקום ועקר הנחתו הראשונה לתנועת
בעלי הים על רוחק אחד ישר . והוא עבר לפניהם.
עבור לפני העם ווה הרבה. ואחר כן הושאל להמשך
הקולות באויר . ויעבירו קול במחנה . אשר אנכי
שומע מעבירים עם י' . ואחר כן הושאל לביאת
האור והשבינה אשר יראוהו הנביאים במראות
הנבואה . אמר והנה תנור עשן ולפיד אש אשר
עבר בין הגזרים האלה . והיה זה במראה הנבואה
כי תהלת הספור אמר ותרדמה נפלה על אברם: ולפי
זאת ההשאלה נאמר ועברתי בארץ מצרים וגו'וכל
מה שירמה לו . וכבר הושאל עוד לכל מי שיעשה
מעשה אחר ויפליג בו ויעבור גבולו אמר ובגבר
עברו יין . וכבר הושאל עוד למי שיחשיב בונה
אחת ויכון כונה אחרת ותכלית אחרת . והוא ירדה
החצי לחעבירו : ולפי זאת ההשאלה הוא אמרו
ויעבור י'על פניו ויה ה הכבוד בפניו שב לו יהעלה .
וכן שמוחו רבותינו כי פניו זה שב לו יתעלה . ואם
זכרו זה בכלל הגדות אין זה מקומם . אבל הוא
חזק מעט לריעתנו . ויהיה פניו כנוי להקדוש בריך
הוא . ובאור זה כפי מי שיראה לו שמשה ע"ה
בקש השגה אחת . והיא אשר כנה אותה בראיית
פנים . באמרו ופני לא יראו . ויעדהו בהשגה למטה
ממה שבקש . והוא אשר כנה אותה בראיית אחור .
באמרו וראית את אחורי . פרק ל"ח חלק ת' . וכבר
העירונו על ה'העניין בכשגה ת'רה . ואמ'הנה כי
ה'יתעלה העלים ממנו ההשגה ההיא המכונ'בראיית
פני'והעבירו לענין אחר . כלומר לירידעות הפעולות
המיוחסות לו ית' שיחשב בהם שהם תארים רבים
כמו

רכים יתמהו מה היה לו לרב להקשות יאמרו ואולי יקשה עליך וכו' כזה הפרק
יותר מהפרקים שעברו וזה קושית כי משבש שלמותו להשפיע החמת
חסר יכת על אומן כי בכאן יתחר ל' יתחרים בענין אחד והוא קומה גדולה
בשלות ובתחרים : ר"ל בענין שמותיו ית'
וכענין יתחרו כוכת זה פרק פתוח
רם ונשא ולכאר יאמרו יוסב על כמה רם
ונשא מכלם עליונות מעלה :

פרק כא

מעבירים עם י' . ר"ל פי'
אחכוי שומע עם י'מעבירים
זאת האמיעה : לביאת האור והשבינה .
ר"ל משם עבר יאמר לביאת אור הנברת
כמדמה הנביאי והוא האמרו ולפיך אש וכביכ'
השבינה כאמרו תנור עשן ולפיך אש וכביכ'
הנברת כמדמה הנביאי נופל שם עבר ושם
הנברת היה נבואת אברהם בחמרו חסר עבר
בין הגזרים : ולפי זאת ההשלמה כבר
בחמרנו שבכל מקום שיאמר הרב ולפי זאת
ההשלמה הזה להבי'ר הענין הם הנה מן
הת'וכן כאן אר ולפי זאת . וכו'כי ועברתי
כאן עברי'לת היה במדמ'. הבכוה'אבל ר"ל
משם"ש היה אומר בחות הנערכות הניזכר'
רש כאיזן מצרי' על ד' הפלת יתקיימו: לכל
מי שיעשה ר"ל מלת מי היה כופלת על
הפי המדבר לבד חלת לכל דבר שיעשה
מעשה ויעבור נבולו : וכבר עברו יין .
ר"ל פי'הפסוק כן מענין היין הוא שיפתח
בחדם ולת יסברנו וזה היין עבר גבולו
והסכיר הת"ם ר"ל היין בלת אותו והסכירו
וזה"ב כפי זה הפי'היין הוא אחר עבר גבולו:
ע"ת ובגבר עברו יין ובגבר אחר עבר
מבבולו בעבור היין ויהי'כמי עברו שב ליין
ולת לאדם : וחם זכרו זה בכלל ההגדות
וכו' . ר"ל ואע"פ שזכרו רז"ל שבניו שב לו
ית'הם זכרו הענין כהגדו' וכו'ון זה מקום
להכיחם בתרוכה : בקש השגה אחת . ר"ל
שב"ש בקש ואחר השלמו יוכל לבקש אם יוכל להשיג
מהותו ית' בחמרו בתשובת השלמה וכני לא
ירחו ואם הוא ש"ה לת בקש זה כן כתיב שלש
התשובה מזה שלת בקש אם כן כשחמר
הרחיקי כת את כבודך ר"ל שהיה דומה להשיג
מהותו ית' : לידיעת הפעולות המיוחסות
לו ית' . ר"ל שהש"ה החשית כוונתו בשלמו
מהותו ית' והעתיקו הש"ה לענין אחר ואחו
שיודיע לו כל פעולותיו ואם הם הפעולות
שהודיע לו אפ"ה הם כתחרים בהחמרים לו
מלד פעולותיו וזה שהשיב לו ית'ש. מודע
שכם תחרי הפעולות : כמו שהחבר . ר"ל
כפ'לד מזה החלקו'ותחרו הענלי'מחמו': ר"ל
לחמר הרב מה שלני לומר הכלים מחמו לת
תחשו'שלי לחש'משה ומחן עמו ית'מחית
השלמה הלת שחמת בשלו שהשכנה הניזת
כחנעת ממנו : בפרק מפקדי זה בחחמרי
ר"ל יכתוב כזה בחלק בפרק ל"ח ש"ב
ל"ת לת הם יבלה הלין עזר שלני . ר"ל שחי
שיהיה להשיג יותר ממה שהשיגו להשיג
תשובה הבתו הו יחית בפנו שלת תשיג כלל
הלת הם כן יבלה הלין עזר הלני הם שעת
המוסבת הלין מהשכל המושל ולת מכל

הכתו המוגות כפי מפקדי נרחים שהמיעים שהו יועיל לו העזר הזה שלת
יפובה בחה מיזיג וידע עם היותו שולל השלמה הניקרה ממנו :

וזהו

כמו שאבאר בפרק כ"ד מחלק ז' ואמרי העלים ממנו ארצה בו כי זאת ההשגה נעלמת נמנעת בטבעה ושכל אדם שלם עם הדבק בשכלו במדה שבטבעו שישיג. ויבקש השגה אחרת אחריה. תשתבש השגתו או ימות. כמו שאבאר בפ' מפרקי, זה המאמ'. פרק ל"ג מחלק ז' אלא אם ילוה אליו עזר אלהי. כמה שאמר ושכתי כפי עליך עד עברי. אבל התרגו' נהג מנהגו באלו העניינים. וזה כי כל דבר שימצאהו מיוחס אל הבורא וישיגהו גשמות או משיגי ההגשם' מיוחס אל הבורא ית' כמו שיבא בחסרון המצטרף. וישים היחס ההוא לענין אחר מצטרף לבורא מחוסר. אמר באמרו והנה יי' נצב עליו יקרא דיי' מעתר עלוהי. ואמר באמרו יצף יי' ביני וביניך יסדמימר' דיי'. ועל זה המשיך פירושו ע"ה וכן עשה באמרו ויעבור יי' על פניו ויקר' ואעבר מ' שבינתיה על אפוהי וקרא. והנה יהיה הדבר אשר עבר אצלו נברא בלא ספק. ושם כיוצי הנסתר בפניו שב אל משה רביני. ויהיה פירוש על פניו לפניי. כמו ותעבר זמנחה על פניו. וזה גם כן פירוש יפה וטוב. ומטה שמחזק פירוש אנקלוס מאמר הכתוב. בעבור כבודי. כבר ביאר כי הדבר העובר הוא דבר מיוחם לו יתברך לא עצמו יתפאר שמו ועל הכבוד ההוא אם עד עברי. ויעבור יי'. על פניו וכו'. ואם אי אפשר מבלתי חשוב מצטרף מחוסר. כמו שיעשה אנקלוס תמיד. פעם ישים המחוסר ההוא יקרא. ופעם ישימהו מימרא. ופעם ישימהו שכינה. כפי עניין כ"מ. הנה אנחנו ג"כ נשים המצטרף המחוסר הנה קול. ויהיה העניין ויעבו' קול יי' על פניו ויקרא. וכבר ביארנו השאלת הלשון לקול עברה. ויעבירו קול במחנה. ויהיה הקול ההוא אשר קרא. ולא תרחיק היות הקריאה מיוחם לקול. כי באלו המלות בעצמם בא הספור על דבורו יתברך למשה. אמר וישמע את הקול מדבר אליו. וכמו שיחם הדבור לקול כן יחם הנה הקריאה לקול. וכבר בא כמו זה בביאור. כלומר יחם האמירה והקריאה לקול. אמר קול אומר קרא ואמר מה אקרא. ויהיה הפי' לפי זה העניין כן. ויעבור קול יי' על פניו ויקרא יי' אל רחום וחנון. והנה בפל יי' לקריאה. כי הוא יתברך הנקרא. כמו משה משה אברהם אברהם וזהו גם כן פירו' נאה מאד ולא תרחיק היות זה העניין העמוק הרחוק להשינו סובל פירושים רבים. כי זה לא יזיק במה שאנחנו בו. ועליך לבחור אי זו מן ההאמנו' שתרצ'. אם שיהיה המעמד הגדול ההו' כולו נברא בואה בלא ספק. וההשתדלות בולו השגות שכליות אשר בקש ואשר נמנע ממנו ואשר השיג הכל שפלי. אין חוש בי. כמו שביארנו תחילה. או היה שם עם זה השגת חוש ראות. אבל לדבר נברא בראייתו יגיע שלמות ההשגה השכלית. כמו שפירש אנקלוס זה אם לא היתה ההשגה המראית ההיא גם כן במראה הנבואה. כמו שבא באברהם והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר. או שהיה עם זה השגת חוש אוזן ג"כ. ויהיה הקול הוא אשר עבר על פניו אשר הוא נברא גם כן בלא ספק. בחר אי זה מן הדעות שתרצה. כי הכוונה כולה שלא תאמין אמרו הנה ויעבור יי' כמי עבור לפני העם. כי השם יתעלה אינו נוף ולא תכשר עליו התנועה. ואי אפשר שיאמר שהוא עבר לפי ההנחה הראשונה בלשון:

פרק כב בא

הביאה בלשון העברי מונחת לביאת בעלי חיים. כלומר בואו אל מקום אחר או אל איש אחר אמר בא אחיך במרמה. והיא גם כן מינחת להנעם בעלי חיים במקום אחד. אמר ויבא יוסף הביתה. כי תבואו אל הארץ

כנבואת משה רבינו לא היה בה קול נברא כמדמה כלל וכן שלמותו חלק לעולם היה הקול שהיה עושה מהן לנפש במחלט:

פרק כב והיה גם כן מוכחת וכו'. ר"ל החלוקה הראשונה היתה רוחות המקום אשר החיש בם חלון חלק התקרב היה אחד לחיי אחר. והחלוקה השנית רוחות המקום אשר החיש בה חלון כלומר הראשון: ולפי זה כלומר שהחלה נאחר הנה תבכי וכו'. ר"ל מעניין בחיית השכינה נאחר הנה תבכי בה וכו' ומעניין בת נברו הנה אמר וכו' יי' אלהי ישראל וכו'. מעניינו בה השכינה ר"ל

פי' ויעבור קול יי' על פניו ויהיה כפל יי' לקריאה כי הוא ית' הנקרא כאזו מפה ומפה והנה כפי' הראשון אשר אמר הרב שב אל הקורא לא אל הקריאה ויהיה פי' כתוב כי כשם שהשיח אלו השתי שמות יודיעת עצמותו על מה שהוא עליו ויודיעת השמעלות אין נמצאים כו כי הם כלם דבר אחד: ואמרו ועליך לכאור לי זה מהתמוהות שתרגם. אם מיהיה המעמד הגדול ההוא כלו בהשגה הנבואה והראון כו כי לא היה דבר נמנע מון לשכל ויהיה זה כלו שכלי נמור אשר הקשה ואשר כשת אין חוזק כו כלל שכלי כלו השגות שכליות או מיהיה כלו השגה שכלית ויתכאר לזה השגת חוש הראו' לדבר נברא כבריותו יגיע שלמות השג' שכלית כמו שפי' אנקלוס אם לא היתה ההשגה ג"כ כפי דעת אנקלוס כמדמה הנבואה כאלו כתו שכת בהכרחם כן הנתרים או מיהיה עם זה השגת חוש אזון ויהיה הקול ההוא אשר עבר זהו כפי' כתחרון וכזה לא אמר הרב אם לא יהיה הקול ההוא בחדמה הנבואה כי קולו של משה לא היה בחדמה חון לשכל כמו שהוא או קול שפי' יגיע מכון שני הכרובים:

פרק כב כח

הביא' בלשון עברי וכו'. ולפי זאת ההשחלה נאמר הנה תבכי כח לנידבעב הענן בית' השכינ' וד"ל השכינ' הנכבד הנברא חון לנפש ומענין כח דברו וכח יי' אלהי כלומר קיום ייעודיו הטובי אשר הטוב הזה מובטח מן אלהינו' ואמרו המפרשים כי זה הפרק רומז לאמרו ויכיחה אל החלם כי כבר ביאר הרב כי זה הפשם יגיע אל עצמו יתפאר שמו ועל הכבוד ההוא אם עד עברי. ויעבור יי'. על פניו וכו'. ואם אי אפשר מבלתי חשוב מצטרף מחוסר. כמו שיעשה אנקלוס תמיד. פעם ישים המחוסר ההוא יקרא. ופעם ישימהו מימרא. ופעם ישימהו שכינה. כפי עניין כ"מ. הנה אנחנו ג"כ נשים המצטרף המחוסר הנה קול. ויהיה העניין ויעבו' קול יי' על פניו ויקרא. וכבר ביארנו השאלת הלשון לקול עברה. ויעבירו קול במחנה. ויהיה הקול ההוא אשר קרא. ולא תרחיק היות הקריאה מיוחם לקול. כי באלו המלות בעצמם בא הספור על דבורו יתברך למשה. אמר וישמע את הקול מדבר אליו. וכמו שיחם הדבור לקול כן יחם הנה הקריאה לקול. וכבר בא כמו זה בביאור. כלומר יחם האמירה והקריאה לקול. אמר קול אומר קרא ואמר מה אקרא. ויהיה הפי' לפי זה העניין כן. ויעבור קול יי' על פניו ויקרא יי' אל רחום וחנון. והנה בפל יי' לקריאה. כי הוא יתברך הנקרא. כמו משה משה אברהם אברהם וזהו גם כן פירו' נאה מאד ולא תרחיק היות זה העניין העמוק הרחוק להשינו סובל פירושים רבים. כי זה לא יזיק במה שאנחנו בו. ועליך לבחור אי זו מן ההאמנו' שתרצ'. אם שיהיה המעמד הגדול ההו' כולו נברא בואה בלא ספק. וההשתדלות בולו השגות שכליות אשר בקש ואשר נמנע ממנו ואשר השיג הכל שפלי. אין חוש בי. כמו שביארנו תחילה. או היה שם עם זה השגת חוש ראות. אבל לדבר נברא בראייתו יגיע שלמות ההשגה השכלית. כמו שפירש אנקלוס זה אם לא היתה ההשגה המראית ההיא גם כן במראה הנבואה. כמו שבא באברהם והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר. או שהיה עם זה השגת חוש אוזן ג"כ. ויהיה הקול הוא אשר עבר על פניו אשר הוא נברא גם כן בלא ספק. בחר אי זה מן הדעות שתרצה. כי הכוונה כולה שלא תאמין אמרו הנה ויעבור יי' כמי עבור לפני העם. כי השם יתעלה אינו נוף ולא תכשר עליו התנועה. ואי אפשר שיאמר שהוא עבר לפי ההנחה הראשונה בלשון:

פרק כב בא

הביאה בלשון העברי מונחת לביאת בעלי חיים. כלומר בואו אל מקום אחר או אל איש אחר אמר בא אחיך במרמה. והיא גם כן מינחת להנעם בעלי חיים במקום אחד. אמר ויבא יוסף הביתה. כי תבואו אל הארץ

כנבואת משה רבינו לא היה בה קול נברא כמדמה כלל וכן שלמותו חלק לעולם היה הקול שהיה עושה מהן לנפש במחלט:

פרק כב והיה גם כן מוכחת וכו'. ר"ל החלוקה הראשונה היתה רוחות המקום אשר החיש בם חלון חלק התקרב היה אחד לחיי אחר. והחלוקה השנית רוחות המקום אשר החיש בה חלון כלומר הראשון: ולפי זאת ההשחלה נאחר הנה תבכי וכו'. ר"ל מעניין בחיית השכינה נאחר הנה תבכי בה וכו' ומעניין בת נברו הנה אמר וכח יי' אלהי ישראל וכו'. מעניינו בה השכינה ר"ל

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קראקש

כבלים ס"ל יען לו דכור תכל להחזות כפעולות הכחות מלת המלכים כי הדכור הוא כלי לעצות רצונו לף כי יען ל"ת דכור תכל פעולותיו כלם כרצונו לכך והנה כל הדברים המתחדשים לף ס"ת תיכו סכה קרובה לחזוק דכר ולם הוא כלתי משתנה לית יכת החדוש מקנו ולתנים ייוסף לו כסבכה רחוקה כי למה יזכור הכה סכיכה ר"ל הכבוד הכברת 'יען לכפם : כת דכרו כלומר וכו' · ר"ל קיוש יעודיו דשוכים אחר הטוב והוא מוסכם מן המלעציסוה הפרק רמו לאמרו ויהיה לל סתדם סה אחר הראשון היכו גוף ואמר סס יכיה יגדק כהיות ענין אחיכו גוף כאחר פירש הרב :

הארץ · והשאל זה השם למבוא הענין שאינו גוף כלל כי יבא דברך וכברנך · מאשר יבאו עליך · עד שהושאל לקצת ההערים · ויבא ארץ · ויבא אופל · ולפי זאת ההשאלה אשר הושאל למה שאינו גשם · כלל · השאל גם כן לבורא יתב' · אם לבא דברו או לבא שכיניתו · ולפי זאת ההשאלה נאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן · כי י"י אלהי ישראל בא בו · וכל מה שירמז לזה ענייכו בא השכינ'ובא י"י אלהי · יבא דברו · כלומר · קיום יעדיו אשר יעד בהם על יד נביאיו · והוא אמרו כל קדושיו עמך · כאלו אמר ובא דבר י"י אלהי ע"י כל קדושי עמך מדברי לישרא'ל :

פרק שלשה ועשרים

יצא היציאה כנגד הכיאה · נעשה זה השם ביציאת גשם ממקום שהיה נח בו למקום אחר · יהיה הנשם בעל חיים או וולת בעל חיים · הם יצאו את העיר · כי תצא אש · והשאל להראות ענייכו שאינו גוף · הדבר יצא מפי המלך · כי יצא דבר המלכה על כל הנשים · ר"ל עבור המצוה · כי מציון תצא תורה · וכן השמש יצא על הארץ · כלומר הראות האור · ולפי זאת ההשאלה היא כל לשון יציאה שבאה מיוחסת ל"ו יתעלה · הנה י"י יוצא ממקומי · יראה דברו הנסתר עתר ממנו · כלומר התחדש מה שנתחד'אחר שלא היה · כי כל מתחדש מאתו יתעלה ויוחס לדברו · בדבר י"י שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם · דמות בפעולות הבאות מא"ת המלכי אשר כליהם מהעביר רצוניה הדבר · הזי' ית' בלתי צריך לכלי יעשה בו·אבל פעולתו ברצונו לבד ואין לו דבור ג'כ בשום פנים כמו שיתבאר · ובאשר הושאלה להראו"ת פעולה מפעולותיו יציאה כמו שביארנו באמרו הנה י"י יוצא ממקומו · הושאלה להעלות הפעולה ההיא כפי הרצון ג'כ שיבה · ואמר אלך אשובה אל מקומי · הענייכ העלות השכיניה אשר היתי'בת'כיו מעליו אשר נמשך אחריה הערד ההשגחה בזו · כמו שאמר מיעד רע והסתרתי פני מהם והיה לאכל · כי כשנעדרה ההשגחה היפקר ונשאר מצרה לכל מה שאפשר שיבא ויקרה · ויהיה טובו ורעתו כפי המקר' · ומה קשה זה היעו' ובעבורו כנה באמרו אלך אשובה אל מקומי :

פרק ארבעה ועשרים

הלך · ההליכה גם כן מכלל השמות המונחים לתנועות מיוחדו' מתנועות ב"ה · ויעקב הלךלדרכו וזה הרבה · וכבר הושאל זה השם להמשך הנופות אשר הם יותר דקות מטפות ב"ה והמים ד"ז הלוך והסור · ותהלך אש ארצה · ואחר כן הושאל להתפש'ענין אחר והראותו ואם אינו גוף כלל · אמר קולה בנחש ילך · וכן אמרו קול י"י אלהים מתהלך בגן · הקול היא הנאמר עליו שהוא היה מתהלך בגן · ולפי זאת ההשאלה הוא כל לשון הליכה שבאה בבורא ית' · כלומר שהיא הושאלה למה שאינו גוף · אם להתפשט הענייכ · או לסור ההשגחה · אשר דומה לו בב"ח סור מן הדבר · אשר יהיה בב"ח בהליכה · וכמו שכנה הסתלק ההשגחה בהסתרת פנים · באמרו ואנכי הסתר אסתיר פני · כן כנה אותו בהליכה · אשר ר"ו בעניין סור מן הדבר · אסר אלכה ואשוב אל מקומי · אמ'אמרו ויתר אף י"י בם וילך · יש בו שני העניניי יחד · כלומר ענין הסתלק ההשגחה המכונה בהליכה · ועניין התפשט הדבר והגלתו והראותו · כלומ'התרון אף אשר הלך ונמשך אליה'ולזה שבה מצורעת כשלג · וכן הושאל לשון ההליכה להנחה במנהגים החשובים · מבלתי הנעת גוף כלל · אשר והלכת בדרכיו אחר י"י תלכו · לכן ונלכה באור י"י :

פרק כה

פרק כג להרחות ענין שאינו גוף · ר"ל המצוה מיעשה מצוות בדכורו שאינו גוף כלל גם הדכור אינו גוף כלל וזה הם כנוף לכן כשיתפשט המצוה ל המצוה מלת המצוה לע"פ שהיא הינה גוף אמר יגל וכו' כלומר התחדש מה שיתחדש וכו' רוצה לומר שאמר ככה י"י יוגל ממקומו רוצ' לומר שידיחה דכרו ויתחדשו הפעלות אשר יעד על יד הנביא שיהיכם : כי כל מתחדש וכו' · ר"ל מפני זה לכי לומ'שידיחה דכרו כלומר התחדש הפעלתו'כי כל מתחדש ייוסף לדכרו כאמרו בדכר י"י וכו' · וזה רומז לדכורו'ולתידות הנאמרות בעתיד'כרחשית ובמעשה יוריככה אר"ל התחדשם מלתו יתברך : דמות כפעולות בכחות וכו' · רוצה לומר מה שייחס הכתוב פעולותיו ית' לדכרו יתברך הוא מנד שהפעולות הכחות מלת המלכים והשרים והוא מחמת הדכור שמנוי' ליו דכר והעבדים ומשרתי'עושים מלותו לפיכך כנה הכתוב פעולותיו יתברך לדכרו : ואין לו דכור כשום פנים · ר"ל שהדכור הוא מחקרה חדש והשם ית' לינו גשם לכן לל יאמר לו שם הדכור בדקדוק רק שלקח שם הדכור מנד רצונו יתברך להעלות הפעלה ההיא ר"ל להסתלק הפלא והכבוד הנכרת : כפי הרגיל · ר"ל מלת מחלכיים יכוכה להסתלקו' הוות כיציכה הענייכ העלות הנכיכ'. ר"ל מה היא הפעול' שחתרתי שלהסתלקות הפעולה הניה יאמר שיכה ואמר שהפעולה הניה הוא הסתלקות הכבוד הנכרת אשר היה כתוכינו : אשר נמשך וכו' · ר"ל אשר נמשך מנד הסתלקות הכבוד הנכרת הסתלקות הנכוחה ומנד הסתלקות הנכוחה יפסק הענד ההשגח' כמו כי הנכיא מכיא אותו' ומזהר לותה מחלות שהם יתברך מהמקרי' והנוקים בחתחדשים מן המחלעיים :

פרק כד קולה בנחש ילך · ר"ל שהכת החתעורר והוא הנחש מתפשט ותתלוה לתלוות רכות וחזו אמר להתפשט ענין והרחותו : קול י"י מלכים מתהלך · ר"ל הכחות הנפשיות החתפשטו' בגן סהות הגוף : כלומר שהיא הושלה וכו' · ר"ל מפני זה חזר הרב ופירש ואמר כלומר למה שאינו גוף וזה כבר אמרו הרב למעלה הוא תנד שהכניו הוסיף דכר אחר שלא אמרו למעלה והוא אמרו לו לסור ההשגחה ומפני זה אמר כלומר וכו' : אשר יהי'כבעלי חיים ההליכה · ר"ל שיסור מן הדבר יכוכה כפ"ח בהליכה : הלכה ותמוכה וכו' · ר"ל שזהו סור ההשגחה · ויש להקשות למה לא עשה הרב השלם'אחרת מהליכ'בענין התלקות הנכוחה כמו שאמר הפסוק ויעל אלהים מעל אברהם שזה היה כוחלי התלקות הנכוחה ויש לומר כי הכל ככלל אחלוקה שעשה הפסוק ההשגחה כי ההשגחה מהכוחה ובטלוק ההשגחה תסולק הכוחה ובטלוק הכוחה תסולק ההשגחה ראיה לזה כי הפסוק ויאמר אף י"י בם וילך·ם כו סלוק הכוחה ואף על פי כן לא רצה הרב לעשות כי אם אחי חלוקות התפשטו' הנרעת ושור ההשגח' : ולכלכת כדרכיו · ר"ל כי אף על פי שהחדם הוא גוף לא תכשר מלת הליכה למה שאינו גוף כלל והוא הפס יתברך לפן כאר הרב ז"ל ההשגח'כמנהגים החשובים :

פרק כה

פרק כה מזמור הרב הנה סכיכה ר"ל הכבוד הכברת 'יען לכפם : כת דכרו כלומר וכו' · ר"ל קיוש יעודיו דשוכים אחר הטוב והוא מוסכם מן המלעציסוה הפרק רמו לאמרו ויהיה לל סתדם סה אחר הראשון היכו גוף ואמר סס יכיה יגדק כהיות ענין אחיכו גוף כאחר פירש הרב :

פרק כו להרחות ענין שאינו גוף · ר"ל המצוה מיעשה מצוות בדכורו שאינו גוף כלל גם הדכור אינו גוף כלל וזה הם כנוף לכן כשיתפשט המצוה ל המצוה מלת המצוה לע"פ שהיא הינה גוף אמר יגל וכו' כלומר התחדש מה שיתחדש וכו' רוצה לומר שאמר ככה י"י יוגל ממקומו רוצ' לומר שידיחה דכרו ויתחדשו הפעלות אשר יעד על יד הנביא שיהיכם : כי כל מתחדש וכו' · ר"ל מפני זה לכי לומ'שידיחה דכרו כלומר התחדש הפעלתו'כי כל מתחדש ייוסף לדכרו כאמרו בדכר י"י וכו' · וזה רומז לדכורו'ולתידות הנאמרות בעתיד'כרחשית ובמעשה יוריככה אר"ל התחדשם מלתו יתברך : דמות כפעולות בכחות וכו' · רוצה לומר מה שייחס הכתוב פעולותיו ית' לדכרו יתברך הוא מנד שהפעולות הכחות מלת המלכים והשרים והוא מחמת הדכור שמנוי' ליו דכר והעבדים ומשרתי'עושים מלותו לפיכך כנה הכתוב פעולותיו יתברך לדכרו : ואין לו דכור כשום פנים · ר"ל שהדכור הוא מחקרה חדש והשם ית' לינו גשם לכן לל יאמר לו שם הדכור בדקדוק רק שלקח שם הדכור מנד רצונו יתברך להעלות הפעלה ההיא ר"ל להסתלק הפלא והכבוד הנכרת : כפי הרגיל · ר"ל מלת מחלכיים יכוכה להסתלקו' הוות כיציכה הענייכ העלות הנכיכ'. ר"ל מה היא הפעול' שחתרתי שלהסתלקות הפעולה הניה יאמר שיכה ואמר שהפעולה הניה הוא הסתלקות הכבוד הנכרת אשר היה כתוכינו : אשר נמשך וכו' · ר"ל אשר נמשך מנד הסתלקות הכבוד הנכרת הסתלקות הנכוחה ומנד הסתלקות הנכוחה יפסק הענד ההשגח' כמו כי הנכיא מכיא אותו' ומזהר לותה מחלות שהם יתברך מהמקרי' והנוקים בחתחדשים מן המחלעיים :

פרק כד קולה בנחש ילך · ר"ל שהכת החתעורר והוא הנחש מתפשט ותתלוה לתלוות רכות וחזו אמר להתפשט ענין והרחותו : קול י"י מלכים מתהלך · ר"ל הכחות הנפשיות החתפשטו' בגן סהות הגוף : כלומר שהיא הושלה וכו' · ר"ל מפני זה חזר הרב ופירש ואמר כלומר למה שאינו גוף וזה כבר אמרו הרב למעלה הוא תנד שהכניו הוסיף דכר אחר שלא אמרו למעלה והוא אמרו לו לסור ההשגחה ומפני זה אמר כלומר וכו' : אשר יהי'כבעלי חיים ההליכה · ר"ל שיסור מן הדבר יכוכה כפ"ח בהליכה : הלכה ותמוכה וכו' · ר"ל שזהו סור ההשגחה · ויש להקשות למה לא עשה הרב השלם'אחרת מהליכ'בענין התלקות הנכוחה כמו שאמר הפסוק ויעל אלהים מעל אברהם שזה היה כוחלי התלקות הנכוחה ויש לומר כי הכל ככלל אחלוקה שעשה הפסוק ההשגחה כי ההשגחה מהכוחה ובטלוק ההשגחה תסולק הכוחה ובטלוק הכוחה תסולק ההשגחה ראיה לזה כי הפסוק ויאמר אף י"י בם וילך·ם כו סלוק הכוחה ואף על פי כן לא רצה הרב לעשות כי אם אחי חלוקות התפשטו' הנרעת ושור ההשגח' : ולכלכת כדרכיו · ר"ל כי אף על פי שהחדם הוא גוף לא תכשר מלת הליכה למה שאינו גוף כלל והוא הפס יתברך לפן כאר הרב ז"ל ההשגח'כמנהגים החשובים :

פרק כה

פרק מה ואע"פ שלא היה הדבר וכו' . ר"ל אע"פ שלא היה הדבר המשכן מהדבר הזה מקום כלומר שיהיו נפש ולא היה הענין ר"ל שהשוכן לתוכו ב"ח : כי הענבה וכו' . ר"ל הענן השוכן לתוכו בעלי חיים ונפיוס תוכר הוא המשכן לתוכו גוף כלל כי הפעמים תומר תשכון עליו שכנה ותמיד עליו שם ליום שהשכיר בפסוק הקודם לזה ופירוש הפסוק יתמיד ביום ההוא למשך והערבל : פתמידה כו השפיר' . ר"ל כפול כפרח חון לנפש ויכון כפול י' ורצון שהשכני בזה הם בתמדת השכינה ושכנתי בתוך כני ישראל הוא התמדת ההשגחה וזה ב"ל רומז למעשה כרחשית כלומרו ויכון מקדש לנן עדן את הכרובים פר"ל ואת השכינה היה מעגין שהיה גוף והם הכרובי' שהם כוחות הנפש המכולות ההשגה השלמית : תורו הגברת . ר"ל חון לנפש התלותי' כזה הענין ר"ל בהדרקת ההגשמה :

פרק חמשה ועשרים

שכן ידוע כי ענין זאת המלה ר"ת ח"א ר"ת מ"ד ר"ת העום במקום אחר והוא שובן באלוני ממרא ויהי בשבון ישראל . וזהו הידוע המפורסם . וענין השכינה במקום הוא התמדת העומר במקום אחר . כי באריכות עמידת ב"ח במקום כולל או מיוחד יאמר בו שהוא שכן במקום ההוא . ואע"פ שהיה מתנועע בו בלא ספק . והוא שובן באלוני ממרא . ויהי בשבון ישראל והושאל זה למה שאינו ב"ח אבל לכל ענין שהתיישב ושקר על דבר אחר . ויאמר בו ג"כ בלשון שכינה . ואע"פ שלא היה הדבר אשר שקר עליו ענין ההוא מקום . ולא היה הענין ההוא ג"כ ב"ח אמר תשכון עליו ענבה . ואין ספק כי הענבה אינה ב"ח . ולא היום גוף כלל . אבל הוא הלק זכן . ולפי זאת ההשאלה רושאל לבור' יתעלה כלומר להתמדת שבינתו או השגחתו באי זה מקו' שהתמיד' בו השכינה או לכל דבר ש יתמיד' בו השגחה ונאמ' וישב ן בכוד י' . ושכנתי בתוך בני ישראל . ורצון שובני סנה . וכל מה שבא מזאת הפעילה מיוחס לבורא יתבר' הוא בענין התמדת שבינתו . כלומ' אורו הנברא במקו' . או התמדת ההשגה בדבר אחד .

כל מקום כפי ענינו :

פרק ששה ועשרים

נבר ידעת אמרתם פרק לב' ופ' מ"ו מזה תחלק הכוללת למיני הפירושים כולם התלויים בזה הענין : והוא אמרם ברבה תורה כלשון בני אדם . ענין זה כי כל מה שאיפשר לבני אדם כולם הבנתו וציורו בתחלת המחשב הוא אשר שם ראוי לבור' יתעלה . ולזה יתואר בתארים מורים על הגשמות להורות עליו שהוא יתע' נמצא. כי לא ישיגו החמון בתחילת המחשבה מציאו"ת כי אם לנשם בלבד . ומה שאינו גשם או נמצא בנשם אינו נמצא אצלם . ובן כל מה שהוא שלמות אצלנו ייחס לו יתעלה להורות עליו שהוא שלם במיני השלמיות בלם ואין עמו חסרון או העדר בלל . וכל מה שישיגו החמון שהוא חסרון או העדר לא יתואר בו . ולזה לא יתואר באבילה ושתי' ולא בשינה ולא בחולי ולא בחמם ולא במה שידומה לזה . וכל מר' שיחשוב ההמון שהו' שלימו' יתוא' בו . ואע"פ שהדב' ההוא אמנם הוא שלימות בערך אלינו אבל בערך אליו יתעלה אלו אשר נחשבם כלם שלמיות הם תכלית ההסרון . אמנם אלו ידמו ר"ת עדר השלמות ההוא האנושי ממנו יתעלה היה זה אצלם חסרון בחקו . ואתה יודע כי ר"ת תנועה היא משלמות בעלי חיים והברחית לו בה שלמתו . וכמו שהי' צריך לאבילה ושתי' להחלקת מה שיותך . כן הוא צריך לתנועה לבין אל השוב לו והמורגל . ולברוח מן ר"ת עדר לו ומר' שה"א בנגדו . ואין הפר"ש בין שיתיאר יתעלה באבילה ובשתי' או שיתואר בתנועה . אבל לפי לשון בני אדם כלומר הרמיזן החמוני היו האבילה והשתייה אצלם חסרון בחק הבורא . והתנועה אינה חסרון בחקו' . ואע"פ שהתנועה אמנם הצריך אליה החסרון . וכבר התבאר

במופת

פרק כה שכן ידוע ואמרו כי בחריכות עמידת ב"ח במקום כולל לו מיוחד יאמר עליו שכוח שכן . והרצון בו כי האדם יוחס לאל המקום הכולל והוא היותו במדינה והיותו בבית והלו המקומות כוללים ואולם המקום המיוחד נתחלף לה יכלול זולתו זהרצון שוכני סנה . הרצון בו התמדת השכינ' :

ושכנתי בתוך בני ישראל . הם בתמדת ההשגחה . ואמרו המפרשים כי זה הפרק רומז למעשה כרחשית לויסכון מקדש לנ"ע שעל זאת השכינה מעגינין שהיו גוף והם הכרובים שהם כחות בנפש שהם מכוללות בהשגה האלהית :

פרק כו דבר ידעת אמרתם הכוללות למיני הפירושי' כלם התלויים בזה והוא אמרם ב"ל דברה תורה כלשון בני אדם , הכוונה בזה הפרק לבאר כי כל מה שאמר ברב בלו הפרקים שעברו מחלוק בעומו' הוא דבר מבוא' שי' ב"ל השכינו עליו באמרם דברה תורה כלשון בני אדם ואם יבקשו' אתרוהו בשהוא נשם או בשהוא נמצא' ואם יבקשו' אתרוהו כי הוא נמצא' כלם ת"ב להודיע שהוא נמצא בלשון נ"ירושו בנשם ולהודיע שהוא שלם בשיני שלמיות המיוחסות : וכל דבר שיש בו הכמון שהוא חסרון לה יתואר בו שיתברלנו לה יתואר בו לה יכיל"ע לה שיי"ע בשיכה ולה בחולי ולה בחמם לפי שחלו הם חסרון לנלנו ואתה תמצא שכל השלמיות הנמצאו' לנו הם חסרון אין יתברך כי הלו אבר בחנב' כלם שלמיות הם תכלית בחסרון והכיח הרב רחיב כי התנועה היא שלמות הכ"ח והכדחית לו והשלמתו וכמו שהוא צריך לאכילה ולשתייה להחליף חשר יותך כן הוא צריך לתנועה לבוין אל הטוב ולבורח מן הרע וכמו שהאכילה והשתייה הוא כשבור חסרון הכמון : אכל לפי לשון בני אדם . כלומר הרמיזן החמוני היו האבילה והשתייה אצלם חסרון בחקו' ואע"פ שהדבר ההוא אמנם הוא שלימות בערך אלינו אבל בערך אליו יתעלה אלו אשר נחשבם כלם שלמיות הם תכלית ההסרון . אמנם אלו ידמו ר"ת עדר השלמות ההוא האנושי ממנו יתעלה היה זה אצלם חסרון בחקו . ואתה יודע כי ר"ת תנועה היא משלמות בעלי חיים והברחית לו בה שלמתו . וכמו שהי' צריך לאבילה ושתי' להחלקת מה שיותך . כן הוא צריך לתנועה לבין אל השוב לו והמורגל . ולברוח מן ר"ת עדר לו ומר' שה"א בנגדו . ואין הפר"ש בין שיתיאר יתעלה באבילה ובשתי' או שיתואר בתנועה . אבל לפי לשון בני אדם כלומר הרמיזן החמוני היו האבילה והשתייה אצלם חסרון בחק הבורא . והתנועה אינה חסרון בחקו' . ואע"פ שהתנועה אמנם הצריך אליה החסרון . וכבר התבאר

במופת

המתכסה מציאות חלק נשם אם כן זה מותר לומר שאחר רחשובה ותשובה כוה כי בהתחלת הדעת המשותף רחוי לומר תמונת הנשם וד' ו' . עיני נשם חון י' כלי' מיכר מציאותו ואח"כ ידרשו להם שהם' חינו נשם אבל בהתחלת הדעת המצות רחוי שיוכנו הפתוכים כפי פשוטם ואח"כ יאמרו להם שלו הדברו"ל לא יאמרו בספרי הנביאים חלא כפי לשון בני אדם וכמו שאחר רש"י ז"ל כדי לשבר את האזן מה שהיה יכולה לשמוע עוד הקשו כי אין לשבר אחר לקחו עצמן פשלמות האלהיי כי זה רחוי לבאחרו לקטנים ולתלשים כמו שאחרנו . והתשובה כוה כי לאחר להם שהשם חינו נשם היה רחוי לדברו להם מזו הנרע בחלת תמונ' הנרים בחלת ילד ועלה ועמד ונשב וכל שאר הלשות המשותפים לין צריך לבאחרו כי אחר לקחו עצמן בשלמות האלהיי שהשם יתברך חינו נשם יתעבר להם כשעשו הרחב' כמו ירד ועלה וכל שאר הדברים המורים הגשמות רחוי שיסולקו ממנו ואחנם לשאר הדברים האחב' שאחר גדול' מזה כי ככה יחשבו שהשם חינו נשם ויעשבו כי יש בו עליה וירידה וכל שאר התוחרים הגשמיים אשר אמרנו והוא החמת והכנון . וכבר יסופק כוה שפק שלישי גדול והוא למה

הונרך

במופת הקדמה ז' חלק ב' כי כל מתנועע בעל גשם מתחלק בלא ספק. והנה יתבאר אחר זה ד יורתו יתעלה בלתי בעל גשם ולא תמצא לו תנועה ולא יתואר גם כן במנוחה כי לא יתואר במנוחה אלא מי שדרכו להתנועע. וכל אלו השמו' המורים על מיני תנועת בעלי חיים כולם יתואר בהם יתעלה על הדרך שאמרנו. כמו שיתואר בחיים. כי התנועה מקרה דבק לבעלי חיים. ואין ספק כי בהסתלק הגשמות יסתלקו כל אלו. כלומר ירד ועלה והלך ונצב ועמד וסבב וישב ושכן ויצא ובא ועבר וכל מה שדומה לזה. וזה העניין ההארכה בו יתר ואלא מפני שהרגילוהו דעות ההמון. צריך לבאר ולאש' לקחו עצמם בשלמות האנושי. ולהסיר מהם אלו המחשבות המתחילות משני הנערות אליהם במעט הרחבה כמו שעשינו:

פרק שבעה ועשרים

אנקלוס הגר שלם מאד בלשון העברית והארמית. וכבר שם השתדלותו בסלוק ההגשמ'. וכל תואר יתארהו הכתוב שיביא אל הגשמ' יפרשהו כפי ענייננו. וכל מה שימצאהו מאלו השמות המורים על מין ממיני התנועה. ישים ענייני התנוע' הגלות והראו' אור נברא. כלומר שכינה או השגחה. והנ' תרגם ירד יי' יתגלי יי'. וירד יי' ואתגלי יי'. ולא אמ' ונחת יי'. ארד' נא ואראה אתגלי כען ואחזה. וזה נמשך בפירושו. לא שהוא תרגם אנכי ארד עמך מצרים אנא אחות עמך למצרים. וזה דבר מופלא מאד יורה על שלימות זה האדון וטוב פירושו והבנתו הדברים כפי מה שהם. ופתח לנו בזה התרגום עניין גדול מענייני הנבואה. והוא כי תחילת זה הספור אמר ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב וגו' ויאמר אנכי וכו' אנכי ארד עמך מצרימה וכו' וכאשר כלל תחלת המאמר היותו במראות הלילה. לא הרחיק אונקלוס שיספר המאמר אשר נאמר במראו' הלילה כלשונו. והוא ספור האמת כי זה ספור מה שנאמר לו לא ספור עניין שקרה. כמו וירד יי' על הר סיני. אשר הוא ספור מה שהתחדש בדברים הנמצאי'. ולזה כנה אותו בהראו'. והרחיק ממנו מה שיורה על מציאות התנועה והדברים הדמיונים. כלו' ספור מה שנאמר לו הניחו כאשר היה. וזה מופלא. ומכאן תתעורר כי יש הפרש גדול בין מה שיאמר בו בחלום או במראות הלילה. ובין מה שיאמר בו במחזה ובמראה. ובין מה שיאמר בו סתם ויהי דבר יי' אלי לאמר או ויאמר יי' אלי לאמר. ואיפשר עוד אצלי כי אונקלוס פירש אלהים הנאמר הנה מלאך. ולזה לא הרחיק שיאמ' אנא אחות עמך למצרי'. ולא תרחיק האמינו אלהים הנה מלאך והוא יאמר לו אנכי האל אלהי אביך. כי זה המאמר יהיה בזה הלשון על ידי המלאך גם כן. הלא תראהו אומר ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני. ובסוף ספור דבריו עמו אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר. ואין ספק כי יעקב נדר לאל ולא למלאך. אבל זה נמשך בדברי הנביאים כלומר ספור הדברים אשר יאמרם המלאך בעבור השם בלשון דבור השם להם. והם כולם בחסרון המצטרף כאילו אמר אנכי שלוח אלהי אביך. אנכי שלוח האל הנגלה עליך בבית אל. וכיוצא בזה. והנה יבאו בנבואה ומעלותיה ובמלאכים דברים רבים כפי כוונת זה המאמר:

פרק כח

שהלך הרב לבאר כל אלו השתופים אלא לומר על שכל דברה תורה בלשון בני אדם כי הוא כמו שאמר מאמר הכולל לכל הדברים המורים הגשמות עליו יתעלה ובזה יסולקו כל הביאורים אשר עשה הרב והם יד יי' עיני יי' וגו': והתשוב' בזה כי אף שהתורה להמון נתנה ודברה להם כפי דמיונם כבר ישותפו בהם המגולי' וראוי כי כפי שכלם יהי' האמת מה שבא בתורה ולא כאמר שכל מה שבא בתורה כלו כפי דמיון ההמוני שאלו כוונ' אבל בתורה באו דברים מגלויים להמון בתחלת הדעת והנסתר מהם לחכמים ולכן זה כי הוא מבואר עם שסלקנו בזה ספק גדול ושאלנו עליו מהרבה נבונים:

פרק כז אנקלוס הגר וכו'. אחר שביאר הרב בפרק שעבר שהביאור מחוייב בענייני' המורים הגשמו' מצד אומרם ז"ל דברה תורה כלשון בני אדם ומפני זה ראוי כמו שהרחיקו ההמון שלא יראו שיתוא' הש"י לא באכילה ולא בשתיי' ולא בחולי ולא בחמס למה שאלו חסרון בו כן ראוי שירחיקו כל דבר שהוא חסרון וכל תנוע' היא חסרון. אם כן ראוי שיסולקו ולכן אין ראוי שיתואר לא בירידה ולא בעליה ולא כל שאר הדברים אשר באמרו בפ' שעבר וכ"ש שהמופת הורה ודי אפשר שימצא בשם תנועה למה שכל מתנועע הוא גשם א"כ יתחייב לפי זה שכל הדברים המורים גשמות יפורשו על זולת העניין אשר ידמו ההמון והבה בזה הפ' ביאר שאנקלוס הגר שהיה חכם מאד בב' הלשונות בעברית ובארמית שם השתדלותו בהעלות ההגשמה וכל תאר שיתארהו הכתוב שיביא אל הגשמות יפרשהו כפי ענינו. ואומרם אמר שהיה חכם מאד בשתי אלו הלשונות להורות לנו כי המעתיק ראוי שידע מאד בלשון אשר יעתיק ממנו ובלשון אשר יעתיק כי אם לא היה אנקלו' בזה שתואר לא היינו מבינים ראיה ממנו וכל מה שימצאהו מאלו השמות המורים על מין מהתנועה ישים ענין התנועה הגלות והראות אור נברא כלומר שכינה או השגחה והנה תרגום וירד יי' ואתגלי ירד יי' אתגלי שהוא ענין הראו' שכינה אורה כמו ואראה זאת ירד השגחתו איתגלי כען ואחזי וזה נמשך בפירושו אלא שהרב אמר שאנקלו' תרגם אנכי ארד עמך מצרימה אנא אחות עמך וזה דבר מופלא מאד יורה על שלמות זה האדון וטוב פירושו והבנתו הדברים כפי מה שהן ופתח לנו בזה התרגום ענין גדול בענין הנבואה והוא כי תחלת זה הספור אמר ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה וכאשר כלל תחלה זה היות המאמר במראות הלילה ר"ל שהיה בחלום לא בהקיץ והוא בעת ישתמש דמיון: לא הרחיק אנקלוס שיסופר המאמר במראות הלילה. ר"ל שהיה בחלו' לא בהקיץ כלשונו כאשר נאמר לו: ואמרו שזה ספור מה שנא' לו לא ספור ענין שקרה אמרו המפרשים שאמרו אנכי ארד עמך לא היה כוונ' שלימו' אלא מה שחשב בדמיונו שהו' ירד עמו מצרים לא שהיתה הנבואה הזאת בהקיץ ותהיה מהשתמשות השכל כי אלו היה הדבר כן לא היה מתרגם אנא אחות אלא אנא איתגלי. ואמרו המפרש' כי אמרו והרחיק ממנו מה שיורה על מציאות תנועה והדברים דמיוני' כלומר ספור מה שנאמר לו כאשר היה. והרצון בזה כי הנבואה אשר היתה בהקיץ אף שהיה מורה על הגשמות הרחיק ממנו מה שיורה על מציאות תנועה ואולם הדברים אשר באמרו בחלום למה שהיו דברים דמיוניים למה שישתמש הדמיון בהם ולזה היה כאלו היה ספור מה שנאמר לו בדמיון הניחו כמו שהיה. ולא הרחיק שיהיה מורה על הגשמות והיה זה לעורר לנו כי יש הפרש בין מה שיאמר בחלום ובמראות הלילה ובין מה שיאמר במחזה ובמראה. הוא נבואה בהקיץ ובחלום או במראות הלילה נבואה דמיונית. והנה יש הפרש בין אלו הנבואות כשיאמר סתם ויהי דבר יי' או ויאמר יי' כי באלו הדברים יש הפרש כשנאמרו בחלום או במראות הלילה או במחזה ובמראה. ויתכן עוד לומר כי אנקלוס הגר סבר כי אלהים הנאמר במקום זה מלאך. ולכן לא הרחיק שיאמר עליו אנכי ארד כי המלאך הנה הוא הכח המדמה והוא כח בגוף ולכן לא הרחיק שיאמר אנא איחות. והנה הרמב"ן הקשה על הרב קושיות רבות כי כבר ראה יעקב אלהים בעת לאתו מחרן והרחיק הגשמות כמו שאמר והנה יי' נצב עליו ותרגם והנה יקרא דיי' וכו' והנה אנכי עמך והנה מימרי בסעדך והאמת כי זאת הנבואה עם שהיתה בחלום היא רומזת להשגות שכליות. ולכן הרחיק אנקלוס הגשמות ולא הרחיקו הנה גם כי והנה יי' נצב עליו אינו ספור הנאמר לו אלא ענין שקרה לו ולכן הרחיק אנקלוס ממנו הגשמות והנה אנכי עמך אמר והוא מימרי בסעדך לא היה להרחיק הגשמות אלא בעבור כי השגחת הצדיקים היא על ידי מלאך כמו שאמר המלאך הגואל אותי וגם כי המעורר פתרי תורה אין ראוי שבכל מקום ומקו' לגלותו אלא במקום אחד די ולמה שלא הבין הרמ"בן ז"ל הקשה עליו קושיות נהוינת:

פרק כח

גמור אלא מצד הרגל: ומה שהוא כנגדו. רוצ' לומר שאינו רע גמור אלא שירחיק מענין שיחשוב שיגיע לו רע ממנו כמו שירחיק הסב מעזותו: במעט הרחבה כמו שעשינו. ר"ל לאותם אשר לקחו עצמם בשלמות האנושי כאשר זה הענין במעט הרחבת ביאור כמו שעשינו בזה הפרק:

פרק כז וכאשר כלל תחלת המאמ' וכו': ר"ל מצד שבא' לנו הפסוק שזאת להפסק לא היתה השגה נבואיית שלמה אבל היתה מדרגה פחותה מן הנבואה וזהו אמרו במראות הליל' מפני זה לא הרחיק אנקלוס שלא תרגם אנא אחות: כי זה ספור מה שנ': ר"ל כי אמרו אנכי ארד עמך לא היתה נבואה שלמה אלא מה שחשב בדמיונו שהוא יתב' ירד עמו במצרים לא שהיתה הנבואה הזאת יקיציית ותהיה מהשתמשות השכל כי אלו היה כן לא היה מתרגם אנא אחות אך אנא אתגלי: והדברי' הדמיוניי'. ר"ל אמנם הדברים הדמיוניים כמו זאת הנבוא' שהיתה ליעקב שהי' מקוי דמיוני במוחלט לא נבואה שלימה מפני זה הניח אנקלוס שלא אחות על ענייניו ולא אמר אתגלי: ומכאן תתעור' וכו'. אחר שביארנו שאמר אנכי ארד עמך שתרגם אנקלוס אנא אחות היה מצד שזאת הנבואה היתה פחותה כמו שאמר הכתוב במראות הלילה אם כן מכאן תתעורר שיש הבדל בין מה שנאמר בו בחלום או במראו' הלילה שאלו השני ענינים שוים במעל' והיא מדרגה פחותה: ובין מה שנאמ' בו במראה או במחזה. שאלו השנים הם נבואה יותר שלמה מהחלוק' הראשונה: ובין מה שיאמר בו סתם וכו'. ר"ל שבענין מראה ומחזה יש חלוק בין אומר סתם ויהי דבר יי' או ויאמר יי':

פרק כח

פרק כז

באלו אנכי ארד עמך מצרים' אל ספר' ודבריו דברי אלהים חיים אמנם ר"ל שהרצון באלו ארד כיוצא בשעור כי ומובנו אמנם בהבלים שהשגתם ולא יתכן לקרבתו אבל הוקבו כמו באלו שהרבה ממנו ירד וגו' אשר הרצון בזה הגלות והרחוק אורו או פעולת השגחתו ונראים בזה שהרצון באלו ארד שיה השגחתם אמרו עמך ירצה בו כשעור אמנו. ושוב ראוי אחרת אמרו ואנכי אעלך גם עלה שהוא כשעור שיעלם ויקבר עם אבותיו במערה. או בכלל לומר והוא ביותר לכוון כי אם שאמר אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלך גם עלה ירצה ודרשו כשעור כי והושגת ממנו והוא שיפרו וירבו ויעלמו על ידיו תקון וכאשר וישלם אל הארץ שנבחרה: פרק

פרק שמונה ועשרים

רגל

שם משתתף הוא שם לרגל בעלי חיים.

רגל הדת רגל. ויפול ג"כ בעניין ההמשך אחר הדבר. צא אתה וכל העם אשר ברגליך. עניינו הנמשכים אחריך. ויפול גם כן בעניין הסבה ויברך י' אותך לרגלי. בסבתי. כלומ' בגללי. כי הענין אשר הוא בגלל דבר אחר. הדב' הוא סבה לעניין ד' הוא. וזה נעשה הרבה. לרגל המלאכה ולרגל הילדים. אם כן אמרו ועמדו רגליו ביום ד' הוא על הר הזתים. ר"ל קיום סבותיו. כלומר ד' נפלאותיו אשר יראו במו הוא אשר הוא יהי ברך כתבתם כלומ' עושים. ואל זה הפירו' נטה יונתן בן עוזיא'. ל"ה אמר ואיתגלי בגבורתי' ביומא ההוא על טור א' דזיתיא. וכן יתרגם כל מעשה טוב והעתק גבורתיך. מפני שהרגלין בכלם הפעולות הבאות בו צונו. אמנם אמרו ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר פירש אנקלוס בורסתו שידעה שהוא שם כנוי רגליו שב אל הכסא וא"מ ותהות בורסיה יקריה והבן והפלא אנקלוס כדרכתו בהגיע מה וכל המביא אליה. ואפילו בדרך רחוק שהוא לא אבר והדות כורסיה. שאם היה מידם הכסא לו על הענין המיבן תחלה. היה מתהייב היותו נסמך אל גשם והתהייב הגשמות. וי"ס הבסא ליקריה כלומר לשכינה אשר הוא אור נברא. וכן אמר בהרגום כי יד על כס יד מן קדם אלה א' דשכינתיה על כורסיה יקריה. וכן תמצא על לשון כל העם כסא הכבוד. וכבר יצאנו מעניין הפרק לדבר שיתבאר בפרקים אחרים ואשוב אל ענין ד' פרק. אמנם פירוש אנקלוס כבר ידעתו. אלא שהכלית דברו הרחיק הגשמה. ולא ביאר לנו אי זה דבר השיגו ולא אי זה דבר נרצה בזה המשל. וכן בכל מקום לא יכנים עצמו בזה הענין. אך להרחיק הגשמות לבד. כי הרחקת ההגשמה דבר כוזבותי הכרחי באמונה. ויגזור בו ויאמר כפי דצריך לזה. אבל ביאור עניין המשל הוא עניין מסופק. איפשר שתהיה בו זאת הכונה או דבר אחר. והם עוד דברים נסתרים מאד. ואין מיסוד האמונה הבנתם ולא השגתם קל על ההמון. ולזה לא הכנים עצמו בזה הענין. אבל אנחנו כפי עניין המאמר אי איפשר מבלתי שנפרש בו דבר. ואומר כי אמרו ותחת רגליו רוצה בו מסבתו ובגללו כמו שבארנו. ואשר השיגוהו הוא אמתת החומר הראשון אשר היה מאתו יתע' והוא סבת מציאותו. והסתכל אמרו כמעשה לבנת הספיר. ואלו היתה הכונה המראה היה אומר כלבנת הספיר. והוסיף מעש'. כי החומר כמו שידעת פרק ח' חלק נ' מקבל לעול' מתפעל לפי בחינת טבעו ואין פעולה לו כי אם במקרה. כמו שהצורה פועלת לעולם בעצמה מתפעלת במקרה. כמו שהתבאר בספרים השבעיים

פרק כח רגל סם משתתף וכו'. לאחר שבניתי ראיה מהנקלוס בהרחקות הגשמות' הנה הרב פרק רגל למה עג"כ הרחיק בו הנקלוס הגשמות וכללו בעולה מזה הפרק כי רגל הוא סם משתתף הוא סם לרגל כ"ח כמו רגל תחת רגל. ומני יפול בעניין הנמשך לאחר כדבר כמו לת תתך וכל העם אשר ברגלך. ויפול ג"כ עליהיות לעניין הסבה כמו ויברך י' אותך לרגלי. ר"ל בסבתי וזה כעשה הרב לרגל המלאכ' אשר לפני ולרגל הילדים ת"כ על הר הזתים ר"ל קיום בו סבותיו כלומר בגללות אשר ירחו לו במקום ההוא אשר הוא יתע' סבתם ואל תחשוב כי למה שהיה הסם סבתם שיהיו מתמידו' כי הכללתו לת יתמידו מציאותם לפי' הרב עוסם ר"ל שהו' מחדשם ועומדות הזמן הצריך לת יותר: אבר סם טוב ירחה לי כי כל חלו

בסתופים אשר הניח הרב על ענין רגל סם מורים על ענין לחד כי רגל תחת רגל הוא מורה על רגל ממש וכן תמרו לת תחה וכל העם אשר ברגלך כי המלך יולך על קום ורכב וכל העם הולכים ברגליהם וכן ויברך י' לותך לרגלי בעבור הרגל סהיה הולך ותתועע תמיד למטר לתנו וכן לרגל המלחמה וכן לרגל הילדים אשר הרגין בו מה שאמר לתנהלה לתתי כפי מה שיתנהלו הנלון והילדים כי תנועתם היה בתיאור ולתם וכן ועמדו רגליו רוצה לומר כי הגבור יעמדו רגליו להלחם ולת תנועע ליום שת להלחם עם תויניו וכן הסם יתבר' יהיה קיום ביום ההוא על הר הזתים וזהו מה שאמר יוכתוכן עוויל ותתגלי בגבורתי' ביומת ההוא לכל דרך הרב לפרש ענין כרגלנו להוליד מה שכוונתו להוליד ולמה שכוונת הרב לומר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר שהוא לשון סבה פי' שכל חלו על ענין אשר ידעת: תנועם ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר פי' שהנקלוס כו כמו שידעת שהוא סם כנוי רגליו סב לת הכסא ותמ' ותחת כורסיה יקריה והבן זה והפלא מאד. והנה רבים תמרו כי זהו טעות נפל בנוסחת כי היה ראוי שיאמר תמורת כסא הכבוד ולת הועילו דבר כי הכבוד ג"כ מיוחס אליו כלומרו יקריה. ואמר החכם ר' משה הכהנוכי ותתפתר שהוא עומד עליו אחר דקדוק רב והוא שאמרו סם כנוי רגליו סב לת הכסא לת ירצה כו שבעל הקנין הוא הכסא אבל ירצה שהוא סם הרגל המכוסה לת הכסתר המיוחס אליו סב לת הכסא ר"ל סהכסא הוא המכוסה לת הכסתר והכסתר הראשון הוא הכבוד והכסתר השני הוא הכסא לת סהרגל הוא לאחתת יתב"ו חלק מלאתו ואמר ותחת כורסיה יקריה הנה הרגל קרוי כסא ויחסו לת הכבוד לת לאל הרחמן והרצון בזה שהקנין סם כנוי ת"ל וא"ו סב לת הכסא ר"ל כי הרגל המכוסה עם יו"ד וא"ו שהוא בסתר הוא הכסא לת סייחס לת הסם יתברך רחמנה כמו שפי' הרב לכל כי הרגל כסא ואחר כדאמר כי זה הכסא יתייחס לת יקר הסם לת כן ימצאו כתוך מסבה דברים כסא וכנוי הכסא ולפי יתייחס. והנה הכסא יש לו כנוי כמו שאמר ותחת כורסיה וזה הכנוי יתייחס לת הכבוד והכבוד הוא הסם יתברך לכן אמר והבלת מהרחקת הנקלוס ההגשמה וכל מה שיהיה

כי המומר כמו שדעתך מקבל לשון הפעול ואין לך פעול כי אם בסתר' כי אם במקר' פועלת בעצמה מתפעלת במקרים. הרגון כו כי בפעול קשה להמקר' הפועל מהבדר והחום מקבל ההפעולות ואין פעולה לו רק מתפעל כמו פועל וזה מורכב מחום' לדרש ולת מתפעל בעצמו כי אם במקרה כמו שיהיה לת חלך בקיום הפעולה כמו שבארנו בהגה.

קרקאש

מחנם הפשלות
פוה לחזור בשם
ולגזר' בחקרים כמו
מקחתר החרש
מקפל מחשלים
רוצה בו החרש
בשלנו לחר' הוא
מורקב חחות'גזרה
לחתם הוא לחזור
בשם ובכתבו
בחקרה וחו לחרש
כי הישורו' פושלים
קלקש בקלקש וכש
פועלי' חלך פורקש
וחקשלים חוולקש
חלך חחרש וחקשל
בזה הפשלן שחות
פושל חלך בוקרו
שחות חחזוקת
וחקשקל בחחרו
פחות הכרחל וחפח
פשוש לפשלן בכללו
חרצון בו לבורחו
חבן'פשלו וחקשש
בחחרו חחות הכרחל
לכשלם הוא לבדל
בשלם ושל חחזוק
חשות הגזר'בחקר':

יחלף וכ'הרם ביאר כי הכיולי אין לו פעל בעצמו כי הוא מקבל לעול' ומציאותו בכח ואין פעולה לו כי אם בחקרה ודע כי כל גשם הוא בפשד מורכב מחמר' וצור' והכיולי אין לו פעל בעצמו אחר שהוא בכח והוא מקבל אבל אם נמצא לו פועל הוא בעבור צורה וכן צורה היכא חתפעלת מצד שהיא צורה אלא מצד שהיא צורה בחמר ולכן הכיולי אין לו פעל חלק בחקרה כהתחברו לצור' ולכן יזדק שיש לו פועל ויהיגו עושה וזהו מ"ש במעשה לבכת הספיר וזהו לשון על על המלחה הלבן אבל זוהר לבד והזוהר אינו מראה כמו שהתבאר בפרקים חטביעיים · שאלו היה מראה לא היה מרא המראים כולם בא · ריו ומקבל · אך באשר היה הנשם המזהיר נערך המראים כולם יקבל מפני זה המראים כולם זה אחר זה · וזה כרמות ד'הזוהר הראשון אשר הוא בבחינת אמתתו נערך הצורות כולם · ולזה הוא מקבל הצורות כולם זו אחר זו · והיותה השנתם אם בן הזוהר הראשון · ויחסו לשם להיותו ראש בריאותיו המוחייב היותה והחפסד והוא מחדשו · והנה יבאו בזה העניין גם בן דברים · ודע שאתה צריך לכבוז זה הפי' · ואפילו לפירוש אנקלוס אשר אמר ותחות כורסיה יקריה · כלומר כי הזוהר הראשון הוא גם בן באמת תחת הששים הנקראים בסא כמו שקדם · ולא העיד אל זה חשיריש זמורא והמצא זה העניין לא דבר מאתי לרבי אליעזר בן הורקנוס תשמעני בקצת פרקי זה המאמר פרק כ"ו חלק ב' והבוזנה כולה מבל משביל · הרחקת ההגשמה מהבורא ויתעלה · והשיש ההשנות ההם כולם שבלון ולא חושיות והבן זה והתבונן בו :

פרק תשעה ועשרים

עצב שם משתתף הוא שם הכאב והחיל בעצב תלדי בנים · והוא שם הבעם ולא עצבו אביו מימיו ולא רבעצי · כי נעצב אל דוד כעם בעבורו · והוא שם המרי · מרו ועצבו את רוח קדשו · יעציבוהו בישימון אם דרך עוצב בי · כל זה דברי יעצבו · ולפי העניין השני או השלישי נאמר ויתעצב אל לבו · אמנם כפי העניין השני פירושו כי השם כעם עליה לרוע מעלליהם · ואמנם אמרו אל לבו · וכן אמרו כעניין נח ויאמר יי אל לבו · שמע ענייני · ורוא כי העניין אשר יאמ'בעבורו בארם שחו'אמר בלבו · או אמר אל לבו · הוא העניין אשר לא יהגה ולא יאמרהו לזולתו · וכן כל עניין שרצהו השם ולא אמרו לנביא בעת ההיא אשר עבר בו המעשה ההיא כפי הרצון · יאמר עליו ויאמר יי אל לבו · להדמות בעניין ההוא האנושי · על המשך דבריה תורה כלשון בני אדם · וזה מבואר נגלה · ומפני שמורי דור המבול לא התבאר בתורה שליחות שליה להם בעת ההיא · ולא הזהירם · ולא יעדם במורא · נאפר בעבורם כי יי בעם עליהם בלבו · וכן בשהיה רצונו בשלא יהיה עוד מבול · לא אמר לנביא לך והגד להם זה : ולזה נאמר אל לבו · אבל פי'ויתעצב אל לבו : בפי העניין הנ' יהיה פי'ומרות האום רצון יי כי לב ג'כ יקרא הרצון : במו שאבא פרק ל"ט חלק ח' בשתוף שם לב :

פרק שלשים אבל

זאת המלה הנחתה הראשונה בלשון ללקיחרת בעלי היים מה שיקחוהו מן המזון · וזה מה שאין צריך אליו משל : ואחרי כן ראה להשוקבאכילה שני ענינים · העניין האחד הוא אבדת הרב הנאבל כלומר הפסד צורתו תחילה : והעניין האחר צמיחת ד'בעלי היים במה שיקחוהו מן המזון והתמדת עמידתן בו והחמר'מציאותקון כוחות הגוף כולם בו : ולפי ד'העניין ד'אחד הושאל לשון אכילה לכל אביד והפסד : ובכלל לכל השמש צור'ואכלה אתכם אריאויב' ארץ אוכלת יושביה : חרב תאבלו : תאכל חרב : ותבער בם אש יי ותאכל בקצה המחנה :

אש

פרק ל לכל אלו המלה הנחתה בלקיחת בעלי חיים : אחר שהניח הרב עכב שהוא שם מרי ובכעם פירוש שם אכילה שהוא נאמר על החכמה ועל הימורה בחקיחת בעלי חיים ועל המלה הנחתה בלשון המזון ומציאו הרב שהוא הכיולי הראשון ובזה אמר הרב כי נאמר ראשון אכילה בלקיחת בעלי חיים המזון ולמה שהוכיח יפציר נורת הדבר ואחר כך חזר באחותו המזון ויזהיר שם אכילה שם להדגת הדבר · ובסמנו בכלל · ושם להדגת שום שלמות בהשגות השכל אשר ית'ת בהם בהפשרות והנורא שם כן שם אכילה יאמ'בו שם בהפשל דבר וקיום שם בהפשל דבר אחר ואת המזון אשר חזר בו הבעלי חיים כי יפשל נורת הנפש ויתפשך לנורת המזון ושם שיחפה בו בהפשל כתרים כמו שאמר אכילה אתכם כתרב ויאכלוכם ארץ תוכיכם והרוגים לזה לו יחלף קיום על טוב שבעניים כתו שאחר בהפשל השכלות לפו שברו ואכלו וה הכחה : ואחר בחיית בעלי חיים וזה בחזן הגדול והתמדת עמידתם והתמדת עמידתם בו בחזן העמידה והתמדת מציאותן וזה בחזן העמידה ותקון כוחות כגוף כלם בו רמה בו שהמזון יש בו ד'עניינים לחיית בעלי חיים וזה בחזן הגדול והתמדת עמידתם והתמדת מציאותן וזה בחזן העמידה ותקון כוחות כגוף כלם יהיו חלו חיים בהם רוע חלב בכל חלו הזחזים : ואמרו המפרשים כי ירמיו לזה כי אחכמ' אשר בעבורה תהי' השחרות בשורה ההעבות היא התורה כי היא מורכבת מהשלות שכליות ומהשלות המדות לכן בידיעתה וקיום'תגיע השחרות הבשורה החנושית לית בחכמה ולא בחעלו'התורה

השבעיים ולזה אמר עליו כמעשה · ואמנם לבנת הספיר הוא לשון על הזוהר לא על המראה הלבן · כי לובן הספיר אינו מראה לבן אבל זוהר לבד והזוה אינו מראה כמו שהתבאר בפרקים השבעיים · שאלו היה מראה לא היה מרא המראים כולם בא · ריו ומקבל · אך באשר היה הנשם המזהיר נערך המראים כולם יקבל מפני זה המראים כולם זה אחר זה · וזה כרמות ד'הזוהר הראשון אשר הוא בבחינת אמתתו נערך הצורות כולם · ולזה הוא מקבל הצורות כולם זו אחר זו · והיותה השנתם אם בן הזוהר הראשון · ויחסו לשם להיותו ראש בריאותיו המוחייב היותה והחפסד והוא מחדשו · והנה יבאו בזה העניין גם בן דברים · ודע שאתה צריך לכבוז זה הפי' · ואפילו לפירוש אנקלוס אשר אמר ותחות כורסיה יקריה · כלומר כי הזוהר הראשון הוא גם בן באמת תחת הששים הנקראים בסא כמו שקדם · ולא העיד אל זה חשיריש זמורא והמצא זה העניין לא דבר מאתי לרבי אליעזר בן הורקנוס תשמעני בקצת פרקי זה המאמר פרק כ"ו חלק ב' והבוזנה כולה מבל משביל · הרחקת ההגשמה מהבורא ויתעלה · והשיש ההשנות ההם כולם שבלון ולא חושיות והבן זה והתבונן בו :

פרק תשעה ועשרים

עצב שם משתתף הוא שם הכאב והחיל בעצב תלדי בנים · והוא שם הבעם ולא עצבו אביו מימיו ולא רבעצי · כי נעצב אל דוד כעם בעבורו · והוא שם המרי · מרו ועצבו את רוח קדשו · יעציבוהו בישימון אם דרך עוצב בי · כל זה דברי יעצבו · ולפי העניין השני או השלישי נאמר ויתעצב אל לבו · אמנם כפי העניין השני פירושו כי השם כעם עליה לרוע מעלליהם · ואמנם אמרו אל לבו · וכן אמרו כעניין נח ויאמר יי אל לבו · שמע ענייני · ורוא כי העניין אשר יאמ'בעבורו בארם שחו'אמר בלבו · או אמר אל לבו · הוא העניין אשר לא יהגה ולא יאמרהו לזולתו · וכן כל עניין שרצהו השם ולא אמרו לנביא בעת ההיא אשר עבר בו המעשה ההיא כפי הרצון · יאמר עליו ויאמר יי אל לבו · להדמות בעניין ההוא האנושי · על המשך דבריה תורה כלשון בני אדם · וזה מבואר נגלה · ומפני שמורי דור המבול לא התבאר בתורה שליחות שליה להם בעת ההיא · ולא הזהירם · ולא יעדם במורא · נאפר בעבורם כי יי בעם עליהם בלבו · וכן בשהיה רצונו בשלא יהיה עוד מבול · לא אמר לנביא לך והגד להם זה : ולזה נאמר אל לבו · אבל פי'ויתעצב אל לבו : בפי העניין הנ' יהיה פי'ומרות האום רצון יי כי לב ג'כ יקרא הרצון : במו שאבא פרק ל"ט חלק ח' בשתוף שם לב :

פרק שלשים אבל

זאת המלה הנחתה הראשונה בלשון ללקיחרת בעלי היים מה שיקחוהו מן המזון · וזה מה שאין צריך אליו משל : ואחרי כן ראה להשוקבאכילה שני ענינים · העניין האחד הוא אבדת הרב הנאבל כלומר הפסד צורתו תחילה : והעניין האחר צמיחת ד'בעלי היים במה שיקחוהו מן המזון והתמדת עמידתן בו והחמר'מציאותקון כוחות הגוף כולם בו : ולפי ד'העניין ד'אחד הושאל לשון אכילה לכל אביד והפסד : ובכלל לכל השמש צור'ואכלה אתכם אריאויב' ארץ אוכלת יושביה : חרב תאבלו : תאכל חרב : ותבער בם אש יי ותאכל בקצה המחנה :

אש

פרק ל לכל אלו המלה הנחתה בלקיחת בעלי חיים : אחר שהניח הרב עכב שהוא שם מרי ובכעם פירוש שם אכילה שהוא נאמר על החכמה ועל הימורה בחקיחת בעלי חיים ועל המלה הנחתה בלשון המזון ומציאו הרב שהוא הכיולי הראשון ובזה אמר הרב כי נאמר ראשון אכילה בלקיחת בעלי חיים המזון ולמה שהוכיח יפציר נורת הדבר ואחר כך חזר באחותו המזון ויזהיר שם אכילה שם להדגת הדבר · ובסמנו בכלל · ושם להדגת שום שלמות בהשגות השכל אשר ית'ת בהם בהפשרות והנורא שם כן שם אכילה יאמ'בו שם בהפשל דבר וקיום שם בהפשל דבר אחר ואת המזון אשר חזר בו הבעלי חיים כי יפשל נורת הנפש ויתפשך לנורת המזון ושם שיחפה בו בהפשל כתרים כמו שאמר אכילה אתכם כתרב ויאכלוכם ארץ תוכיכם והרוגים לזה לו יחלף קיום על טוב שבעניים כתו שאחר בהפשל השכלות לפו שברו ואכלו וה הכחה : ואחר בחיית בעלי חיים וזה בחזן הגדול והתמדת עמידתם והתמדת עמידתם בו בחזן העמידה והתמדת מציאותן וזה בחזן העמידה ותקון כוחות כגוף כלם בו רמה בו שהמזון יש בו ד'עניינים לחיית בעלי חיים וזה בחזן הגדול והתמדת עמידתם והתמדת מציאותן וזה בחזן העמידה ותקון כוחות כגוף כלם יהיו חלו חיים בהם רוע חלב בכל חלו הזחזים : ואמרו המפרשים כי ירמיו לזה כי אחכמ' אשר בעבורה תהי' השחרות בשורה ההעבות היא התורה כי היא מורכבת מהשלות שכליות ומהשלות המדות לכן בידיעתה וקיום'תגיע השחרות הבשורה החנושית לית בחכמה ולא בחעלו'התורה

בעורם כפשטת מהיולי לית שורפת לם כן יחמר פעל במקרה מצד הדבקו בעורם : מתעלת במקרה ! ר"ל כשתחצד הדבר עורתו מצד מי זה מכריח לן כחצר עלה חתם בעליה הנה עלתה שם בפשו במקרה : ויחסו לשם להיות רחץ וכו' · נוסחת ויחסף לשם וכו' ר"ל יש מפרשי שלו התיולי יחסו יחמר הרחצן לשם להיותו שבתו הקרוכה כחשר ביחרנו למעלה · ויש מפרשים ויחסף ר"ל ויחסו יחמר הרחצן הוא לשם יתב' להיותה רחץ הברילות הספלות : וזהו מחדשו · ר"ל שנותן לו עורם זו יחמר זו ולא יעמוד רק מהעורה : שחתה גריך לכמו, זה כפי : ר"ל לזה כפי'עצמו שעשיתו גריך פי' לנקלוס כי לפי פירושו יתבחר כי לכבת הספיר הוא היולי יחמר יחמר ותחות כורסיה שהוא בשמים חם כן תחת השמים הוא היולי כי לפי פירש הרב לבד יחמר ותחת רגליו כל מסוכניו לח פייתי יודע כביולי מה לכבת הספיר יחבל עכשו שכחר תחת השמים הורה שלבנת הספיר הוא היולי · ויש לפרש עוד כמו זה בפירש שעשיתי שלבנת הספיר ר"ל היולי ובן יחתך גריך לכרם לפירוש הנקלוס שלבנת הספיר ר"ל היולי : בקצת פרקי זה מחמר · ר"ל קם ר"ל משמי : השמו'כם כלם · ר"ל השנת חגילי בני ישראל : והבן זה : רוצה לומר מה שחמרתי והוא מחדשו ר"ל שמלבים לן עורה יחר עור' : והשנון כה רומז לכל כללות הפרק :

פרק כב כפי חרגון · ר"ל כפי רצונו הקדוש שיהי' זה השולי'השפל מוזכר מצד החמנעים השופעים : ומורות החדש רצון וכו' : ר"ל כחבר לח עשה החדש הפעולות הטובו' לו מרה מעשות מה שהיה רצון השם יתברך :

פרק ל למיחת כ"ת : רוצ'לומר וזה כוחן הגדול : והתמדת עמידתו : ר"ל וזה כשני העמידה : והתמדת מציאותן : ר"ל כשני

בקצי הירידה : ותקון כחות . ר"ל שלא יהיה כח רוע מזג לחכמה וללמוד ר"ל השגת המושכלות והוא חכמות ועיון המושכלות : החמורה בספר זה ר"ל בספר מדעי : ובקנית הנמשחות היא התורה היא מורכבת מדעות שכליות ומעשיות המדות לכן כיתיעתה ובקיומה יגיע שלמות השתרות הנורה התנועית לא בחכמה לבד ולא במעשה התורה : כי הנדק היא התשועה האמתית . ר"ל כי הדעות המוקדמות תאר יהיה תוך לנפש כמו שהם בנפש הם היושרה האמתית : והנה זה . ר"ל זה רומז לחתרו מוכל עין הגן תאכל תאכל ר"ל אחרית ענייני המושכלים האמתיי' גם רומז למה שאמר כי הנדק היא היושר האמתית. ויש מהמורים שאמרו הנדק היא היושר האמתיי' רומז על כי כוכב נדק הוא המורה והמשפיע החכמה והוא מזל ירושלים וגם מה שאומר כי הימים הם רומזים לחכמה רמז נכה הענין מי מרה כי המושכלים לבד הם מרים להמון והמעשים לבד הם מרים למשכילי' לכן הענין המורכב ממשניהם והיא התורה היא המים המתוקים והם שאמרו רז"ל שבת ודינין בתרה תפקוד כי שבת הוא רמז לידיעת המושכלי' כי הוא מוסכל עמוק עד מילתו השכלים המושיים להסיגו ודינין רמז למפורסמות והמעשים שהם כן הענין מוד מי מרה נתלו הדעות המוקדמות והבן זה כי נפלא הוא למשכילים ולהמון :

פרק לא דע כי הנפות בכחו משתנה וכו' .

ר"ל והם הנמשחות השכלות .

זה הפרק התחלה לרמוז מעמד הר סיני ומבחול שכר שם לשכל התנועי נגבול רמז על מה שהוא הקב"ה למשה והנבלת את סהר : ובמליצה נמלאות רוצה לו' והם עולם הנכללים . ובמליצות הדברים . רוצה לומר בעולם התחתני : ואין הענין הולך על חיוב מרחק וכו' ר"ל אע"פ שהיה נגבול לשכל כן חדש כאמר מזה יהיה לו נגבול מה ואחר יהי' לו נגבול יותר גדול ובאמר מזה היתרון ילך לבלתי תכלית בתוספת ואמר הרב שאין הענין הולך על חיוב מרחק שיודמן לכל יש נגבול ידוע שאין שום חדש יכול לעברו : ומתנברות השכל לבקש התמתם וכו' . ר"ל והתנברות והתעוררות שיש לשכל לבקש התמת תותם החדשים תאר יתוקק התדש להשגתם ולחפש התמת תותם החדשים נמצא כל כת מעיינת וכו' . ואמר לחפשה אם למלת התמתם שהזכירו: כלומר התעוקה ר"ל מה שהזכרתי : התלות השכל . ר"ל שהשכל מתוקק לבקש תותם העניינים : תקרת התחלוקת המופתית . ר"ל שהולך נגד המופת : והלו העניינים תאר נפל : ר"ל זה לנתאר התחלוקת הרתעוקה מתה שיש תשוק להשגתם ואין עליו מופת : ונעדרים העניינים הלימודיי' . רוצה לומר שהעניני' הלימודיי'

גדלה מאד לבעלי החכמה . עד שענין אחד יוציאהו איש מעיונו בעצמו . ואיש אחד לא יוכל להבין הענין ההוא לעולם . ואפילו למורהו לו בכל לשון ובכל משל ובזמן ארוך לא יניע שכלו אליו בשום פנים . אך תקצר יד שכלו להבינו . וזה היתרון גם כן אינו ללא תכלה . אבל לשכל האנושי גבול בלא ספק יעמד אצלו . עד שיש דברים שיתבאר לאדם המנע חשגתם . ולא ימצא נפשו משתוקקת לידיעתם לשערו בהמנע זה . ושאין פתח שיכנס ממנו להגיע אל זה . כשכלנו מספר ככבי השמים ואם הם זוג או נפרד . וכשכלנו מספר מיני בעלי החיים והמקורים והצמחים ומה שידומה לזה . ויש דברים ימצא האדם תשוקתו להשגתם עצומה והתנברו' השכל לבקש אמתתם ולחפשה . נמצא בכל אומה מעיינת מבני אדם . ובכל זמן . וברברים ההם ירבו הדעות ותפול המחלוקת בין המעיינים ויתחדשו הספקות מפני התלות השכל בהשגת הדברים ההם . כלומר התשוקה אליהם . והיות כל אחד חושב שהוא מגיא דרך ידע בה אמתת הדבר . ואין בכח השכל האנושי שיביא על הדבר ההוא מופת . כי כל דבר שנודעה אמתתו במופת אין מחלוקת בו ולא הכזבה ולא מגיעה . אלא מסבל יחלוק המחלוקת אשר תקרא המחלוקת המופתית . כמו שהמציא אנשים חלקו בכדוריות הארץ והיות הגלגל עגול וכיוצ' בזה. וזאן אין מבא להם בזה הענין :

ואלו

אש אוכלה הוא . כלומר יאבד המזרים כי כאבד האש למה שישלוט עליו זה הרבה . ולפי הענין האחרון הושאל לשון אכילה לחכמה וללמוד . ובכלל להשגת השכליו' אשר יתמיד בהם השארות הנורה האנושית על השלם שבענייניו . כהתמדת הנוף במזון על הטוב שבענייניו . כ"כו שברו ואכולו . שמעו שמוע אלי ואכלו טוב . אכול דבש הרבות לא טוב . אכול בני דבש כי טוב ונופת מתוק לחכך כן דעה חכמה לנפשך . וזה נעשה ג"כ הרבה בדברי רז"ל כלומר שמכנים החכמה באכילה . תא אכלו בשרא שמנה ביה רבא . ואמרו כל אכילה ושתייה האמורה בספר זה אינה אלא חכמה ובקצת הנוסחאו' תורה . וכן הרבו קראם החכמה מים . הוי כל צמא לכו למים . ומאשר נעשה זה הרבה בלשון ונגלה עך ששב באלו הוא ההנחה הראשונה . נעשה ג כ לשון הרעב והצמא בהעדר החכמה וההשגה . והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר יי'. צמאה נפשי לאלהים לאל חי וזה הרבה . ותרגם יונתן בן עוזיאל ע"ה ושאבתם בששון ממעייני הישועה ותקבלון אולפן חדת בהדוא מבחירי צדיקיא . והשתכל פירושו מים שהוא חכמה שתגיע בימים ההם . ושם מעייני כמו מעיני העדה . כלומר הראשים והם החכמים . ואמרו מבחירי צדיקיא כי הצדק היא הישועה האמיתית . וראה איך פירש כל מלה בזה הפסוק לענייני החכמה והלימוד והבן זה :

פרק לא דע כי לשכל האנושי השגות בכוחו ושבעו שישיגם ובמציאה נמצאות . ועניניים אין בטבעו שישיגם בשום פנים ולא בסבה . אבל שערי השגתם נעולים בפניו . ובמציאות דברים ישיג מהן עניין . ויסכל עניינים . ואין בחיותו משיג מתחייב שישיג כל דבר . כמו שלחושים השנות . ולא ישיגים על אי זה מדחק שיזדמן . ובן שאר הכחות הנופניות . שהאיש על דרך משל אף על פי שהוא יכול לשאת שני כברים . אינו יכול לשאת עשרה . ויתרון אישי המין זה על זה באלו הה שנות החושיות ושאר הכחות הנופניות נגלה מבואר לכל אדם . אלא שיש לו גבול . ואין העניין הולך אל אי זה מדחק שיזדמן ואי זה שיעור שיקרה . וכן הדין בעומו בהשנות השכליות האנושיות . יש יתרון לאישי המין זה על זה בהם יתרון רב . וזה גם כן מבואר

לכל ואתרים פירשו כי חכמה ותורה הם דבר אחד כי התורה המיוחדת אצל היודעים היא החכמה ; וראיה לזה פי' כל מלה בזה הפסוק בענין החכמה והלמוד והבן זה . כי זהו היסודה אשר נסתוקק אלינו לא כתלוה יסודת דבר המסיח בעבור התלוות הנפשיות ולא התסוקות המדומות כמ"ש ומלאה הארץ דעה את יי' ואם הלמוד והחכמ' יהיו התדש כאלו יהיה מעבדות לתרות ומחכב ליום טוב ולכן אמרו ר"ל מה שמו של מסיח תאלי דבי רבי יוסן שמו תני דבי חזקיה חזקיהו שמו וכו' כי אלו החכמים היו מלמדים דעת את העם והעבו' שפיו תוסיפו' שבעם לתלמידיו' כאלו נקראו מסיחים ואין ספק כי יהיה בכאן יסודה כללית לבית ישראל ויהיה כוללת גם כן לבוף ולבעם אם רצונו לעסות רצונו ויעלה אכל מה בעשה ומעבוד אלכיות ושאור שבעשה מעבכים ולכן נרין האדם שיקוה אוכל הנוחל ויכל נופנו ובפנינו כמו שעשה משה מושיענו ואם יתמשכה נרין שירגיל האדם נפשו בחכמות והדעות כי אז ינחל נפשו מרדת שחת ואז יכין לו היסודה האמתית וזהו מה פירשו הרב בחמרו והבן זה : ואמרו כי האדם הוא היסודה האמתי'. רומז כזה הדעות המוקדמות הם היסודה לא הנמשחות ולא הדעות האכוחות והבן זה רומז למה שאמר במעשה ברחשית אכל בן הגן תאכל :

פרק לא דע כי לשכל התנועי השגות וכו' : מזה הפרק יתחיל הרב לרחוץ על מעמד הר סיני והנה בול זכר אם לשכל התנועי רמז לנבול זכר' כמעמד הנכחר והנבלת את הבר אמר הרב כי לשכל התנועי נבול כי יש השגות יוכל השכל להשיגם ואם בתחילה נבול כי יש השגות יוכל השכל להשיגם ואם בתחילה גם כן נמצאו' ובעניים אין בטבעו אישיגם כמו' פנים ; ואמרו ולא בסבה : תפילו בשפע תלהי : ובתליות דברים ישיג אדם ענין ויסכל אדם ענין : אמרו המפרשים כי מה שאמר כי לשכל התנועי יש כו כחות בטבעו אישיג רומז אל אלו הדברים שבאלין שהוא העולם השפל ועניניים אין בטבעו אישיג רומז לעולם השכלים הנכדלים ומליחות יוכל אדם ענין ויסכל אדם ענינרומזו לענין הגלגלי : ונ"כ מכואר מאד ונגלה כי יש בחין התנועי רוחב בהשגות העניניו' כי יש תגשים אישיגו עניניים מעצמן ואים לו יוכל להבין הענין הזה תפילו למדהו מולתו ויש תגשים שלא יוכלו להבין הדבר מעצמם אבל למדוהו מולתם ולכן יש בתעמד הר סיני תדרגות משא מחילה בפני עצמו אהרן מחילה בפני עצמו כדב ואביהוא מחילה בפני עצמם ואחר כך כל ישראל : ויש דברים שיתבאר לאדם התנע השגתם ולא יתגלו בנפשו השתוקקות לידיעתם : ויש דברים עם שים לאדם תשוקה עצומה להשגתם ויתבאר השכל לנקב לתמתם ואין בכח השכל התנועי שיכיח אל הדבר הזה מופת : והבן זה תמרו כי כל דבר שנודעה אמתתו אין מתחלקת בו ולא הכזבה ולא מגיעה אלא מסבל יחלוק המחלוקת אשר תקרא המחלוקת המופתית . כמו שהמציא אנשים חלקו בכדוריות הארץ והיות הגלגל עגול וכיוצ' בזה. וזאן אין מבא להם בזה הענין :

כסגרתו

פרק לא

והחלוקה בחלוקת ומניינים אין בטבעם כמו שהם פנים ולא בסבה ר"ל מקשים מבח תוכחת ומה קשיר מסבח קשים אמתר לו בספר'אחר מספרי כלומ' מספרים והוא אמרו אחר שמרו שמנוים בעניני לענין : וזה

ואלו העניינים אשר נפל בהם זה הכלבול הרבה מאד בעניינים האלהיים ומעט בעניינים השבעיים ונערכים בעניינים הליכודיים · אמר אלכסנדר הפרדוסי כי סבות המחלוק בעניני' שלש· אחד מהם אהבת הרשות והנצוח המונעים האדם מהשגת האמות כפי מה שהוא·והשנית דקות העניין המושג בעצמו ועומקו וקשי השגתו · והשלישית סבלות המשיג וקוצר יד שכלו מהשיג מה שאפשר השגתו כן זכר אלכסנדר · ובזמנינו סבה רביעית לא זכרה · שלא היתה אצלם והוא ההרגל והלימוד · כי האנשים בשבעם אוהבים מה שהורגלו בו ונושים אליו · עד שאתה תראה אנשי הכפר כפי מה שהם ממעוט רחיצת ראשם וגופם והעדר ההנאות וצוק הפרנסה יאמרו הסדיניות ולא יהגו בהנאותם · ויבחרו העניינים הרעים המורגלים על העניינים הטובים שאינם מורגלים · ולא תנוח דעתם לשכינת ההיכלות · ולא ללבישת המשי · ולא להתעדן במרחץ ובשמנים ובסממנים · כן יתחדש לאדם בדעות אשר הורגל בהם וגדל עליהם:כן דאהבה והשמירה להם ולהתרחק מזולתם · ולפי זאת הסבה גם כן ימנע האדם מהשיג האמת ויטה אל מורגליו · כמו שקר להמון בהגשמה ובענייני' רבים אלהיים · כמו שנבאר · כל זה מפני ההרגל הגדול על כתובים שהתישב להרגילם ולהאמין בהם יותר משוטיהם על ההגשמה ועל רמיונים אין אמיתות להם · אבל נאמרו על צד המשל והחידה · והיה זה לסבות שאני עתיד לזכרם · ולא תחשוב כי זה שאמרנוהו מקצור יד השכל האנושי והיות לו גבול יעמד אבלו הוא מאמר נאמן כפי התור לבר אבל הוא עניין בבר אמרוהו הפילוסופי גם כן · והשיגוהו השגה אמיתית · מבלתי נטות אל דעה ואל סברא · והוא דבר אמתי אין ספק בו · אלא למי שיסכל הדברים שכבר בא עליה המופת · וזה הפ' אמנם הקרבנוהו הצעה למה שיבא אחריו :

פרק לב דע

אתה המעיין במאמרי זה שחנה יקרה בהשגחת השכליות מפני שהן נתלות בחומר · דבר ידמה למה שיקרה להשגו החדשיות· והוא שאתה כשתעיין בעניך תשיג מה שבכח ראותך שתשיגהו · וכשתכריח עינך ותפליג בעיון ותשרה לעיינך על רוחק גדול יותר ארוכמה שבבחלעיין ברוחקו : או תסתכ בכתיבה דקה או פתוחה דק שאין בכחך להשיגו : ותכריחראותך לאמתו · לא יחלש ראותך על זה אשר לא תוכל עליו לבד אבל יחלש גם כן על מה שבכחך שתשיגהו : ויחלש ראותך ולא תראה מה שהיית יכול להשיג קודם הפלגת ההבטה וההטרחה · וכן יצוא כל מעיין בחכמה מן החכמו' עניינו בעניין המחשבה : כי אם ירבה המחשב'וישריה כל ריעיונין יבהל · ולא יבין אז אפילו מה שדרכו להבינו : כי עניין הכחות הנופיות כולם בזה העניין עניין אחר : וכיוצא בזה יקרה לך בהשגות השכליות : והוא שאתה אם תעמד על הספק ולא תונח נפשך להאמין כי יש מופת במה שאין עליו מופת : ולא תתחיל לרחות ולבזוי בהכזיב מי שלא בא מופת על סותרו : ולא תשתדל להשיג מה שלא תוכל להשיגו עם זה כבר הנעת אל השלמות האנושי · ותהיה במדרגת ר' עקיבא ע"ה אשר נכנס בשלום ויצא בשלום בעיונו באלו הענייניים האלהיים : ואם תשתדל להשיג למעלה מדשנתך

פרק לב

ואלו העניינים אשר נפל בהם זה הכלבול הרבה מאד בעניינים האלהיים ומעט בעניינים השבעיים ונערכים בעניינים הליכודיים · אמר אלכסנדר הפרדוסי כי סבות המחלוק בעניני' שלש· אחד מהם אהבת הרשות והנצוח המונעים האדם מהשגת האמות כפי מה שהוא·והשנית דקות העניין המושג בעצמו ועומקו וקשי השגתו · והשלישית סבלות המשיג וקוצר יד שכלו מהשיג מה שאפשר השגתו כן זכר אלכסנדר · ובזמנינו סבה רביעית לא זכרה · שלא היתה אצלם והוא ההרגל והלימוד · כי האנשים בשבעם אוהבים מה שהורגלו בו ונושים אליו · עד שאתה תראה אנשי הכפר כפי מה שהם ממעוט רחיצת ראשם וגופם והעדר ההנאות וצוק הפרנסה יאמרו הסדיניות ולא יהגו בהנאותם · ויבחרו העניינים הרעים המורגלים על העניינים הטובים שאינם מורגלים · ולא תנוח דעתם לשכינת ההיכלות · ולא ללבישת המשי · ולא להתעדן במרחץ ובשמנים ובסממנים · כן יתחדש לאדם בדעות אשר הורגל בהם וגדל עליהם:כן דאהבה והשמירה להם ולהתרחק מזולתם · ולפי זאת הסבה גם כן ימנע האדם מהשיג האמת ויטה אל מורגליו · כמו שקר להמון בהגשמה ובענייני' רבים אלהיים · כמו שנבאר · כל זה מפני ההרגל הגדול על כתובים שהתישב להרגילם ולהאמין בהם יותר משוטיהם על ההגשמה ועל רמיונים אין אמיתות להם · אבל נאמרו על צד המשל והחידה · והיה זה לסבות שאני עתיד לזכרם · ולא תחשוב כי זה שאמרנוהו מקצור יד השכל האנושי והיות לו גבול יעמד אבלו הוא מאמר נאמן כפי התור לבר אבל הוא עניין בבר אמרוהו הפילוסופי גם כן · והשיגוהו השגה אמיתית · מבלתי נטות אל דעה ואל סברא · והוא דבר אמתי אין ספק בו · אלא למי שיסכל הדברים שכבר בא עליה המופת · וזה הפ' אמנם הקרבנוהו הצעה למה שיבא אחריו :

פרק לב דע

אתה המעיין במאמרי זה שחנה יקרה בהשגחת השכליות מפני שהן נתלות בחומר · דבר ידמה למה שיקרה להשגו החדשיות· והוא שאתה כשתעיין בעניך תשיג מה שבכח ראותך שתשיגהו · וכשתכריח עינך ותפליג בעיון ותשרה לעיינך על רוחק גדול יותר ארוכמה שבבחלעיין ברוחקו : או תסתכ בכתיבה דקה או פתוחה דק שאין בכחך להשיגו : ותכריחראותך לאמתו · לא יחלש ראותך על זה אשר לא תוכל עליו לבד אבל יחלש גם כן על מה שבכחך שתשיגהו : ויחלש ראותך ולא תראה מה שהיית יכול להשיג קודם הפלגת ההבטה וההטרחה · וכן יצוא כל מעיין בחכמה מן החכמו' עניינו בעניין המחשבה : כי אם ירבה המחשב'וישריה כל ריעיונין יבהל · ולא יבין אז אפילו מה שדרכו להבינו : כי עניין הכחות הנופיות כולם בזה העניין עניין אחר : וכיוצא בזה יקרה לך בהשגות השכליות : והוא שאתה אם תעמד על הספק ולא תונח נפשך להאמין כי יש מופת במה שאין עליו מופת : ולא תתחיל לרחות ולבזוי בהכזיב מי שלא בא מופת על סותרו : ולא תשתדל להשיג מה שלא תוכל להשיגו עם זה כבר הנעת אל השלמות האנושי · ותהיה במדרגת ר' עקיבא ע"ה אשר נכנס בשלום ויצא בשלום בעיונו באלו הענייניים האלהיים : ואם תשתדל להשיג למעלה מדשנתך

קרקאש

מה שאחר בנאם' לפי הסדור פי' כוא אחרו לא קודם לפרשת לך כמו שפרו לא ידעו :

פרק לב

אחר שהם בחלוק בנאם' אחנא' אלו שהם מקדמות אלמוסי כ"ל פרישת המכתב כי יסיר כלל'משלמותו באחרון כי המכתב מכתב גדול עד שאתה תראה לחבר הכפר כמו שאתה הרב מה שיקרא להם והבן מאמרו כי זה יכילך להבין כזה מכתב המכתב מקצוה אחת כל שכן אם קרא לו שיחסין שהוא נתון מהלל : כמו שקרה להמון בהגשמה והעניינים רבים אלהיים כמו שנכאר כל זה מפני ההרגל והגדול על הכתובים שיתישב להרגילם ולהחזין בהם יותר משוטיהם על ההגשמה ועל דמיונים אין אחיות להם אבל לכל נאמרו על צד המשל והחידה · וכל זה רמז אל מי שהצין וכעגע רצה להסקיף על אחת ולא עזרו מה שגדל עליו מהמכתב בקריאת'תור' כשהוא כתובת לפניו והעבו'זה לא הקשיב לקול מורין לכל יאמר עליהם שהם טועים לו כופרים וכאחת שהוא השונא וכופר לו זולתו ולכן יסתפק ויתכלבל השגתו ויהיה כאחד מן הסכלים אבר אין בו דעת ולא תבול' מה הל'הוא הצעה למה שיבא אחריו :

פרק לב

דע אתה שהעיון בחלקו זה וכו' : למה שהיו ההשגות מהן חומריות ומהן השגו'שהיו הן המחשב והמדמה ומהם השגות שכליות אבר יהיה השכל מהליתי השגות כלי נפשי וכבר ההשגות החומרי' הם כמו השגות החושים והבר אמר הרב כשיעיין החלם בעיניו יסיג מה שבכח רלותו מיסיג בו וכשיכרי'עיניו ויפליג בעיון ויטרית ויתחלק לעיין על רוחק גדול יותר אחר ממה שבכח החלם לעיין לו יתחכל בכתיבה דקה אחר שהין בכח החלם להשיגו לא לבד יחלש הרחות מזה אבר לא יוכל להשיג עליו אבל יחלש ג"כ מה שבכח החלם להשיג : והסבה בזה מפני שכח הרחות הוא מעורב בחמר וכשהחלם יטריחנו יחלש פעמת עינו ולא בזה לבד יקרה אחבל גם כן יקרה בהשגות השכליות מה שיגשו לחומר וכמתבאר בחכמת הטבעיות אחר ישיגם אחבר והמתבאר כי לם יבבה המחשבה ויטרית כל רעיונין יכבל ולא יבין לו אפילו מה שהרכין להבינו והבסה בזה כי ענין הנופות כלם ר"ל השגות הנשמיות למה שהם כחות מעורבות עם הגוף : וכזה יקרה לך בהשגות השכליות כי אף כי ההשגה השכלית לא יפתפק בה גוף ולא יד ולא רגל כמו שאחר הרב ע"ז היא נתלית אחחר וכשיעיין החלם במומר ועמוק אבל עמקו וקושיו לא לבד לא ישיג מה שלא יוכל להשיג אבל יהיה יותר אחר מכל אחר והרצון כי הוא אחד מעני הדברים שלא ישיג מה שלי אפשר לו להשיג לבד אבל לא ישיג מה שהוא אפשרי לו או יאמר כי לא לבד יהיה החלם אחר והוא שיהיה לו השכלות העפרי אבל יהיה לו השכלות קניני וזה אמרו תוזה אחר אחר מכל אחר כאחר לא יעלייר בשכלו הר' שים לו אפרזוהו שישכלו אינו כפועל וכשירצה להשיג כבר אפשר מאנו וגולם כשים לו השכלות קניני בריך החלם להשכיל האחת והתרתיך האשונה הדברים שכוונה ואחר כך יוכיח השכל אבל מהכחת אל הפועל ולכן מי שים לו הדמיונים כוונים הוא אחר מכל אחר כל שכן אם יתחדשו אלו הדמיונים המכוונים מדות מוגבות שישוב אפר כבל אחר לטרדת השכל ולהכבות אותו כמו שהתחדש ברחות מן הדמיונות המכוונים מיניים רבים עם שעלית הכח הרוחה כי יפסוק החלם ברוחה הדברים שכוונים והבה בכלל העולה כי החלם צריך מיעמוד על המופת אפשר להשיגו ולא יפסוק שים מופת בשה שאין עליו מופת אחשר יחלם החלם שים מופת עליו ולא ג"כ על קדמותו כי זאת השאלה היא מפוסק' מאד ואין כיכולת השכל להשיגה : ואחרו ולא תתחיל לרחות בהכזיב מה שלא בא מופת של סותרו · רוצה לומר הרצון בו כי אחאר שלא בא מופת על שהעולם קדום לא יפתור לכניחים באחרים שהעולם מחודש : וגם כן לא יפתדל החלם להשיג מה שאין בכח שכלו להשיגו · ובכאן אחר הרב שרחוי לעמוד על הדבר אבר אי אפשר לשכל החלוש להשיגו ושלא יאמין מה שאין עליו מופת שיאמין שים מופת עליו כי זה הדבר יכילנו לשכלות וגם לא יגזור ויאמר אחר שאין מופת על חדוש העולם שהוא נמצא שהיה מחודש וגם שלא יעיין החלם בזה שאין כח להשיג אלאפי אפשרי להשיג ושלם יאמור החלם אלו התנוים רחשוב שיעמוד על הפסק והוא הדבר אבר אי אפשר להשיגו כשום פנים לעומק המושג וגם שלא יפתדל להשיג הדבר אבר אי אפשר להשיגו יהיה כמאמר ר'עקיבא שכנכנס בשלום ויצא בשלום אם יפתדל החלם להשיג לחעל'מהשאינו'אי אפשר לו כח מופת על פותרים יהיה כחלישא בן תבויה ויפול אפר כל אפר כי יהיו לו דעות כוזבו'ומדות מגונות ויהיה מכלל הדת כמו שקרה לו ולכן כמעמד הנכחר לו להסיר שיעכילם לעלות אל הדר וגם הכהבים יתקדשו שהם המעייניים שלא יהרסו אל י' לרחות אכל יעלו רחשון ולכן אחרו משה מחיה בפני עצמו אהרן מחנה בפני עצמו וכו' : ואחרו כמה שהורשת להתכונן דרוש ואין לך עסק בנמשלות · אחר הרב שהרצון כוה שאתה לא תשלח שכלך אלא בזה שאפשר לחלם להשיגו ומן הבקרת רשות אכל הענין אחר אין בטבע החלם להשיגו העסק בו חזיק מאד : ואל זה כוונו באחרם בל' הפשתבל בד' דברים ואחרם כל מי שלא חם על כבוד קונו הרצון בו כי יעלה שכלו על מה שאין משכנו להשגת הרשות הכלות וחזיק שכלו הבקבה ולורתו האחשתית אתביים לו הרצון בו כי השכל החלילי הוא דמות אלהים ורחוי לחזוק על הכבוד שהוא דמות לשם יתברך וכל מי שלא חם על כבוד קונו לא חם על שכל שלו שהוא כח לעולם : ומה שלא יאמר כוה

מהשנתך · או תתחיל להכזיב הענייני' אשר לא בא מופת על סותרם · או שהם אפשריי' ואפילו באפשר רחוק · תגיע כאלישע אחר ואינו שלא תהיה שלם לבד אבל תשוב יותר חסר מכל חסר · ותתחדש לך אז תגבורות הדמיוניים ונטות אחר החסרונות והמדות המגונות והרעות לטרידת השכל ולהכבות אורו · כמו שיתחדשו בראות מן הדמיונים המכזבים מינים רבים עם חולשת כח הרואה בחולים · וכאשר יפצרו בעיון לדברים המאירים או לדברים הדקים ובזה העניין נאמ' דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו · וכן הביאוהו משל על אלישע אחר · ומה נפלא זה המשל שהוא דמה החכמה במאכל כמו שזכרנו · וזכר הערב שבמזונות והוא הדבש · והדבש בטבעו כשירבו ממנו יעורר האיסטומכה ויבא הקיא · וכאלו אמר שטבע זאת ההשגה עם גדולתם ועצמתם ומה שבה מן השלימות אם לא יעמדו בה אצל גבולה וילכו בה בשמירה יהפך לחסרון · כאוכל הדבש אשר אם יאכל בשעור יזון ויערב לו · ואם יוסיף יאבד הכל · לא אמר פן תשבענו וקצת בו אלא אמר והקאתו · ואל זה העניין ג"כ רמז באמרו אכול דבש הרבות לא טוב וגו' · וצוין רמז באמרו ואל תתחכם יותר למה תשומם · ואל זה רמז באמרו שמור רגליך באשר תלך אל בית האלהים · ואל זה העניין רמז דוד באמרו לא הלכתי בגדולו' ובנפלאו' ממני · ואל זה העניין כונו באמרם במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשת התבונן ואין לך עסק בנסתרות · רוצה לומר שאתה לא תשלח שכלך אלא במה שאפשר האדם להשיגו אבל העניין אשר אין בטבע האדם להשיגו העסק בו מזיק מאד כמו שביארנו · ואל זה כונו באמרם כל המסתכל בארבעה דברים וכו' והשלימו זה המאמר באמרם כל שלא חס על כבוד קונו רמז למה שביארנוהו שלא יהרוס האדם לעיין בדמיונים המופסדים · וכשיתחדשו לו הספקות או לא ימצא מופת על העניין המבוקש לא יניחהו וישליכהו ויתחיל להכזיבו אבל יתישב ויחוס על כבוד קונו וימנע ויעמוד · וזה העניין כבר התבאר · ואין הרצון באלו הכתובים אשר אמרום הנביאים והחכמי' ז"ל לסתום שער העיון לגמרי ולבטל השכל מהשיג מה שאיפש' להשיגו · כמו שיחשבו הפתאי' והמתרשלים אשר ייטב להם שישימו חסרונם ופתיותם שלימות וחכמה · ושלמות זולתם וחכמתם חסרון ויציאה מן הדת · שמים חושך לאור ואור לחושך · אבל כוונה כולה להגיד שיש לשכל האנושי גבול יעמוד אצלו · ולא תדקדק מלות נאמרו בשכל בזה הפר' וזולתו · כי הכוונה הישרה אל העניין המכוון לא אמתת מהות השכל · ולדקדוק זה פרקים אחרים :

פרק לג

דע כי ההתחלה בזאת החכמה מזקת מאד ר"ל החכמה האלהית : וכן ביאור ענייני משלי הנבואה וההערה על ההשאלות הנעשות בספור אשר ספרי הנביאים מלאים מהם · אבל צריך לחנוך הקטנים ולישב קצרי התבונה כפי שיעור השגתם · ומי שיראה שלם בשכל מזומן לזאת המדרגה העליונ' ר"ל מדרגת העיון המופתי וההוראו' השכליות האמיתיו' · יעלוהו מעט מעט עד שיגיע אל שלמותו · אם ממעורר שיעירהו או מעצמו · אמנם כשיתחיל בזאת החכמה האלהית : לא יתחדש לו בלבול לבד באמונות אבל בטול לגמרי · ואין המשל בו אצלי · אלא כמי שיזון הנער היונק בלחם החטה והבשר ושתיית היין שהוא ימיתהו בלא ספק : לא שאלו המזונות רעים בלתי טבעיים לאדם · אבל לחולשת לוקחם לעכלם עד שיגיע לקבל התועלת בהם כן אלו הדעות האמתיות · לא העלימום ודברו בהם בחידות ולא עשה כל אדם חכם התחבולה ללמדם בבלתי באור בכל צד מן התחבולות מפני היות בהם דבר רע נסתר · או מפני היותם סותרים ליסודות התורה · כמו שיחשבו הפתאים אשר חשבו שהשיגו למדרגת העיון · אבל העלימום לקצור השכל בתחלה לקבלם · וגלו בהם מעט שילמדם השלם · ולזה נקראו סודות וסתרי תורה כמו שנבאר · וזאת היא הסבה בדברה התורה בלשון בני אדם כמו שביארנו פרק כ"ו ומ"ו מזה להיותה מוכנת להתחיל בה וללמוד אותה הנערים והנשים וכל העם · ואין ביכלתם להבין הדברים כפי אמתתם · ולזה הספיקה עמהם הקבלה בכל עניין אמתי · שהאמנתו נבחרת · ובכל ציור מה שיישיר השכל אל מציאותו לא על אמתת מהותו · וכשיהיה האיש שלם ·

אפודי

תשוב חסר יותר מכל חסר · ר"ל שתשוב שתהיה לך סכלות קנינו והוא החסרון הרב : מינים רבים · ר"ל מהדמיונים : עם חולשת הכח הרואה : ר"ל מה שיתחדש בראות לראות דמיונות רבים וזה יגיע מצד חולשת הראות : וכאשר יפצרו בעיון : ר"ל וגם יתחדשו דמיונים מכזבים לאותם שיפצרו עצמן בעיון לדברים המאירי' וכו' : אם לא יעמדו בה : ר"ל אם לא יפסקו סמוך לגבולה : וילכו בה בשמירה · ר"ל ולא ילכו בה בשמירה רבה או יהפך לחסרון וכו' : ויחוס וכו' · ר"ל שיחוס על כבוד שכלו הנקנה : וימנע ויעמוד · ר"ל וימנע ויפסוק ולא ישתדל לעיין בעניין העצום הגדול אשר אין דרך להשיגו : ולא תדקדק מלות באמרו בשכל וכו' · ר"ל כשאני אמרתי שם לשכל האנושי גבול לא תחשוב שאני רוצה בו השכל אשר בקנין כי המושכל הנקנה אין לו גבול אבל רוצה אני בו כי ההכנה המוכנת להשכיל המושכלים יש לה גבול בלא ספק לא השכל במה שהוא שכל : ולדקדוק העניין ר"ל ולדבר בדקדוק מעניין השכל הנקנה : ויבואו פרקים אחרים והם בפ"ס"ח וע"ב מראשון · פ"א מה שאמרתי בזה הפרק שכמו שיקרה בהשגות הגשמיות יקרה בהשגות השכליות זה איננו בדקדוק אצל השכל כי האדם אחר שיראה מושג חזק הראות לא יראה מושג חלוש ואחר אשר ישמע קול חזק לא ישמע קול החלוש אמנם השכל בהפך זה כי אחרי אשר השכיל מושכל חזק כ"ש שישכיל מושכל חלוש אבל רצה הרב לומר כי ההשגה השכלית תלך שהחושים תלאים למציאותם ובאמצעותם יגיע ההשגה השכלית מזה הצד יקר'לו למי שטרח והפליג בעיון שיחלש עיונו מצד הכלי' הגשמיים שנחלשו ולא מה שהי' יכול להשיג קודם ההפלג' וההטרחה :

פרק לג · וכן ביאור ענייני משלי הנבוא' · נוסחא אחרת ואין כן ביאור וכו' ולפי הנוסחא הראשונה ר"ל כמו שמי שלא עיין בחכמת הטבע אם יעיין בחכמה האלהות מזיק מאד כן נזק מאד אם יבאר ביאור ענייני הנבוא' ומשליה למי שמתחיל בעיון : אבל צריך לחנוך הקטנים וכו' · אף על פי שאין ראוי לבאר ענייני הנבואה ומשליה למתחילים בעיון מכל מקום צריך לחנוך הקטנים ולישב דעתם כפי השגתם ולפי הנוסחא השנייה רוצה לומר ואין כן ביאור ענייני הנבואה שאפילו למי שמתחיל בעיון יוכל לפרש לו פירוש הנבואה ולפי זאת הנוסחא יפול אבל צריך טוב : עד שיגיע לקבל תועלת בהם · רוצה לומר שאלו המזונות הם רעים לנער עד שיגדל שאז יקבל תועלת במזונות ההם : לא אל אמתת מהותו · ר"ל שהתורה הספיקה בכל ציור שיישיר השכל אל מציאות השם יתברך מ"מ שלא יישיר הציור ההוא אל אמתת מהותו כי הם מתארים לו יתברך גשמות כפי פשטי הכתובים : וכן יצייר העניינים · רוצ' לומר כידיעה צוריית · והתחיל עמהם בציור

שם טוב

באמרו כמו שיחשבו המתרשלים והפתאים שהם המון התוספים שהם שלמים והם מסגולת סכליהם ועליהם נאמר שמים חשך לאור ואור לחשך השם יצילנו מהם : ואמרו ולא תדקדק המלות באמרו השכל בזה הפרק וזולתו · אמרו המפרשים כשאמרתי שיש לשכל האנושי גבול לא תחשוב שהוא השכל הנאצל כי השכל הנאצל אין לו גבול והאמת בזה כי השכל במה שהוא שכל לא ישתכח בהשגתו אבל הרצון באלו הדברים השגות שכליות הרצון בו מה שיחשוב האדם שהם השגות שכליות ואין הדבר כן כי הם כלם דמיונים והשגות כוזבות והבן זה כי הוא נעלם מהרבה מפרשים :

פרק לג דע כי ההתחלה בזאת החכמה מזקת מאד כו' · אחר שביאר הרב בפרק הקודם כי ראוי לאדם לעמוד כדבר ששכלו אי אפשר להשיגו בשום פנים וזה יהיה כפי דקות המושג ועמקו וגם לפי שהוא אפשרי להשיג אם קשה או נמנע בערך אל המשיג ראוי שלא יהרוס למה שקרה מזה רע גדול אמר בזה הפרק כי אף שיש הנה דברים שאינם קשים להשיג לשכל האנושי ויוכל כל אדם שלם השכל להשיגם ראוי למנוע לאנשי' קצרי התבונה כמו הקטנים וגם המוקצרים בידיע' למנוע מהם החכמה האלהית בתחלת העניין וכן ראוי למנוע מהם ביאור משלי הנבואה אבל צריך לחנך לקטנים ולהתישב למקצרי' כפי שעור השגתם ומי שיראה שלם בשכל מזומן לזאת המדרגה רוצה לומר מדרגת העיון המופתי יעלה מעט מעט ראשון ראשון עד שיגיע אל שלמותו כי אם יתחיל האדם בחכמת האלהית או ביאור עניני משלי הנבואה לא לבד יתחדש בלבול האמונות אבל בטול לגמרי והביא הרב משל על זה מי שיזון הנער היולד בלחם חטה ובשר ושתיית היין שהב'ימיתהו בלי ספק לא שאלו המזונות רעים בלתי טבעיים וכן הדבר בחכמת האלהות ובסתרי התורה : ואמרו ולזה הספיקה עמהם הקבלה בכל עניין אמתי שאמתתו נבחרת ובכל ציור מה שיישיר השכל אל מציאותו לא על אמתת מהותו · הרצון כי הכתובים יאמרו עין יי' אזן יי' וכן הדומה לזה להיישיר שהוא משיג לא להיישיר איך היא השגתו : ואמרו כי בשני התנאי' האלה האחד מהם היותו חכם כלומר שעלו בידו החכמות לא שידע חכמת התורה רוצה לומר תלמודה כי מאלה לא יקח הקדמות אבל החכמות העיוניות הם אשר ילקח מהם הקדמות העיון · והתנאי השני שיהיה מבין משכיל זך הטבע ירגיש בעניין במעט רמז אחר שהביאור בסתרי תורה הוא אסור כי אין לחלוק על הכוונה האלהית והוא

קרקאש

פרק לב

דע כי בהתחלה באו' שהחכמה מזיק מאד. כי אם לא ידריכו

[illegible]

והוא ענין אמרו ומבין מדעתו : ואמרו והנה אבאר לך הטעם במנוע למד ההמון בדרכי העיון האמתי ומהתחיל עמהם בענין · הרצון בו היות מניעת למוד העיון הכרחי וגם צריך למנוע מהתחיל עמהם אבל נעלה ראשון ראשון בדברים העיוניים עד שיהיו ראויים לאותו המדרגה :

בציור · רוצה לומר והמנוע מהתחיל עם ההמון בציור העניינים האמתיים : והיות הענין ההוא וכו׳ · ר״ל והיות מניעת לימוד העיון כדרכיו האמתיים הכרחי וגם צריך למנוע מהתחיל עמהם בציור האמתות הכרחי וכן ראוי שלא יהיה אלא כן יתבאר בפרק שאחר זה :

ונמסרו לו סתרי תורה אם מזולתו או מעצמו כשיעוררוהו קצתם אל קצתם · יגיע למדרגת שיאמין בדעות האמתיו׳ ההם בדרכי האמונה האמתית · אם במופת במה שאיפשר בו מופת · או בטענו׳ החזקות במה שאיפשר בו זה · וכן יצייר העניינים ההם אשר היו לו דמיונות ומשלים באמתותיהם · ויבין מהותם · וכבר נזכר פעמים רבות במאמרנו אמרם ולא במרכב׳ ביחיד אלא א״כ היה חכם ומבין מדעתו · ואז מוסרים לו ראשי פרקים · ובעבור זה אין צריך להתחיל עם אדם בזה הענין אלא כשיעור שכלו · ובשני התנאים האלה : האחד מהם היותו חכם כלומר שעלו בידו החכמות אשר ילקחו מהם הקדמות העיון · והשני שיהיה מבין משכיל זך הטבע ירגיש בעניין במעט רמז · והוא ענין אמרם מבין מדעתו · והנה אבאר לך הסבו׳ במנוע למוד ההמון בדרכי העיון האמתיי׳ · והתחיל עמהם בציור מהות העניינים כפי מה שהם עליו · והיות זה עניין ראוי הכרחי שלא יהיה / אלא (אם כן אביאהו) בפרק שאחר זה ואומר :

פרק ארבעה ושלשים

הסבות המונעות לפתוח הלמוד באלהיות ולהעיר על מה שראוי להעי׳ עליו

ולהראות להמון · חמש סבות · הסבה הראשונה · קושי העניין בעצמו ודקותו ועמקו · אמר רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו · ונאמר והחכמה מאין תמצא · ואין ראוי שיתחילו לו בלמור בקשה ובעמוק להבין · ומן המשלים הגלויים בתורתינו דמות החכמה במים · ובארו עליהם השלום למשל הזה עניינים · מכללם כי אשר ידע לשחות יוציא פנינים מקרקע הים · ומי שיסכל השחיה יצלול · ולזה לא יכניס עצמו לשחות אלא מי שהרגיל בלמודה · הסבה השנית · קצור דיעות האנשים כלם בתחלתם · וזה כי האדם לא נתן לו שלמותו האחרון בתחילה · אבל השלמות בו בכח · והוא בתחילתו נעדר הפועל ההו׳ · ועיר פרא אדם יולד · ואין כל איש שיש לו דבר אחד בכח ראוי בהכרח שיצא הדבר ההוא אל הפועל · אבל איפשר שישאר על חסרונו · אם למונעים · אם למיעוט למוד במה שיוציא הכח ההוא אל הפועל · ובביאור אמר לא רבים יחכמו · ואז״ל ראיתי בני עליה והם מועטים · כי המונעים מן השלימות רבים · והמטרידים ממנה רבים · ומתי תמצא ההזמנה השלימה והפנאי ללמוד מה שצריך ללמוד · עד שיצא מה שבאיש ההוא בכח אל הפעל · והסבה השלישית · אורך ההצעות · כי לאדם בטבעו תאוה לבקשת התכליות · והרבה פעמים יכבד עליו ויניח ההצעות · ודע שאלו היה האדם מגיע אל אחת מן התכליות מבלתי הצעות הקודמות לה · לא היו ההצעות אבל היו טירדות ומותרים גמורים · וכל איש אפילו הפתי שבאנשים כשתעירהו כמו שמעירים הישן · ותאמר לו הלא תכסוף עתה לידיעת אלו השמים כמה מספרם ואיך תכונתם ומה יש בהם · ומה הם המלאכים · ואיך נברא העולם כלו · ומה תכליתו · לפי סדורו קצתו עם קצתו · ומה היא הנפש · ואיך התהדשה בגוף · ואם נפש האדם תפרד · ואם תפרד איך תפרד · ובמה זה ואל מה זה · ומה שידומה לאלו החקירות · הוא יאמר לך כן בלא ספק · ויכסוף לידיעת אלה הדברים כפי אמתתם כוסף טבעי · אלא שהוא ירצה להניח הכוסף הזה ולהגיע לידיעת כל זה בדבור אחד או שני דברים שתאמרם לו לבד · אלא שאתה אלו הטרחתו שיבטל עסקיו שבוע מן הזמן עד שיבין כל זה לא יעשה · אבל יספיק לו בדמיונים מכזיבים תנוח דעתו עליהם · וימאס שיאמר לו שיש שם דבר צריך אל הקדמות רבות ואורך זמן בדרישה · ואתה יודע כי אלו העניינים נקשרים קצתם בקצתם · והוא שאין במציאה זולתי השם ית׳ ומעשיו כלם והם כל מה שכללה אותו המציאה בלעדיו · ואין דרך להשיגו אלא ממעשיו · והם המורים על מציאותו : ועל מה שצריך שיאמין בו רוצה לומר

פרק לד הסבו׳ המונעות לפתוח הלמוד באלהיות · זה הפרק נעלה מאד והוא כולל דברים רבים והוא ביאור גם כן למעמד הנזכר : ואמרו הסבות המונעות לפתוח באלהיות ולהעיר מה שראוי להעיר הרצון בו כי הסבה המונעת לפתוח הלמוד באלהיות והיא החכמה האלהית וגם הסבות המונעות להעיר על מה שראוי להעיר מעניני משלי הנבואה והערה על הפתלות הנעלות כספור אשר ספרי הנביאים מלאים מהם הם חמש סבות והנ מה שרצה הרב לבאר בזה הלשון לא מה שתמצא בפירושו המפרשים : הסבה האחת קושי הענין בעצמו ודקותו ועמקו · ואמרו המפרשי׳ כי כוונת הרב באומרו רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו כי פי׳ הכתוב כן לפי דעת הרב רחוק מה שהיה והוא מעשה בראשי׳ הנקרא חכמת הטבע אמנם מעשה המרכבה והיא האלהית המוקרת בנקלא במה שהוא נמצא וזה אמרו מי ימצאנו עמוק מאד : ואמרו גם כן ונאמר והחכמה מאין תמצא · ר״ל החכמה האלהית והיא ידיעת האלוה היא מוסגת בשלילה והאמת כי הרב הורה באלו הכתובים כי יש דברים עמוקים בנמצאים שאי אפשר לאדם להבינם כי אם בקושי גדול ויש דברים עמוקים מאד שאי אפשר להבינם ואם הדברי׳ הם קשים ועמוקים כל כך אין ראוי להתחיל בלמוד מהם ואם התחיל בהם במעיין וצלול במים רבים : הסבה הב׳ קצור דעות האנשים כלם בהתחלת׳ כי האדם לא נתן לו שלמותו האחרון אבל השלמות בו בכח והוא בהתחלת נעדר הפעל באמרו ועיר פרא אדם יולד כי האדם על הבהמה אין לו יתרון : ואין כל איש שיש לו דבר בכח ראוי בהכרח שיצא הדבר ההוא אל הפועל כי אף כי הכח יגיד פעולת הדברים אשר בכח צריכים אל דבר שיוציאם מן הכח אל הפועל וא״כ האדם כבר אפשר שישאר על חסרונו אם למונעים אשר מחוץ כמו הכנת הגוף או התשוקות הדמיוניות וההכנות הגשמיות או לחולאים רעים וכאמרי׳ או בעבור עצלה והוא מיעוט למוד במה שיוציא הכח ההוא אל הפועל : הסבה השלישית אורך ההצעות כי אף על פי שיש באדם בטבעו תאוה לבקש התכליות הרבה פעמים יכבד עליו ויניח ההצעות והנה ההצעות הם הכרחיות להגיע אל התכלית ואם לא היו ההצעות טרדות ומותרים גדולי׳ : וכל איש אפילו הפתי אם מעוררים אותו כמו שמעוררים הישן ואומרים הלא תכסוף לדעת אלו השמים כמה מספרם ואיך תכונתם ומה יש בהם אם יש בהם רקות או מלוי ואם יש להם נפש ומה הם השכלים הנבדלים ואיך נברא העולם כלו ומה תכליתו לפי סדורו קצתו עם קצתו ומה היא הנפש אם היא כח בגוף או נבדלת מהגוף : ואיך התחדשה בגוף · רוצה לומר אם היא קדומה או מחודש׳ : ואם נפש האדם תפרד · אחר המות : ואם תפרד איך תפרד · אם כל אחד מהנפשות ישארו אחר המות או קצתם או הנשאר מכל האנשים הוא דבר אח׳ ואם ישארו אחר המות במה זה יזכו אם בחכמה אם במעשה ואם נשארים החכמות אשר קנו הנפשות אחר המות או תפסד זה וישאר להם ידיעה יותר נכבדת ואל מה זה דבר תדבק הנפש אם תדבק בשכל הפועל או בשם יתברך או לא זה וזה אלא השכל באשר ומה שדומה לאלו החקירות : הוא יאמר לך כן בלי ספק ויכסוף לידיעת אלו הדברים כפי אמתתם כוסף טבעי : כי כמו שאמר הפילוסוף כי כל האנשים ישתוקקו לדעת בטבע כמו הכח הרואה לראות והאוזן לשמוע וכן שאר החושי׳ אלא שהוא רוצה להגיע בידיעת כל זה בדבור אחד ובשני דברים על דרך משל ללמדני תורה על רגל אחד כי יקרה בזה כמו שיקרה בכסף וכזהב כי כל האנשים משתוקקים להשיגם ואם יאמרו להם שישיגוהו בהשתדלות ובעשות מלאכה ביום ובלילה לא יישר בעיניהם כל שכן החכמה מאשר לא טעמו ולא ראו שהיא הכרחית בהשארות הנפש כמו הכסף והזהב הוא מחוייב להכין צרכי הגוף ומזה הפליג הרב באמרו אבל יספיק לו בדמיונים מכזיבים תנוח דעתו עליהם כי או רוב האנשים : והכן אמרו והוא שאין במציאה זולת השם ומעשיו ולכן החכמה יהיה משני אלו הדברים והיא תכלית התכליות הוא להשיג השם ית׳ וזה אמרו ואין דרך להשיגו אלא במעשיו והם המורים על מציאותו : ועל

פרק לד הסבות המונעו׳ לפתוח הלמוד וכו׳ · ר״ל הסבות המונעות האדם מלהתחיל בתחלת עיונו בחכמות האלהיות : ולהעיר וכו׳ · ר״ל אבל צריך שיעור ויעיין החכמות הקודמות לה הם חמש סבות · פי׳ א׳ הסבות המונעות הלמוד לפתוח באלהיו׳ והסבות המונעות להעיר על מה שראוי להעיר ולהראותו להמון הם חמש סבות וזה נכון ויש מי שפי׳ כך הסבות המונעות הלמוד להמון לפתוח באלהיות הם חמש לכן צריך שיתן להם דעות אמיתיות על צד הקבלה וכמו שירמוז זה הרב בסבה השלישית : רחוק מה שהיה וכו׳ · ופירו׳ הפסוק כן מה שהיה והוא מעשה בראשי׳ הנקרא׳ חכמת הטבע היא רחוקה · אמנם מעשה מרכבה והיא חכמת האלהות בנוחכת בנמצא במה שהוא נמצ׳ והוא אמרו מי ימצאנו הוא עמוק עמוק מאד : מאין תמצא · ר״ל החכמה האלהית היא בשלילות : כי לאדם בטבעו · רוצה לומר אין זה אורך ההצעות רק יספר רוע תכונת בני אדם : ודע שאלו היה · רוצה לומר בא לבאר שאלו ההצעות הם צריכות : ואם נפש האדם תפרד · ר״ל אם יהיה לה השארות : ואם תפרד איך · ר״ל איך יהיה ההשארות אם כולל אם חלקיי : ובמה זה ר״ל ובזכות מה

והסבה הג׳

ואם נפש האד׳ תפרד שאם בפרדת באין לא שקום אחר שהוא נגף כהו באת׳ החכם כידיעת שאחרות בנפש לגי שתהם גשם ולא דבקו בנב׳ ולא קנגם בחבן ובמקום העצם בעניין כמו שאחרנו ובענין במספר כי שאחד הנא בקחלק בחספר ואמרנו מן במבב׳ ואחתנו יבחד כל בחספרים ואם יעדר שאחד יעדר החספר ואם יעדרו שהספרים לא יעדר הנה כי נגה קקחלק׳ שבנת הגיאומים וכן שאחד אבל שנו׳אחד לא יתחלק ולא יתרבה כי בתקבה אחד באחד לא יגא לך כי אם אחד ווו שיא שבולתו שהחקים ולא בן שאר החספרים כי בחקבה שנים על שנים ולא לך ארבעה וכן כולם וכן יתבאר עוד השות אינו מתרבה ולא מתחלק התכנית בעגול מקיף כי קו אחד וכו׳ קו החכבה כי אותו קקו לא יתחלק ולא יתרבה כי אם יחלק אותו לא יתרבה שפועל לא שיש קו מסבה ויבטל אחדותו ואין בן קקו שאם׳ סוסר כי יתחלק ויתרבה ולא יבטל אחדותו אלא כבאחר שאמנו ויש קו אחר ושר וציור אלה סברי׳ ועל אתקקם שם שיוע גדול לספר׳ שאחת כ״ם חקירת שבאלא׳ כי ידיעתם שלשה לעמוד על שאחת בדברים שאלהיים וע״כ אחר מירכו ר״ל כי ושמי׳ בקברת לבחון שבאלאים כלם כן שהם יתברך שהתחלק בבאלאות ובנפשם ולו ועלה על הדעת הסדרו יעדרו

[illegible]

מה זה: ר"ל לפי זה תתדבק הכפל הזה אשר כו יהיה ההפשרות: ותתה יודע. ר"ל עכשיו בא לבאר הברית מיוד ידיעת הסגולות הקודמות לחכמת התלמוד: ומטבע במקין. ר"ל מהכמות המפשר: התכונה הגלגלית. ר"ל תכונת המזפט: ויש עמיתים רבים עיונים. רוצה לומר שלפעמים העמיתים ר"ל בעניינים העצמיים למופת מחוכר: מחוכר על ציור העניינים. ר"ל עוד יש תועלת בחלוקת ההגיון כי הוא מקדם לו בידיעה התמידית מהעניינים העיוניים כמו הגדרים שכן נדע מהות המופים והכללים מהפרטיים ובעניינים רבים כאלו בלמודיות על הסדר. רוצה לומר שחכמת הלימודיות נחלקת לד' חלקים לכן תומר על הסדר בלמוד מהם הד' חלקים ראשון ראשון: בהלם כנדרים העצמיים. ר"ל בידיעת המהות: והחמין בפה שיגלה וכו'. ר"ל בידיעה תמידית: למות רוב התכסים. רוצה לומר שיעותו רוב התכסים ולא ידעו אם יהיה אלוה בעולם או לא: כ"ם שתוייב לו. רוצה לומר כל שכן שלא ידעו אותם התכסים אם יהיו שתוייב לו יתעל' דבר אלו שיולל ממנו דבר: חלק אחר בהרגל. ר"ל הרגל בחכמות: תומר אם קנה הרגל כו': ופיר' בשפוק לפי דעת הרב כך אם קנה תדוד פי שכסין רוצ' לומר שיהיו תוקף בחריפות וגם בפי השכסין יהיו מטוהר מהחלוקה: ותחיילים יבר'. כתמיהה בלומ' כיוצ' תפשר שיגלה התחיילים בזה השכסין בפחות זה אי אפשר אלא בדרך שיתוקן השכסין ושיהיה בשחז ושיהיה קלל כל אלו התקונין בדרך לשכסין המתוקר קודם שיגבר התחיילים: ויתרון הכשר תכמה. ר"ל מה שצריך שיתמין בו ר"ל מה שיתוייב לו בכמו היותו אי היותו לו רצון והחותו יכול וכן אחר התוארים: לו יפולל ממנו: ר"ל שהיו נפש ושהיו טופל תחת הזמן ושהיו מקרה ושהיו חמר ולא צורה ולא כפש. וכן כל אחר הדברים אשר רצוי שיקולקו מהפש יתבדק תם כן בהכרח לבחון הסמצאות הכלם כפי מה שהפש עד שנקח מכל מין ומין הקדמות אמתיות צורכות: ויעילונו בבקשתנו האלהיות: וכמה הקדמות ילקחו משבע המנין ומסגולות צורות התשבורת: יורה לנו על עניינים נרחיקים ממנו יתי' ותורנו הרחקתם על הרבה עניינים: אמנם עניני התבונה הגלגלית והחכמה השבעית: איני רואה שחפפק בהיות דברים הכרחיים בהשיג ערך העולם לחנהגת השם איך היא על האמת: ל"א כפי הדמ' ונור': ויש עניינים רבים עיוניים: ואף על פי שלא ילקחו מהם הקדמות לזאת החכמה: אלא שהם ירגילו השכל ויקנוהו קניין עשות המופת וידיעת האמת בעניינים העצמיים לו: ויסירו השבושי' הנמצאים ברוב דעות המעיינים מהסתפקות העניינים המקריים בעצמיים: ומה שיתחדש בעבור זה כי פשר הדעות: מחובר אל עיור העניינים ההם כפי מה שהם עליו כן: ואם לא יהיו שרש להכמה האלהית: ואינם נמלטים מתועלות אחרות בעניינים מקרבים להכמה ההיא: אי אפשר אם כן בהכרח: למי שירצה ר"ל שלמות האנושי: מבלתי התלמד תחלה במלאכ' ההגיון: ואחר כן בלימודיות על הסדר: ואחר כן בטבעיות: ואחר כן באלוהיות: וכבר מצאנו רבים: יגלאה שכלם בקצת אלו החכמות: וגם אם לא יקצר שכלם איפשר שיפסיק בהם המות: וחם בקצת ההצעות: ואלו לא נתן לנו דעת על צד הקבלה בשום פנים: ולא הישירונו אל דבר במשל: אלא שנתוייב בציור השלם בגדרים העצמיים: ובהאמין במה שירצה להאמין בו במופ': וזה אי אפשר אלא אחר ההצעות הארוכות: היה מביא זה למות רוב האנשים והם לא ידעו היש אלוה בעולם או אין אלוה: כל שכן שיחוייב לו דבר או ירוחק ממנו חסרון: ולא היה נצול מזה המור' אלא אחר מעיר ושנים ממשפחה: אמנם האחרים והם השרידים אשר י' קורא: לא יתכן להם השלמות אשר הוא התכלית לא אחר ההצעות: ובבר באר שלמה בי הצורך להצעות הברחי: ושאי איפשר להגיע על החכמה האמתית אלא אחר ההרגל: אמר אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל והיילים יגבר ויתרון הכשר חכמה: ואמ' שמע עצה וקבל מוס' למען תחכם באחריתך ויש הנה הכרח אחר ללמוד ולדעת ההצעות: וזה כי האדם יתחדשו לו ספקות רבות בעת הדרישה מהרה: ויבין גם כן הקושיות במהרה: רוצה לומר שתירת מאמר מן המאמרי ם: כי זה כדמות שתירת הבניין אמנם קיום המאמרים והתיר הספקות: לא יתכן אלא בהקדמות רבות ילקחו מן ההצעות ההם: ויהיה המעיין מבלתי הצעה: כמי שילך על רגליו להגיע למקום: וגפל בדרכו בבור עמוק: שאין תחבולה לו לצא' ממנו עד שימור': ואל"ן חסר ההליכה ועמד במקומו היה יותר ראוי לו: וכבר הטיב שלמה במשלי מאמריו בתאר עניני העצלים ועצלותם: וחכל משל ל"עצלה מבקשת החכמה: ואינ' בכוסף הכוסף לדעת התכליות: ולא ישתדל להבין ההצעות המגיעות לתכליות: ההם: אבל יתאוה לבר: אמר תאות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחשך: יאמר כי הסבה בהיו' תשקוטו ממיתה אותו שהוא לא ישתדל במה שיניח התשוקה ההיא: אבל ירבה תאוותו לא זולת זה: ויקוה למה שאין כלי אצלו להגיע אליו: ואו הניח התשוקה ההיא היה יותר טוב לו: והתבונן סוף המשל איך בא על תחלתו: באמרו וצדיק יתן ולא יחשך: ואין צדיק בנגר עצל אלא בפי מה שבארנוהו: שהוא אימר שהצדיק בבני אדם הוא אשר יתן לכל דבר חוקו כלומר זמנו כולו לדרישה: ולא ימנע מזמנו דבר לזולת זה: כאלו אמר וצדיק יתן ימיו להכמה ולא יחשוך מהן: דומה לאומרו אל תתן לנשי' חילך: ורוב החכמים ר"ל המפורסמים בחכמה נגועים בזה החולי: רוצה לומר בקשת התכליות: ולדבר בהם מבלתי עיון בהצעותיהם: ומהם מי שיגיע בו הסכלות: או בקשת השרירה: שיגנה

מה שיחייב לו או ישולל ממנו יתב': יתחייב אם כן בהכרח לבחון הנמצאות כלם כפי מה שהם עליו: עד שנקח מכל מין ומין הקדמות אמתיות צורכות: יעילונו בבקשתנו האלהיות: וכמה הקדמות ילקחו משבע המנין ומסגולות צורות התשבורת: יורה לנו על עניינים נרחיקים ממנו יתי' ותורנו הרחקתם על הרבה עניינים: אמנם עניני התבונה הגלגלית והחכמה השבעית: איני רואה שחפפק בהיות דברים הכרחיים בהשיג ערך העולם לחנהגת השם איך היא על האמת: ל"א כפי הדמ' ונור': ויש עניינים רבים עיוניים: ואף על פי שלא ילקחו מהם הקדמות לזאת החכמה: אלא שהם ירגילו השכל ויקנוהו קניין עשות המופת וידיעת האמת בעניינים העצמיים לו: ויסירו השבושי' הנמצאים ברוב דעות המעיינים מהסתפקות העניינים המקריים בעצמיים: ומה שיתחדש בעבור זה כי פשר הדעות: מחובר אל עיור העניינים ההם כפי מה שהם עליו כן: ואם לא יהיו שרש להכמה האלהית: ואינם נמלטים מתועלות אחרות בעניינים מקרבים להכמה ההיא: אי אפשר אם כן בהכרח: למי שירצה ר"ל שלמות האנושי: מבלתי התלמד תחלה במלאכ' ההגיון: ואחר כן בלימודיות על הסדר: ואחר כן בטבעיות: וגם אם לא יקצר שכלם איפשר שיפסיק בהם המות: וחם בקצת ההצעות: ואלו לא נתן לנו דעת על צד הקבלה בשום פנים: ולא הישירונו אל דבר במשל: אלא שנתוייב בציור השלם בגדרים העצמיים: ובהאמין במה שירצה להאמין בו במופ': וזה אי אפשר אלא אחר ההצעות הארוכות: היה מביא זה למות רוב האנשים והם לא ידעו היש אלוה בעולם או אין אלוה: כל שכן שיחוייב לו דבר או ירוחק ממנו חסרון: ולא היה נצול מזה המור' אלא אחר מעיר ושנים ממשפחה: אמנם האחרים והם השרידים אשר י' קורא: לא יתכן להם השלמות אשר הוא התכלית לא אחר ההצעות: ובבר באר שלמה בי הצורך להצעות הברחי: ושאי איפשר להגיע על החכמה האמתית אלא אחר ההרגל: אמר אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל והיילים יגבר ויתרון הכשר חכמה: ואמ' שמע עצה וקבל מוס' למען תחכם באחריתך ויש הנה הכרח אחר ללמוד ולדעת ההצעות: וזה כי האדם יתחדשו לו ספקות רבות בעת הדרישה מהרה: ויבין גם כן הקושיות במהרה: רוצה לומר שתירת מאמר מן המאמרים: כי זה כדמות שתירת הבניין אמנם קיום המאמרים והתיר הספקות: לא יתכן אלא בהקדמות רבות ילקחו מן ההצעות ההם: ויהיה המעיין מבלתי הצעה: כמי שילך על רגליו להגיע למקום: וגפל בדרכו בבור עמוק: שאין תחבולה לו לצא' ממנו עד שימור': ואל"ן חסר ההליכה ועמד במקומו היה יותר ראוי לו: וכבר הטיב שלמה במשלי מאמריו בתאר עניני העצלים ועצלותם: וחכל משל ל"עצלה מבקשת החכמה: ואינ' בכוסף הכוסף לדעת התכליות: ולא ישתדל להבין ההצעות המגיעות לתכליות: ההם: אבל יתאוה לבר: אמר תאות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחשך: יאמר כי הסבה בהיו' תשקוטו ממיתה אותו שהוא לא ישתדל במה שיניח התשוקה ההיא: אבל ירבה תאוותו לא זולת זה: ויקוה למה שאין כלי אצלו להגיע אליו: ואו הניח התשוקה ההיא היה יותר טוב לו: והתבונן סוף המשל איך בא על תחלתו: באמרו וצדיק יתן ולא יחשך: ואין צדיק בנגר עצל אלא בפי מה שבארנוהו: שהוא אימר שהצדיק בבני אדם הוא אשר יתן לכל דבר חוקו כלומר זמנו כולו לדרישה: ולא ימנע מזמנו דבר לזולת זה: כאלו אמר וצדיק יתן ימיו להכמה ולא יחשוך מהן: דומה לאומרו אל תתן לנשי' חילך: ורוב החכמים ר"ל המפורסמים בחכמה נגועים בזה החולי: רוצה לומר בקשת התכליות: ולדבר בהם מבלתי עיון בהצעותיהם: ומהם מי שיגיע בו הסכלות: או בקשת השרירה: שיגנה

ירוחק ממנו תקרון ולא היה כיכל מזה המות מלא לחד מעיר ושנים ממשפחה ולכן בא התורה לתת לחמתיות על צד הקבלה לכלל התכסים כין המכיחים בהצעות כין למתעקשים בהצעות ולאו כין לאחר המות לפרוד ביניהם אחר כמו שאחר תורת י' תמיתה נחכמת פתי: ואחרו וכבר היה שלמה כי הצורך להצעות הברחי והוא לחמרו לם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל: ופי' הפסוק הסכין אם בחרב חיטו מוקף בחריפות וגם חיטו לשוחר יפה שם עניין חלוקה אין אחבר שיגבר התחיילים זה אי אפשר אחבל כל אחד שיתוקן הסכין אם בחרב חיטו מוקף בחריפות וגם חיטו כחתוחר קודם שיגבר התחיילים: ויתרון הכשר תכמה. רוצה לומר שהחכמה צריכה הכשרים רבים יותר והקדמות רבות קודם שיבא החדם לידיעת אחת מהפקות אחר ללמוד ולדעת האחרות וזה כי לחדם יתחדשו לו ספקות רבות בעת הדרישה בחברה ויבין גם כן הקושיות בחכמה. והרגון בזה כי לחדם יתחדשו לו שני מיני ספקות אחד על דבר השחלה ואחד על דבר הסתירת אחר יבטל הדבר וזה כדמות סתירת הנחן. תחנה קיום בחאמרים לח יתכן שלא

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קרקאש

סבחרב עית

קי זה רמוז בקוים
ורח חסה בלוח'בלח
וסי'אקוקגוס סיסוס
וסחוסוקר לו חכל
פסכר כחסו' לו עיין
פסכרו'חס לו לסתכר
לו בשם סני' פיוסל
לפח'שכחו אלחשו'
פסם סיק ושבם לפי
לון סוריקדנו הסוסבס
של סמרון לון ישבם
שפשם לפן רב לנו
לסחר סכיכנ לפנם
עלרו ולפשכר מן
פקשור לו חם כוס
סום ורק סחוס
ובמוקר לו לנו כחר
פקוק ורכו' ובשבם
פל'לי פסם'כיסוכס
פלסחר לו לתסכר
לפחר כוס חוג'כוכ
פקקלם :

פרק לון

שיגנר ההצעות ההם אשר הוא מקצר להשיגם או מתרשל לבקשם • וישתדל להראות שהם מזיקות או בלתי מועילות • והאמת אם הוא שתכלות מבוארת והסבה הרביעית • ההכנות הטבעיות • וזה שכבר דתבאר במופת • כי מעלות המדות הם הרצועות למעלות הדבריות • ואי אפשר היות דבריות אמתיו רוצה לומר המושכלות שלמות • לא לאיש מלומר המדות בעל נחת וישוב • ויש אנשי רבים שיש להם מחזילת הבריאה תבונה מזגית • אי אפשר עמד שלמות בשום פני • כמי שלבו חם מאד וחזק בטבע שהוא אינו נצול מן הכעס • ואפילו דרגיל עצמו הרגל גדול • וכמי שמזג הבצים מסגו חם ולח והם חזקות הבנין • וכיסי הזרע מרבים להוליד זרע • כי זה רחוק שיהיה ירא חטא ואפיר ו הרגיל עצמו בתכלית הרגל גדול • ובן תמצא מבני אדם אנשים בעלי קלות והמיה • ותנועותיהם נבד לות מאד בלתי מסודרות • יורו על הפסד הרכבה ורע מזג אי אפשר שיפורש • ואלו לא יראה להם הבנה שלמה לעולם • וההשתדלות עמם בזה הענין שטורח גמור מן המשתדל • כי זאת החכמה כמו שידוע אינה חכמת הרפואות ולא חכמת השבורת • ואין כל אחד מוכן להם מן הפנים אשר אמרנו • ואי אפשר מבלתי הקדמת הצעת המדות הנזכרות • עד שישוב האדם בתכלית היושר והשלמות כי הועבת יי' נלון ואת ישרים סודו • ולזה רחקו למדה להבחורים • וגם אי אפשר להם לקבלה • לרתיחת טבעיהם וסדרת דעותיהם בשלהבת הגרול והצמיחה • ער שר ער השלהבת חחיא המערבבת • ויהיה להם דנחת והישוב • ויכנעו לבותם ויעונו פנד המוג • ואז יעלו עצמם לזאת המדרגה • והיא השנתו יתברך • רוצה לומר החכמה האלהית • המכונה במעשה מרכבה • אשר קרוב יי' לנשברי לב • ואמר מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וכו' ולזה אמרו בתלמוד על אמרם מוסרים לו ראשי פרקים • אמרו אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין והוא שלבו דואג בקרבו • והבונה בזה הענוה וההכנעות וירא חטא רבה מחובר אל החכמה • ושם נאמר אין מוסרים סתרי תורה אלא ליועץ וחכם חרשים ונבון לחש • ואלו דברים אי אפשר בהם מבלתי הכנה טבעית • הלא תדע כי יש מבני אדם מי שהו' חלוש העצה מאד • אף על פי שהוא המבין שבאנשים • ומהם מי שיש לו עצה נכונה וטוב הנהגה בדברים הצריכים לסדיר בני אדם ולדעותם • והוא הנקרא יועץ • אלא שהוא לא יבין מושכל • אף על פי שהוא קרוב למושכלים הראשונים • אבל הוא מאד אין תחבולה עמו • למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין • ומן האנשים מי שהוא בן זך בטבע כול להעלים עיניים בלשון קצר מחוקן • והוא אשר יקרא נבון לחש • אלא שהוא לא התעסק ולא הגיעו לו חכמות • ואשר עלו בידו החכמות בפעל • הוא הנקרא חכם חרשים • אמרו כיון שמדבר נעשו הכל כחרשים • והרבונן איך הרגו בספריהם שלמות האיש בהתנהגות המדיניות • ובהכמות העיוניות • עם זכות טבע ידבנה • וטוב ספור הדברים • להודיע העניינים ברמיזות • ואו מיסרין לו סתרי תורה • ושם נאמר אמר ליה רבי יוחנן לר' אל עזר תא ואנמרך מעשה מרכבה • אמר ליה אבתי לא קשאי • רוצ' לומר לא זקנתי • וער עתה אני מוצא רתיחת טבע והמיית הנערות • ראה איך הרגו השנים עזר מחובר אל המעלות השובות ההם • ואיך אפשר עם זה לדבקים אדם באלו הענייניס המון העם שף ונשים • והסבה החמישית • העסק בצרכי הגפורת אשר דם השלמות הראשון • ובלבד אם יחובר אליהם העסק באשה ובבנים • כל שכן אם יחובר לזה בקשת מותרי המחיה שהם טבע חזק כפי המדו' והמנהגי הרעי' • שאפי' האדם השלם כמו שזכרנו • בשיזבו עסקיו בלו הדברים הצריכים וכל שכן שאינם צריכים • ותגדל תשוקתו אליהם • יחלשו תשוקותיו העיוניות וישתקעו •

ויהיה

דוגה לומר שהחכמה צריכה הכשרים רבים יותר והקדמות רבות קודם שיכוף בחדם לדעת החמתה : דומה כשומרו הל תתן לבשיב חילך : ר"ל פתתן בזה המקום ר"ל בתמדה ר"ל לח תתמיד לתת כחך לבשים וכן לומר ונדיק חטן ונתן : ר"ל יתמיד יפיו לחכמה : עם ההתכלות מבואר : רוצה לומר שצריך

הקדמות רבות לחכמה החלהית : לי חפסר סיכוס : רוצ'לומר לו חפסר לבעלי המדות החלו סיסודסו מדוע מדותיהם המוכנים בבכה : פירוש אחר לו חפסר סיסוס בדבור וכלשון רוצ מזג מזה בחיים לרבוי תתרון פרטים : וכלפד לם יחוכר : רוצה לומר וכיחוד לם יחובר ביחם וכו' : כפי המדות : רוצ'לומר מלד מזג מזה בחיים בפרטי : ומבחני פרטים : רוצה לומר זה הוא כפי המדיבה חשר הוא סוכן בה לח מלד עלמו : ולפי חלו מסכת : ר"ל מלד כל חלו הסבות החמשה לו מלד אחת מהן היא, בחכמ'בהאת בחותה ליחידי סגולה ויש לעיין למה לח כתב הרב בסבה השביעית מחלכסב'והיא חסבת הביולת בכלל חלו הסבות ויהיו שם סבות המוכנות הלמוד נפחות בחלביות : ונם יש להקשות ליה לח כתב בבה חמרת מחבבת הסרגל ומהנכון ויש לומר כי כמורה לח הזכיר בחלו הסבות חלח בזה שהוא מיוחד לחכמות החלהות ולח יחתפו בחלו החיים סבות חכמה מיסדר החכמות רק חכמת החלהות עוד יש לחרץ שכל חלו החלוקות בכללות בכב'הרביעית ר"ל מעלת המדו' ומי שיהיו לו מעלות המדות לח יבקש הרשות והבלוות וגם לח יכשל בהרגל ובמנהג הב כן חלו החלוקות בכללות בסבה הרביעית : וזה כפרק רומז למעמד הסבחר בהמרו ויהי ביום השלישי בבית הבקר ויהי קולות וברקים ויבן כבד על הר וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם חשר במחנה : והר סיני עשן כלו רוצה לומר ויהי ביום השלישי ויהי בעת למוד החכמה האלהית בבקר רוצה לומר ביהי הבערות ויהי קולות רוצה לומר תורך הבלעות שבית הבסה השלישית ואמרו וברקים רמז לדקות המוסג ולקושי עמקו שבית הסבה הרחשונה ואמר ועבן כבד על הר רמז לקילור המשיג ומה שאמר על הר ר"ל הרחם שהוא מבן המוח שבית הסבה השנית ואמר קול השופר רמז לסבה חמישית שהוא העסק בצרכי הנשמים ואומר' סופר בגזר מאמרי ספר שבגו'בגזר אחריה' ואמרו ויחרד כל העם רוצה לומר שמפני גו סבות נמנעה לומר זה'ת החכמה להמון ואמרו והר סיני רמז לסבה רביעית שבית הבעת טבעיות ואמרו והר סיני רמז לרחש ואמרו עשן כלו רמז לנעות בחמר ואמר

חשר

אשר ירד וכו' רוצה לומר שירד השכל האנושי בזה האופן הטבעי וכל אלו הפרקים הקודמי' לזה ר"ל ל"א ל"ב ל"ג ל"ד הם הצע' לעניין המעט' הנבחר כמו שביארנו · והכספי אמר שאלו הפרקים הם הצעה לפר' פני' והוא שיש לשכל האנושי גבול ולכן לא היה אפשר למרע"ה השגת מהו יתעל' והראשון נכון :

פרק לה בזה הפר' התיר במוחלט לבאר להמון שלילת ההגשמה כי זה שהכוון הראשון ולזה נקרא שם הספר מורה כי החכמים הראשונים היו מסתירים והיו אומר שאין ראוי לומר להמון שאינו גשם כי יבוטל מציאתו אצלם וכן אין ראוי לומר שהוא גשם כי יאמר חוץ לאמת · אבל יאמר כי הוא אור באמת והורא עמיה שריה : מגדולת הדבר והסתרו · ר"ל חכמת האלהו' : ורוחק השגתו · ר"ל כי מציאתו יתברך הוא מהותו ומציאותו מחוייבת ומציאות זולתו אפשרית בלתי המהות : ולא חייו · ר"ל כי יאמר לו יתברך חי מצד שמשיג עצמו ולא יאמר חי מצד היותו גשם בעל מרגיש : ולא חכמתו · ר"ל כי חכמתו ית' מחוייבת והיא סבת הנמצאות וחכמתינו אפשרית והיא נקנית מהנמצאות · הדברים בתארים · ר"ל בתארים עצמיים לו יתעל' : בתארים המיוחסים לו · ר"ל והם תארי השלילות והפעולות : וכן הדברים בבריאתו וכו' ר"ל איך בראו כל הנמצאות ממנו יתברך והם ענייני מעשה בראשית : ובתאר הנהגתו · ר"ל איכות השתלשלות המציאות ממנו ית' : ואם הם שמות רבים · ר"ל שאע"פ שהשמות רבים הם מורים על אחד גמור : האיש המתואר · ר"ל נבון לחש וחכם : וכשיקבלו זה · ר"ל וכשיקבלו הקטנים והנשים וההמון זה העניין ויגדלו וכו' : ויעירו אותם · רוצה לומר ספרי הנביאים :

פרק לו אשר בעניין ההוא יאמר וכו' · ר"ל שהוא יבאר שהחכמ' היא הגרלת אצלנו יתברך והסכלות היא הנקנפת ממנו ית'

השגתו ולא ישיג מה שבכחו להשיג ואם ישיג ישיג השגה מבולבלת ומקולקלת · ולפי אלו הסבות כלם היו העניינים האלהיי' נאותים ביחידי הסגולות מאד ולא בהמון ולכן יעלמו מן המתחיל וימנע מהתעסק בהם מי שאינו ראוי להם כמו שימנע הנער הקטן מלקחת המזונות העבים ומנשוא המשקלים :

פרק לה לא תחשוב כי כל מה שהצענו באלו הפרקי' הקודמים מגדולת הדבר והסתרו וכו' אמרו המפרשים כי בזה הפ' התיר הרב במוחל' לבאר להמון שלילת ההגשמה ומשיגיה וזו היא הכוונה הראשונה מזה הספר ולולי זה לא יוחלט עליו שם המורה ורבים מהפילוסופים יאמינו זה למה שההמון יחשבו כי מי שאינו גשם אינו נמצ' · אמנם החכם ן' רשד אמר כי אין ראוי לומר להמון שאינו גשם כי יבוטל מציאותו אצלם ואין ראוי לומר שהו' גשם שהוא חלוף האמת אבל ראוי שנאמ' שיותר נכבד ממשיגי השם ונאמר שהוא אור כי נמלט אותם מאמונת ההגשמ' ויהיה אצלם נמצא ונכבד שבנמצאים עם שיכלל זה מן הנדק שכמו שהגווני' כלם בפועל והאור הוא סבת ראותינו אותם כן האל סבת הנמצאות כלם · והחכם ר' משה הנרבוני שבח זה הדעת ואמר עליו שהוא מאמר נמרץ כי הכתוב אמר ונהורא עמיה שרא :

אמר שם טוב כבר ידעת כי הפרקים שעברו כלם הוא לבאר מעמד הר סיני והנה במעמד הנבחר שמענו מציאותו ואחדותו והרחקת הגשמות שהם הדרושים היקרים לכן חבר הרב זה הפרק אחרי אלו הפרקים שעברו ודע והבן כי בהאמנת שהשם אינו גשם יוכל כל איש מבין ומשכיל ויודע להשיג כל סתרי החכמה האלהי' ומי שיאמין שהשם גשם או כח בגשם לא לבד הוא כופר בהש"י אבל אין לו פתח לדעת שום דבר בחכמה האלהית כלל ולא יוכל גם כן לדעת בחכמת הנפש ומעלתה ומדרגת מציאותה וכדי לפעלותנו מכור הסכלים אמר הכתוב המקודש ונשמרתם לנפשותיכ' כי לא ראיתם כל תמונ' ולהסיר זה השבוש הגדול באו כל צווי ע"ז ונקרא אויב ושונא העובד ע"ז למה שיאמין שהש"י הוא גשם מביא לחשוב אח"כ בע"ז וזהו יסוד שהכל תלוי בו ולכן התחיל ואמ' לא תחשוב שכל מה שהצענו באלו הפרקי' הקודמי' כו' : ואמרו מגדולת הדבר ר"ל החכמה האלהית שהיא גדולת ויקרת הערך : והסתרו · ר"ל כי אין ראוי לבאר סודותיה וכי היא קשה להשיגה וזה אמרו ורוחק השגתו לחכמים ולודעים אם מצד עומק המושג וקוצר המשיג ואורך ההגעות היא רחוק מאד וגם כפי ההכנות הטבעיות והתעסקות בהבלי העולם אשר הם צרכי הגוף ואיך אפשר להשיגו הוא נמנע מחק ההמון · אבל הרחקת הגשמות והרחקת ההפעליות הכללי' בזה אינו כן הרחקת הגשמות ממה שאמר ונשמרתם מאד לנפשותיכ' כי לא ראיתם כל תמונה והרחק' ההפעלו' ממה שאמר אני יי' לא שניתי ואם יש פסוקי' מורים על הגשמו' ועל ההפעלות ראוי שירוחקו אחר שהמופת הורה על בטולם ויפורשו הכתובים כדי שתתקיים האמ' שהשם אינו גשם ואינו בעל הפעלות : ואמרו ואין דמיון בינו ובין ברואיו למה שהש"י עלת העלות וכל הדברי' עלולים ממנו : ואין מציאותינו כמציאותו · כי הוא יתברך מחוייב המציאות ומציאותו ומהותו א' ומציאות זולתו בלתי המהות :

ויהיה בקשו אליהם בהפסק ורפיון ומיעוט השגחה · ולא ישיג מה שבכחו להשיג · או ישיג השג' מבולבל' מעורבת מן ההשגה והקצור · ולפי אלו הסבות היו אלו העניינים נאותים מאד ביחידי סגול' לא בהמון · ולזה יעלמו מן המתחיל · וימנע מהתעסק בהם מי שאינו ראוי להם · כמו שימנע הנער הקטן מלקיחת המזונות העבים ומנשוא המשקלים :

פרק חמשה ושלשים

לא תחשוב כי כל מה שהצענוהו באלו הפרקים הקודמים · מגדולת הדבר והסתרו · ורוחק השגתו · והיותו נמנע מן ההמון · שהרחק' ההגשמה והרחקת ההפעליות נכנסת בזה · אינו כן · אבל כמו שצריך שיתפשט בהמון ויתחנכו הנערים · על שהשם יתע' אחד · ואין צריך שיעבד זולתו · כן צריך שימסר להם על דרך קבלה · שהשם אינו גוף ואין דמיון בינו ובין ברואיו כלל · בדב' מן הדברי' · ואין מציאתו כמציאותם · ולא חייו כדמות חיי החי · ולא חכמתו כדמות חכמת מי שיש לו מהם חכמ' · ושאין החלוף בינו ובינם ברב ובמעט לבד · אבל במין המציאה · ר"ל שצריך ליישב לכל · שאין חכמתינו וחכמתו או יכולתנו ויכלתו מתחלפים ברב ובמעט ובחזק ובחלוש ומה שדומה לזה · כי החזק והחלוש מתדמים במין בהכרח · ויקבצם גדר אחד וכן כל ערך · אמנם יהיה בין שני הדברים תחת מין אחד כבר התבאר זה גם כן בחכמות הטבעיות : אבל כל מה שיערך אליו יתע' נבדל מתארינו מכל צד עד שלא יקבצם גדר כלל · וכן מציאותו ומציאו' זולתו · אמנם יאמר עליה מציאות בהשתתף השם כמו שאבאר · וזה השיעור יספיק לקטנים ולהמון בישוב דעותיהם · שיש נמצא שלם בלתי גשם ולא כח בגשם הוא הא' לא ישיגהו מין ממיני החסרון · ולזה לא ישיגהו ההפעלו' כלל · אמנם הדברים בתארים · ואיך ירוחקו ממנו ומה עניין התארים המיוחסים לו · וכן הדברים בבריאתו מה שבראו · ובתאר הנהגתו לעולם · ואיך השגחתו בזולתו ועניין רצונו והשגתו וידיעתו בכל מה שידעהו · וכן עניין הנבוא' · ואיך המעלותיה · ומה עניין שמותיו המורים על אחד · ואם הם שמות רבים · אלו כלם עניינים עמוקים · והם סתרי תורה באמת · והם הסודות אשר יזכרו בספרי הנביאים תדיר ובדברי רז"ל · ואלו הם הדברים אשר אין צריך לדבר בהם אלא בראשי הפרקי' כמו שזכרנו · ועם האיש המתוא' ג"כ אמנם הרחק' ההגשמ' והסרת הדמוי וההפעליות מהשם · הוא עניין שראוי לבארו לכל אדם כפי מה שהוא · ולמסרו בקבלה לקטנים ולנשים ולסכלים ולחסרי השכל · כמו שימסר להם שהוא אחד ושהוא קדמון ושלא יעבד זולתו · כי אין יחוד כי אם בהסרת הגשמות · כי הגשם אינו אחד אבל מורכב מחומר וצורה שנים בגדר · והוא גם כן מתחלק מקבל החלוקה · וכשיקבלו זה ויוגדלו עליו · ויתבלבלו בכתבי ספרי הנביאים יבואר להם עניינם ויפורשו להם ראשון ראשון · ויעירו אותם על שתוף השמות והשאלותיהם · אשר כלל אותם זה המאמר · עד שתהיה אמתת האמונה באחדו' השם ובהאמין ספרי הנביאים אמונה שלמה בידם · ומי שיקצר שכלו להבין פרושי הפסוקים והבנת השווי בשם עם התחלפו' בעניין יאמר לו שזה הפסוק פירושו מובן לחכמי' · אבל אתה הוי יודע שהש"י אינו גוף ולא יתפעל · כי ההפעלו' שנוי והוא יתעלה לא ישיגהו שינוי · ולא ידמה דבר מכל מה שזולתו · ולא יקבצהו עם דבר מהם גדר מן הגדרים כלל · ושדבר הנבוא' אמת · ויש לו פירו' ויעמדו עמו על זה השיעור · ואין צריך שיתיישב דעת אדם על אמונת הגשמה או על אמונת משיג ממשיגי הגשמים · כמו שאין צריך שיתיישב על אמונת העדר האלוה או השתוף אליו או עבודת זולתו :

פרק לו

והנה אבאר לך בדברי בתארים על אי זה צד יאמר כי הבורא ירצה לו הדבר הפלוני או יכעיסהו ויקציפהו · אשר בעניין ההו' יאמר

ולא חייו כדמות חיי החי · כי הוא חי מצד שהוא משכיל עצמו וחיי הב"ח הם מצד היותו גשם ניזון מרגיש : ולא חכמתו כדמות חכמה מי שיש לו חכמה · כי חכמתו היא קנוי מעצמו וכל חכמת זולתו קנויה ממנו וראוי ליישב לכל שאין יחס בינו ובין ברואיו כלל וזה למה שכלו אמת אין בו ספק כדי להגדילו בעיני העם ראוי לומר להם אלו הדברים כל שכן כי זה יהיה התחל' לדעת את הש"י ולא ימנעהו הגדול והמסכים והבן זה כי הוא דבר נפלא ומפתח גדול להביא כל מה שבא בזה הספר :

פרק לו רצונו לבאר בדברי בתוארים וכו'

יאמר באישי' מבני אדם כי השם רצה אותם או כעס עליהם או קצף עליהם ואין זה העניין כוונת זה הפרק אבל כוונתו מה שאומר בו · דע שאתה כשתסתכל בכל התור' ובכל ספרי הנביאים לא תמצא לשון חרון אף ולא לשון כעס ולא לשון קנאה אלא בע"ז לבד ולא תמצא שיקרא אויב יי' או צר או שונא אלא עע"ז לבד · אמר ועברתם אלהים אחרים וכו' וחרה אף יי' בכם · פן יחרה אף יי' · להכעיסו במעשה ידיכם · הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם · כי אל קנא וכו' מדוע הכעיסוני בפסיליהם בהבלי נכר · מכעס בניו ובנותיו כי אש קדחה באפי · נוקם הוא לצריו ומשלם הוא לאויבו ומשלם לשנאיו · עד הורישו את אויביו · אשר שנא יי' אלהיך · כי כל תועבת יי' אשר שנא · וזה הרבה משיספר · אלא כאשר תעביר על כל מה שיש מזה העניין בכל הספרים תמצאהו · ואמנם עשו ספרי הנבוא' זה החזוק הגדול להיות זה דעת בטל נתלה בו יתבר' כלומר עובד ע"ז · כי מי שיאמין שראובן עומד בעת אשר היה בו יושב אין נטייתו מן האמת כנטיית מי שיאמין שהאש תחת האויר או שהמים תחת הארץ או שהארץ שטוחה וכיוצא בזה · ואין נטיית זה השני מן האמת כנטיית מי שיאמין שהשמש מן האש או שהגלגל חצי כדור וכיוצא בו · ואין נטיית זה השלישי מן האמת כנטיית מי שהאמין שהמלאכים יאכלו וישתו וכיוצא בזה · ואין נטיית זה הרביעי מן האמת כנטיית מי שהאמין חיוב עבודת דבר זולת השם · שכל אשר תהיה הסכלות והכפירה נתלית בעניין גדול רוצה לומר במי שיש לו מדרגה חזקה במציאה היא יותר גדולה מהתלותה במי שיש לו מדרגה למטה ממנו ור"ל בכפירה האמנת הדבר בחלוף מה שהוא ור"ל בסכלות סכלות מה שאיפשר ידיעתו · שאין סכלות מי שסכל מדת מחודד האיצטוונה או סכל כדוריות השמש בסכלות מי שסכל אם השם

וילך וכן וחרה אפי בכם והרבתי כי לא נאמר בע"ז והמפרשים השיבו על אלו הכתובים תשובה שאין ראוי להעלותה על לב כי קצתם אמרו שמי שיאמין דעת בטל בו יתברך הוא עובד ע"ז וכל אלו אשר אמרנו יש בהם צד ע"ז למה שהיו חושבים דעות מבוטלות ומשה היה חושב כי השם יתברך מניע הגלגל ואהרן ומרים לא הכירו מעלת משה כי היו מאמינים כי נבואתו היתה גשמית וחברי איוב חשבו שהשם יתברך פועל בלי אמצעי וחרה אפי בכם אלו שחושבים שעזב יי' את הארץ ולכן נאמר בכל אלה החרון אף וכל אלה הם דברי רוח · אבל האמת כי מה שאמר ויחר אף יי' במשה ויחר אף יי' בם וילך לא נאמר זה על צד האזהרה אלא להורות כי ענין קטון בצדיקים הוא נחשב להם כאלו הם עובדי ע"ז ויהי' הרצון באומרו לא תמצא לשון חרון אף ולא לשון קנאה על שיהיה השם מזהיר באלה האזהרות ואם נאמר וחר' אפי בכם הוא דבר אחד שיצא מן הכלל ולא בעבור זה המעט יעזוב הרב לומר שלא תמצא לשון חרון אף ולא לשון קנא' אלא בע"ז והכן זה כי הוא דבר מבואר או הרצון שלא תמצא כל אלו הלשונות מחוברים אלא בע"ז בלבד והראשון עקר: ואמרו עשו ספרי הנבואה זה החוזק גדול לקרות לו אויב ושונא וכועס · אבל למה שיהי' זה הדעת נפסד ונתלה בו יתברך עשו זה החוזק גדול: כי מי שיאמין שראובן עומד בעת שהוא יושב וכו' · עשה עתה הרב ו' חלוקות שנים מהעולם השפל ושנים מהעולם האמצעי ושנים מהעולם הנפרד: והנה אומרו שכל אשר תהיה הסכלות והכפירה נתלית בענין גדול · הענין הגדול לא בעבור היותו גדול בכמות אלא היותו גדול במדרגה החזקה במציאה וזהו אמרו בענין גדול רוצה לומר וכו' והנה הגדרת הכפירה באומרו במאמר פוסק כי הגדרת הכפירה בחלוף מה שהוא לא בחלוף מה שבא בתורה כי כבר יאמין אדם מה שבא בתורה ויקרא כופר כמו יד יי' עיני יי' והדומים לו והנה מה הפרש בין הסכל והכופר שהכופר יש לו סכלות קנויי שהוא אלוף האמת והסכל הוא מה שאין לו סברא אלא שאינו יודע דבר ואמרו אלא שהכופרים ההם עם היותם מאמינים מציאות הבורא כו' · והרצון בו כי מהמושכלות הראשונות הוא כי לאדון הכל ראוי שינתן לו העבודה והגדולה ואין ראוי לעבוד זולתו בעבור שתתקיים מציאותו אצל ההמון כי כל אמון יחשבו בו מי שהכל עובדים אותו ראוי שיהיה אלוה ואם יעבדו לזולתו מלאך או פרק או גלגל או נפש מהנפשות לחשוב שזה האלוה ויבטל מציאות הש"י · ולכן הכופרים אף שהיו מאמינים שהיה הש"י נמצא למה שהיו נותנים המיוחד לו שהוא העבודה והגדולה לדבר מהנבראים היו מביאים להאמין בעיני ההמון שאין השם טובא ולכן היה מקנא העבודה לזולתו כאלו השם יתב' היה נעדר בהאמנת ההמון כי לא ישיג ההמון אלא מעשה עבודות לא ענייניהם ר"ל התכלית שבעבורו עושים אלו העבודות אשר היה להורדת הרוחניות או בעבור סבה אחרת ולכן חייב להרוג לעובד עבודה זרה שהוא כאלו מכחיש מציאות השם ואם הדבר כן מי שיאמין שהשם גשם ובעל הפעלות או שיש בו חסרון הוא יותר רע מהעובד ע"ז

כי המאמין בעבוד' זרה כבר יחשוב שיש אלוה זולתו והמאמין שהשם הוא גשם הוא כופר בש"י אם כן הוא יותר רע: והכן אמרו ודע שאתה וכו':

אמר שם טוב כבר אמרו המפרשים כי כל הפרקים מאחד ושלשים ועד הנה כלם הם להעיר על מעמד הנבחר ולמה שהרב דבר במעמד הנבחר בפרקים רבים וכלאשי פרקים ראיתי לעלות אל הר יי' ולקבצם יחד בקצת הערה אחר כי הביאור בו איננו נאות כמו שאמר בתחלת זה הספר והנה ראוי לך המעיין שתדע כי כל דבר שיושג במראה הנבואה אם הם הוא משל לענין אחר והסובר שאינו משל לדבר אחר הוא סכל והסובר שהוא משל לבד הוא בפשע הכל יחוייב שיסבור בו שני הענינים יחד וזה לך הקדמה לכל מה שנאמר אחר זה והנה הרב המורה רמז על זה בחלק ג' פרק ט' · והנה ראשונה כי עלייה וירידה הנאמר במעשה סיני ואהרן הוא עלייה במדרגת העיון או ירידה להנהגת אנשי הארץ כמו שרמז הרב בפרק עלה וירד וכפר' כ"ב · שנית ראוי שתדע כי הגלותו בעב הענן חשך ענן וערפל הוא על היות המונע עכירות עצמנו לא שהוא גוף שיקיף בו עב או ענן אבל החומר מחילה גדולה ומסך מונע להשגת השכל הנפרד ומה שהוא עליו · ואפילו החומר זך וככבר אפילו חומר הגלגלים כל שכן זה החומר העכור אשר הוא החומר שלנו מפני זה כל אשר ישתדל שכלנו להשיג השם יתברך או לאחד מהמשכלים ימצא מסך מבדיל בינינו ובין השם יתברך והוא נסתר ממנו כענן או כחשך וזו היא הכוונה באמרו ענן וערפל סביביו וזה אמרו הנה אנכי בא אליך בעב הענן וזה היה להעיר שהשגת אמתתו נמנעת לנו מפני חמר זה וכבר רמז הרב פרק ט' חלק ג' · שלישית ראוי שתדע כי לשכל האנושי גבול להשיג הדברים ועל זה בא הרמז והגבלת את העם סביב לאמר וגם הכהנים כו' יתקדשו · רביעית יש לדעת כי אין ראוי לאדם להרוס לעיין בחכמה האלהית מתחלת המחשבה בלתי שירגיל עצמו בחכמות ובדעות ויזכך מדותיו וזכך רב וימית תאוותיו · ואמרו המפרשים כי מה שרצה הרב שירגיל עצמו בחכמות ובדעות הרמז בו כי יחוייב לאדם כדי לידע השם יתברך השלשה חכמות שהם חכמת התכונה וחכמת הטבע והחכמה האלהית · וזאת החכמה האלהית ישיג האדם מה שאיפשר להשיג מהשם יתברך וזה אמרו היו נכונים לשלשת ימים כי ביום השלישי ירד יי' וצריך גם כן שיזכך מדותיו שהוא הנרמז באמרו וכבסו שמלותם וימית תאוותיו ועל זה בא הרמז אל תגשו אל אשה · ואחרים אמרו כי היו נכונים לשלשת ימים רמז לשלשה מיני הידיעות שצריך האדם לידעם שידע ההקדמות ואחר זה שידע דרכי ההקש ועשות המופת ואחר זה ידע אופן השמירה מהטעאות השכל ואלו השלשה יכללם מה שאמר הרב ז"ל בפרק ה' מה שאמר שירגיל עצמו בחכמות ובדעות ועל זה צוה היו נכונים לשלשת ימים · ואמנם כפי הפי' הראשון יהיה אמרו כאשר יבין הקדמות אמתיות ויבין וידע דרכי ההקש וכו' יהיה רמז לזה כמו שאמר השמרו לכם עלות בהר כי זאת אזהרה שיבינו ההקדמות ואחר כך ידעו ההקש ועשות המופת ושמירה מהטעאות השכל: חמשית יש לדעת כי הסבות המונעות לפתוח הלמוד באלהיות ולהראותו להמון ה' סבות · האחת קושי הענין בעצמו · השנית קצור הדעות כלם · השלישית אורך ההצעות · הרביעית הסבות הטבעיות ורתיחת הטבע והמיית הנערות · החמישית העסק בצרכי הגשמים ולכן אמרה תורה ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות רמז לאורך ההצעות שהיא הסבה השלישית: ואמרו וברקים רמז לדקות המושג וענן כבד על ההר רמז לקצור המשיג מצד החמר · וקול שופר רמז בסבה החמישית שהוא עסק בצרכי הגשמי': ואמר שופר כנגד מאמר ספר שהנוף כנרד אחריכם: ואמר ויחרד כל העם רמז לומר שמפני אלו הסבות נמנע למוד זאת החכמה להמון: והר סיני עשן כלו רמז לסבה הרביעית שהם הסבות הטבעיות והיה זה כלו כמו שאמרנו למה שכל מה שיושג במראה הנבואה הוא משל לענין אחר · ואחר שהיה זה כן והיתה התורה מוכנת להתחיל בה וללמוד אותה הנערים והנשים וכל העם ואין ביכולתם להבין הדברים כפי אמתתם לזה מספיקה עמהם הקבלה בכל ענין אמתי · וככל ציור מה שיצייר השכל מציאותו לא אל אמתת מהותו ונמנע ללמוד אל המון העם דרכי העיון האמתיים וזהו אמרו וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק ואמנם משה שהיה ביכלתו לדעת הדברים לאמר עליו קרב אתה ושמע הגדול

האמתי

יתברך לכן ייחסן מזה שאי שיהיה חכם יהיה אהוב ומי שיהיה סכל הוא הנקלה וזהו אמרו ואין זה כונת הפרק כי כפי החכמה והסכלות תהיה הקורבה והריחוק וכמו שיבאר זה בפרק נ"ד מזה החלק: לא תמצא חרון אף אלא בע"ז בלבד · רבים תמהו על הרב איך אמר זה, שהרי אנו מוצאים על משה בענין הסנה ויחר אף יי' במשה וכן אנו מוצאים ויחר אף יי' בם וילך · וכן חרה אפי בכם · וכן חרה אפי בך ובשני רעיך באיוב · ויש שתרצו כי על הרוב ידבר וזה אינו מספיק · והנכון יותר שכבר כתב הרב בזה הפרק שהמאמין דעת בטל בו יתברך הוא עובד ע"ז כאמרו להיות זה הדעת בטל נתלה בו יתב' ואם כן מפני זה נאמר למשה במעמד הסנה ויחר אף יי' במשה לפי שמשה היה חושב היותו יתברך מניע הגלגל עם שאת התמונה כוללת גשמות מה עד שהיה רוצה לאלו המופתים שעשה לו הש"י בהפכת המטה לנחש, ומפני זה כעס השם ית' עליו להיותו מאמין דעת בטל בו וכן אהרן ומרים לא הכירו מעלת משה רבי' ע"ה וגם לא ידעו גדולת מעלתו ולפיכך היה נאסף מזה שלא היו מאמינים בתורה כפי מה שהיה אחר שלא היו חושבים שהיתה מעלתו גדולה על מעלתם וכן ענין אליפז וחבריו לפי שטעו בידיעת הש"י וכן והיו נשיכם אלמנות מלך שמענה אותם חושב שעזב יי' את הארץ ועל כן נאמר בכל אלה חרון אף: והנה אמרו עשו ספרי הנבו' הנבואה זה החוזק הגדול כי הסכימו על זה לתכלית מסוכה: הסכלות והכפירה אחד הטב הרב ז"ל כנגד הכפירה · מאמר פוסק אלוף הדבר ממה שהוא: כי מי שיאמין וכו' ר"ל

ר"ל עכשו עשה הרב ז' מלוקות שניים מהעולם הנפל ושניים מהלחמעני ושניים מעולם הבערד: מי שקבל מיתת בתעטוקה. רוצה לומר שלא ידע המקודד בתעטוק: פירש שעבור מהתעטוקה תחבר היה שזה כבל נדריך כרוחב תוכחת המקודד ושיעור נבוה התעטוק' כנובה המקודד וזה הסכל אפלו מי זה שישור הזה המקודד מהתעטוקה הנלמיה: או אין לעולם חלוש וכו'. רוצה לומר שמי שהיה לו שכלות בעדרי ולא ידע אם הנפש נמצא או בלתי נמצא הוא שכלות יותר חזק מהשכלות הקודם לזה: המקודד התעטוקה הניח: ר"ל שחבר שהמקודד הזה מני התעטוקה הנלמיה וזה שקר כי אין המקודד חלק מהתעטוקה הנלמיה חלק כמו הנלים: הכופרים הנם: ר"ל הכופרים המניים לעבוד הכורה המקבלת כח מהמלאכיים: כי לא ישיג הסמון וכו'. רוצה לומר וזו נתינ'טעם למה שאמר והיה מניחו להעבד מציאותו ית'וכו': לא עבייניהם: רוצ'לומר התכלית שבשבורו נעשים הלו העבודות וכימי דור הנוס התחילו לטעות כזה' וכן תדע שעובד עבוד' זרה שהין התכללות למי שלא יקבל מן המכוונים המעייניים: ואיך יהיה ענין מי ומ': רוצה לומר שם כתלו העניינים התחייבו המות בעבור שעמו המלאכיים בינו יתברך וכיניהם כל שכן וכ"ש מי שתולה הכפירה בו ית' והלמיהו בחלוף מה שרתוי להחמין שהוא מהייב מיתה:

פרק לז מניעות במציאותו' מבלי המציאו'.

ר"ל אמר"עם היה דבק עם הנפרד דבוק שכלי שהתי בלתי שום המציאו' ובלי השתעות הכח המדמה: וכמו שאמר פנים בפנים וכו'. רוצה לומר שזה ר"ל מניעות במניעות: ובאחר במקום אחר ואתה וכו'. רוצ' לומר כח לבאחר הרב שהם ספיר' כאמרו פנים בפנים דבר יי' עמכם שרוצה לומר מניעות במניעות היכו ענין ליור שבלי כבואי כי כל העם לא היו נביאי' בלי המלאו' שום כח המיוכי מבבל רוצ'לומר שהשיגו מניעותם מניעות הקול הנברת תון לנפש: וכבר הנה לותם וכו' רוצ'לומר וכבר אתה רואה שהפסוק כנה השנת העם את מניעות הקול הנברת תון לנפש פנים כמו שביארנו: כן תמרו וכו' ר"ל כמו שאני מונח לשון פנים אל פנים על הקול שנשמעו העם כן אמרו וכבר יי' אל משה פנים אל פנים: רוצה לומר שזה השנת העם שהיה הקול שנשמע מבלי שום מקור ומבלי מ. ל וזה הקול היכו רוצה לומר קול ממש אלא השנה שבלית נכונית פשוטה ואם כן כבר התבאר שכל שמיעת קול בבבל יאמר פנים אל פנים עם היות שהקול שהשיגו היה קול נברת תון לנפש והקול שהשיג משה רוצה לומר השנה שבלית פשוטה על בוריה וזה רמז אל סוד גדול מהדרנת הנבואה כי שמיעת הקול מאת ה' יתברך בתורה והוא ער בלתי חולם אי אפשר אלא לומר"עם וכו' זו היא המדרגה העליונה על שאר הנביאים שהוא השיג השנה שבלית פשוטה מבלי תידות וכמו שיבאר הרב בפרק מ"ה מפני: ועל זה רמז הנה כאמרו היה כבר התבאר לך כי שמיעת הקול וכו' וזה הענין ואפי לא ירחו: רוצה לומר מעניין השנה שבלית מניעות במניעות ונאמר ואפי לא ירחו רוצה לומר שאחת מניעותו יתב' לא תושג אל שאר הנמניעות זולתי

השם נמצא או אין לעולם אלוה. ולא כפירה מי שחשב מחודד האיצטוונה"ח יי' או שהשמש עגולה בכפירת מי שחשב כי השום יותר מאחד: ואתה יודע כי כל מי שיעובד עבוד' זרה לא יעבדה על דעת שאין אלוה בלעדי ולא דמה מעולה כלל מן העיבדים ולא ידמה מהבאים שהוא אשר יעשה מן המתכית או מן האבנים והעצים שהצורה ההיא היא אשר בראה השמים והארץ והיא הנהיגם. אבל אמנם יעבדוה על צד שהיא דמיון לדבר שהו' אמציעי בינם ובין האלוה יתברך כמו שבאר. ואמר מי לא יראך מלך הגוים וכו'. ואמר ובכל מקום כוקטר מוגש לשמי וכו'. רומז אל הסבה הראשונה אצלם. וכבר ביארנו זה בחבורינו הגדול. וזה כמה שלא יחלוק בו אחד מבעלי תורתנו. אלא שהכופרים הדם עם היותם מאמינים מציאות הבורא. אדר שנתלירו כפירתם בחק שהוא יברוא יתעלה' לבד רוצה לומר העבודה וההגדלה כמו שנאמר ועבדתם את יי' וכו' בעבור שתהיים מ. יאותו באמונת הסמון. והשבו החוק ההו' לזולתו. והיה זה מביא להעדר מציאותו יתעל' מהאמנת הסמון כי לא ישיג השכון אלא מעשי העבודות. לא ענייניהם ולא אמתת הנעבד בהם. חייבם הדבר ההוא הכות. כמו שאמר הפסוק לא תחי' כל נשמה. ובאר העלה והיא הסרת הדעת הזה הבטל שלא יפסד בו זולתם. כמו שאמרו לא ילמדו אתכם. קראם אויבים ושונאים וצרים. ואמר שהעושי' זה מקנא ומכעיס ומעלה חמה. ואיך יהיה ענייי' מי שנתלית כפירתו בעצמו ית'האמינו בחלוף מה שהוא. ר"ל שלא יאמין מציאותו או יאמינהו שנים או יאמינהו גשם או יאמינהו בעל הפעליות או ייחם לו אי זה הסרון שיהיה. כי זה בלא ספק יותר רע מעובד עבוד' זרה על שהיא אמצעית או מטיבה או מריעה לפי מחשבתו: ודע שאת בשתאמין הגשמה או עניין מעייניי הגשם. שאתה מקנא ומכעיס וקודח אש והמה ושונא ואויב וצר ורוגז קשה מעובדי ע"ז מאד. ואם יעלה ברעתך שמאמין ההגשמה יש לו התנצלות בעבור שגדל עליה או לסכלותו וקוצר השגתו. כן ראוי שתאמין בעובד עבודה זרה שהוא לא יעבוד אלא לסבלות או מפני שגדל על זה מנהג אבותיהם בידיהם. ואם תאמר שפשוטי הכתיבים ישליכים בזה הספק. כן תדע שעובד עבודה זרה אמנם הביאוהו לעבודתה רמיונים וציורים חסרים. אין התנצלות אם כן למי שלא יקבל מן המאמתים המעיינים אם יהיה מקצר מן העיון. שאני לא אחשב לכופר מי שלא יביא מופת על הרחקת הגשמות. אבל אחשוב לכופר מי שלא יאמין הרחקתה. וכל שכן במצוא פי אנקלוס ויפרוש יונתן ב"ע עלין השלום ירחקו מן ההגשמה כל מה שאפשר וזאת היתה כוונת זה הפרק:

פרק לז פנים שם משתף ורוב שרופו על צד

ההשאלה היא שם הפנים מכל חי. ונהפכו כל פנים לירקון. מדויע פניכם רעים. וזה הרבה. והיא שם הבעש. ופניה לא היו לה עוד. ולפ' הענין בעשה הרבה בעניין בעם השם וקצפו. פני יי' חלקם. פני יי' בעושי רע. פני ילכו והניחותי לך. ושמתי אני את פני וזה הרבה. והוא גם כן שם מציאות האיש ומעמדו. על פני כל אחיו ועל פני כל העם אכבד. עניינו במציאות. אם לא על פניך יברכך בהיותך ובמציאותיך. ולפי זה הענין נאמר. ודבר יי' אל משה פנים אל פנים. כלומר מציאות במיציאות מבלתי

אמצעי

בנא פנורס והמחי הוא רוצה בזה על כוונתנו שבאמרנו שהלם מורגשים מחומר ולורה ולא השכלים כהבדלים. והנה תקחם פנורסו בחם שכתם משם דבינו עליו כשלום הפירוש הוא בפרק כ"ד: פתח תריו ויהיו פנים גם כן שלוש ולכור לה תצא פנו לל ונפנות פנים:

פרק לח

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

אמצעי · כמו שנא' לכה נתראה פנים · וכמו שאמר פנים בפנים דבר י' עמכם · ובאר במקום אחר ואמר קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול · ובנה אותי פנים בפנים · כן אמרו ודבר י' אל משה פנים אל פנים · כנוי על אומרו בעניין ספור הדברים וישמע את הקול מדבר אליו · הנה כבר התבאר לך כי שמיעת הקול מבלתי אמצעיות מלאך יכנה עליו פנים בפנים · ומזה העניין ופני לא יראו · אמתת מציאותי כמות שהיא לא תושג · ופנים גם כן הוא כלי מקום שיעניינו לפניך או בין ידיך והרבה מה שנעשה כפי זה הענין בבוראית לפני י' · ולפי זה הענין גם כן הוא ופני לא יראו כפירוש אנקלוס אמר ודקדמי לא יתחזון · רומז שיש נבראות גם כן עצומות אי איפשר לאד להשיגם כפי מה שהם · והם הרעות הנפרדות ויחסם לשם שהם לפניו ובין ידיו תדיר לחזק ההשגחה בהם תמיד · ואמנם חדבר המושג אצלו רוצה לומר אצל אנקלוס על האמ' · הם עניינים אשר הם למשה מאלו בבחינת המציאות · רוצה לומר עצם התומר והצורה · ועליהם נאמר ותחזה ית דבתראי כלומר הנמצאות · אשר באלו אני נוטה מחם ומשליכם אחרי על דרך משל לרחקם ממציאותי יתעלה · והנה תשמע פירושי (פרק כ"ד מזה חלק) במה שבקש משה רבינו עליו השלום ופנים גם כן הוא כלי הזמן בענין קודם · לפנים בישראל · לפנים הארץ יסדת · ופנים גם כן שם ההזהר וההשגה · לא תשא פני דל · ונשוא פנים · אשר לא ישא פנים וכו' וזה הרבה . ולפי זה הענין גם כן נאמר ישא י' פניו אליך וישם לך שלום · ר"ל גלות השגחתו ואינו

פרק שמונה ושלשים אחור

שם משותף הוא שם הגב · אחורי המשכן ותצא החנית מאחריו · והוא גם כן כלי הזמן בענין אחר · ואחריו לא קם כמותו · אחר הדברים האלה וזה הרבה · (ר"ה היה בעניין ההמשך אחר הדבר ולכת בדרכי מדות איש אחר) · אחרי י' אלהיכם תלכו · אחרי י' ילכו · רוצה לומר המשך אחר רצונו ולכת בדרכי פעולותיו ולהתנהג בסדותיו . הלך אחרי צו · ולפי זה הענין נאמר וראית את אחורי (פרק כ"ג מזה : ועיין בפרק ל' מזה חלק) תשיג אחרי שנמשך אחרי ונתדמה לי ונתחייב מרצוני · כלומר בריאותי כולם כמו שאבאר בקצת פרקי זה המאמר :

פרק תשעה ושלשים לב

שם משותף הוא שם האבר אשר בו התהלת החי · כל בעל לב · ויתקעם בלב אבשלום · וכאשר היה זה האבר באמצע הגוף הושאל לאמצע כל דבר ער לב השמים · לבת אש · והוא שם המחשבה גם כן · לא לבי הלך · רוצה לומר הייתי נמצא במחשבתי כשאירע כך וכך · ומזה הענין ולא תתורו אחרי לבבכם · רוצה לומר רדיפת מחשבותיכם · אשר לבבו פונה היום · מחשבתו סרה · והוא שם העצה · כל שאירית ישראל לב אחד להמליך את דוד · כלומר על עצה אחת · וכן אמרו ואוילים בחסר לב ימותו · כלומר בחסרון עצה · וכן אמרו לא יחרף לבבי מימי · עניינו לא תשה עצתי מזה הענין כי ראש הדברים בצדקתי החזקתי ולא ארפה לא יחרף לבבי מימי · ומעניין יחרף אצלי אמרו שבחה נחרפת לאיש · דומה לערבי כלומר מנחרפה רוצים בה נוטת מקנין העבדות לקניין האישות · והוא שם הרצון · ונתתי לכם רועים כלבי · היש את לבבך ישר כאשר עם לבבי · כלומר רצונך ביושר כרצוני · וכבר הושאל לבורא לפי זה העניין · כאשר בלבבי ובנפשי יעשה · עניינו יעשה כפי רצוני · והיו עיני ולבי שם כל הימים · השגחתי ורצוני · והוא שם השכל · ואיש נבוב לבב · כלומר ישביל · וכן לב חכם לימיני · שכלו בעניינים השלמים · וזה הרבה · ולפי זה הענין הושאל לשם בבל מקום · רצה לומר שהוא מורה על השכל · אלא הוא מורה על הרצון · כל מקום כפי עניינו · וכן והשבות אל לבבך · ולא ישיב אל לבבו · וכל מה שדומה לו · כולו בחנית שכל · כמו שאמר ולא נתן י' לכם לב לדעת · כמו אתה הראית לדעת · אמנם מאמר ואהבת את י' אלהיך בכל לבבך · פירושו אצלי בכל כחות לבך · כלומר כחות הגוף כלם כי התהלת הכל מן הלב · והענין שתשים תכלית פעולותיך כלם השגתו כמו שבארנו בפירוש המשנה ובמשנה תורה :

פרק מ

פרק לח

מפתח הדיבור בזה בדרכי שלקו הנביאים על תכונתו וכו' : קשיא מה מתחיל לחברו ומסתלק לו מכאן וכו' · סרטון הוא שאני אומר כאשר אומר מתחיל בהתלהבות כדברנו מזה הענין · ומסתלק לו בהשגה השלמי' לדעת האלקות ומהו הכרלה במלת ודחית את לחברי · ואומר כרב כי הלו הענייני' בהשגה שם למען מהשכלי' הנבדלי' · בהדרגת המציאות · ר"ל בענין האומר והנראה אליו מהשכלים הנבדלים והמורכבים ועליהם אומר הנקלום ותמזה את דבתרתי · כלומר המציאות אחר כולו חני כוסא מסם ומשליכם לחברי והנה תשמע פירושו בחלק שבקש מר"ע כפי דעת הרב : ופנים גם כן כזמר כלי הזמן בענין קודם לפני כ"ש ופנים גם כן שם אחורה והשגחה לא תשא פני דל ולפי זה הענין יפח י' פניו אליך לחבר השגחתו כנו :

פרק לח לחברי שם משותף הוא שם הגב לחברי המשכן והוא כלי הזמן ג"כ ולחברי לא קם כמותו ויחי' בענין הרביע, ולכלכת בדרכי מדות איש לחברי י' אלהיכם תלכו והרצון בזה כי פי שילך אחר מדות הכבוד כאלו ילך אחר השם : ולפי זה הענין כאומר ודחית את לחברי : רוצה לומר תשית מה שבמקך לחברי : והתדמה לו · הרצון כו שיהיו המציאות כלם שהם בבחינת כדורה הראשונה והוא דמות להם ובכן הם ישיג האדם אלו המציאות כאלו הולך אחר השם כי הם דומים לו וזה נמשך אחר פירוש הרב לא תחר פי' אנקלוס : וכתייב מרצוני · הרצון כו מעצמו ומרצתו כי רצונו ובמשותו הוא דבר אחד וכמו שהולך אחר רצון חיש כאומר עליו שהוא הולך אחריו כן פי שיהיו אלו הבמציאות אחר בתכונו מרצונו כאומר שהוא מעיד רצון השם וזה לומרו ודחית את לחברי ובכן זה :

פרק לט לב שם משותף ויקשהו כלב השם לאחר כמו שאמר אחר כי התחלת חייתים כמו שאמר ויתקעם כלב אבשלום · ולמה שהלב הוא בתחלת הפועל לכל דבר שהוא בתחלת עד לב השמים : ואמר שליטית על התחלת לפי כלך · רוצה לומר הייתי כאלו בתחלת בתחלתי ובתחלת הייתי בתחלת בתחלתי בתחלת לא הייתי בתחלת בתחלתי ומזה לחוץ לכל בתחלת הייתי בתחלתי ומזה לחוץ : ואומר רכושיות על התחלת לפי כלך · רוצה לומר שליטית בתחלת בתחלתי ורצוני · ואומר תמשים על כל הפועל ותים בכוח ולבב · ומזה הענין הרכש בדברי הנביאים ומזה הענין הושאל למ"ש בכל תקי' רוצה לומר שהוא מורה על הכל : חלק הזר שהוא מורה על הרצון רוצה לומר שים בפועל' מושגים שהם מורים על הרצון : ואמרו ותחכמת חת י' חלהיך בכל לבבך · הרצון בהשגה בו השגה שכלית כי הרצון חלקים על שיאמר לו בכל לבן פירו' ברב בכל לבבך הוא בכל כחות הגוף כלם ותמזה ויחוק ללב למה שהוא בתחלה הפועל בהו ותמזו יפלו כל פעולות הגוף וגם כן הרצון שיהבבו כל כחות הגוף השם יתברך כי מי שאין לו השגה שכלי' לא יתפיר שיהבב את השם לכן יהיה פירו' ותחכמת חת י' שתשים תכלית פעולתך כלם השגתו כמו שביאר הרב כפי' תכונת כחותיו וכל מעשיך יהיו לשם שמים :

פרק מ

פרק לט

מחותי כמשכן והוא כלי הזמן ג"כ ולחברי לא קם כמותו ויחי' בענין הרביע, ולכלכת בדרכי מדות איש לחברי י' אלהיכם תלכו והרצון בזה כי פי שילך אחר מדות הכבוד כאלו ילך אחר השם : ולפי זה הענין כאומר ודחית את לחברי : רוצה לומר תשית מה שבמקך לחברי ; והתדמה לו · הרצון כו שיהיו המציאות כלם שהם בבחינת כדורה הראשונה והוא דמות להם ובכן הם ישיג האדם אלו המציאות כאלו הולך אחר השם כי הם דומים לו וזה נמשך אחר פירוש הרב לא תחר פי' אנקלוס : וכתייב מרצוני · הרצון כו מעצמו ומרצתו כי רצונו ובמשותו הוא דבר אחד וכמו שהולך אחר רצון חיש כאומר עליו שהוא הולך אחריו כן פי שיהיו אלו הבמציאות אחר בתכונו מרצונו כאומר שהוא מעיד רצון השם וזה לומרו ודחית את לחברי ובכן זה :

פרק לט לב שם משותף ויקשהו כלב השם לאחר כמו שאמר אחר כי התחלת חייתים כמו שאמר ויתקעם כלב אבשלום · ולמה שהלב הוא בתחלת הפועל לכל דבר שהוא בתחלת עד לב השמים : ואמר שליטית על התחלת לפי כלך · רוצה לומר הייתי כאלו בתחלת בתחלתי ורצוני · ואומר תמשים על כל הפועל ותים בכוח ולבב · ומזה הענין הרכש בדברי הנביאים ומזה הענין הושאל למ"ש בכל תקי' רוצה לומר שהוא מורה על הכל : חלק הזר שהוא מורה על הרצון רוצה לומר שים בפועל' מושגים שהם מורים על הרצון : ואמרו ותחכמת חת י' חלהיך בכל לבבך · הרצון בהשגה בו השגה שכלית כי הרצון חלקים על שיאמר לו בכל לבן פירו' ברב בכל לבבך הוא בכל כחות הגוף כלם ותמזה ויחוק ללב למה שהוא בתחלה הפועל בהו ותמזו יפלו כל פעולות הגוף וגם כן הרצון שיהבבו כל כחות הגוף השם יתברך כי מי שאין לו השגה שכלי' לא יתפיר שיהבב את השם לכן יהיה פירו' ותחכמת חת י' שתשים תכלית פעולתך כלם השגתו כמו שביאר הרב כפי' תכונת כחותיו וכל מעשיך יהיו לשם שמים :

פרק מ

פרק ארבעים

רוח שם משתתף הוא שם האויר כלומר יסוד אחר מארבעה היסודות · ורוח אלהים מרחפת · והוא ג'כ שם הרוח המנשבת · ורוח הקדים נשא את הארבה · רוחים · וזה הרבה · והוא גם כן שם הרוח החיונית · רוח הולך ולא ישוב · אשר בו רוח חיים · והוא גם כן שם הרבר הנשאר מן האדם אחר המות אשר לא ישיגהו ההפסד · והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה · והוא ג'כ השפע השכלי האלהי אשר ישפיע על הנביאים ויתנבאו בו · כמו שנבאר לך בדברנו בנבואה · במדבר שראוי שיוזכר בזה המאמר · ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם · ויהי כנוח עליה הרוח · רוח יי' דבר בי וזה הרבה · והוא גם כן שם הכונה והרצון · כל רוחו ויציא כסיל · כוונתו ורצונו · וכמוהו ונבקה רוח מצרים בקרבו ועצתו אבלע · יאמר יתפרדו כוונותיו והנהגתו תתעלם · וכמוהו מי תכן את רוח יי' ואיש עצתו יודיענו · יאמר מי הוא אשר ידע סדר רצונו או ישיג הנהגתו למציאה איך היא ויודיענו אותה כמו שנבא' בפרקים (עיין בפרק כ' מהחלק הג') יבאו בהנהגה · הנה כל רוח מיוחס לשם הוא לפי העניין החמשי · וקצתה לפי העניין האחרון אשר הוא הרצון כמו שבארנו · יפורש בכל מקום בפי מה שיורו עליו הדברים ההם :

פרק אחד וארבעים

נפש שם משותף הוא שם הנפש החיה הכוללת לכל מרגיש אשר בו נפש חיה · והוא ג'כ שם הדם לא תאכל הנפש עם הבשר · והוא ג'כ שם הנפש המדברת כלומר צורת האדם · חי יי' אשר עשה לנו את הנפש הזאת · והוא שם הדבר הנשאר מן האדם אחר המות · והיתה נפש ארוני צרורה בצרור החיים · והוא שם הרצון · לאסור שריו בנפשו · כלומר ברצונו · וכמוהו אל תתנני בנפש צרי · כלומר אל תסגירני ברצונם · וכמוהו אצלי אם יש את נפשכם לקבור את מתי · כלומר אם יש בדעתכם וברצונכם · וכמוהו אם יעמד משה ושמואל לפני אין נפשי אל העם הזה · ענייניו אין רצון לי בהם · כלומר לא ארצה להעמידם · וכן כל זכר נפש שבא מיוחס אליו יתעלה הוא בעניין הרצון · כמו שיקדם לנו באמרו בלבבי ובנפשי יעשה · כלומר ברצוני ובדעתי · ולפי זה העניין יהיה פי' ותקצר נפשו בעמל ישראל · פסק רצוני מענות ישראל וזה הפסוק לא תרגמו יונתן ב'ע כלל · שהוא הביאו לפי הענין הראשון ופגשו ממנו הפעלות ונמנע לפרשו : אמנם בשיובן מזה הענין האחרון יהיה הפירוש מבואר מאר · שהמאמר קדם שהשגחתו יתעלה הניחה אותם עד שמתו וציעקו לבקש תשועה ולא הושיעם · ובשהפליגו בתשובה ועצם דלותם וגבר האויב עליהם רחמם · ופסק רצונו מהתמיד עמלם ודלות'דעהו שהוא מופלג · והתהיה הבי'ת באמרו בעמל ישרא' מקום מ'ם וכאלו אמר מעמל ישראל · וכבר מנו מזה בעלי הלשון הרבה והנותר בבשר ובלחם · וכן אם מעט נשאר בשניים וזה הרבה :

פרק שנים וארבעים חי

שם הצומה המרגיש כל רמש אשר הוא חי · והוא שם הרפואה מן החלי החזק מאד · ויהי מחליו · במחנה עד חיותם · וכן בשר חי · וכן המות שם המיתה ושם החלי החזק · וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן · כלומר חזק חליו · ולזה באר בבן הצרפית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה · שאלו אמ' וימת היה סובל שיהיה חולי חזק קרוב למות כנבל בשמעו את הדברים · ואמרו קצת האנדלוסין כי נתבטלה נשימתו עד שלא הושגה לו נשימה כלל · כמו שיקרה לקצת חולי חלי השתוק ובהחנק הרחם עד שלא יודע אם הוא מת או חי ויתמיד זה הספק יום או יומים · וכבר הרבו ג'כ לעשות זה השם בענין קנות החכמה · ויהיו חייהלנפשך כי מוצאי מוצא חיים · חיים הם למוצאיהם · וזה הרבה · ולפי זה נקראו הדעות האמתיות חיים והדעות המופסדות מות · אמר ית' ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות וכו' · כבר באר כי הטוב הוא החיים והרע הוא מות · ופרשם וכן אפרש באמרו יתעלה · למען תחיון · כפי מה שבא הפירוש המקובל באמרו · למען יישב לך וכו' ולהתפשט זאת ההשגה בלשון אמרו רז'ל צדיקים אפי' במיתתן קרואים חיים ורשעים אפילו בחייהם קרואים מתים ודע זה :

פרק מא

חיה חי'י אשר עשה לנו את הנפש החיותי · ר'ל וחיית המדבר המונעת מן הכנסת · וזה שם הדבר הנפעל · אחר המות מן החלש · ר'ל אחר שנעשה חלש ברב המות מן החלש · ר'ל אחר שנעשה הנפש חלושה רבויית מהדבר הנשאר מהחלש אחר המות ולא כללו עם צורת החלש כיולת שדעתו שפע המדברת חיכף עצם שכלי שלא הכנה לקבל המושכלות והכנה תפסד כי היא כח נפעלי והמושכלות הנקנות ישארו אחר המות וזהו שאמרו שם הדבר הנשאר וכו' ; ודעהו שהוא מופלג · ר'ל רמז לזה שהוא הכח הפועל הרע אחר חייב לשם זה הרע עד היום שהוא שפוך עלהרע לשם והו שהקרו שם רעהו וכ' ואחרנו לעשות'שרעון יאחר על האמנציעי' המנשעים :

פרק מב כבר כיאר כי הטוב הוא החיים ר'ל ע'ם שטוב ורע יאמ' על המפורסמות כזה המקום אי אפשר שהוא ית' אחר ליארחל הכה כיתני לפניך את החייסותת שטוב וכו' וזהו הפסוק ואחרת כחיי' וחיים וטוב שם שמות נרדפים ואחר בחרת בחיי'ולחי תפשר לאחד לחיות חייס נוספי' כפי בחירתו ג'כ יתחייב מזה כי תמרו ובחרת בחיים ר'ל בחיים הכללים וזם הדעות האמתיות וזיל הכונה בענינה בחמרו · טוב ורע זה רמז במעשה בריאת' בחמרו ואכל וחי לעולם ור'ל דעות אמתיות וזם החיים הנפחיים נם רמז למה שאמרו רז'ל שאחוך ושיהו שם חיי'בגוף וכנפש וזרע מפרס חיים חיים שכלי' לית אלת זה גם רמז לבן הנרפית שלח מת אכל בתכטלה בשיתעו בדעת התלמוס"יים שהשיך הכיאי רחיים מלחמרו לח מותרה בו בשמה ר'ל שמת לנחמי שהיה כתיב בדבש ובשמה לח מותרה בו וכתיב ולחי לח מת לח מה שחמר סרב הוא להבלים הענינים זה הפרק רמז לכן הסוכנות שלח מת לנחמי חלח שתכטלה בשיתעו גם רמז לנדיקים בשיתעם קרויים חיים · פ'ל שענין תחיית המתים יהיה בזה הענין ר'ל בנדיקים לח ברשעים :

פרק מג רוח הוא שם משותף הוא שם בחויר כיסודי כמו שחמרו ורוח אלהים · והוא גם כן שם רוח המנשבת כמו ורוח הקדים והוא כי רוח המנשבת ליטו יסוד בחויר כי יסוד בחויר עשוי ורוח המנשבת הוא דבר מורכב כמו שיתבחר בטבעיות · ונלחמר שלישית על הרוח החיוני רוח הולך ולח יסוב ונלחמ' הכיעית על דבר הנשחר לחמר המות וחחר לח יחיינו שהשפעל הנקנה ויחמר תמיעית על ההשפעה הפנלית החלושים לחמר יפעיש על הכניחים וייתכבחו בו כמו שחמר וחלנחי מן הרוח לחמר כתבה ולח חמ' הרב שהרוח בחמר על כנס בחדשהיתהווה עמהו למה שחותנו הנפש והרוח הוח נפשך וחמנם הנפש לחמר לחמר המות הוח הפנל הנקנה · ונחמר עפיית על הנפש הנשחרת בו כמו שחמר רוחו יניח כסיל ומזה הענין מי יתן לח רוח יי' ולחים וכו' ; והרמון בו מי הוח חשר ידע סדר רלונו והכונתו למציחה · וידיענו ר'ל יודיע לנו חותה : הנה כל רוח מיוחסת לפי' הוח לפי הענין החמישי הוח בענין החחרון לחשר בו הרמון · וזה הפר'רלונו לנח יהין רוחי בחדם ולחמרו גם כן רוח החיה כחופנים ;

פרק מא נפש שם משותף הוא נחמר על נפש החיה הכוללת לכל מרגיש כמו שחמ' חשר בו נפש חיה · ולחמר שנית על הדם כי'ו שחמר לח תחכל הנפש עם הבשר · וכחמ' שלישית על הנפש המדברת שחיא נזרת חדם כמ"ש חי יי' חשר עשה לנו חת הנפש הזחת וחמר רביעי'על שסהדבר הנשחר חחר המות כמ"ש : והיית' נפש חדוני צרורה בצרור החיים · בכחן נלה הרב דעתו כי הנפש המדברת המתעוה עם בחל' חינה הנשחר'כי היח הוח ובספרת לחכל השכל הנקנה הוח הנשחר ועליו נ'חמ' ויתה נפשו חדונכ וכו' : וכחמ' חמיש' על הרמון ל תתנכי בנפש נרי ומזה הענין לין נפשי חל העם הזה · ר'ל לין רמון לי כלומ' ול ; ר'ל לי להעמיד' ; וחמרו ותקלר נפשו בעמל ישרחל ר'ל פסק רלונו מעמות ישרחל · וכבר ידעת כי רלונו הוח רלונו הקדוש והוח הטבע המעורכיי חשר בגיע העת והזמן שפסק הנגוד עליהם מהרע חותם ולכן הושיעם :

פרק מב מי שם נומח המרגים כמ"ש כל רמש חשר הוח חי ולחמר שנית על הרפוחה מן החולי החזק כמ"ש ויהי מחליו וכן המות שם המיתה ושם החלי החזק כמ"ש ויית לבו בקרבו ולזה כיחר בבן הצרפית ויהי חליו חזק מחד עד חשר לח נותרה בו נשמה : ואחרו קצת החנדלוסים · חמרו כי הקשחמר בו לח מותרה בו נשמ'כי לח מת חכל כתבטלה נשימתו עד שלח נשחרה לו נשימה כלל שהרי כתיב בדניחל ובשמה לח נשחרה בי והוח ולחי לח מת ודעת הרב כדעת החנדלוסים שלח שייחסו לשם לבעלים הענין · ויחמר שנית על קנות החכמה כמ"ש ויהיו חייס לנפשך · ולכן היו הדעות החמתיות חייס והדעות הנפסדות מות וכעזה זה נדיק לפי'כמיתתן קרויי'חי' כי נשחר לשם השכל הנקנה ולקניה חי' לעולמי עולמיסורשעים אפילו בחייהם קרויים מתי' למה שיש לשם דעות נפסדות ובזה זה וכהלרתו הרב לפי דעתו מבו בחחיים ולכן חמ' בפרק זה ודע זה :

קרקאש

פרק מג

רוח הוח שם משותף והוח שם חלכי מרחפת ורוח חלהים על פני המים · לח ירדנו בפוף דעת פר"ם בשלם בזה כי שיש בלשה כי חחרו מרחפת על פני המים הוח שם ובקצתם כתבו בחדש המנשבת כמנוי לחמרו בחשר רחפו חבותיהם וכמ' חחרו על גוליו ירחף ושמחכ לשם לפרוש' מרחפת כמנוי שיש חלהי חסך הוח שהוח חסך כל עלמותי וכמ' חחרו על גוליו ירחף' בפרק ל'חגני'

פרק מב

מי שם נומח המרגים כמ"ש כל רמש חשר הוח חי ולחמר שנית על הרפוחה מן החולי החזק כמ"ש ויהי מחליו וכן המות שם המיתה ושם החלי החזק כמ"ש ויית לבו בקרבו ולזה כיחר בבן הצרפית ויהי חליו חזק מחד עד חשר לח נותרה בו נשמה · לח ירדנו בפוף דעת פר"ם בשלם בזה כי שיש בלשה כי חחרו מרחפת על פני המים הוח שם ובקצתם כתבו בחדש המנשבת כמנוי לחמרו בחשר רחפו חבותיהם וכמ' חחרו על גוליו ירחף' בפרק ל'חגני' ומחכ לשם לפרוש' מרחפת כמנוי שיש חלהי חסך הוח שהוח חסך כל עלמותי וכמ' חחרו על גוליו ירחף' בפרק ל'חגני'

שם טוב מורה ובוכים חלק ראשון אפודי

פרק שלשה וארבעים

כנף שם משותף ורב שתופי מצר ההשאלה. הנח לו הראשונה לכנפי בעלי חיים הפורחים. כל צפור כל כנף. כל צפור כנף אשר תעוף בשמי. ואחרי כן הושאל לכנפי הבגדים וזויותיהם על ארבע כנפות כסותך. ואח"כ הושאל לקצוות המושכ מן הארץ ופאותיה הרחוקות ממקומותינו. לאחוז בכנפות הארץ. מכנף הארץ זמירות. ואמר אבן גנא"ח שהוא יבא גם כן בעניין ד"הסתר דומה לערבי אשר יאמרו כנפת אלשי בעניין הסתרתו ואמר בפירוש ולא יכנף עוד מוריך. ולא יסתר ממך מוריך ולא יתעלם. וזה פירוש נאה. וממני אצלי ולא ינלה כנף אביו. לא ינלה סתר אביו. וכן ופרשת כנפיך ע"י אמתך. פירושו אצלי פירוש סתרך על אמתך. ולפי זה הענין אצלי הושאל כנף לבויא ית. וכן למלאכי. כי המלאכים אינם בעלי גופות לפי דעתינו כמו שאבאר. ואמרו אשר באת לחסות תחת כנפיו. פירושו אשר באת לחסות תחת סתרו. וכן כל כנף שבא במלאכים עניינו הסתר. הלא תתבונן אמרו בשתי יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו. כלומר שסבת מציאותו רוצה לומר המלאך נסתרת נעלמת מאד והיא פניו. וכן הדבריים אשר הוא סבתם רוצה לומר המלאך אשר הם רגליו כמו שביארתי (פרק כ"ח מזה) בשתוף רגל הם גם כן נעלמים. כי פעולות השכלי נעלמים. לא יתבאר עניינם אלא אחר למוד. וזה לשתי סבות מצדם ומצדנו. ר"ל חולשת השגתנו וקשי השגת הנפרד מצד אמתתו. ואמנם אמרו ובשתים יעופף הנני עתיד לביאר בפרק (פרק ל"ט מזה חלקן) בפני עצמו למה יחסו תנועות העופפות למלאכים:

פרק מד עין שם משתתף הוא שם עין המיי על עין במים במדבר. והוא שם העיון והראיה עין תחת עין. והיא שם ההשגחה אשר על ירמיהו קחנו ועיניך שים עליו. עניינו שים השגחתך עליו. ולפי זאת ההשאלה נאמר בחק הבורא בכל מקום והיו עיני ולבי שם כל הימי. השגחתי וכוונתי. כמו שהקדמנו תמיד עיני יי אלהיך בה. השגחתו בה. עיני יי המה משוטטות. השגחתו כוללת בכל מה שבארץ נ"כ: כמו שיוזכר בפרקי יבאו בהשגחה: אמנם בשיהדבר בעינים מי"ו ראיה או חזיה כמו פקח עינידואה. עיניו יהזו. יהיה עניין כלם ההשגה השכלי לא השגה הרגשית. כי כל הרגשה הפעלות כמו שירעת והוא יתעלה פועל לא מתפעל כמו שאבאר:

פ"ק מה שמע מלה משותפת ת"ה בעני ן שמע האזן. ותהיה בעניין הקבול. אמנם בעניין השמע. לא ישמע על פיך. והקול נשמע בית פרעה. וזה הרבה. וכמוהו ברבוי נסכן שמע בעניין הקבול. ולא שמעו אל משה. אם ישמעו ויעבודו ולכם הנשמע. אשר לא ישמע את דבריך. ויהיה בעניין הירי עה. נוי אשר לא תשמע לשוני. פי לא תדע דברו. וכל מלת שמיעה שבאה בחק הש"י אם יראה מפשוטו של כתו שהוא מהעניין הראשון הוא ספור על ההשגה. והוא מהעניין השלישי. וישמע יי. בשמעו את תלונותיכ. כל זה השגת מדע. ואם נראה מפשוטו של כתוב שהוא מן העניין השנ הוא ספור על ענותו יתעלה לצעקת הצועק לפלאות שאלתו. או לא יענה לצעקתו ולא ימלא שאלתו. שמוע אשמע צעקתו. ושמעתי כי חנון אני. השה אזנך ושמע. ולא שמע יי בקולכם ולא האזין אליכם. גם כי תרבו תפלה אינני שומע. כי אינני שומע אותך. וזה הרבה. והנה יבואך באלו ההשאלות והדמיונות מדה שירוה צמאך ויבאר מפקר ויתבאר לך ענייניהם כולם עד שלא תפסק בדבר מהם:

פרק ששה וארבעים כבר

זכרנו בקצת פרקי זה המאמר כי הבדל גדול יש בין ההישרה למציאות הדבר ובין אמתת מהותו ועצמו. כי ההישרה למציאות הדבר תהיה אפי' במקריו ואפי' בפעולותיו ואפי' ביחסי רחוקי' מאד ממנו בינו ובין זולתו. והמשל בזה שאתה אלו תרצה שתודיע כלך איקלי' אחד לאר' מבני ארצו אשר לא ידעתו. יהיה הודיעך אותו והערכך על מציאתו בדרכים רבים מהם. שתאמר לו הוא האיש האורך הלבן במראהו בעל

השיבה

פרק מג

פרק מג כבר כתב שבעלי חיי' הפורחים כמ"ש כל נפר' כנפיו. על כן. שבת השג לבעלות הכנפות. וזויותיהם כמ"ש על ארב' כנפו' כסותך. ע"ז אמרו לקנות המיוסד מן החרוזפותיה הרחוקו' כמ"ש מכנף הארץ זמירות. לפיכך יתכן שיאמר כן בכסותך כמו לית יכסף שול מוריך ולית יסתתר ממך מוריך ולא יתעלם. ומפני זה הענין הוא"ל ככף לבורח פתר ובין. ולפי זה הענין הוא"ל ככף לבורח ובן למלכים. לבורח תפר כתב לחסו' תחת כנפיו תחת סתרו. למלכים לתורו בסתים יכסף פניו. ר"ל שסבת מיותו מהלך בסתר מלך והיה פניו. וכן הדבריים תפר הוא שכתב ר"ל המלך תפר הם רגליו הם סתריים והם נ"כ בעלמים מלך תפר הרגלין כנ"ל כי סבות הפעלים הם בעלמים וגם המחוכבים מהם הם בעלמים וכל תחת מלו בעבור שהיו סבות לם בעבור קוצר המשג ולם בעבור שיתר המושג וגם הם בעלמים ומפני ויתרו ויאמרו ישועה. ככה יכתר הרב זה בעתיד והרגין בו כי יהיה מלכיות הכבלי ועבדותו בעוה"ז ובעוה"ב ולא תפר יחיה בתורות התעשיות:

פרק מד עין הוא שם משותף יתפר על עין הרואה עין המים ויתפר על עין הרואה כמ"ש: עין תחת עין. ויתפ' על ההשגחה: תפר עין ידיעתיו קחתו ועיניך שים עליו. עניינו על ההשגחה. ומזה המקיעיי"ו כמ"ש מטושטו' כל הארץ. השגחתו הכוללת והשגחת עיני'הם שבעה כוכבי לכת הו על השפע תפ הבת מימיו. ג"ל לעיין לא: הקדים תפ עין המים לפני עין הרואה תפר שבעין לתפר רחוק שהוא על עין הרואה תפר הרב בשתוף השמות להקדים השמות החשובים ולתפר כך ביותר דקים ופשוטים לפי' הקדים עין המים כי עין הרואה תפ מפני כי עין המים בתוך עין הרואה ותפ כי עין המים לעין הרואה בתוך עין המים כמ"ש בפרק ל"ה:

פרק מה שמע מלה משותפת יתפר בשמע האזן והקבול כמו ושמע קולי ונשמע בקולך ולפ"ז שמע בעניין הקבול. ויתפר שמע בעניין הידיעה כמו גודי תפר לית אתמע לשומו ית' לית תדע ית' ולא ישמע עוד. ולפי זאת ההשאלה נאמר בחק הבורא בכל מקום והיו עיני ולבי שם כל הימי. השגחתי וכוונתי. כמו שהקדמנו תמיד עיני יי אלהיך בה. השגחתו בה. עיני יי המה משוטטות. השגחתו כוללת בכל מה שבארץ נ"כ: כמו שיוזכר בפרקי יבאו בהשגחה: אמנם בשיהדבר בעינים מי"ו ראיה או חזיה כמו פקח עינידואה. עיניו יהזו. יהיה עניין כלם ההשגה השכלי לא השגה הרגשית. כי כל הרגשה הפעלות כמו שירעת והוא יתעלה פועל לא מתפעל כמו שאבאר:

פ"ק מה שמע מלה משותפת ת"ה בעני ן שמע האזן. ותהיה בעניין הקבול. אמנם בעניין השמע. לא ישמע על פיך. והקול נשמע בית פרעה. וזה הרבה. וכמוהו ברבוי נסכן שמע בעניין הקבול. ולא שמעו אל משה. אם ישמעו ויעבודו ולכם הנשמע. אשר לא ישמע את דבריך. ויהיה בעניין הירי עה. נוי אשר לא תשמע לשוני. פי לא תדע דברו. וכל מלת שמיעה שבאה בחק הש"י אם יראה מפשוטו של כתו שהוא מהעניין הראשון הוא ספור על ההשגה. והוא מהעניין השלישי. וישמע יי. בשמעו את תלונותיכ. כל זה השגת מדע. ואם נראה מפשוטו של כתוב שהוא מן העניין השנ הוא ספור על ענותו יתעלה לצעקת הצועק לפלאות שאלתו. או לא יענה לצעקתו ולא ימלא שאלתו. שמוע אשמע צעקתו. ושמעתי כי חנון אני. השה אזנך ושמע. ולא שמע יי בקולכם ולא האזין אליכם. גם כי תרבו תפלה אינני שומע. כי אינני שומע אותך. וזה הרבה. והנה יבואך באלו ההשאלות והדמיונות מדה שירוה צמאך ויבאר מפקר ויתבאר לך ענייניהם כולם עד שלא תפסק בדבר מהם:

פרק ששה וארבעים כבר

זכרנו בקצת פרקי זה המאמר כי הבדל גדול יש בין ההישרה למציאות הדבר ובין אמתת מהותו ועצמו. כי ההישרה למציאות הדבר תהיה אפי' במקריו ואפי' בפעולותיו ואפי' ביחסי רחוקי' מאד ממנו בינו ובין זולתו. והמשל בזה שאתה אלו תרצה שתודיע כלך איקלי' אחד לאר' מבני ארצו אשר לא ידעתו. יהיה הודיעך אותו והערכך על מציאתו בדרכים רבים מהם. שתאמר לו הוא האיש האורך הלבן במראהו בעל

השיבה

קרקאש

פרק מב

[illegible]

פרק מג

[illegible]

השיבה • כבר הודעתו במקריו או תאמר הוא אשר תראה סביביו המון רבה מבני אדם רוכבים ורגלים והרבות שלופות סביביו ונסים נשואים על ראשו וחצוצרות יתקעו לפניו • או הוא אשר ישכון בהיכל בארץ הפלונית מזה האיקלים • או הוא אשר צוה בבניין זאת החומה • או בעשות זה הגשר • וכיוצא בזה מפעולותיו ויחסיו לזולתו • ואיפשר שתורה על מציאותו בעניינים הם יותר נעלמים מאלו כמו שישאלך שואל היש לארץ ההוא מלך תאמר לו כן יש לה בלא ספק • וכמה חכמות על זה תאמ' לו להיות זה השולחני כאשר תראה איש חלוש צעיר הגוף לפניו זה ההמון הרב מן הזהובים • וזה האיש האחר עצום הגוף החזק העני עומד לפניו • ישאל ממנו שיעשה לו צדקה במשקל שעורה ולא יעשה • אבל יגער בו וידחהו מעליו בדבריו • ולולי פחד המלך היה מתחיל בהריגתו או בדחותו ולקחת מה שבידו מן המטון • וזאת ראיה על היות זאת המדינה בעלת מלך • הנה כבר הורת על מציאתו בסדור ענייני המדינ' אשר סבתו פחד המלך ויראת ייסוריו • ואין בדבר בכל מה שהמשלנו בו מה שיורה על עצם המלך ואמיתת עצמותו מצד היותו מלך • כן קרה בחורעת הבורא יתעלה להמון בכל ספרי הנביאים ובתורה • כי כאשר הביא הצורך להישירם כולם למציאותו ית עלה ושיש לו השליטות כולם רוצה לומר שאינו נמצא לבר כמו שהארץ נמצא' והשמי' נמצאים • אבל נמצא חי חכם יכול פועל ושאר מה שצריך שיאמינו במציאותו כאשר יתבאר אחר זה • הוישרו דעות בני אדם שהוא נמצא בדמיון הנשמע ושהוא חי ברמיון התנוע' כי לא יראו ההמון דבר חזק המציאה אמת אין ספק בו כי הנשם • וכל מה שאינו נשם אבל הוא בנשם הוא נמצא אצלם אבל הוא הס' המציאות מן הנשם להצטרכו במציאותו אל נשם • אמנם מה שאינו נשם ולא כח בנשם אינו דבר נמצ' בשום פני בתחל ציור האד' ובלבד אצל הדמיון • וכן לא יציירו החמין מעניין החיים זולת התנועה • ומה שאינו מתנועע תנועה רצונית מקומית אינו חי • אף על פי שהתנועה אינה מעצם החי אבל מקרה דבק בו • וכן ההשנה הנודעת אצלנו הוא בחושים • ר"ל השמע והרא' וכן לא נדע ולא נצייר העתק העניין מנפש איש ממנו לנפש איש אחר אלא ברבור והוא הקול אשר יחתכוהו השפה והלשון ושאר כלי הדבור • וכאשר היישרו דעותינו ג"כ אל חיותו יתעל' משיג ושיגיעו עניינים ממנו לנביאים להגיעם אלינו תארוהו לנו שהוא ישמע ויראה • עניינו שהוא משיג אלו הדברים הנראים והנשמעים וידעם • ותארוהו לנו שהוא מדבר עניינו שיגיעו עניינים ממנו יתעל' לנביאי' • וזהו ענין הנבוא' • והנה יתבאר זה תכלי' ביאו' • וכאש' לא נשכיל מהמציאנו זולתנו אלא בשנע שהו בנגיעה תארוהו שהוא פועל • וכן כאשר לא ישינו ההמון דבר חי אלא בעל נפש תארוהו לנו גם כן שהוא בעל נפש • ואף על פי ששם נפש משותף כמו שיתבאר (פרק נ"ח מזה המאמר) והענין שהוא חי • וכאשר לא ישנו אלו הפעולות כלם בנו אלא בכלים נשמעי' הושאלו לו אלו הכלים כולם אשר בהם תהי' התנועה המקומית • רוצה לומר הרגלי' וכפות' והכלים אשר יהיה בהם השמע והראות והריח והם האוזן והעין והאף • והכלי' אשר בהם יהיה הדבור והם הפה והלשון והקול • והכלי' אשר בהם יעשה העושה ממנו מה שיעשהו והם הידים והאצבעו' והכף והזרוע • ובאור זה כולו שהוא יתעלה מכל הסרון הושאלו לו הכלי' הנשמיים להורות בהם על פעולותיו והושאלו לו הפעולות ההם להורות בהם על שלמות אחר אינו עצם הפעולה ההיא • והמשל בו שהנה הושאלו לו העין האוזן והיד והפה והלשון להורות בהם על הראו' והשמע והפעולה והדבור • והושאלו לו הראות והשמע לראיה על ההשגה בכלל • ולזה תמצא לשון העברי' תעשה השגה חוש אחד בשקו' השגה חוש אחר • אמר ראו דבר יי' כמו שמעו דבר יי' כי המכוון השיגו עניין דברן כן ראה ריח בני באלו אמר הריח ריח בני כי המכוון השגת ריחו • ולפי זה נאמר וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידי' • עם היות המאמ' ההוא ג"כ מראה נבואה כמו שר"ו ירוע ומפורסם באומות • והושאלו לו יתעלה הפעול והדבור להורות על שפע השופע מאתו כמו שיתבאר (פרק י"ב מ"ב) הנה כל כלי גשמי שתמצאהו בכל ספרי הנבואה הוא אם כלי תנועה מקומית להורות על החיים או כלי הרגשה להורות על החשגה • או כלי משוש להורות על הפעולה • או כלי דבור להורות על השפעת השכלים על הנביאים

כמו שיתבאר · הנה תהיה הישרת ההערות ההם כולם לישב לנו שיש נמצא חי פועל לכל מה שזולתו משיג לפעלו גם כן · והנה נבאר כשנתחיל בהרחקת התארים איך ישוב זה כולו לענין אחד והוא עצמו יתעלה לבד · כי אין כוונת זה הפרק אלא לבאר ענין אלו הכלים הגשמיים המיוחסים לו יתעלה מכל חסרון · ושהם כולם להורות על פעולות הכלים ההם אשר הפעולות ההם שלימות אצלנו בעבור שנורה על היותו שלם בכל מיני השלמות כמו שהעירונו (פרק כ״ו ול״נ מזה) באמרם דברה תורה כלשון בני אדם · אמנם כלי התנועה המקומית המיוחסים לו ית׳ באמרו הדום רגלי · את מקום כפות רגלי · ואמנם כלי המישוש המיוחסים לו ית׳ באמרו יד יי׳ · באצבע אלהים · מעשה אצבעותיך · ותשת עלי כפך · וזרוע יי׳ · ימינך יי׳ ואמנם כלי הדבור המיוחסי׳ לו · פי יי׳ דבר · ויפתח שפתיו עמך · קול יי׳ בכח · ולשונו כאש אוכלת ואמנם כלי ההרגשה המיוחסים לו · עיניו יחזו עפעפיו יבחנו · עיני יי׳ משוטטות · הטה אלי אזנך ושמע · כי אש קדחתם באפי · ולא הושאלו לו מן האברים הפנימיי׳ כי אם הלב · להיותו שם משותף · והוא שם השכל ג״כ (כמו שמבואר בפרק ל״ט מזה) והוא התחלת חיי ב״ח · כי אמרו המו מעי לו · המון מעיך · רוצה בו ג״כ הלב כי מעי שם יאמר בכלל ובפרט הוא שם הדקי׳ בפרט ושם כל אבר פנימי בכלל · ויהיה ג״כ שם הלב והראי׳ עליו אמרו ותורתך בתוך מעי · דומה לאמרו בתוך לבי · ולזה אמ׳ בזה הפסוק המו מעי · המון מעיך ולשון הומה אמנם בא בלב משאר האברים · הומה לי לבי · וכן לא הושאל לו הכתף להיותו כלי ההעתקה במפורסם ושהוא ג״כ יגע בו הדבר הנעתק וכל שכן שלא יושאלו לו כלי המזון (כמו שמבואר בפרק כ״ז מזה) כי אלו גלויי החסרון בתחלת המחשבה ומשפט הכלים כולם באמת אחד הנראה מהם והפנימי כולם כלים לפעולות הנפש המתחלפות · מהם כלים לצורך עמידת האיש זמן כאברים הפנימיים כולם · ומהם כלי לצורך עמידת המין ככלי ההולדה · ומהם כלים לתקן עניין האיש ושלמות פעולותיו כידים והרגלי׳ והעיני׳ · כלם לשלמות התנועה והמעשה וההשגה · אמנם צורך התנועה לבעלי החיים הוא לכוין אל הנאות ולברוח ממה שהוא כנגדו · ואמנם צורך החושים הוא להכיר מה שהוא כנגדו ומה שהוא נאות לו · וצורך האדם לפעולות המלאכותיות להזמנת מזונו ולבושו ודירתו מפני שהוא מחוייב לטבעו · ר״ל שהוא צריך להזמין מה שיאות לו · והנה ימצאו קצת המלאכות ג״כ לקצת ב״ח לצרכן למלאכת ההיא · ואיני רואה שום אדם יסופק לו שהבורא יתברך בלתי צריך לדבר יתמיד מציאותו ולא יתקן עניינו א״כ אין כלי לו : כלומר שהוא אינו גוף · ואמנם פעולותיו בעצמו לא בכלים · והכחות באין ספק מכלל הכלים אם כן אינו בעל כח כלומר שיהיה בו עניין זולת עצמו בו יעשה או ידע או ירצה · כי התארים הם כחות שנו כהם השם לא זולת זה · ואין זה כוונת הפרק וכבר אמרו ז״ל מאמר כולל דוחה לכל מה שמראיכם אותן התארים ההם הגשמיים כולם אשר יזכרום הנביאים · והוא מאמר יורה לך שהחכמים ז״ל לא עלה בדעתם ההגשמה כלל · ולא היה אצלם עניין ישבש או יסופק שום אדם · ולזה תמצאם בכל התלמוד והמדרשות נמשכים כפי פשוטי דברי הנבוא׳ לדעתם · כי דבר זה בטוח הוא בו מן הספק ואין פחד עליו מטעות בו בשום פנים · אבל הכל על צד ההמשל · והורות השכל לנמצא · וכאשר התודע ההמשל שהוא יתעלה המשל במלך יצוה ויזהיר ויענוש ויתן שכר טוב לאנשי ארצו ויש לו עבדים ושמשים יודיעו מצותיו לעשותם ועושים לו מה שירצה לעשותו · הלכו הם ג״כ כלומר יעשו החכמי׳ על זה המשל בכל מקום וידברו לפי מה שיתחייב מזה ההמשל מן הדבור והמענה והחזרה בעניין ומה שינהג זה המנהג מפעולות המלכי׳ · ובזה כולו הם בטוחים שלא יספק זה ולא יבלבל · והמאמר ההוא הכולל אשר רמזנו אליו הוא אמרם בבראשית רבה גדול כחן של נביאי׳ שהם מדמי׳ הצור׳ ליוצרה · שנ׳ ועל דמות הכסא דמו׳ כמראה אדם · כבר בארו כי אלו הצורות כולם אשר ישיגום הנביאים כולם במראה הנבואה הם צורות נבראות הש״י בוראם והוא האמת כי כל צורה מדומה היא ברואה · ומה נפלא מאמרם גדול כחם כאלו הראו על עצמם עליה׳ השלו׳ שהעניין הוא קשה עליה׳ · כי כן יאמרו לעולם כשיקשה עליה׳ מאמר שנאמ׳ או פעל שנפעל ויש בנראהו גנות כמו שאמרו ר׳ פלוני עבד עובדה במקו׳ ביהודי בלילה · אמ׳ רב פלוני כמה רב גובריה דעביד

ידמים את המורה ליוצרה ירצה שהסמדמי' לת הבורא בכפם הנביאי תאר הוא תקוי
נשמי למלאך ליוצרם ית' ובתאר על דמות הכפת דמות כמראה הדם שהיה המורה
מיוחדת לו ית' ובירושה למלאך ועל כן תמרו גדול כחן של נביאים וכו' : ולתאר
מי שבח ברואה · ר"ל כשיתן' לו זה מעל ומכנו ית' לו זה תבח מן תמורת ושים
המיעין בתאר התכת הבוח תאר כמו שבתוב בכלי
יוחד בעד תאר לתר כמו שו המעלים וקוח לח
היה יודע עניכם מן התבחים והתאורים מין
כיוצ בתבחים ותמורתים כי כבר התבגלו בזה
התבגלות טוב :

פרק מז לו לתפאר לדמותם · ר"ל שקלת
תתרים יש שתפאר לדמותם לו
ית' : לת ידמוהו · ר"ל שפתי זה לת התיסב
בלב הכמון שבשם ית' יפגש הגשמי' פגישת
גשם לגשם לפי שלת ידמוהו לו ית' ולזה לת
יתתרוהו כשגישה וכשגישה וכשתוש : והשמע
והרחות מפקיע · ר"ל ממנו וירח יי' מוכל
לוח כי נכתב להעידנו על עניכי הקרבנו' :
ולת יוסחל לו רעיון תאר וכו' · ושם כתר
נאמרו שבוקים שתאמרו לו ית' הדמיון כתאמרו
שם לת כתאר דמיתי והיה כתם דמיתי כותבתם
כתאר תשבתי ויש לומ' עוד כתאר שמתי
בדמיון הבבניתי' ושת פעל יוצא כמו ויבד
הבבניתים תדמיה :

פרק מח כלומ' שהוח השיגנו ר"ל שהוח
ית' מעיב הענין שה ה : שמיע
קדם יי' · רומב לומר שלת שמיעת ה
בלשון תרמי על שמיעת תוזן לבבד לת לענין
תתר ות"ב הולרך תבץ לומר שמיע קדם יי'
שר"ל שמה לפני יי' לו ית' ולזה לת
יתתרוהו כשגישה וכשגישה וכשתוש : והשמע
והרחות מפקיע · ר"ל ממנו וירח יי' מוכל
לוח כי נכתב להעידנו על עניכי הקרבנו' :
ולת יוסחל לו רעיון תאר וכו' · ושם כתר
נאמרו שבוקים שתאמרו לו ית' הדמיון כתאמרו
שם לת כתאר דמיתי והיה כתם דמיתי כותבתם
כתאר תשבתי ויש לומ' עוד כתאר שמתי
בדמיון הבבניתי' ושת פעל יוצא כמו ויבד
הבבניתים תדמיה :

פרק מח כלומ' שהוח השיגנו ר"ל שהוח
ית' מעיב הענין שה ה : שמיע
קדם יי' · רומב לומר שלת שמיעת תוזן לבבד לת לענין
תתר ות"ב הולרך תבץ לומר שמיע קדם יי'
שר"ל שמה לפני יי' לו ית' זה עניכי שמיע הבבה
מוסיית הענין הזה כי תבלום כל השתלוחו
היה הרחקת הבשמה לת לבתר כוונת שבענין
לפי שתמעות לבן הולרך לומר שמיע קדם יי'
שענין שם היה לפני יי' שמיע הענין הזה
וכתאר שמיע הדבר הזה שהיה לפני הוא ית'
יגיע לו השבח בתמעות הענין הזה וזהו
שתאר בלומר שהוח יגיעבו : בקלה תקבל
וענין הקבלה תינו תורה נשמיות כלל :
כשמלת ברחיה בתלית כשול · ר"ל בשתיים
ברחיה בעבניהשל וחמש וזהו יתמ' קדם יי' כי אין
יתמר וזהו יי' היה תורה שבשם ית' פועל
בעבם ברעות כי מבד ההשבה הזה השיגנו
הרעות ומכותר הוח כי תין בבר רע יורד מן
השמי' בעבם רק במקרה לבן יתמר וגלי קדם
יי'

השנת אחר מהם ר"ל השנת מה שישיגנו חוש מהחוש יתהייב שישיג כל מושגיהם
החמשה ומציאנו ספרינו אמרו וירא יי' וישמע יי' · וידה יי' · ולא אכירו ויטעם יי' · ויבש שי' ·
ונאמר שיעלת כל מה שהתיישב בדמיון כל אדם שהשם לא יפגש הגשמים פגישת גשם
לגשם · שזרי אף בעיניהם לא יראוהו · ושני החושים האלה ר"ל הטעם והמשוש · לא
ישיגו מורגשיהם עד שימששום · אמנם חוש הראות והשמע והריח ישיגו מורגשיהם
ואע"פ שהעצמים ההם הנושאים לאיכיות ההם רחוקים מהם · על כן היה נאות ליחסם לשם
בדמיון ההמון · ועוד כי הענין והכוונה בהשאלת אלה החושים לו ית' להורות על השיגו
פעולותינו והשמע והראות מספיק בזה ר"ל שישיג בי כל מה שיעשה זולתו · או יאמר
אותו כמו שאמרו על צד ההזהרה והמניעה בכלל ההוכחה דע מה למעלה ממך עין רואה
ואין שומעת · ויאתה יודע על דרך האמת כי משפט הכל משפט אחד · ובי בצד שירוחק
ממנו השגת המשוש והטעם · בצד ההוא בעצמו יזהקו הראות והשמע והריח · כי הכל
השגות נפשיות והפעליות וענייניים משתנים · אלא שקצתם יראה חסרונו מיד · וקצתם
יחשב בהם שלמות : כמו שיראה חסרון הרעיון והדמיון : ולא נראה חסרון ההשתבלות
וההתבוננות : ולא הושאל לו מעיין אשר הוא הרמיון : והושאלו לו מחשבה ותבונה :
אשר הם ההשתבלות וההתבוננות : ונאמר אשר חשב יי' : ובתבונתו נטה שמים : והנה
אירע בה שגות הפנימיות גם כן כמו שאירע בהשגות החושיו הנראות : מהיותם קצתם
מושאלים וקצתם לא הושאלו : וכל זה כלשון בני אדם : מה שהשבו שיושג בו שלימות
יתארוהו בו : ומה שהוא נראה החסרון לא תארוהו בו : ועל דרך האמת אין תואר עצמי
אמתי ראוי לו מוסף על עצמו כמו שיבא עליו המופת :

פרק שמונה וארבעים כל מה שבא מעניין השמע מיוחס לאל יתעלה תמיצא אנקלוס הגר

נשמר ממנו ופירש עניינו בהגיע המאמר ההוא אליו יתעלה : בלומר שהוא השיגהו :
ואם היה בכלל הציעקה והתפלה יפרש עניינו שהוא קבל : אולא קבל : וייאמר
לעולם

פרק מח כל מה שבח בעניין השמע וכו' תמלת לנקלוס הגר נשמר ממנו כו' תחר שהרב פלם בפרק מה שקדם למה יי'מבו לשם כעין והחזן והריח כי יתמר וירח יי'
ויעבע יי' וירח יי' ולת כתאר ויטעם יי' ויעבע יי' כי שם היתה הכוונה בו שהוח יגיע הגרתים והשמעים והמורגים גם בן היה לו לתתרו בטעם והמשוש

וכיתן' ועל דמות הכפת דמו' לורה כמראה תדם על"ל והנה זה התכם הבין כווכת
הרב ולת יסבול שיתתר זולת זה תאר העיון המעיק והבה הורו לנו בזה המיתאר
שהשם יתבר' תינו נשמוהות מכוחר שתינו נשם כתבלית הביחור תחר שתומרים בשיק
כוח קשה זה שעשו הנביחים שמדמים הלורה שיתלת בשפת הנביחי שהות דבר נשמי ל

יוצר תותה הלורה שהוח הש"ש כי הש"ש תינו
נשם ולת כח בו וכחלו הם תומרים מה גדול
מה שהלרכו הנביחים לעשות בהיותם מורי'
על עלמן בעבייני' הנברחים תשר ברחם וביתן
הלגול' הברווחה תשר יתמלת בשפת הנביחי כי
השיתברך הוח בורח הלורות כלם בין הברחות
בתשרה הנבוחה בין הלורות הבמלחות
בתמרים והבבדלות תלך כי הוח ית' שכה רחוק
להם : ומי שירלה לתשב רע עליהם וכו' · ירלון
בו כשיתתר תלי זה תבת לו המורח שיתתר
שירלה שהשם יתברך נשם וזהו שתתר שלך לד
המשל ויש מ המעיין בתמורת שהות לו בתבת
הזה תשר תשר לו בבתי יודע בעד תשר תמר כמו
להם בחשבים וזהו לת היה יודע עניכים מן
התבחים והתמורתים שזה קיוק בשבשי החברון
הוח בעיון כי השבשר התבגלות בשם בתבגלות
טוב :

אמר שם טוב הבלת תברב לך לת הביח
שתתר בכבד במבת למלאך ליוצרם בלא
להורת על שהשם יתברך תינו נשם לתרגם כזה
הבמון כל התרגם וירחו בת ישראל
כשמושו כרי הוח מתרף ומנדף לת השבתברך
ומירצו בו כל המתרגים כל התרגם וירחו
לת תלהי ישראל וחנו ית תלהי דישראל ולת
וחנו ית יקרת דשלח דישראל כי הרחטון מנש ס
ומתרף ומנדף והשני מלמלך הנשמות :

פרק מז כבר זכרנו פעמים כוותם ברב
כזה הפר לשלך שפך לחד והוח
כמו שהושלנו לו השמע והרחות והריח למה
לת הושלנו לו הטעם והמשוש : שהוח יפגש
המוטעמים והממושמי' כי מפסק הבשתם
לחד ולת תשלל ממנו הבנה לחת מהם
תחוייב שלילת השגת כלם ר"ל המפסק חושים
ולת תתייב לו השגת ת"מכם · ר"ל השגת מה
שיגיעבו חוש מהמיתייב שיגיע כל מוסגי הה
ומנלנו וירח יי' וירח יי' ולת מנלנו ויטעם
הפם ויפגש הפם : ותמר הרב כתשובת זה
הספק שעלת כל מה שהתיישב בדמיון כל לחד
מהפם לת יפגש לנפשים פגישת גשם לגשם
שהרי בעיניהם לת יראוהו הב' בחושים הללו
ר"ל הטעם והמשוש לת יפגשו מורגשיהם על
שיעמדו תמנם חוש הרחות והשמע והריח
שיגיעו מורגשיהם מרחוק ולפ"ז פמוגשיהם
רחוקים מלד מכם · ע"כ היה נלות בדמיון
הממון ליחסם לש"ת · ועוד כתן מבה מניע
כי השמע והרחו' מספיק לזהרי' על הגיעו
פעולותינו כמו שתתר בד מה למעלה ממך
עין רואה ואין שומעת · ותמנם יוחס תלין
הריח ג"כ לזה שהשפיקכל הדבכותינו ולתמנם
שתר החושים יהיה כריכים :

אמר שם טוב הבה לת יוחסנו הלו החושים
לשם יתברך בעבור שבה בכבדת
יותר מזה שתתר הרב כי יתבתר בספר הנפש
כי הלו החושים הם הברח לקיום מניעות תתי
ולולם שתר החושים יהיבלו לו על בד היותר
טוב כי תפש לתחיית בלתם וגם כי שו החושים
הם חברפה לבן ר"ל חוש המשוש והטעם הם
חברפה לבן לכן לת יוחסנו להם ע"ה להיותם גלוי
החברון ותתר הרב כי לת הושלל לו רעיונותם
כבר כמלנו פסוקים תשר יתברך לשם יתברך
הדמיון כמ"ש הם לת כתשר דמיתי כוותם
כתשר תשבתי וי' כתשר שמתי בדמיון הבבניתי'
והוח פעל יוצא כמ"ש וביד הבבניתים תדמיה ·
והבלל הוח כי כל כת ביוחסיהם נשמרי לו תמרי
תשר הם בתלת המיתבה ירחה להמון שהם
שלמיו ייוחסו לו ומה שירחה להם שהחברון
לת ייחסוהו הבבניתים לע"ה בחתת בלם חברון
לש"ת כי תין לו תתר ומי יתן לו נוסף על
עלמו כמו שיהה עליו מופת · והרלון בו שם
יסולק הגשמות בעבור שבח עליו המופת עם
שבח הרבה בספרי הבבניתים ולולי שיסולקו
הבחות והתתרים בעבור שבח המופת עליה ע"ז

פרק שבעה וארבעים

כבר זכרנו (בפרק כ"ו ומ"ו מזה) פעמים כי כל
מה שידמהו ההמון הכרון · ואי
אפשר לצייר בהק השם יתעלה לא השאילוהו ספרי
הנבוא לו יתעלה · ואף על פי שמשפטו משפט
הדבריכ[ו]שר הושאלו לו : מפני שאותם
שיתואר בהם ידמו קצת שלמיות · או אפשר
לדמותם · וצריך לפי ההנחה הזאת שנבאר למד
הושאלו לו יתעלה השמע והראות והריח · ולא הושאל
לו הטעם והמשוש · ומשפט רומבותו יתעלה מן
החושים החמשה אחד · והחושים כולם הפרון בבחינת
ההשנה · ואפילו למי שלא ישיג אלא בהם להיותם
מתפעלי' מה שפקים בואבים בשאר הבלים · ועניין
אמרנו שהוא ית' רואה כלומ' ישיג הנראים · ושומע
כלומ' ישיג הנשמעים · וכן היה יכול להארז בטעם
ובמשוש ויפורש בו שהוא ישיג הנטעמים
והממוששים · כי משפט השגתם כולם אחד · ואם
תשולל ממנו השגת אחר מהם תתהייב שלילת
השגתם כולם · ר"ל החמשה החושים · ואם תחוייב לו

פרק שמונה וארבעים כל מה שבא מעניין השמע מיוחס לאל יתעלה תמיצא אנקלוס הגר

נשמר ממנו ופירש עניינו בהגיע המאמר ההוא אליו יתעלה : בלומר שהוא השיגהו :
ואם היה בכלל הציעקה והתפלה יפרש עניינו שהוא קבל : אולא קבל : וייאמר
לעולם

פרק מח כל מה שבח בעניין השמע וכו' תמלת לנקלוס הגר נשמר ממנו כו' תחר שהרב פלם בפרק מה שקדם למה יי'מבו לשם כעין והחזן והריח כי יתמר וירח יי'
ויעבע יי' וירח יי' ולת כתאר ויטעם יי' ויעבע יי' כי שם היתה הכוונה בו שהוח יגיע הגרתים והשמעים והמורגים גם בן היה לו לתתרו בטעם והמשוש

פרק מ"ו

לו לת תתפם לנשמר
ירלה בו לש"ת שלת
עלם בלב בחמון
לתחזקו בחמרו
פיהרי הבבניתים
מחבו · בבחיוב
בשבח רולם בו תפש
שירלם בזה בשבח
תת שים מיעתם
שלחות תלך בלתם
או הרלונו בשיתיב
שפשל ובלתת יהודם
הרי"ו ולת בדשם
תסרון שהשקלקול
והשקבוכות ·
רולם בו ובתתר יש
בו תסרון בחוש
פשם כי השפקלקול
בדבר והשתיר
מהשבח בו על
מיהיבתו ותין זה
רלוי לומר בחוש
השפתיל תלך שהוח
שלמות לבו ופשלם
לו :

פרק מ"ח

חש כולו תתך
ובדתם בו והשבע תל
עתל לת יוכל פירנו'
זה הבללי תתר הזהי'
תין הפסוקים
שתרגתם בגלת תו
בני בתתך ובדתם
תתר בבוחב והשבע
תל עתל לת יוכל
השפתיל בדב'
השבע בפי תם
שהוטב בתן כפי
תם שתתר בתן ש
עתל לת יוכל ·
והבדתם

[illegible]

לעול' בתרגום שמע יי' · שמיע קדם יי' · ובעניין הצעק' תרג' שמע אשמע צעקתו קבלא אקבל · וזה נמשך בפירושו לא נטה מזה במקום מן המקומות · אמנם מה שבא מן הראיה מיוחס אליו יתעלה פירש אנקלוס בו פירושי' מופלאי' לא התבאר לי כוונתו ודעתו · והוא כי במקומות יפרש וירא יי' וחזא יי' · ובמקומו' יפרשהו וגלי קדם יי' · אמנ' פירושו וחזא יי' היא ראיה מבואר' על היות חזא נ"כ בלשון הארמי משותף · ושהוא מור' על עניין השגת השכל · כאשר יורה על השגת החוש · ואני תמה אחר שהעניין כן אצלו על מה ברח מן הקצת ופירשו וגלי קדם יי' · וכאשר השתכלתי במה שמצאתיו מנוסחאות התרגום עם מה ששמעתיו בעת הלמוד ראיתיו כשימצ' הראיה מחוברת בעול והזק וחמס יפרשהו וגלי קדם יי' : ואין ספק שמלת חזא בלשון ההוא גוזרת ההשג' וידיעת הדב' המושג כפי מה שהושג · ולזה כשמצא הראיה נתלת בעול לא יאמ' וחזא · אבל וגלי קדם יי' · והנה מצאתי כל ראיה מיוחסת לאל בכל התור' פירשה וחזא זולת אלו אשר אספר לך כי ראה השם את עניי ארי גלי קדם יי' עולבני כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך : ארי גלי קדמי · עם היות המדבר מלאך לא יחס לו ההשגה המורה על ישוב העניין : להיותו עול · וירא אלהים את בני ישראל וגלי קדם יי' שיעבוד' דבני ישראל : ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים מגלא גלי קדמי ית שעבורא דעמי · וגם ראיתי את הלחץ גלי קדמי ית דחק' · וכי ראה את עניי' ארי גלי קדמוהי שעבודהון · ראיתי את העם הזה גלי קדמי עמא הדין · שעניינו ראיתי מריים כמו וירא אלהים את בני ישראל · אשר עניינו ראה את עניים ועמלם · וירא יי' וינאץ : וגלי קדם יי' כי יראה כי אזלת יד · ארי גלי קדמוהי : וזה ג"כ בעניין עול להם והתגברות שונא : וזה כולו היה נמשך ונראה בו : והבט אל עמל לא תוכל : ולזה כל שעבוד וכל מרי יתרגמהו גלי קדמוהי או גלי קדמי · אבל נפסד עלי זה ופירוש וטוב הנאה אשר אין ספק בו בב' מקומות היה מתקם לפי זאת הסברא שיפרש וגלי קדם יי' · ואני מוצא אותם בנוסחאות וחזא יי' : והם צ"ו וירא יי' כי רבה רעת האדם · וירא אלהי' את הארץ והנה נשחתה : וירא יי' כי שנואה לאה · והקרוב אצלי שיהיה זה טעות שנפל בנוסחאות שאין אצלינו כתיבת אנקלוס בזה : עד שנאמ' שמא יש לו בזה פירוש האמנם פרשו אלהים יראה לו השה קדם יי' גלי אימרא · שלא יביא זה לחשוב שהשם עתיד לבקשו ולהמציאו : או הוא גם כן מגונה בלשון ההוא התלות השגתו באחר מבעלי חיים בלתי מדברים : וצריך שיבוקש הרבה בדקדוק הנסחאות בזה : ואם תמצא אלו המקומות כמו שזכרנו לא ארע להם כוונה בזה :

פרק תשעה וארבעים

המלאכים נ"כ אינם בעלי נשמי' אבל הם שכלי' נבדלי' מחומר · אמנם הם עשויי' והשם בראם · כמו שיתבאר · ובבראשית רבה אמרו להט החרב המתהפכת על שם משרתיו אש לוהט · המתהפכת שהם מתהפכי': פעמים אנשים · פעמים נשים : פעמים רוחות · פעמים מלאכים · הנה כבר בארו בזה המאמר שהם אינם בעלי חומר ואין להם תכונה קיימת גשמית חוץ לשכל · אבל הכל במראה הנבואה · ולפי פעל הכח המדמה כמו שיזכר בעניין אמתת הנבואה · ואמנם אמרם פעמים נשים : כי הנביא' גם כן כבר ראו המלאכים במראה הנבואה צורת נשים · רומז על מאמ' זכריה והנה שתי' נשים יוצאות ורוח בכנפיהם וכו' : וכבר ידעת כי השגת הנקי מן החומר · הערום מן הגשמו' לגמרי · כבדה מאד על האדם · אלא אחר למוד רב : ובלבד למי שלא יבדיל בין המושכל והמדומה · ורב השענו על השגת הדמיון לבד ויהיה

[illegible]

פרק מט [illegible]

פרק מט המלאכים נ"כ אינם בעלי נשמים אבל הם שכלים נפרדים [illegible]

[illegible]

ויהיה כל מרומה אצלו נמצא או אפשר המציאה • ומה שלא יפול ברשת הדמיון אצלו נעדר ונמנע המציאה • כי אלו האנשים והם רוב המעייני' • לא יתאמת להם ענין לעולם • ולא יתבאר להם ספק • ולכובד זה גם כן הביאו ספרי הנבואה דברי' שיראה מפשוטיהם גשמות המלאכים ותנועותיהם והיותם צורת האד' והיותם מצווים מהשם • והם עושי דברו • ועושי' מה שירצ' במצוותו • כל זה להיישיר השכל אל מציאותם • ושהם חיים שלמים כמו שבארנו (בפרק מ"ו) בחק הש' אלא שאם יעמוד אדם בהם על זה הדמיון • היתה דומה אמתתם ועצמם עצם השם ברמיון ההמון • שגם כן נאמר בבורא דברים יראה פשוטם שהוא גוף חי מתנועע על צורת אד' • והישי' השכל אל היות מעלת מציאותם למטה ממעלת הלוה בערכו בצורותיהם דבר מצורת בעלי חיים אשר אינם מדברי' • עד שיהיה המובן ממציאות הבורא יותר שלם ממציאותם • כמו שהאדם יותר שלם מבעלי חיים שאינם מדברים • ולא תחובר להם צורת בעלי חיי' שאינם מדברים בשום פנים • אלא הכנפים • כי לא יצוייר עופפות מבלתי כנפים • כמו שלא תצוייר הליכה מבלתי רגלים • כי אלו הכחות לא תצוייר מציאותם אלא באלו הנושאים בהכרח • ונבחרה תנועת העופפות • להורות על היותם חיים • מפני שהיא השלמה שבתנועות בעלי חיים שאינם מדברים המקומיות והנכברת שבהן • והאדם יחשבה שלמות גמורה • עד שהאדם יתאוה שיעוף כדי שיקל עליו לברוח מכל מה שיזיקהו • ויכוון אל מה שיאות לו במהירות ואם רחק • ועל כן יחסו להם זאת התנועה • ועוד כי העוף יראה ויסתר כן יעלם • ויקרב ואחר כן ירחק בזמן מועט • ואלו כולם עניינים צריך שתאמינם במלאכים כמו שיתבאר אחר זה • ולא יחסו זה השלמות המדומה ר"ל תנועת העופפות לשם בשום פנים • לחיותה תנועת בעל חיים בלתי מדבר • ולא הטעה באמרו וירכב על כרוב ויעף • כי הכרוב הוא אשר עף • והכוונה במשל ההוא מהירות בא העניין ההוא • כמו שנא' הנה יי' רוכב על עב קל ובא מצרים • ר"ל מהירות רדת זאת המכה בהם • ולא ישעך גם כן מה שתמצא ביחזקאל לבד • בפני שור • ופני אריה • ופני נשר • וכף רגל עגל • כי יש לזה כולו פי' אחר תשמעהו (פרק א' חלק ג') ועוד שהוא אמנם לא תאר אלא החיות • והנה יתבארו אלה העניינים ברמיזות מספיקות בהערה • אמנם תנועת העופפות נמצאת בכתוב בכל מקום • ולא יצוייר כי אם בכנפים • ויוחסו להם הכנפים להיישיר לענין מציאותם • לא לאמתת מהותם • ודע כי כל מתנועע תנועה ממהרת מאד יתואר בעופפות • להורות על מהירות התנועה • אמ' כאשר ידאה הנשר כי הנשר יותר ממהר העופפות והמרוצה מכל העוף • ולזה ימשיל בו • ודע עוד כי הכנפים הם סבות העופפות • ולזה יהיו הכנפים אשר יראו על מספר סבות תנועת המתנועע ואין זה כוונת זה הפרק :

פרק חמישים דע

אתה המעיין במאמרי זה כי ההאמנה אינה העניין הנאמר בפה • אבל העניין המצוייר בנפש כשיאמינו בו שהוא כן כמו שיצוייר • ואם יספיק לך מן הדעות האמתיות או הנחשבות אמתתם אצלך כשתספרם במאמ' מבלתי שתציירם ותאמין בהם כל שכן שתבקש מהם האמת הוא קל מאד • כמו שתמצא רבים מן הפתאים ישמרו אמונות לא יציירו להם עניין בשום פנים • אבל אם מלאך לבך לעלות לזאת המדרגה העליונה מדרגת העיון • ושיתאמת לך שהשם אחד האחדות האמתית • עד שלא תמצא לו הרכבה כלל • ואין לחשוב בו שום חלוק בשום פנים • דע שאין לו יתעלה תואר עצמי

עצמי בשום פנים ולא בשום עניין · וכמו שנמנע היותו גשם כן נמנע היותו בעל תאר עצמי · אמנם מי שהאמין שהוא אחד בעל תארים רבים · כבר אמר שהוא אחד במלתו · והאמינו רבים במחשבתו · וזה כמאמר הנוצרים הוא אחד אבל הוא שלשה והשלשה אחד · כן מאמר האומר הוא אחד אבל הוא בעל תארים רבים · והוא ותאריו אחד · עם הסתלק הגשמות והאמנת הפשיטות הגמורה · כאלו כוונתינו והפרשנו איך נאמר לא איך נאמן ואין אמונה אלא אחר הציור · כי האמונה היא האמנה במה שיצוייר שהוא חוץ לשכל כפי מה שיצוייר בשכל · ואם יהיה עם זאת האמונ' שאי אפש' הילוף זאת האמונה בשום פנים ולא ימצא בשכל מקום דחייה לאמונה ההיא ולא לשער אפשרות חלופה תהיה אמתית · וכשתפשיט מעליך התאוות והמנהגי' · ותהיה בעל תבונה · ותתבונן מה שאומר אותו באלו הפרקים הבאים · בהרחקת התארים · יתאמת לך מה שאמרנו בהכרח · ותהיה אז מי שיצייר יחוד השם · לא מי שיאמר אותו בפיו ולא יצייר לו עניין · ויהיה מכת הנאמ' עליה' קרוב אתה בפיהם ורחוק אתה מכליותיהם · אבל צריך שיהיה האדם מכת מי שיצייר האמת וישיגהו · ואם לא ידבר בו כמו שצוו החשובים ונאמר להם אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה :

פרק אחד וחמשים

במציאה עניינים רבים מבוארי' גלויים · מהם מושכלים ראשונים ומורגשים · ומהם מה שהם קרובים לאלו · עד שאפי' הונח האדם כמו שהוא · לא יצטרך עליהם מופת · במציאות התנועה · ומציאות היכולת לאדם · והגלו' ההויה והפסד · וטבעי הדברי' הנראי' לחוש · כחום האש · וקר המים · וכיוצא באלו דברים רבים · אמנם כאשר יצאו דעות זרות · אם מטועה · או ממי שכיון זה לעניין זר · והלך בדעות ההם כנגד טבע הנמצא · והרחיק המורגש · או רצה שיביא לחשב מציאות מה שאינו נמצא · הוצרכו אנשי החכמה להעמיד הדברים ההם הגלויים · ולבטל מציאות הדברים ההם הנחשבי' · כמו שנמצא אריסטו' יקיים התנועה · בעבור שהורחקה · ויביא מופת על בטול החלק שאינו מתחלק · בעבור שקיימו מציאותו : ומזה הכת הוא הרחקת התארים העצמיים מהבור' ית' · וזה כי העניין מושכל ראשון · והוא שהתואר בלתי עצם המתואר ושהוא עניין נוסף לעצם ואם כן הוא מקרה · ואם היה התואר ההוא עצם המתואר יהיה התואר כפל במאמר לבד · כאלו תאמר שהאדם הוא האדם · או יהיה פירוש שם כאלו תאמר האדם הוא החי המדבר כי החי המדבר הוא עצם האדם ואמתתו · ואין שם עניין שלישי זולת החי והמדבר הוא האדם · והוא המתואר בחיים ובדבור · אבל עניין זה התואר פירוש שם לא זולת זה · כאלו תאמר שהדבר אשר שמו אדם הוא הדבר המורכב מן החיים והדבור · הנה כבר התבאר כי התואר לא ימלט מאחד משני דברים · אם שיהיה הוא עצם המתואר ויהיה פי' שם · ואנחנו לא נמנע זה בחק השם מזה הצד אבל מצד אחר כמו שיתבאר (כפרק שלאחר זה) ואם יהיה התואר בלתי המתואר אבל הוא עניין מוסף על המתואר · זה יביא להיות התואר ההוא מקרה לעצם ההוא ולא בשלילת שם המקרה מתארי הבורא ישולל עניינו · כי כל עניין מוסף על העצם הוא משיג אותו בלתי

ושולל ענין המקריות כי שלילתם תניח תלת כדיבור לכך כי כל ענין שיהיה מוסף על המעט הענין הזה הנוסף הוא מקרה בעצם וכלתי שעליהם תמתתו והוא ענין המקרה והם יאמרו שני בשני' התחך כי תתרון ית' נוספים על המעט ואם שיהיה הנוסף הזה מקרה וזה סכר ; מחוכר תכ מקי שיתחייב וכו' . ר"ל ולת זה הטעם לי תפסר שיהיו בו ית' תתרים כו ים שי בעצם כי יתחייב מזה שיהיו עניינים רבים קדומים ויהיה הוא ית' יותר מיחד . ועניינים הכללים תינם נמצאים ר"ל שיעניני הכללים תינם נמצאים והמיוחים תינם נמצאי' תוך לנפש ולת בעדרי' : והם נמצאים בפועל וכו' ר"ל שאז העניינים יתמדו בפועלות לת שתסכל ימצא תמיות בתלת הדברים : וכשזה תמיי' ומעשיהם . ר"ל כשישוב התומר והמציא תלו בדברים עם נפשו לא יתנצח דק בלבול וקצור : ים בין הנמצא וכו' . רונה לומ' מה שתוא בפועל ומהיים תינם נמצאים ולת בעדרים ים תתצני כין מציאות והעדר זה נמצא תו כין תיות שני וכו' . ר"ל מה שתמרו בעלי התרים כי תתרון ית' תינם עצמו ולת דבר יוצ תון מעצמו זה לי תפסר כי התתרים תסם שסולתו ית' תו עצמותו ככך לת שלתו ותתצם לצרך לזה וכו' ר"ל שכרת בעלי התתרים לתתיון כי תתרון ית' נופצי' על עצמו תוא מצד שסם פוערים תדמיונות ומציירים תצוד מהגשמי שסם קלת תדברים שיתמר עליהם שם עצם כי שם העצם יתמר תף על הנכבל לציכך תמרו קלת ורוחי' שלת נאלם שום נשם שתין לו תתרים רבי' לציל' מייבו לו שתעלה תתרים רבים עצמיים : ובעד כ ס המופסיקים ר"ל שסבו שתת ית' ושענין תחמר התתרים וסם המופסים על העצם . ותכשים נמשכו תחר זה ר"ל שתחלוקה תרחוקה תתלק לשני תלקוסופוס תמרו ותכשים וכו' . כמו שתבחר בפרקים ר"ל

וזה כפרק ג"ב מזה תחלק :

פרק נ"ב המציינים המדברים . ר"ל שיחדעים העניינים כביחור :

והנביאים סחיבר ר"ל כשתכתבו מתייחים לאדם תחיות לו תדכור זוח יתם מיוכי תחומר תמקריב : כשקרות תבר לפניו ר"ל שתם יהיו לו תלק מהות תהיה תקומו מורכבת ותם תהיה תהותו מורכבת יהוי לו גדר ותם יהיה לו גדר יהיה לו ית' תלילה שהות קודמות כי הגדר הוא מקוכן תסוג והבדל ותם כן זה שקר כשקריות שתבל תבר לפניו זה : לינו תמה שיושלם כן . רונה לומר שתיהו יכנין שנמני תלת ענין מקרי . וישפיק כזה רושך מלתותתו . ר"ל תף נתמר מיהיה זוח ית' ומכון המקרי' ישפיק זה הדעת הנפסד שיהי' מרוחק מלתותתו יתעלה ותין תמו לריכין לבחיל מופת על שלי תפער שיהיה הוא יתעלה מכון המיוחים כי זה דבר מבואר הוא בתלת התמצה : ותין ענין תומרם לת יתתייל . רונה לומר תמר הרב תני תמה מלד מקלו התתיחים יתתייחעניינים כו יתעלה שברחיקו ממנו יתעלה הדמיון ובחיון ובמסם שרחיקים ממנו שיהיו חיונותם ורצונם לברחיק ממנו יתעלה שלת יתתיר רונה לומר שלת יתפעל מן תחיות כי זהו מבואר לכל כוונתם לפי שסם כתחיינו תתרים עניינים לו יתעלה וכל יתתר וכו' פ"ת ותין ענין תמרם . רונה לומר שסם ברחיקו ממנו ית' כחיות דומים מכוונים תלת שהות יתעלה תינו בעל חיות וזה שזה כי יתתר וכו' : תיוב עצמו הוא וכו' רונה לומר כל יתתר שנתתר לענם יתתר ויהיה יתתר בהוה תיוב עצמו רוצ' לומ' שיהיה יתתר בשוה על המיוחר לת כמו שברכות ומן יתתרי הפעולות שנם יתתר בהוה לת נתלם מיתתר מבני תבר' תם יהיה תקיים לענם והוה הוה ויהיה פ' וכבר בטלנו זה תו שיהיה בעל חיות וכו' ותלו המתניני' כבר ברחיקו ממנו יתעלה שתינו בעל חיות תם כן תם עצמם פוערים זה לזה : תו חיות לענם וכו' . ויש להקשות למה לת תמר ברב תו חיות תו כמות שיתמר בעלי שתי תמות . ויש לתרץ כי ריב ברב

בלתי משלים אמתתו . וזהו ענין המקרה מחובר ל מה שיתחייב מהיות דברים רבים קדומים אם יהיו התתרים רבים . ואין האחדות כלל אלא בהאמין עצם אחר פשוט אין הרכבה בו ולא רבוי ענייניים . אבל ענייין אחר מאי זה צד שתביט בו ובאי זו בחינה שתבחנהו תמצאהו אחר ולא יהלק לשני ענייינים בשום פנים ולא בשום סבה . ולא ימצא בו רבוי לא תיין לשכל ולא בשכל כמו שיבא עליו המופת בזה המאמר . ובבר הגיע המאמר באנשי מבעלי העיון . באמרם כי תאריו יתעלה אינם עצמו ולא דבר יוצא מעצמו . וזה כמאמר אחרים העניינים בזה רוצים העניינים הכללים אינם נמצאים ולא ניערדים . וכמאמר אחרים העצם הפרטי אינו במקום אבל יטריד הגבול והארם אין לו פעל כלל אבל יש לו הקניה . ואלו הדברים יאמרו לבר והם נמצאים בפועל ולא ברעות כל שכן שתתי להם מציאה חוץ לשכל . אבל הם כמו שידעת וידע כל מי שלא ישעה עצמו ישמרו ברוב הדברי במאמרי שמשתדל אומרם לשכרם ברוב דברים ובהמשלים מוטעים ולאמתם בציע קות ובהוצאות רבות והרחקו ובפנים רבים מורכבים ממחלוקת נצוח והשעאה . ולשי שוב אומרם ומעמידם באלו הדברים עם נפשו לאמונתו לא ימצא דבר . זולתי הבלבול וקצרת יד השכל שזהי ישתדל להמציא מה שאינו נמצא .

ולברויא אמצעי בין שני הפכים אין אמצעי ביניהם כלל היש בין הנמצא ושאינו נמצא אמצעי . או בין היות שני הדברים האחד מהם הוא האחר או הוא זולתי אמצעי . ואמנם הצריך לזה מה שאמרנו משמירת הדמיונות . והיות המצוייר תמיד מכל הנשמים המצאים שהם עצם אחר מן העצמים וכל עצם מהם בעל תארים בהברח . ולא נמצא לעולם עצם נשם מופשט במציאותו מבלתי תואר . ונמשך אחר זה הדמיון וחשבו שהוא יתעלה כן מורכב מעניינים חלוקים רבים עצמיים והעניינים המוספים על העצם . ואנשים נמשכו אחר הדמיון והאמינוהו נשם בעל תארים . ואנשי' פרו מזה הדרך והרחיקו הנשם והשאירו התארים . כל זה הביא אליו רדיפת פשוטי ספרי התורה כמו שאבאר בפרקים יבאו בזה הענין :

פרק שנים וחמשים

כל מתואר שיחוייב לו תאר ויאמר שהוא כך וכך . לא ימלט התאר ההוא מהיותו מאחד מאלו החלקים ההמשה . החלק הראשון . שיתואר הדבר בגדרו . כמו שיתואר האדם בשהוא תחי המדבר . וזה התאר הוא המורה על מהות הדבר ואמתתו . כבר בארנו (בפ' שלפני זה) שהוא פי' שם לא דבר אחר . וזה המין מן התאר מרוחק מן האל ית' אצל כל אדם . שהוא יתעלה אין לו סבות קדמות שהם סבת מציאותו ויוגבל בהם . ולזה הוא מפורש אצל כל אחד מן המעייני' המדברי' למה שיאמרוהו כי השם לא יגדר : והחלק השני . שיתואר הדבר בחלק גדרו כמו שיתואר האדם בחיות או בדבר . וזה ענייני החיוב . שאנחנו כשנאמר כל איש מדבר אמנם ענייני בי כל מי שימצא לו האנושות ימצא בו הדבור . וזה המין מן התארים מרוחק מן הבורא יתעל' אצל כל אדם . שאם היה לו חלק מהות תהיה מהותו

מהויתו מורכבת · ושקריות זה החלק בחקו כשקרות אשר לפנינו · והחלק השלישי · שיתואר דבר בעניין יוצא מאמתתו ועצמו · עד שיהיה העניני ההוא אינו ממה שיושלם בו העצם ויתקיי · ויהי העניין ההוא אם כן איכות אחת בו · והאיכות והוא הסוג העליון מקרה מן המקרי · ואם היה נמצא לו יח תאר מזה החלק · היה הוא יהעלה נושא המקרי ויספיק בזה רוחק מאמתתו ועצמו · רוצה לומר שיהיה בעל איכות · והתמה מהיות האומרי בתארים מרחיקים ממנו יתעלה הדמוי והאיוך · ואין עניין אמרם לא יתאיך אלא שאינו בעל איכות · וכל תאר שיחוייב לעצם אח' היחיב, עצמי הוא אם מקיים לעצם והוא הוא או איכות לעצם ההוא · וסיני האיכות ארבעה כמו שידעת · ואני אמשיל לך משל על דרך התואר מכל סוג מהם · שיתבאר לך המנע מציאות זה המין מן התארים לשם יתעלה · המשל הראשון בתארך האדם בשכע טבעיו היעוניים או המדות או התכונות אשר יוצאו לו באשר הוא בעל נפש · כאמרך פלוני הנגר או הנזהר מחשא או החולה · ואין הבדל בין אמרך הנגר · או אמרך החכם · או הרופא · הכל תכונה בנפש · ואין הבדל בין אמרך הנזהר מחטא · או אמרך הרחמן · כי כל מלאכה וכל חכמה וכל מדה חזקה היא תכונה בנפש · וזה כלו מבואר למי שהשתדל במלאכת ההגיון השתדלות מעט · והמשל השני בתארך הדבר בבח טבעי בן או לא כח טבעי · כאמרך הרך והקש · ואין הבדל בין אמרך הרך והקש ובין אמרך החזק והחלש · הכל הכנות טבעיות · והמשל השלישי בתארך האדם באיכות המתפעלת והמפעיליות · כאמרך פלוני הבעסן או הקונף או הפחדן או הרחמן · כשלא יתחזקו המדות · ומזה הסוג תארך הדבר במראה ובטעם וגריה ובחום ובקור וביובש ובלחות · והמשל הרביעי · כתארך הדבר במה שישיגהו מצד הבמות באשר הוא כמות · כאמרך האורוך והקצר והמיונות והישר ומה שדומה לזה · וכשתסתכל בכל אלו התא רים והדומים להם · תמצאם נמנעי בחק הבורא · שאינו בעל כמות שתשיגהו איכו' המשגת הבמות באשר הוא כמות · ואינו מתפעל שתשיגהו איכות התפעליות · ואין לו ההכנות שישיגהו הבח וביוצא בו · ואינו יתעלה בעל נפש שתהיה לו תכונה וישיגהו הקנייניים כעניה וכבשת וביוצא בהם · ולא מה שישוב הבעל הנפש באשר הוא בעל נפש הבריאות וההולי · הנה כבר התבאר לך כי כל תאר שישוב לסוג האיכות העליון לא ימצא לו יתעלה · הנה אלו שלשה חלקי מן התארי · והם מה שיורה על מהות · או על הלק מהות · או על איכו' אחת נמצאת במהות · כבר התבאר המנעה בהקו יתעלה · מפני שהם כולם מורים על החרכבה אשר נבאר בטופת (פרק ג' חלק ב') המניעה בחק הבורא · ולזה נאמר שהוא אחד גמור · והחלק הרביעי מן התארי הוא שיתואר הדבר ביהוכן לזולתו · כמו שייוהם לומן או למקום או לאיש אחר · כתארך ראובן שהוא אבי פלוני או שותף פלוני או שוכן במקום הפלוני או אשר הוא בזמן הפלוני · וזה המין מן התארים לא יחייב רבוי ולא שנוי בעצם המתואר · כי זה ראובן הנרמז אליו הוא אשר נולד בשנת כך · ואילו ואזון לוי וריע יהודה ושוכן בבית אשר הוא כך והוא אשר נולד בשנת כך · וראה בתהילת המחשבה שיהיה נבון שיתואר הבורא יתעלה בזה המין מן התארים · אמנם עם ההתאמתות ודקדוק העיון יתבאר המנע זה · אמנם שחשב יתעלה אין יהם בינו ובין הזמן והמקום זה מבואר מאליו · כי הזמן מקרה דבק לתנועה כשיבושי בה עניין הקדימה והאחור ותהיה נספרת כמו שהתבאר במקומות הנפרדים לזה העניין והתנועה ממשיני הנשמים והבורא יתעלה אינו נשם ואין יהם בינו ובין הזמן וכן אין יהם בינו ובין המקום · ואמנם מקום החקירה והעיון היש בינו יתעלה ובין דבר מבראיו מן העצמים קצת יהם אמרי שיתואר בו אמנם שאין הצטרפות בינו ובין דבר מבראיו זה מבואר בתהלת עיון · כי מסגולות שני המצטרפים ההתחפך בשויי · והוא יתעלה מחוייב המציאה · ומה שזולתו אפשר המציאה כמו שנבאר · אין הצטרפות אם כן אמנם שיהיה בינהם קצת יהם והוא דבר שיחשב

קרקאש

ואף על פי שמניחם תבללם מציאה אחרת לפי דעתנו שלמן סוכרי שהמציאות מקרה לגמרי, ותת וכו' ר"ל כשיהיו שני עניינין תחת זה הנמשך לו לפי דעתו: כשיהיו שני דברי, תחת וכו' ר"ל כשיהיו שני עניינין תחת שני סוגים חלוקים עליונים זו אין יתם ביניהם כשום פנים • ותש"פ שיעלו לסוגי תחד • ר"ל וכן לף על פי שמני הדברים בלתי לה יהיו תחת שני סוגים חלה תחת סוג תחד עדין אין כיוצאן שום יתם כלל בשום פנים: והמשל בו שאין יתם • ר"ל שכאו יבחר כשיהיו תחת שני הסוגים מקוחים עליונים זולתין יתם גם כן וכו' • ר"ל כח בשאר שני דברי, שהם תחת סוג תחד כמו האנושה והסוסיות: ולתו ביה כשיהיה יתם כ"ל כין ברוחיו וכיוצו ית', חלה שהוה בכלכל קצת מקרה • ר"ל שאלו היה זה יתם ביצו יפעלה וכין ברוחיו יתחייב שיעשינו ית' מקרה היתם תש"פ שיהיו מקרה כשום עליו ית' חלה שמקרה היתם הוה בכלכל לותם הדברי שהמקצת מקרה כי המקרה מתנו מקרה נוסף חון לכפש ומתנו מקרה שכלי וזה מקרה היתם יהיה בכלל בחותו מקרה השכלי וחם כלכר יחוייב לו ית' מקרה יחפי שם יהיה יתם ביצו ית': תאר לריך שיקלו • ר"ל שכיוצא כזה היתם תמר לו ית' בגוף ברה ובהקל: החלק החמישי יש להקשות בזה החלק החמישי לף הכשיר הרב לתלוייו כו יתע, כי הוא מלמד שיפעל והוא מקרה ובוכל לתרץ כי מאחר שיפעל הוא מקרה בכחיכה שיהיה כח פועל והוא ית', לף לו כח פועל חלה עצם פועל לכל הכמלאות וזהו מלמר הרב: אחר לאחר תדע וכו' • כפי מה שנחשבהו

שלמות רוצה לומר ולא לפי לחתת: •

פרק נג קרוב לאחר הכיח וכו' ר"ל מפני זה אומר קרוב כי מלמיד ההנשמה יתם בו כפשטי הכתובים המורים נשמות בחמרן עיני יי' ויד יי', לכל מלמיני התורה לפי הלמידו עיני יי' ויד יי' לכל מלמיני התורה, כחמרו אלם ורוצה ויכול וגם שכלם בהיותם לזה לפי: לאחר הרב קרוב: שלף יכלהרהו בו דומה וכו' • ר"ל מפני זה הלמידו כו יתעלה תלרים תכוחיים מלד פרטו כל נפש בעל נפש היה יש לו תלרים לכוחי ם ולכן יחייבו לו יתעלה תלרים אכוחיים ולמ"ש פלא יכלהרו זה בפי: ועל הכל נלחו' דברי הרב כלשון בני אדם ר"ל שהם מלמידי הדעת כלחתי לאחר כי מה שתלרו לו ית' לתלרי דרכים ועניני וידים הוא מלד שדברם תורה כלשון בני אדם לף לפי כחתת: ודרכים לתלרי פעולותיו • ר"ל

ודוכי

בו שאיפשר ואינו כן • שאי איפשר שיוצייר יתם בין השכל והמראה ושניהם תבללם מציאה אחרת בדעתנו • ואיך יצוייר יתם בין מי שאין בינו ובין מה שזולתו עניין שיכללם בשום פנים • כי המציאה אמנם תאמר אצלנו עליו יתעלה ועל זולתו בשתוף גמור • אם כן אין יתם בשום פנים באמת בינו ובין דבר מברואיו • כי היתם אמנ' ימצא לעולם בין שני דברים שתחת מין אחד קרוב בהכרח • אמנם כשיהיו תחת סוג אחד אין יתם ביניהם • ולזה לא יאמר זאת האדמיומות היא יותר חזקה מזאת הירוקות או יותר חלושה ממנה או שוה לה • אע"פ ששניהם תחת סוג אחד והוא המראה • אמנם כשיהיו שני הדברים תחת שני סוגים עליונים אין ספק שאין יתם ביניהם בשום פנים ולא בתחלת הדעת המשותף ואע"פ שיעלו לסוג אחד • והמשל בו שאין ספק לשום אדם שאין יתם בין המאה אמו' ובין החום אשר בפלפל • כי זה מסוג האיכות וזה מסוג הכמות • ואין יתם ג'כ בין החכמה ובין המתיקות • או בין הענוה והמרירו' ואע"פ שכל אלו תחת סוג האיכות העליון • ואיך יהיה יתם בינו ית' ובין דבר מברואיו עם ההפרש הגדול באמיתת המציאו' אשר איזהפרש יותר רחוק ממנו • ואלו היה ביניהם יתם היה מתחייב שישיגהו מקרה היתם ואע"פ שאין זה מקרה בעצמו יתעלה אלא שהוא בכלל קצת מקרה הנה לא תנצל בחיוב תאר לו ואפילו מצד היתם על האמת אלא שהוא הראוי שבתארים אשר צריך שיקלו בתאר הבורא בו מפני שלא יתחייב רבוי הקדמות ולא יחייב שנוי בעצמו יתעלה בהשתנות המיוחסים • והחל החמישי מתארי החייב הוא שיתואר הדבר בפעולתו • ואיני רוצה בפעולתו קניין המלאב' אשר בו • כאמרך הנגר הצייר או הנפח • כי הם ממין האיכות כמו שזכרנו • אבל ארצה בפעולתו הפעולה אשר פעלה כאברך ראובן הוא אשר חרש זה הדלת ובנה זו החומה וארג זה הבגד • וזה המין מן התארי, רחוק מעצם המיוחם ולזה ראוי שיתואר בהם הבורא יתעלה • אתר אשר תדע שאלו הפעולות המתחלפות לא יתחייב שיעשו בעניינים מתחלפים בעצם הפועל כמו שיתבאר • אבל כל פעולותיו יתעלה המתחלפות כולם בעצמו לא בעניין מוסף על עצמו כמו שבארנו • ויהיה ביאור מה שבוה הפר שהוא יתעלה אחד מכל הצדדים אין רבוי בו ולא עניין מוסף על העצם • ושהתארים חלוקי העניינים הרבים הנמצאים בספרים המורים עליו יתעלה הם מצד רבוי פעולותיו לא מפני רבוי בעצמו • וקצתם להורות על שלמותו בפי מה שנחשבהו שלמות כמו שבארנו (נפ' כ"ו ע"ו ופ"ו מזה החלק) ואמנם אם אפשר שיהיה העצם האחד הפשוט אשר אין רבוי בו עושה מעשים מתחלפים הנה יתבאר לך אתר זה במשלים:

פרק שלשה וחמשים אשר הביא המאמינים מציאות התארים לבורא להאמינהבן

קרוב לאשר הביא מאמיני ההגשמה להאמין בה • וזה כי מאמין ההגשמה לא הביאהו לזה עיון שפלי אבל נמשך אחר פשוטי הכתוב • וכן העניין בתארים • כאשר נמצאו ספרי הנביאים וספרי התורה שתארוהו ית' בתארים • לקחו העניין על פשוטו והאמינוהו בעל מארי • וכאלו הם רוממוהו מן הגשמו' ולא רוממוהו מעניני הנשמות • והם המקרי רוצה לומ' התכונות הנפשיות • אשר הם כולם איכויות • וכל תאר שיחשוב מאמין התארים שהוא עצמי לבורא ית' אתה תמצא עניינו עניין האיכות • אף על פי שלא יבארהו

להאמין כהם הביאה לתלמידי התארים שלהאמין כם כי הם היה בדבר כן מלמידי התארים גם כן היו מלמידים נשמות לכל הם פלקו הנשמות ות תרוהו בתורים למה שידעו הנשמות הוא מנוכה ופפורסם שאין רחוי שיתואר בהם גם כן היו מלמידים כרה כי הם הוא מרוחק מהנשמות הוא מרוחק ג"כ מעניני הנשמות: והם התכונות הנפשיות אשר הם כלם חיכיות • והם כמיכים בנפש: וכל תואר שיחשב מלמיני התורים שהוא עלמיי לבורא יתעלה תחת תמלה עניינו מן חיכיות לף על פי שלה יכחרנו • והנה התורים הנמיכים כחל יתעלה כפי דעת מלמיני התורים: דומה בזה שבארנו מעניני כל נפש היה בעל נפש היה יתחרו בתורים יתחרו הנפש נלמו התורים והם כן הם הנפש יתואר בהם יהיה נפש הכוונה בהם לתלמיני התורים בעבור שתתחרו בהניחים כי על הכל נאמר דברה תורה לף לפי כחתת: ולמה כלמות כי יחשוב הלדם שמי שהיה רוחה ולה שוזע היה מקיש עושה פעולות הרחמים ולבן תלרוהו הנביחים לף ברוכם הם. ומלמיני התורים קיימו התורים ופלקו הנשמות ולם יתחייב להם שיהיה הנפש יתואר בהם כל נפש בעל נפש

מה והם הנפש יפולר הן הנשמות והיה גם

הדורות מדפס ולמר כל פעל כ' למאכיו ולמר כדבר, ס'מוסכמתו אלה פפעולות ויחסרו אלו לף שלי תכונות כמו שלמר בחלקו • פרק כ"ג

יבארהו בו דומה במה שנהגוהו מענייני כל נשם בעל נפש חיה · ועל הכל נאמר דברה תורה בלשון בני אדם · אמנם הכוונה בכולם לתארו בשלמות לא בעצם העניין ההוא אשר הוא שלמות לבעלי הנפש מן הנבראו · ורבי תארי פעולותיו המתחלפו · ולא בהתחלף הפעולות יתחלפו הענייני הנמצאים בפועל · ואני אמשול לך משל בזה מן העניינים הנמצאים אתנו · רוצה לומר שיהיה הפועל אחד ויתחייבו ממנו פעולות מתחלפו · ואף על פי שלא יהיה בעל רצון · כל שכן אם היה פועל ברצון · והמשל בו האש תתיך קצת הדברים ותקפיא קצתם תבשל ותשרף ותלבין ותשחיר · ואלו יתאר האדם האש בשהיא המלבנת והמשחרת והשורפת והמבשלת והמקפיאה והמתיכה היה אומ׳ אמת ויהי׳ מי שלא ידע טבע האש חושב שיש בה ששה עניינים מתחלפים · עניין בו ישחיר · ועניין אחר בו ילבין · ועניין שלישי בו יבשל · ועניין רביעי בו ישרף · ועניין חמישי בו יתיך · ועניין ששי בו יקפיא ואלו כלם פעולות זו הפך זו אין עניין פעולה מהם עניין האחרת · אמנם אשר ידע טבע האש · ידע שבאיכות אחת פועלת תפעל כל אלו הפעולות · והוא החום · ואם הוא זה נמצא במה שיעשה בטבע · כל שכן בחק הפועל ברצון · וכל שכן בחקו ית׳ אשר התעלה על כל ספור · כאשר השגנו ממנו יחסים מתחלפי הענייני׳ כי עניין החכמה בלתי עניין היכלת בנו · ועניין היכלת בלתי עניין הרצון · איך נחייב מזה שיהיו בו עניינים מתחלפים עצמיים לו · עד שיהיה בו עניין בו ידע · ועניין בו ירצה · ועניין בו יוכל · כי זה הוא עניין התארי׳ אשר יאמרו אותם · והנה יבאר קצתם בזה וימנה העניינים המוספים על העצם · וקצתם לא יבאר בזה אלא שהוא יבאר באמונה ואם לא יפרש אותם בדבר מובן כמאמר קצתם יכול לעצמו חכם לעצמו חי רוצה לעצמו · ואני אמשול לך בכח המדבר הנמצ׳ באדם · שהוא כח אחד אין רבוי בו ובו ידע החכמו׳ והמלאכות · ובו בעצמו יתפור ויננר ויארג ויבנה וילמוד וידע התשבורת וינהיג המדינה · ואלו הפעולות מתחלפות מתחייבות מכח אחד פשוט אין רבוי בו · והפעולות המתחלפות ההם רבות מאד כמעט שאין תכלית למספרם · רוצ׳ לומ׳ מספר הפעולות אשר יוציאם הכח המדבר · ואין רחוק אם כן בחק הבורא יתעלה שיהיו אלו הפעולות המתחלפות באות מעצם אחד פשוט אין רבוי בו ולא עניין מוסף כלל · ויהיה כל תאר נמצא בספרי האלהים ית׳ הוא תואר פעולתו לא תאר עצמו או מורה על שלמות מוחלט · לא שיש לו עצם מורכב מעניינים מתחלפים: שלא בראותם בלתי מתירים מלת ההרכבה · יבטל ענייני׳ מן העצם בעל התארי׳ · אלא שהנה מקום הספק אשר הביאם לזה · והוא זה שאבארהו לך · והוא שאלו אשר האמינו בתארים · לא האמינום מפני רוב הפעולות · אבל יאמרו אמת כי העצם האחד יפעל פעולות מתחלפו׳ · אמנם התארים העצמיים לו יתעלה אינם מפעולותיו · שאי אפשר שיחשב כי הבורא ברא עצמו · והם בתארים ההם אשר קראו אותם עצמיים חלוקים ר״ל במספרם · כי הכל נמשכים אחרי הכתוב מן הכתובים · ואומר לך מה שהכל מסכימים עליו

שהוא

ויחשבו

ואשר תדעהו כי עניין וכו' · ר"ל עצמו לא הרב לבטל דע' זו האמת וכי הם בעצמם אמרו ענייניהם סותרים זה לזה והוא שידוע הוא כי אמרנו לו יתעלה חכם וחי הוא עניין אחד אם נרצה באמרנו חכם שהוא משיג עצמו כי אין עניין לחי אלא שהוא משיג עצמו וא"כ שני אלו התוארים הם עניין אחד אם לא נרצה באמרנו חכם אלא שהוא משיג עצמו וזה אי אפשר כי כבר אמרו זה הכת שהתארים הם עניינים מתחלפים ואלו היה חכם משיג עצמו היה עניין אחד עם החי ולא היו מתחלפי'

הבורא נעדר מהם מאומה ואי אפשר שיהיו אלו מכלל פעולותיו וזהו ביאור דעת המדברים בתוארי' עצמיים · ואחר שבאר הרב דעתם בטל זה הדעת והורה כי אלו התוארים עצמיי' א"א שיהיו אלא מכלל הפעולות וכבר יתבאר כי תוארי הפעולות אינם תוארי' עצמיי' ואלו אינם מעניינים מתחלפים אבל יתייחסו לו כערך אל פעולותיו : ואמרו ואשר תדעהו כי עניין החכמה בו יתעלה הוא כעניין החיים

שהוא מושכל ושלא ימשכו בו אחר דברי נביא והם ארבעה תארים חי יכול חכם רוצה · ואמרו שאלו ענינים שונים ושלמות אשר מן השקר שיהיה הבורא נעדר מהם מאומה ואי אפשר שיהיו אלו מכלל פעולותיו · וזה ביאור דעתם · ואשר תדעהו כי עניין החכמה בו ית' הוא כעניין החיים · להיות כל משיג עצמו חי וחכם בעניין אחד זה כשנרצה בחכמ' השגת עצמו והעצם המשיג הוא בעצמו העצם המושג בלי ספק · שאינו לפי דעתינו מורכב משני דברים דבר ישיג ודבר אחר לא ישיג כאדם המורכב מנפש משגת וגוף בלתי משיג · וכשירצה באמרנו חכם משיג עצמו יהיו החכמה והחיי' עניין אחד · והם לא יביטו זה העניין אבל יביטו השיגו לברואיו · וכן בלא ספק היכולת והרצון אין כל אחד מהם נמצא לבורא בבחינת עצמו שהוא לא יוכל על עצמו ולא יתואר ברצותו עצמו וזה מה שלא יציירהו אדם · אבל אלו התארים אמנם יחשבום בבחינת יחסים מתחלפי' בין השם יתעלה ובין ברואיו · וזה שהוא יכול שברא מה שברא ורוצה להמציא הנמצ' כפי מה שהמציאו ויודע במה שהמציא · הנה כבר התבאר לך שאילו התארים גם כן אינם בבחינת עצמו אבל בבחינת הברואים · ולזה נאמר אנו קהל המיחדים באמת · כמו שאנחנו לא נאמ' שבעצמו עניין נוסף בו ברא השמים ועניין אחר בו ברא היסודות ועניין שלישי בו ברא השכלים · כן לא נאמר שבו עניין נוסף בו יוכל ועניין אחר בו ירצה ועניין שלישי בו ידע ברואיו · אבל עצמו אחד פשוט ואין עניין נוסף עליו בשום פנים והוא ברא כל מה שברא וידע ולא בעניין נוסף כלל · ושאלו התארים המתחלפים אין הפרש בין שיהיו כפי הפעולות או כפי היחסים המתחלפי' בינו ובין הפעולות · וכפי מה שבארנוהו ג"כ מאמיתת היחס ושהוא כפי מחשבת בני אד' זה הוא אשר צריך שיאמן בהם בתארים הנזכרים בספרי הנביאים או שיאמן בקצתם שהם תארים יורו בהם על השלמות על צד הדמיון בשלימותינו המובנות אצלינו כמו שנבאר :

פרק נד וכפי שיעור החכמה והשכלות וכו' · הנה הרב ז"ל גלה בכאן סוד

פרק ארבעה וחמשים

דע כי ארון החכמים משה רבינו ע"ה בקש שתי בקשות ובאתהו התשובה

שכל התוארים הם בבחינת פעולותיו לא בעבור זה יתחייב שיש לו תוארים נוספים : אנו קהל המיחדים באמת כמו שאנחנו לא נאמר שבעצמו עניין נוסף בו ברא השמי' ועניין אחר בו ברא היסודות ועניין ג' בו ברא השכלים כן לא נאמר שבו עניין נוסף בו יוכל ועניין אחר בו ירצה ועניין ג' בו ידע ברואיו אבל עצמו אחד פשוט ואין עניין נוסף עליו בשום פנים והוא ברא כל מה שברא וידע לו בעניין נוסף בו כלל ושאלו התוארים המתחלפים אין הפרש בין שיהיו כפי הפעולות · כאמרנו רחום וחנון וארך אפים או כפי יחסים מתחלפים בינו ובין הפעולות כמו חכם בורא רוצה וזולתו [illegible]

[illegible]

פרק נד דע כי אדון החכמים משה רבינו עליו השלום בקש שתי בקשות ובאתהו התשובה על שתי הבקשות [illegible]

התשובה על שתי הבקשות · הבקשה האחת היא בקשו ממנו יתעלה שיודיעהו עצמו ואמתתו · והבקשה השנית והיא אשר בקש תחלה שיודיעהו תאריו · והשיבו ית' על שתי השאלות בשיעד לו בהודיעו אותו תאריו כולם ושהם פעולותיו · והודיעו כי עצמו לא יושג לפי מה שהוא · אלא שהוא העירו על מקום עיון ישיג ממנו תכלית מה שאיפשר לאדם שישיגהו · ואשר השיגו ע"ה לא השיגו אדם לפניו ולא לאחריו · אמנם בקשתו ידיעת תאריו הוא אומרו הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך · והשתכל מה שנכנס תחת זה המאמר מענינים נפלאים · אומרו הודיעני נא את דרכיך ואדעך · מורה על היותו יתעלה נודע בתאריו · כי כשידע הדרכים ידעהו · ואומרו למען אמצא חן בעיניך · מורה על שמי שידע הבורא הוא אשר ימצא חן בעיניו · לא מי שיצום ויתפלל לבד · אבל כל מי שידעהו (עיין בפרק נ"ח מזה החלק) הוא הנרצה המקרוב · ומי שסכלו הוא הנקצף בו המרוחק · וכפי שיעור החכמה והסכלות יהיה הרצון והקצף והקרוב והרחוק · וכבר יצאנו מכוונת הפרק ואשוב אל הענין · וכאשר בקש ידיעת התארים ובקש מחילה על האומה ונענה במחילתם ובקש אחר כן השגת עצמו יתעלה · והוא אומרו הראני נא את כבודך נענה על המבוקש הראשון והוא הודיעני נא את דרכיך · ונאמר לו אני אעביר כל טובי על פניך · ונאמר לו במענה השאלה השנית לא תוכל לראות פני וכו' · אמנם אמרו כל טובי הוא רמז להראות אותו הנמצאות כולם · הנאמר עליהם וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד · רוצה לומר בהראות אותם לו שישיג טבעם והקשרם קצתם בקצת וידע הנהגתו להם איך היא בכלל ופרט · ואל זה הענין רמז באומרו בכל ביתי נאמן הוא · כלומר שהוא הבין מציאות עולמי כולו הבנה אמתית קיימת · כי הדעות שאינם אמתיות לא יתקיימו · אם כן השגת הפעולות ההם הם תאריו יתעלה אשר ידע מצדם · והראיה על זה שהדבר אשר יעדו בהשיגו אותו הם פעליו יתעלה · היות הדבר אשר הודיעו תארי פעולות גמורים · רחום וחנון ארך אפים ורב חסד וכו' · הנה כבר התבאר כי הדרכים אשר בקש ידיעתם והודיעו אותם הם הם הפעולות הבאות ממנו יתעלה · והחכמים יקראום מדות ויאמרו שלש עשרה מדות · וזה השם נופל בשמושם על מדות האדם · ארבע מדות בהולכי לבית המדרש · ארבע מדות בנותני צדקה · וזה הרבה · והענין הנה אינו שהוא בעל מדות · אבל פועל פעולות דומות לפעולות הבאות מאתנו ממדות · רוצה לומר מתכונות נפשיות לא שהוא יתעלה בעל תכונות נפשיות · ואמנם הספיק לו זכרון אלו שלש עשרה מדות · ואף על פי שכבר השיג כל טובו רוצה לומר כל פעולותיו · כי אלה הם הפעולות הבאות ממנו יתעלה בחק המצאת בני אדם והנהגתם · וזאת היתה אחרית כונת שאלתו · כי סוף המאמר ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה · כלומר אשר אני צריך להנהיגם בפעולות אלך בהם בדרך פעולותיך בהנהגתם · הנה כבר התבאר לך כי הדרכים והמדות אחד והם הפעולות הבאות מאתו יתעלה בעולם · וכל אשר הושגה פעולה מפעולותיו יתואר הוא יתעלה בתאר אשר יבא ממנו הפעל ההוא ונקרא בשם הנגזר מן הפעל ההוא · והמשל בו כי כשהושגה דקות הנהגתו בהוית עובר בעלי חיים והמציא כחות בו ובמי שיגדלהו אחר לדתו שימנעוהו מן המות ומן האבדון וישמרוהו מכל הזק ויועילוהו בשמושיו ההכרחיים וכיוצא בפעולה הזאת ממנו לא תבא אלא אחר הפעלות והמית רחמים והוא ענין הרחמנות נאמר עליו יתעלה רחום · כמו שאמר כרחם אב על בנים · ואמר וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו · לא שהוא יתעל' יפעל ויהמו רחמיו · אלא כפעל ההוא אשר יבא מן האב על הבן אשר הוא נמשך לחמלה ורחמנות · והפעלות גמורה יבא ממנו יתעלה בחק חסידיו לא להפעלו' ולא לשינוי · וכמו שאנחנו כשנתן דבר למי שאין לו חק עלינו יקרא זה בלשוננו חנינה · כמו שאמר חננו

שם טוב

סגולה כי כאמרו למשה י"ג תוארים 'והיה מביא לזה לחשוב שאלו הם עצמותיים כי אם היו תארי פעולותיו לא היו י"ג. לכן גם כן אלא זה הספק באופן שיגלה בידינו שיש בכאן נמצא אחד בתכלית העלוי והשבח ולכן אמר דע כי אדון החכמי' בקש שתי בקשות ולא תחשוב כי הא' היה ידיעת עצמו, והאחרת ידיעת תואריו שהם המקור' הנמשכים ממנו אבל הבקשה האחת שיתה שיודיעהו את עצמו ואמתתו · והבקשה הב' ידיעת דרכיו הנקראים תוארים והם פעולותיו ואמנם קראו אדון החכמים ולא אדון הנביאי' למה שכל ההשגה הזאת הנפלאת בזה המעמד הנזכר הם כלם השגו' שכליות יורה במופת עליונים מה שבקש משה הוא השגת זה העולם כלו כי אין בנמצא אלא האל ומעשיו והשיבו השם יתברך על אשר בקש שיודיעהו תואריו והם הדרכים והפעולות ושיודיע אותו תאריו כלם שהם פעולותיו · ואמנם אמר שהם תואריו למה שה"ל דבר שיתכה ממנו דבר ראוי שיתנ' אותו דבר במקור אשר יתכה ממנו כמו שהתבא' ולמה שאי אפשר שיושג אלו זה גד נמצאו בפועל הראשון הדברים הבאים ממנו נקראו תוארים כאלו הוא דבר זולת עצמו ולמה שבמשכים אמתנו קוראים אותם שהם תוארים לא והבן זה : והודיעו כי עצמו לא יושג כפי מה שהוא אלא שהוא העירו על מקום עיון ישיג ממנו תכלית כל מה שאפשר לאדם שישיגהו · ורמזו בזה כמו שאמר הנה מקום אתי ונצבת על הצור עמוד והתבונן על היות הוא התחלה שהוא המכיח אשר תגיע ממנו לידיעתו והשיג משה רבינו עליו השלום ממנו יתעלה מה שלא השיגו אדם לפניו ולא לאחריו ובעבור זה כאמ' עליו אדון החכמים : אמנם בקשתו ידיעת תואריו הוא אמרו הודיעני נא את דרכיך ואדעך · הרצון בזה כי אמר הרב כי התוארים הם הנקראים דרכים והם הפעולות הבאות מאתו וייחסו בשם תוארים כי התואר הוא כמלא במתואר · והשתכל מה שנכנס תחת זה המאמר מענינים נפלאים ראשונה כי אומרו הודיעני נא את דרכיך ואדעך מורה על היותו נודע בתואריו כאלו הפעולות הם נמצאות בו כי כשידע הדרכים והם הפעולות ידעהו · שנית הורה למען אמצא חן בעיניך מורה על כי מי שידע הבורא ימצא חן בעיניו והוא יקרב לפני הבורא כי זאת השכל ובעבור זה כאמר באדם נעשה אדם בצלמנו לא מי שיצום ויתפלל לבדו כי זכך המראה לא יועיל אם לא יפותח עליו הצור' כי בלא דעת נפש לא טוב ואם שתי אפשר פתוח הצורות במראה אפשר כוכות או לשניהם והנה מי שידעהו הוא הנרצ' המקורב אל השם ומי שסכלו הוא הנקצף והמרוחק ממנו וכפי שיעור החכמה והסכלות יהיה הרצון והקצף וקירוב וריחוק ואמר הרב כי זה איננו מכוונת הפרק כי זה יתבאר אחר זה · וכאשר בקש ידיעת התוארי' ובקש המחילה על האומה ונענה במחילת'. הרצון בו כי כידיע' התוארי' ידע האדם סרוב פעולות השם הם חנינה ורחמנות ולכן בעבורם נענה במחילתם אחר כן בקש השגת עצמו יתעלה ואמר הראני נא את כבודך ונענה על המבוקש הראשון ונומ' אני אעביר כל טובי על פניך ונאמר לו במענ' השאלה השנית לא תוכל לראות פני אמנם אמרו כל טובי רמז להראותו הנמצאות כלם השכלים והגלגלים ועולם ההויה וההפסד כי אלו נקראו כלם טוב כמו שאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב והראהו לו שישיג טבע כל נמצא ונמצא והיאך נקשרים זה בזה באופן שיעלו כלם אל סבה אחת והוא הנרמז בראה לו קשר של תפילין וידע גם כן הנהגתו איך יתן לכל מה שהו' צריך על גד השלמו' ועל צד היופי ואיך הטוב בא ממנו והרע במקר' וכל זה ידע בידיעה כללי' ובפרט בכל נמצ' ונמצ'; ואל זה הענין רמז באומרו בכל ביתי נאמן הוא · כי הבית הוא מציאות זה העולם שהוא בית אל והוא השיג כל מה שבזה הבית מקרוי ראשו' ועד כלי כבים וידע זה בידיעה אמיתית קיימת והוא הנרמז נאמן הא' כי הדעות שאינם אמתיות לא יתקיימו בו אם כן התבאר כי מה שבקש ידיעת הדרכים שהם התוארים הם הם הפעולות כי כבר אמרנו כי על מה שאמר לו הודיעני וכו' כאמר לו אני אעביר כל טובי והטוב הוא כל זה הנמצאות אשר אמר עליו הנה טוב מאד והמופת על שהדבר אשר יעדו בהשגה הם פעולותיו היות הדבר אשר הודיעו תוארי פעולות גמורים והנה כבר התבאר כי הדרכי' אשר בקש ידיעתם בהודיעו אותם הם הפעולו' הבאות ממנו וא"כ יתחייב מזה שלא יהי' השם בעל תוארי' עם שנמצא בתורה שהוא רחום וחנון וארך אפים ואף שהחכמי' קראו לאו מדות הנה אינו שהוא בעל מדו' ואמנם שהוא פועל פעולו' דומות לפעולו' הבאו' מאתנו והם המדו' כי הוא יתעל' אין לו תכונ' מתכונות הנפש ואמנם לספק השני כי זוכרים אלה היו אלו פעולות השם יתברך לא היו שלשה עשר אבל הפעולות הם רבות עד אין מספר לכן אמר כי משה השיג כל פעולות השם אבל הספיק לו זכרון אלו השלשה עשר לפי שאלו הפעולו' הבאו' ממנו בחק המצאת בני אד' והנהגתם וזאת היתה אחרי' כונת שאלתו כי סוף המאמר ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה ולכן בפעולות הבם בדרך פעולותיך בהנהגתם · הנה כבר התבאר כי הדרכים והמדות הם דבר אחד והם הפעולות הבאו' ממנו בעולם וכל אשר הושג פעולה מפעולותיו יתואר הוא יתעלה בתואר אשר יבא ממנו הפעל ההוא ונקרא בשם הנגזר מן הפעל ההוא כמו רחום וחנון כי כשהושגה דקות הנהגתו בהויית עובר הבעלי חיים והמציא כחות בו ובמי שיגדלהו אחר לידתו שימנעהו מן המות ומן האבדון וישמרוהו מכל נזק ויועילוהו בשמושיו ההכרחיים נקרא רחום כי זאת הפעולה לא באה ממנו אלא אחר המיית הרחמים וכמו שאנחנו

כשניתן

אפודי

סוד גדול ובמקום אחר עשה הרב מזה סוד וזהו אמרו הנה ואין זה כונת הפ' שבכל מקום שאמר הרב ואין זה כונת הפרק רומז לדבר מה : שהוא הבין מציאות עולמי כלו הבנה אמתית קיימת · ר"ל כי מרע"ה לא השיג בשלמות הנבדלים, ואפילו השכל הפועל לא השיג בשלמות כי הוא נמנע לכל בעל חמר רק הבין מציאות עולמי ר"ל הגשמי והשיג אפי' ענין חמר הגלגל מה שאין בכח לשום חכם ופילוסוף וכמו שפי' הרב בפרק ל"ו מזה החלק לפי דעת' תנקלנו' · כי הדעות שאינן אמיתיות לא יתקיימו · ר"ל מפני מה אני אומר הבנה אמתית קיימת כי הדעות הבלתי אמתיות לא יתקיימו בנפש האדם אבל יש כחם במעט פנה : אמיתיות ר"ל מגדר האמת שכאמר : והראיה על זה שהדבר וכו' ר"ל הראיה שבכלל פעולותיו ית' הם תאריו הוא שהדבר אשר ייעד הש"י למשה שישיג הם הפעולות באמרו כל טובי ולא מצאנו שהשיג מרע"ה רק י"ג מדות שהם תארי פעולותיו א"כ מבואר הוא שבכלל פעולותיו ית' הם תאריו : ואמנם הספיק לו זכרון וכו' · ר"ל אחר שאמרנו שמשה רבינו ע"ה השיג כל הנמצאות שהם טובו יתעלה וכאמרנו שתאריו ית' הם בכלל פעולותיו מכל מקום מפני מה לא הזכיר הפסוק על דרך כללות כל הנמצאות ולמה לא זכר רק הי"ג מדות : כי אלו הם הפעולות וכו' · ר"ל והשיב הרב שעקר שאלת מרע"ה היתה שידע איכות ההנהגה לעם ובכלל אלו הי"ג מדות הוא כל מה שראוי בענין ההנהגה לעם כמו שיבאר הרב : ובמי שיגדלהו · ר"ל והוא האב והאם או עומד במקומם :

וצריך

וצריך למכתבת המדינה וכו' • ר"ל שכשיש כח הרב לגלות לנו לפי צריך המכתב להתבונן בהלו בשם עשרה מדות : כי כל הפעולות • רוצה לומר הפ"ל כי שיתפעל לפעמים הרחמנות שהוא טוב עניין ההתפעלות ההוא בבחינת ההתחנות כי היה ראוי שיעשה עניינים רחמניים ולא ישתכח : ויעסוק כל מי שיהיה מוסר וכלה מן העולם • פ"ל שיהיה נוכח ונוסר כל מי שיהיה מורך בלתות : שמוכלל מלת"ו ית' מכלל פעולותיו • רוצה לומר מוסרהרב לומר חשר מצותיו מכלל פעולותיו כי הלו ר"ל מדות הם תתרי פעולותיו כמו שכתר ושם המלות לה היו מכלל הפעולו' ולא המדה והיו ונקה לא ינקה לה היה תתר הפעולו'לכן תמ'חשר מצותיו מכלל פעולותיו וכו'ג הכל נקרא פעולותיו ית'וכוונת זה הפר' היה לבאר עניין י"ג מדות :

פרק נה

וכוונות הממיתים ובתנועות עם על אחרים לאבדם בסיף למחות זכרם והרבה מאלו הפעולות • אשר לא יבאו מאחר ממנו לאחר אלא מכעס גדול או קנאה עצומה או בקשת גאולת הדם • ונקרא לפי אלו הפעולות קנוא ונוקם ובעל המה ונוטר • ר"ל כי הפעולות אשר ביוצא בם יבאו ממנו על תבונ' נפשית והיא הקנאה או בקשת גאולת הדם או הנקמה או הכעס יבאו ממנו יתעלה כפי התחייב הנעניני' לא על הפעלו' בשום פני' יתעלה מכל הסרון • וכן הפעולו' כולם הם פעולות דומה לפעולות הבאות מבני אדם על הפעליות ותכונות נפשיות הם באות מאתו יתעלה • לא מעניין מוסף על עצמו כלל • וצריך למנהיג הדינה כשיהיה נביא שירמה באלו התארים ויבאו מאתו אלו הפעולות כשיעיר וכפי הדין • לא לדריפת ההפעלו' לבד ולא ישלח רסן הכעס ולא יחזק גדות ההפעליות בו • כי כל הפעלות רע אבל ישמר מהם כפי כח הארם ויהיה בקצת הפעמים ולקצת האנשי' רחום וחנון • לא לעניין הרחמנות וההמלה לבד אלא כפי מה שיהיה ראוי ויהיה בקצת הפעמים ולקצת האנשים נוטר ונוקם ובעל חמה כפי התחייבם • לא לעניין הכעס לבד עד שיצוה בשריפת איש והוא בלתי כועס ולא קוצף עליו ולא מואס בו • אבל כפי מה שיראה מהתחייבו בו ויביש מה שתביא הפעולה הזאת מן התיעלת העצומה בעם רב • הלא תסתבל בכתובי התורה כאשר צוה לאבד שבעה עממים ואמר לא תחיה כל נשמה • ממך לו מיר למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותיהם אשר עשו לאלהיה' וחטאתם לי' אלהיכם • יאמר לא תחשוב שזו אכזריות או בקשת גאולת הדם • אבל הוא פועל שיגזור אותו הדעת האנושי' שיסיר כל מי שיטה מדרך האמת וירוחקי המונעים כולם אשר ימנעו מן השלמות אשר היא השנתי יתעלה • ועם זה כולו צריך שיהיו פעולות דרחמנות והמחילה והחמלה באות ממנהיגי המדינה יותר רבה מפעולו' העונש • שאלו השלש עשרה מדות כלם מדות רחמים בלתי אחת והיא פוקד עון אבות על בנים כי אמרו ונקה לא ינקה ענייני ושרש לא ישרש מאמרו ונקתה לארץ תשב • ודע כי אמרו פוקד עון אבות על בנים אמנם זה בהסא של עבודה זרה לבד לא בהסא אחר • ודראיה על זה אמרו בעשרת הדברות על שלשים ועל רבעים לשונאי • ולא יקרא שונא אלא עובר עבודה זרה לבד (כמו שפי' ל"ו בפרק ל"ו מזה) כמו שאמר כל תועבת יי' אשר שנא • ואמנם הספיק לו רבעים כי חכלית מה שאפשר לו לאד' לראות מזרעו הוא דור רביעי • וכשיהרגו אנשי מדינה עובר עבודה זרה יהרגו הזקן החוא העובד ובנו ובן בנו ובן בן בנו שהוא הולך הרביעי • ובאלו ספר שמכלל מצותיו יתעלה מכלל פעולותיו בלא ספק שיהרג זרע עובדי עבודה זרה אע"פ שהם קשנים בחסא אבותם ואבות אבותם • וזאת המצוה נצאנוה נמשכת בתורה בכל מקום • כמו שצוה בעיר הנדחת החרם אותה ואת כל אשר בה • כל זה לשחות הרושם ההוא המביא להפסד הגדול כמו שבארנו • וכבר יצאנו מעניין הפר' אבל ביארנו למה הספיק לו הנה מזכרון פעולותיו זכרון אלו לבד • והוא כפני שהוא צריך אליהם בהנהגות המדיניו' • כי חכלית מעלת האדם החרמות בו יתעלה כפי היכולת • כלומר שנרמה פעולתנו כפעולותיו כמו שבארו בפי' קדושים תהיו • אמרו מה הוא חנון אף אתה היה חנון • מה הוא רחום אף אתה היה רחום • והכונה כולה כי התארים המיוחסים לו יתעלה הם תארי פעולותיו לא שהוא יתעלה בעל איכות :

פרק חמשה וחמשים כבר קדם לנו במקומות רבים מזה המאמר כי כל מה שמחייב

נשמות ראוי בהכרח להרחיקו ממנו יתעלה • וכן כל הפעולות ירוחק ממנו • כי כל ההפעליות יחייבו שנוי • ושהפועל להפעליות החם בלתי המתפעל בלא ספק • ואלו היה הוא יתעלה מתפעל בשום פנים מאפני ההפעלות היה זולתו עושה בו ומשנה אותו • וכן ראוי בהכרח שירוחק ממנו כל העדר • ושלא יהיה שום שלמות נעדר ממנו פעם אחת ונמצא פעם אחרת • שאם הונח זה היה שלם בכח וכל כח יחובר אליו העדר בהכרח וכל מה שיצא מן הכח אל הפועל אי אפשר לו מבלתי מוציא זולתו נמצא בפועל שיוציאהו • ולזה יתחייב שיהיו שלמויותיו כלם נמצאים בפעל ולא יהיה לו דבר בכח בשום צד • וממה שראוי בהכרח שירוחק ממנו גם כן הדמוי לשום דבר מן הנה צאות • וזה דבר כבר הרגישו בו כל אדם וכבר נזכר בספרי הנביאים בהרחקת הדמוי ואמר ואל מי תדמיוני ואשוה • ואמר ואל מי תדמיון אל • ואמר מאין כמוך • וזה הרבה • כללו של דבר • כי

כל

כשניתן דבר למי שתין לו טובה עלינו יקרתוה כלשונינו חניכה ולמה שהוא יקבלה המניח כל כמה שתין לו חק עליו יקר חנון • וכן נמצא בפעולותיו הכתות בכתי חזם מיוחות גדולות ירדו בקנת הכתיים שמפחות חן לחיקליפים יכלו הבן וכן הבן לת יניחו לן לת נין ולת נכד : והרבה מחלו הפעולות תסר לת יבחו

מחחד מזמנו חלת מכעם גדול חו קנת עלונו וגו' נקרת בסם קנת ונוקם ונוטר ובעל חמה וחם הלו התנועות הכתות ממנו על תכונה נפשית לנקמה הנקמה ויפעל בחדם בעצם ונקיחה הכל מהסם יתכרך לת יבחו חלו המתעשים לפי הפעלות כי הוח יתעלה ית' יוכל חסרון • וכן הפעולות כלם הכתות ממת כשם יתברך לת תכתבה ממנו כפי הפעלות ותכונ' נפשיית חלת כפי תיוה הנעשה' וצריך למנהיג המדינה שיהיה בביח מיוחק בתורתיו ותכתבה מחתו לו הפעולות בפעינו וכפי הדין לת לפי רדיפת הפעלו' לבדו ולת יתיר רסן הכעם ולת יחזיק בגדת הפעלות כי כל הפעלות רע תכל יסמור ממם כפי כח החזם ויהיה נקנת בפעם ס ולקנת חנעים רחום וחנון לת לענין הרחמנות והחמלה לבד כי זה מפעולת הנפשים • והנשוטים חלת כפי מה שרחוי שיהיה ויהיה נקנת הפעמי' ולקנ' חנעים נוקם נוטר ובעל חמה כפי התחייב' לת לענין הנעם נכד עד שיגזה בפריפת תי ם והוח בכתי כועם ולת קנעליו ולת מוחם בו תכל נפשיה שיראהו מהתחייבו ויבש מה שתביא' מקבעול' קזחת מהתועלת העמונה בעם ר"ל הרי יתבת' שהנכי' לחוי מיתוחר בחלו התוחרים כמו שהם יתברך יתוחר בהם כי לת יתוחר הוח בעבור הפעולו' חבל בעבור התחייבו הנעשים : ובכן תמוז הלת תסתבל בכתובי התורה על תמרו ויהרוקו המונעים כלם תשר ימנעו מן השלמות והוח הנתנו ית' ובכן תמרו כי צריך שיהיו פעולת הרחמנות והחמלה והחנינה והמחיכה כלות מהמנהיגי המדינה יותר הרבה מפעולות העונש ולקיחת הדין מן החושש כי המנהיג המדינה רחוי שיהיה נטה לחזית הרחמנות כי הם המנהיג יסמוך העונות מי יעמוד לפניו הלת תרח"ש מדות כלסרחמי' כלתי תחזק פוקד עון לחזות על בניה כי תמרו ונקה לת ינקה ר"ל וסרש לת ישרש : ודע כי לומרו פו ד וכו' רוצה לומר גם כי פוקד וכו' הוח חיתה מפוכה והין רחוי שיהיה להנהיג המדינה כי כשת ם רחוי שיעזוב נחטלו כיאור הרב כי זה כח על ע"ז לבד לת נחטל לחת וכשיהרגו חנשי המדינה עובדי ע"ז יהרג הזקן העובד לחותו וכן נכו וכן בן בנו חשר הו' הולך הרביעי וכל זה לנחזות השחרית המכי' לבנים הגדול כמו שחמר הרב למעלה למען תשר לת ילמדו לחתנם בכל תועבותם וכנה המנהיג המדינה נריך שידקה בשם ית' בחובנו המעשים כנדקה פעולותינו לפעולותיו כמו שבארנו בפירו' קדושים תהיו הכוונה בזה לחקה ונו' • והעניין כלו התוחרים העיוחני' לו תוחרי הפעולות :

פרק נה כבר קדם לנו במקומות רבי' •

הכוונה בזה הפרק כי לת שקדם לנו כי הנעמו מרוחק ממנו ית' רחוי שירוחק ממנו כל הפעלות : כי כל הפעליות יחייבו שנוי וכל שנוי הוח בנשם כל שכן בשם היה יתעלה מקבל השנוי היה ושלמו עושה ומשנה לחותו והיה לו שכח יותר קודמת ממנו ולת כל הפעלות נריך שירוחק ממנו נריך נ"כ להרחיק ממנו שלת יהיה בעדר שום שלמות שלת היה בהכרח כן היה הפם מתפעל והיה מסתנה והיה נשם כל שכן כי היה נריך לכל מוניח שלמו ושלת יהיה הוח שכח רחשונה ולזה יתחייב שיהיו שלמויותיו כלם נמציאים בפעל ולת יהיה לו דבר בכח בשום פני' • ומזה שרחוי בהכרח שירוחק ממנו גם כן הדמוי לשום דבר מן הנה צחות • וזה דבר כבר הרגישו בו כל חדם וכבר נזכר בספרי הנביחים בהרחקת הדמוי כמו חמור ואל מי תדמיוני וכו' ותחר מיון יחרוך וכו' ותחר בהכרח להרחיק וכל חלה מדמיוני' רחוי בהכרח להרחיק ממנו בשופת : כי כל מי שלת ידע התכונות הכם ולת ידע בחסרון התפעלות ולת יבין ענין מה שנכתב ומה שבפעל וגו' ושחר בכת יוקר חסר מן התתנועע ליניחת הכת

ושבפועל להפעלני' בלתי התתפעל בלת שפת • וידעם בו כל התפעל כפי זה פוכן מן ההפעליות כגון כשם ותחלה וכיוצא בשם שנינים מתוך שתינו לו ההפעלות ושחין ידעם בו כל שכן שלת יהיה בו שום שנוי בשום פני' ר"ל בהתחלת בחלו התוחרים כמו שכתב' בפרק ל"ו מזה

כל דבר שמביא לאחד מאלו המינים הארבעה • ראוי בהכרח להרחיקו ממנו במופת המבואר • והוא כל מה שיביא לנשמות • או מה שיביא להפעלות ושנוי • או מה שיביא להעדר כמו שלא יהיה לו דבר בפעל ואחר כן ישוב בפעל • או מה שיביא לדמיון דבר מבריאותיו • ואלו מכלל תועלת חכמת הטבע בידיעת האל • כי כל מי שלא ידע החכמות ההם • לא ידע בחסרון ההפעליות • ולא יבין ענין מה שבכח ומה שבפעל • ולא ידע התחייב ההעדר לכל מה שבכח • ושאשר בכח יותר חסר מן המתנועע ליציאת הכח ההוא לפעל • והמתנועע גם כן חסר בהצטרפו למה שבעבורו התנועע עד שיגיע בפעל • ואם ידע אלו הדברים ולא ידעם במופתיהם לא ידע הפרטים המתחייבים מאלו ההקדמות הכלליות חיוב הכרחי • ולזה לא יהיה אצלו מופת במציאות האלוה ולא בהתחייב הרחקת אלו המינים ממנו • ואחר הקדימי זאת ההצעה אתחיל בפרק אחר אבאר בו שקרות מה שיחשבוהו מאמיני התארים העצמיים לו • ואמנם יבינהו מי שקדמה לו הידיעה במלאכת ההגיון ובטבע המציאות :

פרק ששה וחמשים

דע כי ההדמות הוא יחס אחד בין שני דברים • וכל שני דברים שלא ישוער ביניהם יחס כן לא יצוייר ביניהם דמיון • וכן כל מה שאין דמיון ביניהם אין יחס ביניהם • והמשל בו שלא יאמר זה החום דומה לזה המראה • ולא זה הקול דומה לזאת המתיקות • וזה דבר מבואר בעצמו • וכאשר הסתלק היחס בינינו ובינו ית' ר"ל בינו ובין זולתו יתחייב הסתלק הדמיון ג"כ • ודע כי כל שני דברים שהם תחת מין אחד ר"ל שתהיה מהות שניהם אחת אלא שהם מתחלפי' בגודל ובקטנות או בחוזק ובחולשה או כיוצ' בזה הנה שניה' מתדמים בהכרח ואע"פ שהם מתחלפים זה המין מן החלוף • והמשל בו כי גרגיר החרדל וגלגל הכוכבים הקיימים מתדמים ברחקי' השלשה ואע"פ שזה בתכלית הגודל וזה בתכלית הקטנות ענין מציאו' הרחקים בהם אחד • וכן השעוה הנתכת בשמש ויסוד האש מתדמים בחום ואע"פ שהחום ההוא בתכלית החוזק וזה החום בתכלית מן החולשה אלא שענין הראות זה האיכות בשניהם יחד אחד • וכן היה ראוי שיבין מי שיאמין שיש תארי' עצמיים יתואר בהם הבורא ית' והם שהוא נמצא וחי ויכול ויודע וחכם ורוצה שאין אלו העניינים מיוחסים אליו ואלינו בעניין אחד ויהיה החלוף בין התארים ההם ובין תארינו בגדול או בשלם או במתמיד או בקיים עד שיהיה מציאותו יותר קיימת ממציאותינו וחיין יותר מתמידים מחיינו ויכולתו יותר גדול מיכולתינו וחכמתו יותר שלמה מחכמתינו ורצונו יותר כולל מרצוננו ויכלול שני העניינים גדר אחד כמו שיחשבו הם • אין העניין כן בשום פנים כי עניין יותר מכך אמנם יאמר בין שני הדברים אשר יאמר עליהם הענין ההוא בהם במה • ואם היה כן התחייב בו הדמיון ולפי דעתם אשר יראו שיש לו תארים עצמיי' כמו שהתחייב שיהיה עצמו ית' בלתי דומה לעצמו' כן ראוי שיהיו

שיהיו תאריו העצמיי' אשר יחשבום בלתי דומים לתארים ולא יקבצם גדר אחד ולא כן יעשו אבל יחשבו שיקבצם גדר אחד ושאין דמיון ביניהם. הנה כבר התבאר למי שיבין עניין הדמיון שהוא ית' אמנם יאמר עליו ועל זולתו נמצא בשתוף גמור. וכן אמנם הותרו החכמה והיכולת והרצון והחיים עליו יתעלה ועל כל בעל חכמה ויכול' ורצון וחיים בהשתתפות גמור אשר אין דמיון עניין ביניהם כלל. ולא תחשוב שהם יאמרו בספוק. כי השמות אשר יאמרו בהסתפקם אשר יאמרו על שני דברים שביניהם דמיון בעניין אחד והעניין ההוא מקרה בהם ואינו מעמיד עצם כל אחד מהם ואלו הדברים המיוחסים לו יתעלה אינם מקרי' אצל אחד מבעלי העיון ואלו התארים אשר לנו הם כולם מקרים לפי דעת המדברים. ואני תמה מאין נפל הדמיון עד שיקבצם גדר אחד ויהיו נאמרים בהסכמה כמו שיחשבו וזה מופת חותך על היות התארים המיוחסי' לו אין בין ענייניהם ועניין אלו הנודעים אצלינו שתוף בשום פנים ולא בשום עניין ואמנם השתוף בשם ולא בדבר אחר ואחר שהוא כן אין ראוי שתאמין עניינים מוספי' על העצם כדמות אלו התארי' אשר הם נוספים על עצמינו בעבור שהשתתפו בשם וזה העניין גדול המעלה אצל היודעים ושמרהו והבינהו הבנה טובה להיות מזומן למה שארצה להבינך אותו:

פרק שבעה וחמשים

בתארים יותר עמוק מהקודם ידוע כי המציאות הוא מקרה קרה לנמצא ולזה הוא עניין נוסף על מהות הנמצא וזהו הדבר המבואר הראוי לכל מה שלמציאותו סבה שמציאותו עניין נוסף על מהותו. אמנם מי שאין סבה למציאותו והוא השם יתעלה ויתרומם לבדו כי זה הוא עניין אמרנו עליו יתעלה שהוא מחויב המציאות תהיה מציאותו עצמו ואמתתו ועצמו מציאותו ואינו עצם קרה לו שימצא ותהיה מציאותו עניין נוסף עליו שהוא ראוי המציאה תמיד אין מתחדש עליו ולא מקרה קרה לו. ואם כן הוא נמצא ולא במציאות. וכן חי ולא בחיים. ויודע לא במדע ויכול לא ביכולת. וחכם לא בחכמה. אבל הכל שב אל עניין אחד אין רבוי בו כמו שיתבאר. וממה שצריך שיודע עוד כי האחדות והרבוי מקרים קרו

[illegible]

קרו לנמצא כאשר הוא רב או אחד כבר התבאר זה בספר הנקרא מה שאחר הטבע· וכמו שהמניין אינו עצם המנויי׳ כן אין האחדות עצם הדבר המתאחד כי אלו כולם מקרים מסוג הכמות המתפרק ישיגו הנמצאו׳ המזומנות לקבל כיוצא באלו המקרים· אמנם המחוייב המציאו׳ הפשוט באמת אשר לא תשיגהו הרכב׳ כלל כמו שהו׳ מן השקר עליו מקרה הרבוי כן הוא מן השקר עליו מקרה האחדות · רוצה לומר כי אין האחדות ענין נוסף על עצמו אבל הוא אחד לא באחדות ולא יתבוננו אלו העניינים׳ הדקים כמעט שיבצרו מן השכל במלות הנהוגות אשר הם הסבה הגדולה בהטעאה כי יצר בנו הדבור מאד מאד בכל לשון עד שלא נצייר העניין ההוא אלא בהקל הדבור· וכאשר השתדלנו להורות על היות האלוה לא הרבה לא יוכל האום׳ לאמור לא אחד ואע״פ שהאחד וההרבה ממבדילי הכמו׳ ולזה נבין העניין ונודה השכל לאמת׳ הדבר באמרנו אחד לא באחדות כמו שנאמ׳ קדמון להורות על שהוא בלתי מחודש ובאמרנו קדמון מן ההקל מה שהוא מבואר נגלה כי הקדמון אמנם יאמר למי שישיגהו הזמן אשר הוא מקרה לתנועה הנמשכת אחר הגוף והוא ג״כ משער המצטרף כי אמרך הקדמון במקרה הזמן כאמרך הארוך והקצר במקרה הקו וכל מי שלא ישיגהו מקר׳ הזמן לא יאמר עליו באמת לא קדמון ולא חדש כמו שלא יאמר במתיקות לא מעוותת ולא ישרה ולא יאמר בקול לא מליח ולא תפל· ואלו הדברים אין העלם בהם למי שהרגיל בהבנת העניינים כפי אמתתם ובהנם בהשגת השכל להם והפשטתו אותם לא בכללות אשר יורו עליו המלות וכל מה שתמצאהו בספרים שיתארו השם יתעלה בראשון ואחרון הוא כתארו יתעלה באזן ובעין הכונה בזה שהוא יתעלה לא ישיגהו שנוי ולא יתחדש לו עניין בשום פנים· לא שהוא יתעלה נופל תחת הזמן שיהיה קצת הקש בינו ובין זולתו ממה שבזמן ויהיה ראשון ואחרון ואמנם אלו המלות כלם כלשון בני אדם כן אמרנו אחד ענייננו שהוא אין דמיון לו לא שעניין האחדות דבק לעצמו :

פרק שמנה וחמשים

יותר עמיק מן הקודם דע כי תארי השםית׳ בשלילות הוא התואר האמתי אשר לא ישיגהו דבר מן ההקל ואין בו הסרון בחק הבורא כלל ולא בשום עניין· אמנם תארו בחיובים יש בו מן השתוף וההסרון מה שכבר בארנוהו· וצריך שנבאר לך תחלה איך הם השוללים תארים על צד אחד ובאי זה דבר יבדלו מתארי החיוב ואחריכן אבאר לך איך אין לנו דרך בתארו לא בשוללי׳ לא בזולתם· ואומ׳ כי התאר אינו אשר ייחד המתוא׳ לבד עד שלא ישתתף בתאר ההוא עם זולתו· אבל התאר יהיה   גם

[illegible]

כמקרים • ר"ל אם תתרי בשלילה ידיעתו דבר מעצם המתואר הוא במקרה לא בעצם
הענין עצמן כתאר שלנו ואמר שבעבור שהוא בעלי חיים במקרה שיהיה
במקרה שיש שם בעלי חיים לא בעצם כי בכר יהיה הפאר שיש שם דבר לא נמצא
ולא מקורי' ולא יהיה מי לכן זאת הידיעה לוקח בעצם כי יהם במקרים
תלת ישתוו לכך • ר"ל שהוא נתלה ממוייב המציאה לה שבודע מהותו • הם כן הם המקר
המיוחס לה מקורו רוצה לומר כשתאמר בזאת' מיוחד לו תאר מיוחד רוצה לומר כשתאמר בזאת'
לו יתעלה נמצא מן המקר הזה שיה' תואר מיוחד לשי' שיהיה מקורו ומקומו דבר תחר שם כן
כשתאמר לו יתעלה נמצא מזאת תיהו תאמר כי הוא יתעלה תיהו מורכב מציאיות ומהות תכל
מציאותיהו הוא מהותו תכל מהותיהו כשתאמר בזאת' תומרים נמצא שיש מהויב המציאות נמצא
בעולם : כל שכן שיהי' לו מקרים וכו' • ר"ל כל שכן שתי' לו יתעלה מקרים : ואחר כלל יתיעתם המכל • ר"ל כי הולת
העצמיים תאר כלל ידיעתם המכל והם מורות הדברים ידיעת המוגים ומציגים והלת כל או
העצמים יש יכתר שיש במ' תאר וכו' : כשאמ' בזאת מן הלת • ר"ל מהו טבעה ולתי יולד
בעולם ומכלל כי כשאמ' תאר מן הלת אמ' ומכשאמ'
בזאת מן הלת כי בשאמ' בזאת מן הלת הוא
מעצמי ופוסק כי בזאת המוגמע הוא כלה
בעצמי ומתתם תאר וכן זה תאר זה
תכל הלוזים המתתמת מן הלת היה
לזה כיה קיימת גם תכלל תאר כיהם תיהו
יולד בזאת שפועל שתי לו יולידה בפועל
ובשאמ יולד בפועלו תכל תין שכת ידיעתו
פעלו שכת היותו פועל כמו בשם יתעלה
שכת ידיעתו תכלל מכת מלימות תכר :
תכל בשאמ' מיוחד להם ר"ל וזהו בתחייב
המוכל מן תכל : תלת מהיות כל מה וכו' •
ר"ל שתלי בראש' זות תיהן בעוכות תלת מהות
הלות בפרד ובכוליי שלמה בתוך בפעל
ברגון ובכוונה לו מהות תי'יהי' לו טובה ורצון :

כי

גם כן תאר למתואר ואם הוא משתתף בו עם זולתו
ולא יהיה בו התייחדות • והמשל בו אם ראית איש
מרחוק ותשאל ותאמ' מה זה הנראה ויאמר לך בעל
חי • זה יהיה תאר בלא ספק לזה הנראה ואף על פי
שלא ייחדהו מבל מה שזולתו אלא הגיע בו
קצת ייחוד והוא שזה הנראה אינו גוף ממין
הצמחים ולא ממין המקורים • וכן עוד בשיהיה בזה
הבית אדם ותרע שבו גוף אחר אלא שאתה לא
תדע מה הוא ותשאל ותאמר מה בזה הבית ויאמר
לך העונה אין בו מחצב ולא צמח • כבר הגיעת בו
קצת התיחדות ותרע שבו בעל חיים ואם לא תרע
אי זה בעל חי' הוא בזה הצד ישתתפו תארי השלילה
לתארי החייב שאי אפשר שלא ייהרו קצת
התייחדות ואע"פ שלא יהיה בהם מן ההתייחדות
אלא הסרת מה ששללו מבלל מה שהיינו חושבים
אותו בלתי משולל • ואמנם הצד אשר נבדלו בו
תארי השלילה מתארי החייב • שתארי החייב
אע"פ שלא ייחדו הם מורים על חלק מבלל הדבר
המבוקש ידיעתו אם הלק מעצמו או מקרה ממקריו.
ותארי השלילה לא יודיענו דבר בשום פני מן העצם
המבוקש ידיעתו מה הוא אלא אם היה זה במקרה
כמו שהמשלנו • ואחר זאת ההקדמה אומר שהשם
ית' כבר בא המופת שהוא מחוייב המציאות אין
ההרכבה בו כמו שנעשע עליו מופת ולא נשיג אלא
ישותו לבד לא מהותו • אם כן מן השקר שיהיה לו
תאר חיוב מפני שאין לו מהות הוץ לישותו ויורה
התאר על אחת מהם כל שכן שתתי' מהותו
מורכבת ויורה התאר על שני הלקים כל שכן שיהיו לומ' ויורה התאר גם כן עליהם
וא"כ אין לו תאר חיוב בשום פנים • אמנם תארי השלילה הם אשר צריך שיעשו
להישיר השכל למה שצריך שיאמינו בו יתעלה מפני שלא יגיע מצדם רבוי בשום
פנים והם יישירו השכל לתכלית מה שאפשר האדם שישיגהו ממנו יתעלה •
והמשל בו שהנה התבאר לנו במופת החיוב מציאות דבר אחר זולת אלו העצמים המושגים
בחושים ואשר כלל ידיעתם השכל ואמרנו על זה שהוא נמצא הענין כי מן השקר העדרו.
ואחר כן השגנו שזה הנמצא אינו כמציאות היסודות על דרך משל אשר הם נופות מתים •
ואמרנו שהוא חי הענין שהוא ית' אינו מת • ואחרי כן השגנו שזה הנמצא גם כן אינו
כמציאות השמים אשר הם גוף חי ואמרנו שהוא אינו גוף • ואחר כן השגנו שזה הנמצא
אינו כמציאות השכל אשר אינו גשם ולא מת אבל הוא עולל ואמרנו שהוא יתעלה קדמון
הענין אין לו סבה המציאתו • ואחר כן השגנו שזה הנמצא אין מציאותו אשר הוא עצמו
מספקת לו שיהיה נמצא בלבר אבל שופעת מאתו מציאות רבות • ואין זה כהשפע החום
מן האש ולא כהיוב האור מן השמש • אבל השפע ימשיך להם תמיד עמידה וקיום וסדור
בהנהגה מתיקנת כמו שנבאר • ואמרנו בן מפני אלו הענינים שהוא יכול והכם ורוצה
והכונה באלו התארים שאין לואה ולא בבל ולא נבהל או עוזב • וענין אמרנו לא לואה
שמציאותו יש בה ריי להמצאת דברים אחרים זולתו • וענין אמרנו ולא בבל שהוא משיג
בלומר הי כי כל משיג חי • וענין אמרנו לא נבהל ולא עוזב כי כל אלה הנמצאות הולכות
על סדר והנהגה לא נעזבות והוות באשר יקרה אלא בהיות כל מה שינהגהו הרוצה בכוונה
ורצון • ואחר כן השגנו כי זה הנמצא אין אחר במותו ואמרנו כי הוא אחר הענין הרחקת

הנה

ויתעלה לא עלה פועלת ומקובלת גם כי יהיה גשם ותם הדבר כן לין תואר מיוחי בשום פנים שיתעלה עליו • ויבח הדבר כן הדברים תאר כהם יתואר עצמות הגשם לא יתכב
שם שיהיו על זה שיתואר הדבר במציאות ומהות תו על זה שיתואר הדבר כמו אותו והם החלקים המגזרים אותו תו מתוארים מקריים בהכלכלם תי לתפסר שיתואר הגשם כהם
תם כן לין שום יתואר חיוב שיתעלה עליו וכו' • תאמ' שכיתר יתואר הכיוב תי לתפסר שיתעלה עליו יתעלה : תאמ' שכיתר יתואר הבילה וכו' • תאמ' שכיתר יתואר הבילה
תאר לריך שיהיה לפיסר הגשם לומ' שלריך ושרת המתוגים הלתתיים מתוגים שהגשם יתעלה שהו תאר תל מכל זה ורצוי ולמה
יתואר הבילה יכיתו שיתואר הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם
מלימות הדבר תחר זולת תלו מעלגים הגשם יתעלה בהם ולמה אנם כן יכיתו לאחוז לגשיג הגשם יתעלה תי שהגשם זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם • דמיון זה הגשם התבאר לנו בשיעת הגשם

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

הנה כבר התבאר לך כי כל תואר שנתארהו בו הוא אם תאר פעולה או יהיה עניינו שלילת הערדו אם היתה הכוונה בו השגת עצמו לא פעולתו ולא תעשה גם כן אלו השלילות ולא תתירם עליו יתע' אלא בפני אשר,כבר ידעת שפעמי' ישולל מהדבר מה שאין דרכו שימצא לו כמו שנאמר בבותל לא רואה · ואתה האיש המעיין במאמרי זה יודע כי זה הרקיע והוא גשם מתנועע שכבר ידענו זרתותיו ואמותיו וידענו שיעור חלקי ממנו ורוב תנועותיה· גלוי שכלנו כל הלאות מהשיג מהותו · עם היותנו יודעים שהוא בעל הומר וצורה בהכרח אלא שאינו זה התומר אשר בנו ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימי' לא בהויב המקיים · שאנחנו נאמר כי השמי' לא קלי' ולא כבדים ולא מתפעלים ולזה לא יקבלו פעולה · ואינם בעלי טע'ם ולא בעלי ריח וכיוצא באלו השלילות · כל זה לפכלותינו בהומ' ההוא · ואיך יהיה עניין רעותינו כשישתדלו להשיג הנקי מהחמר הפשוט בתכלית הפשיטות המחייב המציאו'אשר אין עליה לו ולא ישיגהו עניין מוסף על עצמו השלם אשר עניין שלמותו שלילת הסרונות ממנו כמו שבארנו · שאנחנו לא נשיג זולתי ישותו לבד שיש נמצ' לא ידמה לו דבר מכל הנמצאו אשר המציאם ולא ישתתף להם בעניין בשום פנים ואין רבוי בו ולא לאות להמציא מה שזולתו ושיחסר לעול' יחסרב התובל לספינ'ואין זה נ'כ יחם אבותי ולא דמיון אמתי 'אבל הוא להיישיר השכל שהו' יתע' מנהיג הנמצאו'העניין שהו'יתמידם וישטר סדורם כמו שצדי' והנה יתבאר זה העניין ביותר רחב מזה · ישתבח מי אשר בהשקף הזיעות עצמו תשוב השגתם קצור השגה וידיעה וכשישקיפו הייוב פעולותיו מרצונו תשוב ידיעתם סבלו' וכשישתדלו להשונו להגדילו בתאדים ישוב כל הפלגת דברים לאות וקצור :

פרק תשעה וחמשים

יש לשואל שישאל ויאמ' אחר שאין תחבולה בהשגת אמתת עצמו · והמופת מכריח שהדבר המושג הוא שהוא נמצא לבד · ותארי החיוב כבר נמנינו כמו שבא עליו המופת · באי זה דבר יפול היתרון בין המשיגים · א'כ אשר השינו משה רבינו ע'ה ושלמה הוא אשר ישיג האיש האחר מקצת דורשי החכמה וזה אי איפשר בי תוספת· אבל מן דמפורסם אצל בעלי התורה וגם אצל בעלי עיון הפילוסופי כי היתרון בזה הרבה · ודע כי הענייו כן ושהיתרון בין המשיגים עציום מאד כי כמו כל אשר יוסיפו בתארי המתואר יתייחד יותר ויקרב התואר להשגת אמתתו כן כל מה שתוסיף בשלילה ממנו יתעלה תקרב א' ההשגה והחיה יותר קרוב אליו ממי שלא שלל כלל מה שכבר התבאר לך בהופת אדם אחד ואמה הקדמותיה עד שיקדה שנים רבות בהבנת חכמה אחת ואמה הקדמותיה עד שיקדה אמת תהיה תולדת החכמה ההיא כלה שנשלל מהבורא ענייו אחד והודיע במופת שהוא שקר

כי כל תואר שנתארהו בו · ר"ל התארים המותרים לעשות לו יתעלה חס ושלום תואר בפעולות כמו רחום וחנון וכו' · או יהיה עניינו שלילת העדרו · ר"ל שם כתואר לו יתעלה חס ושלום תואר מזה המינ' שהוא שלילת העדר מה שאין דרכו שימצא לו כמו שנאמר בבותל לא רואה · ואתה האיש המעיין במאמרי זה יודע כי זה הרקיע והוא גשם מתנועע שכבר ידענו זרתותיו ואמותיו וידענו שיעור חלקי ממנו ורוב תנועותיה· גלוי שכלנו כל הלאות מהשיג מהותו · עם היותנו יודעים שהוא בעל הומר וצורה בהכרח אלא שאינו זה התומר אשר בנו ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימי' לא בהויב המקיים · שאנחנו נאמר כי השמי' לא קלי' ולא כבדים ולא מתפעלים ולזה לא יקבלו פעולה · ואינם בעלי טע'ם ולא בעלי ריח וכיוצא באלו השלילות · כל זה לפכלותינו בהומ' ההוא · ואיך יהיה עניין רעותינו כשישתדלו להשיג הנקי מהחמר הפשוט בתכלית הפשיטות המחייב המציאו'אשר אין עליה לו ולא ישיגהו עניין מוסף על עצמו השלם אשר עניין שלמותו שלילת הסרונות ממנו כמו שבארנו · שאנחנו לא נשיג זולתי ישותו לבד שיש נמצ' לא ידמה לו דבר מכל הנמצאו אשר המציאם ולא ישתתף להם בעניין בשום פנים ואין רבוי בו ולא לאות להמציא מה שזולתו ושיחסר לעול' יחסרב התובל לספינ'ואין זה נ'כ יחם אבותי ולא דמיון אמתי 'אבל הוא להיישיר השכל שהו' יתע' מנהיג הנמצאו'העניין שהו'יתמידם וישטר סדורם כמו שצדי' והנה יתבאר זה העניין ביותר רחב מזה · ישתבח מי אשר בהשקף הזיעות עצמו תשוב השגתם קצור השגה וידיעה וכשישקיפו הייוב פעולותיו מרצונו תשוב ידיעתם סבלו' וכשישתדלו להשונו להגדילו בתאדים ישוב כל הפלגת דברים לאות וקצור :

פרק ששים

דע כי הענין כן ושהיתרון וכו' ר"ל דע שהענין כן ושהי תפסר להשגת אמתתו יתעלה וזה"פ כן יש יתרון בין המשיגים : פ"ח דע שהענין כן פחסר השיגו מה"ע ושלזה הוא אחר שיג אחד מדורשי החכמה אמנם יתרון כין המשיגי'אחר למשם מהסיתרון עכוס להשגת אמתתו ר"ל להשגת אמתת'אמתו'ר ולזה ישרית כחדם שכים וכו' ר"ל עכד כל אחר מהשי מוסיף כשלילה מאלו יתעלה תקרב עוד ולזה ישרית לחם שכים רחות וכו' : כמו שאחי'המופת שהוא וכו' ר"ל עכשיו שכה שיכל שיהא שלילת שהוא אי"ב כמשל כוה שיש אחד ביכר שהוא יתעלה חינו נשם כמו שאחי'ש עליו שהוא כוה כפער ואחר יפסק וכו' : כל שכן חם נאמין זה ראוי יכו' · ראוי לומר שם שלא יתארנו בשום תואר שיהיה דבר מה כל שכן שראוי לו יתעלה שיהא אחד כיכר מהופת שהעבין כוה שאנו מאמינים כו יתעלה אי אפשר שיהיה אין סוף פרק ס"א כתים

כי כל תואר שנתארהו בו · ר"ל התארים המותרים לעשות לו יתעלה חס ושלום תואר בפעולות כמו רחום וחנון וכו' · או יהיה עניינו שלילת העדרו · ר"ל שם כתואר לו יתעלה חס ושלום תואר מזה המינ' שהוא שלילת העדר מה שאין דרכו שימצא לו כמו שנאמר בבותל לא רואה · ואתה האיש המעיין במאמרי זה יודע כי זה הרקיע והוא גשם מתנועע שכבר ידענו זרתותיו ואמותיו וידענו שיעור חלקי ממנו ורוב תנועותיה· גלוי שכלנו כל הלאות מהשיג מהותו · עם היותנו יודעים שהוא בעל הומר וצורה בהכרח אלא שאינו זה התומר אשר בנו ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימי' לא בהויב המקיים · שאנחנו נאמר כי השמי' לא קלי' ולא כבדים ולא מתפעלים ולזה לא יקבלו פעולה · ואינם בעלי טע'ם ולא בעלי ריח וכיוצא באלו השלילות · כל זה לפכלותינו בהומ' ההוא · ואיך יהיה עניין רעותינו כשישתדלו להשיג הנקי מהחמר הפשוט בתכלית הפשיטות המחייב המציאו'אשר אין עליה לו ולא ישיגהו עניין מוסף על עצמו השלם אשר עניין שלמותו שלילת הסרונות ממנו כמו שבארנו · שאנחנו לא נשיג זולתי ישותו לבד שיש נמצ' לא ידמה לו דבר מכל הנמצאו אשר המציאם ולא ישתתף להם בעניין בשום פנים ואין רבוי בו ולא לאות להמציא מה שזולתו ושיחסר לעול' יחסרב התובל לספינ'ואין זה נ'כ יחם אבותי ולא דמיון אמתי 'אבל הוא להיישיר השכל שהו' יתע' מנהיג הנמצאו'העניין שהו'יתמידם וישטר סדורם כמו שצדי' והנה יתבאר זה העניין ביותר רחב מזה · ישתבח מי אשר בהשקף הזיעות עצמו תשוב השגתם קצור השגה וידיעה וכשישקיפו הייוב פעולותיו מרצונו תשוב ידיעתם סבלו' וכשישתדלו להשונו להגדילו בתאדים ישוב כל הפלגת דברים לאות וקצור :

פרק ס"א

יש לשואל שישאל ויאמר אחר שאין תחבולה בהשגת אמתת עצמו · והמופת מכריח שהדבר המושג הוא שהוא נמצא לבד · ותארי החיוב כבר נמנינו כמו שבא עליו המופת · באי זה דבר יפול היתרון בין המשיגים · א'כ אשר השינו משה רבינו ע'ה ושלמה הוא אשר ישיג האיש האחר מקצת דורשי החכמה וזה אי איפשר בי תוספת· אבל מן דמפורסם אצל בעלי התורה וגם אצל בעלי עיון הפילוסופי כי היתרון בזה הרבה · דע כי הענייו כן ושהיתרון בין המשיגים עציום מאד כי כמו כל אשר יוסיפו בתארי המתואר יתייחד יותר ויקרב התואר להשגת אמתתו כן כל מה שתוסיף בשלילה ממנו יתעלה תקרב א' ההשגה והחיה יותר קרוב אליו ממי שלא שלל כלל מה שכבר התבאר לך בהופת אדם אחד ואמה הקדמותיה עד שיקדה שנים רבות בהבנת חכמה אחת ואמה הקדמותיה עד שיקדה אמת תהיה תולדת החכמה ההיא כלה שנשלל מהבורא ענייו אחד והודיע במופת שהוא שקר

הנה כבר התבאר לך כי כל תואר שנתארהו בו הוא אם תאר פעולה או יהיה עניינו שלילת הערדו אם היתה הכוונה בו השגת עצמו לא פעולתו ולא תעשה גם כן אלו השלילות ולא תתירם עליו יתע' אלא בפני אשר,כבר ידעת שפעמי' ישולל מהדבר מה שאין דרכו שימצא לו כמו שנאמר בבותל לא רואה · ואתה האיש המעיין במאמרי זה יודע כי זה הרקיע והוא גשם מתנועע שכבר ידענו זרתותיו ואמותיו וידענו שיעור חלקי ממנו ורוב תנועותיה· גלוי שכלנו כל הלאות מהשיג מהותו · עם היותנו יודעים שהוא בעל הומר וצורה בהכרח אלא שאינו זה התומר אשר בנו ולזה לא נוכל לתארו אלא בשמות בלתי מקיימי' לא בהויב המקיים · שאנחנו נאמר כי השמי' לא קלי' ולא כבדים ולא מתפעלים ולזה לא יקבלו פעולה · ואינם בעלי טע'ם ולא בעלי ריח וכיוצא באלו השלילות · כל זה לפכלותינו בהומ' ההוא · ואיך יהיה עניין רעותינו כשישתדלו להשיג הנקי מהחמר הפשוט בתכלית הפשיטות המחייב המציאו'אשר אין עליה לו ולא ישיגהו עניין מוסף על עצמו השלם אשר עניין שלמותו שלילת הסרונות ממנו כמו שבארנו · שאנחנו לא נשיג זולתי ישותו לבד שיש נמצ' לא ידמה לו דבר מכל הנמצאו אשר המציאם ולא ישתתף להם בעניין בשום פנים ואין רבוי בו ולא לאות להמציא מה שזולתו ושיחסר לעול' יחסרב התובל לספינ'ואין זה נ'כ יחם אבותי ולא דמיון אמתי 'אבל הוא להיישיר השכל שהו' יתע' מנהיג הנמצאו'העניין שהו'יתמידם וישטר סדורם כמו שצדי' והנה יתבאר זה העניין ביותר רחב מזה · ישתבח מי אשר בהשקף הזיעות עצמו תשוב השגתם קצור השגה וידיעה וכשישקיפו הייוב פעולותיו מרצונו תשוב ידיעתם סבלו' וכשישתדלו להשונו להגדילו בתאדים ישוב כל הפלגת דברים לאות וקצור :

פרק ס"א

יש לשואל שישאל ויאמר אחר שאין תחבולה בהשגת אמתת עצמו · והמופת מכריח שהדבר המושג הוא שהוא נמצא לבד · ותארי החיוב כבר נמנינו כמו שבא עליו המופת · באי זה דבר יפול היתרון בין המשיגים · א'כ אשר השינו משה רבינו ע'ה ושלמה הוא אשר ישיג האיש האחר מקצת דורשי החכמה וזה אי איפשר בי תוספת· אבל מן דמפורסם אצל בעלי התורה וגם אצל בעלי עיון הפילוסופי כי היתרון בזה הרבה · דע כי הענייו כן ושהיתרון בין המשיגים עציום מאד כי כמו כל אשר יוסיפו בתארי המתואר יתייחד יותר ויקרב התואר להשגת אמתתו כן כל מה שתוסיף בשלילה ממנו יתעלה תקרב א' ההשגה והחיה יותר קרוב אליו ממי שלא שלל כלל מה שכבר התבאר לך בהופת אדם אחד ואמה הקדמותיה עד שיקדה שנים רבות בהבנת חכמה אחת ואמה הקדמותיה עד שיקדה אמת תהיה תולדת החכמה ההיא כלה שנשלל מהבורא ענייו אחד והודיע במופת שהוא שקר

שקר שייוחס לו העניין ההוא · ואחר מן המקצרים בעיון לא יתבאר לו זה במופת ויהי' העניין אצלו מסופ' הימצא העניין ההוא לבורא או לא ימצא לו · ואחר מחשובי העינים יתחייב לו העניין ההוא אשר התבאר שלילתו כמו שאביא המופ' שהוא אינו גשם: ואחר יספק ולא ידע אם הוא גשם או לא גשם ואחר יגזור שהוא גשם ויקרם פני הבורא בזאת הכוונה. ראה כמה בין שלשה האנשים מן ההבדל · הראשון בלא ספק הוא יותר קרוב אל השם · והשני רחוק ממנו · והשלישי יותר רחוק · כן כשנניח הרביעי התבא' אצלו במופת המנע ההפעליות בחקו ית' עלה. ולראשון אשר הרחיק הגשמות לא התבאר לו · יהיה זה הרביעי בלא ספק יותר קרוב אל השם מן הראשון וכן תמיד · עד אם ימצא איש שיתבאר אצלו במופת המנע דברים רבים ממנו ית' עלה הם אצלנו איפשר שימצאו לו או יבאו מאתו · כל שכן אם נאמין זה מחוייב יהיה האיש ההוא יותר שלם ממנו בלא ספק הנה כבר התבאר לך כי כל אשר תתבאר לך במופת שלילת דבר אחד ממנו תהיה יותר שלם וכל אשר תחייב לו דבר מוסף תהיה מדמה ותרחק מידיעת אמתתו ובאלו הפנים צריך שיתקרבו להשגתו ובחקירה עד שיודע שקרות כל מה שהוא עליו שקר לא שהתחייב לו דבר על צד שהוא עניין מוסף על עצמו או שהעניין ההוא שלמו' בחקו כאש' תמצאהו שלמו' בחקנו · שהשלמו' כולם קנ' קניינים ולא כל קניין ימצא לכל בעל קניין · ודע שאתה כשתחייב לו דבר אחר יהיה רחוק ממנו בשני פנים · האחד להיות כל מה שתחייבהו הוא שלמות לנו והשני שהוא אינו בעל דבר אחר אבל עצמו הוא שלמותיו כמו שבארנו · וכאשר הרגיש כל אדם שאי איפשר להגיע להשג' מה שבכחנו שנשיג כי אם בשלילה · והשלילה לא תודיע דבר מאמתת העניין אשר נשלל ממנו הדבר אשר נשללהו · בארו בני אדם כולם

כולם העיקריסהבאים שהבורא יתעלה לא ישיגוהו
הדעות ולא ישיגו מה הוא ולא הוא ושהשגתו הוא
הלאו מתבלית השגתו. וכל הפילוסופי אומרי נצחנו
בעניינותו. ונעלם ממנו לחזק הראותו כמו שיועלם
השמש מן העיניים החלושי לחשיגו. וכבר האריכו
בזה במה שאין תועלת לשנותו הנה. והמופלג
הנאמר בזה העניין אמרו בתלים לך דומיה תהלה.
פי השתיקה אצלך הוא השבח. וזה המרצת דברים
עצומה מאד בזה העניין שאנחנו כל דבר שנאמר
אותו שנכוין בו הגדלה ושבח נמצ'בו מעמס א' בחקו
יתעלה ונשקיף בו קצת חסרון אם כן השתיקה יותר
ראויה. וההשתקפות בהשגת השכלים כמו שצוו
השלמי' ואמרו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו
סלה. וכבר ידעת אמרתם המפורסמת אשר מי יתן
והיו כל המאמרים כמותה. ואני אזכרה לך בלשונה
ואע'פ שהיא ידועה להעירך על ענייניה אמרו
ההוא דרחיית קמיה חדבי חנינה אמר הא הגדול הגבו'
והנורא האדיר החזק והאמיץ. אמר ליה סיימתיהו
לכלהו שבחי דמרך. השתא ומה הני הלת האל
הגדול הגבור והנורא. אי לאו דאמרינהו משה
באוריתא. ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו
בתפלה. אנן לא הוינן אמרין לחזן. ואת אמרת כולי
האי. משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה
לו אלפי אלפים דנרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף
והלא גנאי הוא לו ער הנה הגיע מאמר זה בהחסיר.
והסתכל תחלה שתקן ומאמו רבוי דאתרי החיוב.
והתבונן איך הראה כי התארים אלו הונחו לשכלנו
לבד לא אמרנום לעולכם ולא דברנו בדבר מהם.
ואמנם באשר הצריך הכרח הדבור לבני אדם במדה
שיתקיים להם מעט ציור כמו שאמרו דברה תורה
בלשון בני אדם שיתיאר להם הבורא בשלמויותיהם
תבליתנו שנעמוד על המאמרים ההם ולא נקר שמו
בהם לא בקריאנו אותם בתור לבד. ואמנם באשר באו נ'כ אנשי כנסת הגדולה והם נביאי
וסדרו זכרם בתפלה תכליתנו שנאמרם לבד. ועקר זה המאמר בארו ששני הברחי נזדכנו
בהתפללנו בהם. האחד מפני שבאו בתורה. והשני סדר הנביאי התפלה בהם. ולולא
החברה הראשון לא זכרנום ממקומם ולא התפללנו
בהם לא ראוי לנו שנתפלל בהם ונאמרם שהוא לא אמ'
מן ה'תארים המיוחסי לשם בספרי הנביאי ראוי לנו שנתפלל בהם. אלא תנאי אחד ואמר ואתו
אלמלא דאמרינהו משה רבינו לא הוה יכלינן למיכרינהו. אלא תנאי אחד ואמר ואתו
אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלתם ואז מיתר לנו להתפלל בהם. ולא כמו שעשו הפתי'
באמת אשר המריצו בשבחים והאריכו ורבו דברי בתפלת' הברו'ומליצות קבצום להה קרי
בהם לבורא לפי מהשבתם יתארו בהם בתארי אלו יתואר בהם אחד מבני אדם היה
חסרון בחקו. שהם לא הביאו אלו העניינ' הגדולי והחשובי הזרי משכלי הדכיון והמחו
הבורא ית' מדרם ללשונותם ותארוהו וספרוהו בכל מה שיחשבוהו ראוי. ויכריצו לשבח
בזה ער שיעוררוהו להפעל במחשבתם. וכ"ש אם ימצאו כתוב מדברי נביא בזה ירמה
העניין מותר להם שיבאו לכתובים שצריך לפרשם עכ' ויישיבום לפשוטיהם וינזרו מהם
וייעשו להם סעיפים ויבנו עליהם מאמרי וירבה התר זה אצל המשוררים והמליצים ואצל כו
מן ה'תארים המיוחסי לשם בספרי הנביאי ראוי לנו שנתפלל בהם ונאמרם שהוא לא אמ'
אלמלא דאמרינהו משה רבינו לא הוה יכלינן למיכרינהו. אלא תנאי אחד ואמר ואתו
אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלתם ואז מיתר לנו להתפלל בהם. ולא כמו שעשו הפתי'
באמת אשר המריצו בשבחים והאריכו ורבו דברי בתפלת' הברו'ומליצות קבצום להה קרי
בהם לבורא לפי מהשבתם יתארו בהם בתארי אלו יתואר בהם אחד מבני אדם היה
חסרון בחקו. שהם לא הביאו אלו העניינ' הגדולי והחשובי הזרי משכלי הדכיון והמחו
הבורא ית' מדרם ללשונותם ותארוהו וספרוהו בכל מה שיחשבוהו ראוי. ויכריצו לשבח
בזה ער שיעוררוהו להפעל במחשבתם. וכ"ש אם ימצאו כתוב מדברי נביא בזה יהיה
העניין מותר להם שיבאו לכתובים שצריך לפרשם עכ' ויישיבום לפשוטיהם וינזרו מהם
וייעשו להם סעיפים ויבנו עליהם מאמרי וירבה התר זה אצל המשוררים והמליצים ואצל כו
שתת בינן ותאמר אם היה לשון הרע והוצאת שם רע מרי עצום כ"ש התרת הלשון בחק הש' ותארו בתארים יתע' מדם ולא אומ'
שהם מרי אבל חרוף ונדוף בשגגה מן ההמזין השומעים ומן הפתי ההוא האומרם. אמנ' מי שהשיג חסרון המאמרים הזה ויאמרם
הוא אצלי מבלל מי שנאמר בהם ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על'י אלהיהם. ונאמ' ולדבר על'י תרעה. ואם ההיה ממי
שיחוס על כבוד קונו אין צריך לך שתשמיעם בשום פנים כל שכן שתאמר וכל שכן שתעשה כמותם. וכבר ידעת שעיר אשמת
מי שישיח דברים כלפי מעלה ואין צריך לך בשום פנים שתכנים עצמך לתארי השם כחוב להגדילו במחשבתך. ולא תצא ממה
שסדרוהו אנשי כנסת הגדולה בתפלות ובברכות ובזה די לפי ההכרח ויותר מדי כמו שאמר רבי חנינה. אמנם שאר מה שבא
בספרי הנביאים יקרא בעבור עליו אבל יאמינו בו מה שכבר בארנו שהם תארי פעולותיו או להורו על שלילת העדרים. וזה הענין
גם כן לא יפרסם להמון אבל זה המין מן היעיון ראוי ביחידים אשר הגדלת הבור' אצלם אינה שיאמרו מה שאיקראי אבל שישכילו
במה שראוי: ונשוב אל השלמת ההערה על דברי ר' חנינה וחכמותיו. לא אמר משל למלך שהיו לו אלף אלפים דנרי זהב
ומקלסין אותו במאה דנרים. שהיה מורה על זה המשל על ששלטותיו יתעלה יותר שלמות מאלו השלמות אשר יחסו לו רק הם
ממינם ואין העניין כן כמו שבארנו במופת. אבל הכמות זה המשל הוא אמרו דנרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף להורות שהו

אשר

כולם העיקריסהבאים שהבורא יתעלה לא ישיגוהו
הדעות ולא ישיגו מה הוא ולא הוא ושהשגתו הוא
הלאו מתבלית השגתו. וכל הפילוסופי אומרי נצחנו
בעניינותו. ונעלם ממנו לחזק הראותו כמו שיועלם
השמש מן העיניים החלושי לחשיגו. וכבר האריכו
בזה במה שאין תועלת לשנותו הנה. והמופלג
הנאמר בזה העניין אמרו בתלים לך דומיה תהלה.
פי השתיקה אצלך הוא השבח. וזה המרצת דברים
עצומה מאד בזה העניין שאנחנו כל דבר שנאמר
אותו שנכוין בו הגדלה ושבח נמצ'בו מעמס א' בחקו
יתעלה ונשקיף בו קצת חסרון אם כן השתיקה יותר
ראויה. וההשתקפות בהשגת השכלים כמו שצוו
השלמי' ואמרו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו
סלה. וכבר ידעת אמרתם המפורסמת אשר מי יתן
והיו כל המאמרים כמותה. ואני אזכרה לך בלשונה
ואע'פ שהיא ידועה להעירך על ענייניה אמרו
ההוא דרחיית קמיה חדבי חנינה אמר הא הגדול הגבו'
והנורא האדיר החזק והאמיץ. אמר ליה סיימתיהו
לכלהו שבחי דמרך. השתא ומה הני הלת האל
הגדול הגבור והנורא. אי לאו דאמרינהו משה
באוריתא. ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו
בתפלתם. אנן לא הוינן אמרין לחזן. ואת אמרת כולי
האי. משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה
לו אלפי אלפים דנרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף
והלא גנאי הוא לו ער הנה הגיע מאמר זה בהחסיר.
והסתכל תחלה שתקן ומאמו רבוי דאתרי החיוב.
והתבונן איך הראה כי התארים אלו הונחו לשכלנו
לבד לא אמרנום לעולכם ולא דברנו בדבר מהם.
ואמנם באשר הצריך הכרח הדבור לבני אדם במדה
שיתקיים להם מעט ציור כמו שאמרו דברה תורה
בלשון בני אדם שיתיאר להם הבורא בשלמויותיהם
תבליתנו שנעמוד על המאמרים ההם ולא נקר שמו
בהם לא בקריאנו אותם בתור לבד. ואמנם באשר באו נ'כ אנשי כנסת הגדולה והם נביאי
וסדרו זכרם בתפלה תכליתנו שנאמרם לבד. ועקר זה המאמר בארו ששני הברחי נזדכנו
בהתפללנו בהם. האחד מפני שבאו בתורה. והשני סדר הנביאי התפלה בהם. ולולא
החברה הראשון לא זכרנום ממקומם ולא התפללנו
בהם לא ראוי לנו שנתפלל בהם ונאמרם שהוא לא אמ'
מן ה'תארים המיוחסי לשם בספרי הנביאי ראוי לנו שנתפלל בהם ונאמרם שהוא לא אמ'
אלמלא דאמרינהו משה רבינו לא הוה יכלינן למיכרינהו. אלא תנאי אחד ואמר ואתו
אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלתם ואז מיתר לנו להתפלל בהם. ולא כמו שעשו הפתי'
באמת אשר המריצו בשבחים והאריכו ורבו דברי בתפלת' הברו'ומליצות קבצום להה קרי
בהם לבורא לפי מהשבתם יתארו בהם בתארי אלו יתואר בהם אחד מבני אדם היה
חסרון בחקו. שהם לא הביאו אלו העניינ' הגדולי והחשובי הזרי משכלי הדכיון והמחו
הבורא ית' מדרם ללשונותם ותארוהו וספרוהו בכל מה שיחשבוהו ראוי. ויכריצו לשבח
בזה ער שיעוררוהו להפעל במחשבתם. וכ"ש אם ימצאו כתוב מדברי נביא בזה יהיה
העניין מותר להם שיבאו לכתובים שצריך לפרשם עכ' ויישיבום לפשוטיהם וינזרו מהם
וייעשו להם סעיפים ויבנו עליהם מאמרי וירבה התר זה אצל המשוררים והמליצים ואצל כו
שתת בינן ותאמר אם היה לשון הרע והוצאת שם רע מרי עצום כ"ש התרת הלשון בחק הש' ותארו בתארים יתע' מדם ולא אומ'
שהם מרי אבל חרוף ונדוף בשגגה מן ההמזין השומעים ומן הפתי ההוא האומרם. אמנ' מי שהשיג חסרון המאמרים הזה ויאמרם
הוא אצלי מבלל מי שנאמר בהם ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על'י אלהיהם. ונאמ' ולדבר על'י תרעה. ואם ההיה ממי
שיחוס על כבוד קונו אין צריך לך שתשמיעם בשום פנים כל שכן שתאמר וכל שכן שתעשה כמותם. וכבר ידעת שעיר אשמת
מי שישיח דברים כלפי מעלה ואין צריך לך בשום פנים שתכנים עצמך לתארי השם כחוב להגדילו במחשבתך. ולא תצא ממה
שסדרוהו אנשי כנסת הגדולה בתפלות ובברכות ובזה די לפי ההכרח ויותר מדי כמו שאמר רבי חנינה. אמנם שאר מה שבא
בספרי הנביאים יקרא בעבור עליו אבל יאמינו בו מה שכבר בארנו שהם תארי פעולותיו או להורו על שלילת העדרים. וזה הענין
גם כן לא יפרסם להמון אבל זה המין מן היעיון ראוי ביחידים אשר הגדלת הבור' אצלם אינה שיאמרו מה שאיקראי אבל שישכילו
במה שראוי: ונשוב אל השלמת ההערה על דברי ר' חנינה וחכמותיו. לא אמר משל למלך שהיו לו אלף אלפים דנרי זהב
ומקלסין אותו במאה דנרים. שהיה מורה על זה המשל על ששלטותיו יתעלה יותר שלמות מאלו השלמות אשר יחסו לו רק הם
ממינם ואין העניין כן כמו שבארנו במופת. אבל הכמות זה המשל הוא אמרו דנרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף להורות שהו

אשר

אשר מם אצלנו שלמויות אין אצלו ית' ממינם דבר אלא כולם חסרון בחקו כמו שבאר ואמר בזה המשל והלא גנאי הוא לו · הנה כבר ידועתיך שבכל מדה שתחשבהו מצלי התארים לשלמות הוא חסרון בחקו יתעלה כשיהיה ממין מה שאצלנו · ובבר היישירנו שלמה לזה העניין במ"ש שבו די ואמר כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים :

פרק ששים

אני רוצה למשול לך משלים בזה הפרק תוסיף בהם לרעת שראוי להרבו' תאריו בשלילו' ותוסיף בהם הדחקה מהאמנת תארי החיוב לו ית' · הנה שאיש אחר התאמת לו שהספינ' נמצאת · ולא ידע זה השם על מה הוא ניפל אם על עצם אחד או על מקרה · ואחר כן התבאר ל"איש אחר שאינה מקרה · ואח"כ התבאר לאיש אחר שאינ' בעל חי · ואחר כן התבאר לאחר שאינ' מהצב · ואח"כ התבאר לאחר שאינ' צמח מחובר לארץ · ואחר כן התבאר לאחר שאינ' גוף אחד מחובר חבור טבעי · ואחר כן התבאר לאחר שאינה בעלת צורה שטוחה כקרשים והדלתות · ואחר כן התבאר לאחר שאינה כדורית · ואחר כן התבאר לאחר שאינ" חרוטית · והתבאר לאחר שאינה עגולה ולא בעלת צלעו'שוות · והתבאר לאחר שאינה מקשה · הנה הוא מבואר שזה האחרון כמעט שהגיע לציור הספינה כפי מה שהיא באלו התארים השוללים וכאלו הישוה למי שציירה שהיא גשם מעין חלול ארוך מחובר מעצי' רבים אשר בבר ציירה בתארי החיוב · אמנ' הקודמי' אשר המשלנו בהם כל אחד מהם יותר רחוק מציור הספינה מאשר אחריו · עד שהרא שונבמשלנו לא ידע רק השם לבד · הנה בן וקרבוך תארי השלילי לידיעת השי"ת והשגתו והשמר מאד שתוסיף שלילת מה שת שלול במופת לא שת שלול בדבור בלבד · כי כל אשר תתבאר לך במופת שלילת דבר שיחשב מציאותו לשם ממנו תקרב אליו מדרגה בלא ספק: ובאו הפני' היו אנשים קרובים אליו מאד ואחרים בתלית הרוחק לא שיש לשם מקום) ויקרב איז האד' וירחק ממנו כמו שיחשבו עורי העיני' · והבן זה מאד ודעהו והיה בו שמח· הנה כבר התבא' לך הדרך אשר אם תלך בה תקרב אליו יתעלה ולך בה אם תרצה · אמנם תארו יתעלה בהחייבות יש בו סבנה גדולה · כי כבר התבאר שכל מה שנחשבהו שלמות אפילו אם היה השלמות ההוא נמצא לו לדעת האומרים בתארים שאינו ממין השלמות אשר נחשבה אבל בהשתתף השם יאמר לבר כפי מה שבארנו הנה בהברה תצא לענין השלילי · שאתה אם תאמ' יודע במדע אחד ובמדע ההוא שאינו משתנה ולא מתרבה ידע הדברים הרבים המשתנים התדירים להתחדש מבלתי שיתחדש לו מדע וידיעתו בדבר קודם היותו ואחר היותו נמצא ואחר העדרו מן המציאות ידיעה אחת אין שנוי בה · הנה כבר גלית שהוא יודע לא במדע במדעינו וכן יתחייב שהוא נמצא ולא בעניין המציאות בנו · הנה כבר באת בשוללות בהברה ולא עמדת על אמתת תאר עצמי אבל עמדת על הרבוי · והיותך מאמין שהוא עצם אחד יש לו תארים נפשלים שאלו תחשוב להחייבם לו אתה תרחיק מהם הדמיון באלו התארים הידועים אצלנו ואם כן אינם ממינם וכאלו תציאך העיון בהיות התארים שאמרת שהא' יתעל' נושא אחד ינשאו עליו קצת נשואים לא הנושא הזה כאלו הנושאי' ולא הנשואי' ההם כאלו הנשואים ויהיה תכלית השגתנו בזאת האמונה השתוף לא דבר אחד כי כל נושא בעל נשואים בלא ספק והוא שנים בגדר ואם הוא אחד במציאות כי עניין הנשוא בלתי עניין הנשוא עליו · והנה יתבאר לך בפרקים מזה המאמר המופת על המנע ההרכבה בו יתעלה אבל הפשיטות הנמורה בתכלית האחרונה · ואני אומר שהמחייב תארים

מחוכר תבו' שכתבי · תלמ בזה בלת ראוי מבואר מהש מדוקדק רוצה בזה מחקק' מכב' אחר ובקבלם שכב בכתובים · וכיוצ' מחמין מקום עצם אחר · כלומ' בזה מאחר כוה ממנו בלתי יודע לא בחקב כחדשינו וכן מלילותו לא כמנהג מלילות כבו ולא מחמינו בהמחמינו כוה מאם ס"ת 'מלילו' ולא כוה מסכם בפוחם בפוחם בו מוח מחלוקת בנו ובעלי נגד מחכמים מלילי בלתי בפוחם בפוחם בנוסח מיוחס עצם בפוחם כי מפשל מפבפו מיוחל כן בחלילות ו' מדברי' אחר מוכרנו מפם לא יובלנו בחלילות וכן יכול בין מחוחר לכוחם ווכפו' מלוי' מפחות' בלתי נוכח ·

ניעים מה מפרק רומז לענין מתפלה ומחין רחוי לברכות מתרין יתעלה ורלמו למעט לוחם כפי היכולת :

פרק ס ותוסף כהם הרחקה · ר"ל בשלילות תדע ההכלל הנדול אשר בין תארי השלילה והחיוב והמתרגנו'מסכנו' מקדמי המיוב · פ"ת ותוסף בשלשל שתשקיל לך מהרחקה המתמידית מהתמנת תארי החיוב : נמה מחוכר לפרן · ר"ל מפני זה תמר זה התכלי שחיבו מחוכר. לחין כי כחמת היות מלמת בעבר מקדון בגלולו: והשמר מלד מחוסיף וכו' ר"ל כשחתי לומר שכשחשלול ממנו ית' בבר לבד כי זה חינו כלום : והכן זה ודעהו וזוכה בו שמח · ר"ל שתבין מה שתשלולות שלא תהי' מקריכה בו ית' שלא בשלולות לו בתארי החיוב· ודעהו ר"ל שלחה תיעשק בחקנות כדי שתשלול ממנו ית' כשלילו' כמופת ותי' שמח מזה שתלמיך לך שבחי' עת בחכמה תהיה קרוב לחין ית' בחה שחפשר : שכל מה שחחשבהו שלמות · ר"ל בבר בחרנו שכל מה שחחשבהו שלמות בחקנו חינו בחלה בשלמות בעניין שחחשבהו בו שלמות : שחינו חומין בשלמות ר"ל כי יהיו הוח לפי בחמת שחין בחשבות תאר בחשבהו בו ית' חומין שלימותי: תנח לעניין הפלילה תש"ם שתחייב לו יתעלה חי זה שלמות עדין תצטרך לומר שחין שלימותו בשלמותנו ושהצר שיהח לענין הפלילות כבר בחת בשוללות בהברת וכו' · ר"ל בבר הוברת לבח חל "בשוללות בהברת כי בחה תצטרך שתחתר שחין ידיעתו כידיעתנו ושלח תשחנה ברבוי כידועים ות"ל מה שרלית לחייב לו ית' וזה מה שחמרת שהוח יודע בחופן לח בוכל לעמוד על התואר שהוח בודע שחין מדעו כמדעינו וז:ו ענין הפלילות ות"ל לח בהיות מלומה מחייב לו תחר עצמי חבל יגיע כוח והפסד שחחר תחר תחרת לו ית' יודע יהיה תחר מיבי והתחר הוח בחוח על המחוחר ויגיע א מיבי הוח ית' בוחת בחתרת' ויהיה תכלית השגתינו בזאת וכו' · רוצ'לומר מהכלית מיבי'לך בשחתייב לו ית' חי זה תחר עצמי שתחתר שהוח יודע בוחת חינו בשחר בנוחת

במופת שלילת דבר שיחשב מציאותו לשם ממנו תקרב אליו מדרגה בלא ספק: ובאו הפני' היו אנשים קרובים אליו מאד ואחרים בתלית הרוחק לא שיש לשם מקום) ויקרב איז האד' וירחק ממנו כמו שיחשבו עורי העיני' · והבן זה מאד ודעהו והיה בו שמח· הנה כבר התבא' לך הדרך אשר אם תלך בה תקרב אליו יתעלה ולך בה אם תרצה · אמנם תארו יתעלה בהחייבות יש בו סבנה גדולה · כי כבר התבאר שכל מה שנחשבהו שלמות אפילו אם היה השלמות ההוא נמצא לו לדעת האומרים בתארים שאינו ממין השלמות אשר נחשבה אבל בהשתתף השם יאמר לבר כפי מה שבארנו הנה בהברה תצא לענין השלילי · שאתה אם תאמ' יודע במדע אחד ובמדע ההוא שאינו משתנה ולא מתרבה ידע הדברים הרבים המשתנים התדירים להתחדש מבלתי שיתחדש לו מדע וידיעתו בדבר קודם היותו ואחר היותו נמצא ואחר העדרו מן המציאות ידיעה אחת אין שנוי בה · הנה כבר גלית שהוא יודע לא במדע במדעינו וכן יתחייב שהוא נמצא ולא בעניין המציאות בנו · הנה כבר באת בשוללות בהברה ולא עמדת על אמתת תאר עצמי אבל עמדת על הרבוי · והיותך מאמין שהוא עצם אחד יש לו תארים נפשלים שאלו תחשוב להחייבם לו אתה תרחיק מהם הדמיון באלו התארים הידועים אצלנו ואם כן אינם ממינם וכאלו תציאך העיון בהיות התארים שאמרת שהא' יתעל' נושא אחד ינשאו עליו קצת נשואים לא הנושא הזה כאלו הנושאי' ולא הנשואי' ההם כאלו הנשואים ויהיה תכלית השגתנו בזאת האמונה השתוף לא דבר אחד כי כל נושא בעל נשואים בלא ספק והוא שנים בגדר ואם הוא אחד במציאות כי עניין הנשוא בלתי עניין הנשוא עליו · והנה יתבאר לך בפרקים מזה המאמר המופת על המנע ההרכבה בו יתעלה אבל הפשיטות הנמורה בתכלית האחרונה · ואני אומר שהמחייב תארים

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קרקאש

לו יתעלה · אמנם שאר שמותיו כדיין ושדי וצדיק וחנון ורחום ואלהים כלם הם מבוארי הכללות והגזרה אך השם שאותיותיו יו"ד ה"א וא"ו ה"א לא יודע לו גזרה ידועה ולא ישתתף בו זולתו · ואין ספק שזה השם העצום אשר לא ידובר בו כמו שידעת אלא במקדש וכהני השם המקודשים לבד בברכת כהנים וכהן גדול ביום הצום יורה על עניין אחד אין השתתפות בינו יתעלה ובין זולתו בעניין ההוא · ואפשר שיורה כפי הלשון אשר אין אתנו היום ממנה אלא דבר מועט וכפי מה שיקרא ג"כ עניין חיוב המציאו' · סוף דבר גדולת זה השם והשמירה מלקרא אותו להיותו מורה על עצמו יתעלה מאשר לא ישתתף אחר מן הברואים בהוראה ההיא כמו שאמרו עליו זכרונ' לברכה שמי המיוחד לי · אמנם שאר השמות הם כולם מורים על תארים לא על עצם לבד רק על עצם בעל תארים מפני שהם נגזרים ולזה יביאו לחשוב הרבוי רוצה לומר יביאו לחשוב מציאות תארים ושיש עצם ועניין נוסף על העצם כי כן היא הוראת כל שם נגזר כי הוא מורה על עניין ועל נושא לא באר אותו התחבר בו העניין ההוא · וכאשר התבאר במופת כי השם יתעלה אינו נושא התחברות בו עניינים ידענו שהשמות הנגזרים הם לפי יחס הפעל אליו או לפי ההישרה לשלמותו · ולזה היה כועס רבי חנינא מאמרו הגדול הגבור והנורא לולי שני ההכרחים אשר זכר (בפרק נ"ט מזה) להיות אלו מביאים לחשוב תארים עצמיים ר"ל שהם שלמיות נמצאי' בו · וכאשר רבו אלו השמות הנגזריםמן הפעולו' לשם יתעלה הביאו קצת בני אדם לחשוב שיש לו תארי' רבים כמספר הפעולות אשר נגזרו מהם ולזה יעד בהגיע לבני אדם השנה שתסיר מהם זה הספק ואמר ביום ההוא יהיה יי' אחד ושמו אחד · ר"ל שכמו שהוא אחד כן יקרא או בשם אחד לבד והוא המורה על העצם לבד ולא שהוא נגזר · ובפרקי רבי אליעזר אמר עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו בלבד · הסתכל איך גלה שאלו השמות הנגזרים כלם נתחדשו אחר חדוש העולם וזה אמת שהם כלם שמות הונחו לפי הפעולות הנמצאות בעולם · אמנם כשתבחן עצמו נקי מיוחד מופשט מכל פעל לא יהיה לו שם נגזר בשום פנים אבל שם אחד מיוחד להורות על עצמו · ואין אצלנו שם בלתי נגזר אלא זה והוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א אשר הוא שם המפורש גמור · לא תחשוב זולת זה ולא יעלה במחשבתך שגעון כותבי הקמיעות ומה שתשמעהו מהם או תמצאהו בספריהם המשונים ומשמות חברום לא יורו על עניין בשום פנים ויקראו אותן שמות ויחשבו שהם צריכי קדושה וטהרה ושהם יעשו נפלאות כל אלה הדברי' לא יאות לאדם שלם לשמעם כל שכן שיאמינם · ואינו נקרא שם המפורש כלל זולת זה השם בן ארבע אותיותיו הנכתב אשר לא יקרא כפי אותיותיו ובפירוש אמרו בספרי כה תברכו את בני ישראל · כה בלשון הזה כה בשם המפורש ושם נאמר במקדש ככתבו ובמדינה בכינויו · ובתלמוד נאמר כה בשם המפורש אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא בכינויו תלמוד לומר ושמו את שמי שמי המיוחד לי · הנה כבר התבאר לך כי שם המפורש הוא זה שם בן ארבע אותיות ושהוא לבדו הוא המורה על העצם מבלתי שתוף עניין אחר ולזה אמרו עליו שמי המיוחד לי · ואני אבאר לך הדבר אשר הביא האנשים למה שיאמינוהו מעניין השמות · ואבאר לך עקר זאת השאלה ואגלה לך מסתורה עד שלא ישאר לך בה ספק אלא אם תרצה להטעות את עצמך בפרק אחר זה :

פרק שנים וששים

צוו בברכת כהנים ובה שם יי' ככתבו אשר הוא שם המפורש ולא היה נודע אל כל אדם איך יהיה הדבור בו ובאי זה תנועה יניע כל אות מאותיותיו או אם ידגש קצת אותיותיו אם היתה אות מקבלת הדגשות · אבל אנשי החכמה היו מוסרים אותו זה לזה ר"ל תאר הדבור בו ולא היו מלמדים אותו לאדם אלא לתלמיד הגון פעם אחת בשבוע · ואני סובר שזה שאמרו שם בן ארבע אותיות חכמי' מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיה' פעם אחת בשבוע אין זה איך יהיה הדבור בו לבד

אלא

קרקאש

יקרבו לאחת ליוד שלהו כשנו' תמר תאכלו הרצון מהרבו מזה על דרך השלוח השפעות בסופות הן מקרבו' בסופות כי אין לו כשנאמר על דרך מסודב כי אין לו יתרון חוב ולא בשרו בשלו לה יפוקו בשלמיים מזה מקומו ' כי שנין מחלה תשבר פיזון מהלה ולאחר ואין כי גם רבים רעים ואין בשלהו יוכן ואמר רבו' יבשרהו הוא עשה הרבה ואין ואשרשל ומה תקרבו' ליוד' מדבר בזה שלו זה בחקרה :

פרק

אלא ללמד גם הענין אשר בעבורו ייחד זה השם ויהיה בו סוד אלהי · עוד גם היה אצלם שם בן שתים עשרה אותיות והוא בקדושה למטה מזה השם בן ארבע אותיות · והקרוב אצלי שלא היה שם אחד אלא שתי שמות או שלשה כלל אותיותיהם שתים עשרה אותיות והיו מבנים בו בכל מקו' שהיה מזדמן להם בקריאתם שם בן ארבע אותיות כמו שנבנה אנחנו היום בא"ף ד"ל"ת וזה השם גם בן אשר הוא בן שתי עשרה אותיות אין ספק שהיה מורה על ענין יותר מיוחד מהנראות אל"ף ד"ל"ת · ולא היה נמנע מעולם מאת מבני החכמה אלא כלמי שיבקש ללמדו ולמדהו ולא היה לן שם בן ארבע אותיות שלא למדהו מעולם אדם ממי שידעו אלא לבנו ותלמידו פעם אחת בשבוע · ובאשר היו אנשים פרוצים לומדים זה השם בן שתים עשרה אותיות ומפסידו בו אמונות כמו שיקרה לכל מי שאינו שלם כשידע שהדבר אינו כמו שהיה מדמה אותו תהלה· הסתירו זה השם גם כן ולא היו מלמדים אותו אלא לצנועים שבכהונה לברך בו בני אדם במקדש שבכר

פסקו מלזכור השם המפורש במקדש גם כן להפסד אנשים אמרו משמעון הצדיק בשלו אחיו הכהנים מלברך בשם אלא היו מברכים בזה שם בן שתים עשרה אותיות· אמרו בראשונה שם בן שתים עשרה אותיות היו מוסרים אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימות אחיהם הכהנים אשר רבי מרפון פעם אחת עליתי אחר אבי אימא לדוכן ודיבתי אזני אצל כהן ושמעתי שהבליעו בנעימות אחיהם הכהנים · והיה אצלם גם כן שם בן ארבעים אותיות ויודע אצל כל בעל ציור שאי אפשר בשום פנים שיהיו שתים וארבעים אותיות מלה אחת · אמנם היו או מלות רבות כלל אותיותיהם שתים וארבעים · ואין ספק שהמלות ההם מורות על ענייניים בהברה הענייניים ההם יקרבו לאמתת ציור עצמו יתעלה בפנים אשר אמרנו · ואמנם נקראו אלו המלות הרבות האותיו' שם להיותם מורים על ענין אחר לבד כשאר השמות המיוחדים · ואמנם רבו המלות ההם להבנת הענין כי הענין האחר אפשר שיובן במלות רבות והבן זה : ודע שזה הדבר אשר ילמוד היה למוד הענייניים שמורים עליהם השמות ההם לא הדבור לבד באותיות הערומות מכל ציור ולא נקרא כלל שם בן ארבעים ושתים אותיות זה ולא שם בן שתים עשרה אותיות שם המפורש אבל שם המפורש הוא השם המיוחד לו כמו שבארנו · ואמנם אלו השנים האחרים היו מלמדים קצת חכמה אלהית בהברה והראיה על היותו מלמד חכמה אמרם עליו שם בן ארבעי'שתי' אותיות קדוש ומקודש ואין מוסרים אותו אלא למי שצנוע ועומד בהצי יחיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו ודבורו בנחת עם הבריות וכל היודעו והזהר בו ושמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ותלמודו מתקיים בידו ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא זה כתוב בתלמוד · ומה מאד רחוק מזה שיובן מזה המאמר מכוונת אמרו

אלא ללמד גם הענין אשר בעבורו ייחד זה השם ויהיה בו סוד אלהי · עוד גם היה אצלם שם בן שתים עשרה אותיות והוא בקדושה למטה מזה השם בן ארבע אותיות · והקרוב אצלי שלא היה שם אחד אלא שתי שמות או שלשה כלל אותיותיהם שתים עשרה אותיות והיו מבנים בו בכל מקו' שהיה מזדמן להם בקריאתם שם בן ארבע אותיות כמו שנבנה אנחנו היום בא"ף ד"ל"ת וזה השם גם בן אשר הוא בן שתי עשרה אותיות אין ספק שהיה מורה על ענין יותר מיוחד מהנראות אל"ף ד"ל"ת · ולא היה נמנע מעולם מאת מבני החכמה אלא כלמי שיבקש ללמדו ולמדהו ולא היה לן שם בן ארבע אותיות שלא למדהו מעולם אדם ממי שידעו אלא לבנו ותלמידו פעם אחת בשבוע · ובאשר היו אנשים פרוצים לומדים זה השם בן שתים עשרה אותיות ומפסידו בו אמונות כמו שיקרה לכל מי שאינו שלם כשידע שהדבר אינו כמו שהיה מדמה אותו תהלה· הסתירו זה השם גם כן ולא היו מלמדים אותו אלא לצנועים שבכהונה לברך בו בני אדם במקדש שבכר

פסקו מלזכור השם המפורש במקדש גם כן להפסד אנשים אמרו משמעון הצדיק בשלו אחיו הכהנים מלברך בשם אלא היו מברכים בזה שם בן שתים עשרה אותיות· אמרו בראשונה שם בן שתים עשרה אותיות היו מוסרים אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימות אחיהם הכהנים אשר רבי מרפון פעם אחת עליתי אחר אבי אימא לדוכן ודיבתי אזני אצל כהן ושמעתי שהבליעו בנעימות אחיהם הכהנים · והיה אצלם גם כן שם בן ארבעים אותיות ויודע אצל כל בעל ציור שאי אפשר בשום פנים שיהיו שתים וארבעים אותיות מלה אחת · אמנם היו או מלות רבות כלל אותיותיהם שתים וארבעים · ואין ספק שהמלות ההם מורות על ענייניים בהברה הענייניים ההם יקרבו לאמתת ציור עצמו יתעלה בפנים אשר אמרנו · ואמנם נקראו אלו המלות הרבות האותיו' שם להיותם מורים על ענין אחר לבד כשאר השמות המיוחדים · ואמנם רבו המלות ההם להבנת הענין כי הענין האחר אפשר שיובן במלות רבות והבן זה : ודע שזה הדבר אשר ילמוד היה למוד הענייניים שמורים עליהם השמות ההם לא הדבור לבד באותיות הערומות מכל ציור ולא נקרא כלל שם בן ארבעים ושתים אותיות זה ולא שם בן שתים עשרה אותיות שם המפורש אבל שם המפורש הוא השם המיוחד לו כמו שבארנו · ואמנם אלו השנים האחרים היו מלמדים קצת חכמה אלהית בהברה והראיה על היותו מלמד חכמה אמרם עליו שם בן ארבעי'שתי' אותיות קדוש ומקודש ואין מוסרים אותו אלא למי שצנוע ועומד בהצי יחיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו ודבורו בנחת עם הבריות וכל היודעו והזהר בו ושמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ותלמודו מתקיים בידו ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא זה כתוב בתלמוד · ומה מאד רחוק מזה שיובן מזה המאמר מכוונת אמרו

וזה כי הרוב יחשבו שהם אותיות ידובר בהם לא דבר אחר ולא יפורש להם ענייןויגיעו בהם אלו העניינים העצומים וצריך מי שירצה ללמדהו המורות האלו וההזמנה הרבה אשר זכר · ומבואר הוא שזה כולו אינו רק הודעת עניינים אלהיים ומכלל העניינים שהם סתרי תורה כמו שביארנו · וכבר התבאר בספרים המחוברים בחכמה האלהית יצואת החכמה אי איפשר לשכחה רוצה לומר השגת השכל הפועל והוא עניין אמרו ותלמודו מתקיים בידו · וכאשר מצאו האנשים הרעים הפתאים אלו הדברים התרחב להם הכזב והמאמר שיקבצו אי זה אותיות שירצו ויאמר שזה הוא שם יעשה ויפעל כשיכתב או כשיאמר על תאר כך · ואחר כך נכתבו הכזבים ההם אשר בראם הפתאים הראשונים ונעתקו הספרים ההם לידי הטובי' רכי הלב הסכלים אשר אין אצלם מאזנים ידעו בהם האמת מן השקר והסתירום ונמצאו בעזבונותם ונחשב בהם שהם אמת וסוף דבר פתי יאמין לכל דבר · וכבר יצאנו מעניינו הנכבד ועיוננו הדק אל העיון בבטול שנעין יראה בטולו לכל מתחיל בעיון אלא שהביא לזה הכרח וזכרנו השמות ועניניהם ומה שהתפרסם אצל ההמון מעניינם ואשוב אל ענייננו · כבר העירונו שכל שם שיש לו יתעלה הוא נגזר אלא שם המפורש וצריך שנדבר בזה השם והוא אהיה אשר אהיה בפרק נפרד למה שבזה מן העיון הדק אשר אנחנו בו רוצה לומר הרחקת התארים :

פרק שלשה ושִשִים

נקדים הצעה ונאמר שזה אשר אמרו עליו השלום ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם · איך היתה לעניין ההוא ראויה זאת השאלה עד שיבקש במה זה ישיב עליה · אמנם אמרו והם לא יאמינו לי כי יאמרו לא נראה אליך יי' הוא מבואר מאד שכן ראוי שיאמר לכל מי שיתפאר בנבואה עד שיביא מופת · ועוד אם היה העניין כמו שיראה שהוא שם ידובר בו לבד לא ימלט הדבר מהיות ישרא' כבר ידעו השם ההוא או לא שמעוהו כלל · ואם יהיה נודע אצלם אין טענה לו בהגידו אותו כי ידיעתו בו כידיעתם · ואם היה בלתי נשמע אצלם מה הראיה שזה שם האל אם היה ידיעת שמו ראיה · ועוד שהוא אחר שלמדו יתעלה זה השם אמר לו לך ואספת את זקני ישראל ושמעו לקולך · ואחר זה ענהו עליו השלום ואמר הן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי · וכבר קדם אמרו יתעלה לו ושמעו לקולך · ואמר לו יתעלה אחר כן מה זה בידך ויאמר מטה · ואשר תדעהו ויבואר לך כל זה הספק הוא מה שאומר לך · כבר ידעת פרסום דעות הצא'בה בזמנים ההם והיות בני אדם כלם אלא יחידים עובדי עבודה זרה רוצה לומר האמנת הרוחניות והורדת הכחות ועשיית הטלסמאות פירוש צורות המדברות · והיה כבר כל מתפאר בזמנים ההם כולם אם שיתפאר שעלה בידו עיון ומופת הורהו שיש אלוה לעולם בכללו כאברהם · או יתפאר שירדה עליו רוחניות כוכב או מלאך וכיוצא בזה · אבל איש שיתפאר בנבואה לאמר שהשם דבר אליו ושלחו לא נשמע זה כלל קודם משה רבינו עליו השלום · ולא ישעך מה שבא באבות מזכרון דבר השם להם והראותו עליהם שאתה לא תמצא העניין ההוא מן הנבוא' לקרא לבני אדם או להישיר זולתם עד שאמר אברה' או יצחק או יעק' או מי שקדמם לבני אדם אמר לי השם עשו כך או לא תעשו או שלחני אליכם זה לא היה כלל · אבל היה הדבור להם במה שהיה מיוחד להם לא דבר אחר · רוצה לומר בשלמותם והישירם למה שיעשו ובשרם למה שיגיע אליו עניין זרעם לא זולת זה · והם היו מישרים בני אדם על דרך עיון ולמוד כמו שהתבאר אצלנו באמרו ואת הנפש אשר עשו בחרן · וכאשר נראה יתעלה אל משה רבינו עליו השלום וצוהו שיקרא לבני אדם ויגיע עליהם זארת השליחות אמר תחלת מה שישאלוני שאאמת להם שיש אלוה בעולם נמצא ואחריכן אומר שהוא שלחני

שלחני מפני שכל בני אדם אז אלא יחידים לא היו מרגישים במציאות השם ותכלית עיונם לא היה עובר הגלגל וכחותיו ופעולותיו שהם לא היו נבדלים מן המורגש ולא הושלמו שלמות שכלי ולמדהו השם אז מדע שיגיעהו אליהם יאמת אצלם מציאות השם והוא אהיה אשר אהיה וזה השם נגזר מן היה והוא המציאות כי היה מורה על ענין ההויה ואין הפרש בין אמרך היה או נמצא בלשון העברי · והסוד כלו הוא בשנותו המלה בעצמה המורה על המציאות בענין התאר כי מלת אשר סובל זכרון התאר הנדבק בו שהוא שם חסר צריך חבור כענין אל"ף ואלת"י בערבי והושם השם הראשון והוא המתואר אהיה והשם השני אשר תארו בו אהיה והוא הוא בעצמו וכאלו הוא הראה שהמתואר הוא התאר בעצמו · והיה זה באור ענין שהוא נמצא לא במציאות ובא באור הענין ההוא ופירושו כן הנמצא אשר הוא הנמצא כלומ' המחוייב המציאות וזה אשר יביא אליו המופת בהכרח שיש דבר מחויי' המציאות לא נעדר ולא יעדר כמו שאבאר מופתו · וכאשר הודיעהו ית' הראיות אשר יתקיים בהם מציאותו אצל חכמיהם כי אחר זה בא לך ואספת את זקני ישראל · ויעד לו שהם יבינו מה שהודעתיו לך ויקבלוהו והוא אמרו ושמעו לקולך · השיבו ע"ה ואמ' הנה הם יקבלו שיש אלוה נמצא באלו המופתים השכליים מה תהיה ראייתי שזה האלוה הנמצ' שלחני ואז נתן לו האות · הנה כבר התבאר שענין אמרו מה שמו אמנם עניינו מי הוא אשר תחשב ששלחך ואמנם אמרו מה שמו לגדלו ולהדרו בספור כאלו אמר שעצמך ואמתתך לא יסכל אותה אדם ואם אשאל על שמך אי זה דבר הוא הענין אשר יורו עליו בשם ואמנם הרחיק שיאמר לשם יתעלה שיש מי שיסכל זה הנמצא ושם סכלותם לשמו לא לנקרא בשם ההוא · וכן שם י"ה הוא מענין נצחות המציא' · ושד"י בו גזרה מן די · והמלאכה היתה דים · והש"ין בענין אשר כמו שכבר ויהיה ענייננו אשר די · הכונה בזה שהוא לא יצטרך במציאות מה שהמציא ולא בהתמידו לזולתו אבל מציאותו יתעלה מספקת בו · וכן שם חסין נגזר מן הכח והסון הוא כאלונים · וכן צור הוא שם משותף כמו שבארנו (בפרק י"ו מזה) הנה כבר התבאר לך שהשמות כלם נגזרי' או יאמרו בשתוף כצור ואמת ואין שם לו יתעלה בלתי נגזר זולתי שם בן ארבע אותיות והוא השם המפורש להיותו בלתי מורה על תאר אבל על מציאותו לבד לא דבר אחר ובכלל המציאות המוחלט שיהיה תמיד רוצ' לומ' מחוייב המציאות והבן מה שהגיע אליו המאמר :

פרק ארבעה וששים

רע כי שם יי' רוצים בו פעמים השם לבד באמרו לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא · ונוקב שם יי' · וזה הרבה משיספר ופעמי' רוצים בו עצמו יתעלה ואמתתו כמו ואמרו לי מה שמו

[illegible]

שמו · ופעמי' רוצי' בו דברו יתעלה עד שיהי' אמרנו שם יי' כאלו אמרנו דבר יי' · או מאמר יי' · כמו שאמר כי שמי בקרבו · עניינו דברי בקרבו או מאמרי בקרבו העניין שהוא כלי לרצוני וחפצי · והנה אבאר הדברי' בשתוף מלאך (בפרק ו' חלק ב') וכן כבוד יי' · פעמים רוצים בו האור הנברא אשר ישכינהו השם במקום להגדלה על דרך המופת וישכן כבוד יי' על הר סיני ויכסהו · וכבוד יי' מלא את המשכן · ופעמים רוצים בו עצמו יתעלה ואמתתו כמו שאמר הראני נא את כבודך · ובא המענה כי לא יראני האדם וחי · מורה כי הכבוד הנאמר הנה עצמו ואמרו כבודך להגדיל כמו שבארנו באמרו ואמרו לי מה שמו · ופעמים רוצים בכבוד הגדלת האנשים כלם את השם ואף כל מה שזולתו ית' יגדילהו כי הגדלתו האמתית היא השגת גדולתו הנה כל מי שהשיג גדולתו ושלמותו כבר הגדילו כשיעור השגתו · והאדם לבד יגדילהו במאמרים להורות על מה שהשיג בשכלו ויפרסם בו לזולתו · ומי שאין השגה לו כדומם כאלו הם מגדילי' ג"כ בהיותם מורים בטבעם על יכלת ממציאם וחכמתו ויהיה זה מביא להגדלת הבוחן אותם ידבר בלשונו או לא ידבר אם הוא מי שאין ראוי עליו הדבור · וכבר הרחיבה לשון העברי בזה עד שהתירו על זה העניין לשון אמירה ויאמרו על מי שאין השגה לו שהוא שבח ואמר כך כמו שאמר כל עצמותי תאמרנה יי' מי כמוכה · ספר על היותם מחייבות זאת האמונ' שהם אשר אמרוה אחר אשר בעבורם נודע זה ג"כ ולפיכך קרוא זה העניין כבוד נאמר מלא כל הארץ כבודו · דומה לאמרו ותהלתו מלאה הארץ · כי השבח יקרא כבוד כבר נאמ' תנו ליי' אלהיכם כבוד · ונאמר ובהיכלו כולו אומ' כבוד · ובא ממנו הרבה והבן זה השתוף גם כן בכבוד ופרשהו בכל מקום כפי עניינו ותמלט מספקות גדולות :

פרק חמשה וששים

איני רואה אותך אחר הגיעך לזאת המדרגה ואמתך שהוא יתע' נמצא לא במציאות ואחד לא באחדות · צריך שיבואר לך הרחקת תאר הדבור ממנו וכל שכן בהסכים כל אומתנו שהתורה ברואה הכוונה בזה שדברו המיוחס לו נברא ואמנם ייוחס אליו להיות המאמר ההוא אשר שמעו משה רבינו ע"ה השם בראו וחדשו כמו שברא כל מה שבראו וחדשו · והנה יבאו לך בנבואה דברים רבי' (פרק ל"ה ל"ו ח"ב) ואמנם הכוונה הנה שתארו בדבור כתארו בפעולות כולם הדומות לפעולתנו והוישרו השכלים כלם שיש מדע אלהי ישיגוהו הנביאי באמרם שהשם דבר עמהם ואמר להם עד שנדע שאלו העניינים אשר יגיעו לנו מאת יי' הם לא ממחשבותם וממם לבד כמו שיתבא' וכבר קדם לנו זכרון זה העניין · ואמנם כוונת זה הפרק כי הדבור והאמירה מלה משותפת נופלת על הדבור בלשון כאמרו משה ידבר · ויאמ' פרעה · ונופלת על העניין המצוייר בשכל מבלתי שידובר בו אמר ואמרתי אני בלבי · ודברתי בלבי · ולבך ידבר לך · אמר לבי · ויאמר עשו בלבו · וזה הרבה · ויפול על הרצון ויאמר להכות את דוד · כאלו אמר ורצה להרגו כלומר חשב בו להרגו הלהרגני אתה אומ' · פירושו ועניינו התרצה להרגני ויאמרו כל העדה לרגום אותם · וזה ג"כ הרבה · וכל אמירה ודבור שבאה מיוחסת לשם הם משני העניינים האחרונים רוצה לומר שהם אם כנוי על הרצון והחפץ או כנוי על העניין המובן מאת השם והוא אחד אם נודע בקול נברא או נודע בדרך מדרכי הנבואה אשר אבארם · לא שהוא יתעלה דבר באותיות וקול · ולא שהוא יתעלה בעל נפש שיוחקו העניינים בנפשו ויהיו בעצמו עניין נוסף על עצמו · אבל התלות העניינים בו ויוחסם אליו כיחס התארים כולם · ואמנ' הכנוי על הרצון והחפץ באמירה ודבור הוא כמו שבארתי מענייני שתופיאת המלה ועוד

[illegible]

פרק סה

[illegible]

פרק סד

[illegible]

פרק סה

[illegible]

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

ועוד על צד הדמיון · הרמן כו בסוף אחרת תאחז לו ית' הכניסים הדכור והמזירה והכוי כי לית יכון בהדים שיעשה דכר אלת ת"כ יכוונו תו יעשהו בעצמו לפי' תאחז לו הכניסים הדכור כמו שכתירנו בפרק ג"ו מקורף גם כן בכוונה כו ענין רמון · והבית הרב מופת על כי כל מה שהת במעשה כרחשית מן ויאמר עלינו רמש תו חסן כי תלו המזמרים הכוונה כו הרמן ומעמת זה כי בהתחל'הכוונו לית יכיו אות לנמצא יקבל כוני הוות · ויאמר שהעולם מתחדש מלתא ת"כ לית היה מי שיקבל שם הכוונו תם כן היה ויאמר רמה י"י שיהי אור ויהי אור וכן כל ויאמר כמלת במעשה כרחשית · ועוד גם כן יתחייב שיהיה הכתוב הרמן כמו שאתה: כדכר י"י שמים נעשו וכרוח פיו וכו' ורוח היא השאלה כי תם יהי' לו פה יהי' לו גוף תם היה לו רוח יעשה התשמות כן כדכר י"י שמים נעשו הוא השאלה והכוונה כי נתקלו כמותו ורצונו זה שיהי כרוח פיהו כי לית יכילנו לחד מחכמיניו היזעי' · ותם נתכאר כי הכתוב הוא מוחזל כמו שאתה כדכר י"י שמים נעשו גם כן יהיה התזירה מופתלת כי הכל דכר אחד ואין צריך לכתר כי התזירה ודכור הוא ענין לחד אחר שאתי מלת פסוק לחד לומר היה מעשה את כל אמרי דכר:

ועיר על צד הדמיון לנו כמו שהעירונו במה שקדם כי לא יבין האד' בתחלת המחשבה איך יעשה הדבר אשר ירצה הרוצה לעשותו ברצון לבר · אבל אי אפשר בתחלת הדעת מבלתי שיעשה עושה הדבר אשר ירצה להמציאו או יצוה לזולתו לעשותו · ולזה הושאל לשם הצווי בהיות מה שרצה היותו ואמר שהוא צוה שיהיה כך · והיה קבל זה על צד הדמיון בפעולותנו מחובר אל היות זאת המלה גם כן מורה על ענין רצה כמו שבארנו · וכל מה שבא במעשה בראשית ויאמר ויאמר ענייננו רצה או הפץ וכבר זכר זה זולתנו והתפרסם מאד · והמופת עליו רוצה לומר שאלו המאמרות כלם אמנ' הם רצונים לא מאמרים כי מאמרי הצווי אמנם יהיו לנמצא יקבל הצווי ההוא כן אמרו דבר י"י שמים נעשו · כמו וברוח פיו כל צבאם · וכמו שפיו ודוה פיו השאלה כן דברו ומאמרו השאלה והעניין שהם נמצאו ברעתנו וברצונו ודה ממה שלא יסבלהו אדם מהבמינן הידועי' ואיני צריך שאבאר שהאמירה והדבור בלשון העברי בעניין אחר גם כן היא שמעה את כל אמרי י"י אשר דבר:

ר"ל כשתאמר לו תמירה ודבור הוא כיוני על רצונו ותסגו לית לדבר זולת זה: ועוד ר"ל כשתאמר לו תמירה · ר"ל שכשקוף אחד תני תוכלת תמירה ודבור ת"כ ומבואר הוא שהם ענין אחד:

פרק ששה ושישים

והלוחות מעשה אלהים המה רוצה לומר שמציאותם טבעיית לא מלאכותית כי כל הדברים הטבעיים יקראו מעש' י"י. המה ראו מעשה י"י · ובאשר זכר הדברים הטבעיים כלם מצמח ובעלי חיים ורוחות וטוטר וכיוצ' בהם אמר מה רבו מעשיך י"י · ויותר מופלג מזה היחס אמרו ארזי לבנון אשר נטע · בעבור היות מציאות טבעית לא מלאכותית אמ' שהשם נטעם · וכן אמרו והמטת מכתב אלהים · וכן אמרו מכתב אלהים הוא · כבר באר יחס המכתב ההוא לשם איך הוא באמרו כתובים באצבע אלהי · ואמנם אמרו באצבע אלהי · היא כמו שאמר על השמים מעשה אצבעותיך · אשר התבאר שדם נעשו באמירה ודבור י"י שמים נעשו · הנה כבר התבאר לך כי התת' ישאל למציאות הדבר לשון אמירה ודבור ושהדבר ההוא ביניצמו אשר נאמ' עליו שנעשה בדבור נאמ' עליו מעשה אצבע כן אמרו כתובים באצבע אלהים · דומה לאמרו כתובי דברי אלהים היה דומה לאמרו בהפץ אלהים כלומר ברצונו ורפצו · אמנם אנקלוס נטה בזה הענין על פי' ואכר כתיבין באצבעא דיי' שהוא שם אצבע דבר אחד מצדרך לשם יפי אצבע י"כמי הר י"וכטה י"י · רוצה כזה שהוא כלי נברא הקר הלהות ברצון השם ואיני יודע מה הביאו לזה · והיה יהר קרוב מזה כתיבין במימרא דיי' שמים נעשו · היתכן מציאות הכתב בלהות יותר מופלא ממציאות הכובים בגלגלים כמו שזה ברצון ראשון לא בכלי עשה כך יהיה זה הכתב הכתוב ברצון ראשון לא בכלי · וכבר ידעת דבר המשנה עיר הדברים נבראו בין השמשו וכללם הכתב כמו שבארנו בפירוש המשנה:

שמכתב הלוחות כשאר מעשה בראשית כולו כמו שבארנו בפירוש המשנה:

פרק

ר"ל שכתב הלוחות כשאר מעשה בראשית כולו כמו שבארנו בפירוש המשנה: פרק סו

ויעור מופלג מזה קיימם · ר"ל שכתב הלוחות הם נמצאות כל נמצאות הלוחות הנמצאות תתנו ודי כזאת: תמנם תנקלו·ר"ל לנקלום לימו סוכר דעת כמו"ל תכל סוכר שמציא"ם מקח הלוחות בלי זה כלי וכתב כתם עשרת הדברים ולקח נמרות הלוחות מהשמים כי כם מעיירות כל הלוחות: וקיבלו מיתתן כתכתב וכו'·ר"ל תמר כרב מה שכרוים תנקלום לתרגם ולא תרגם נמקום וכי היה מציאות כתכ בלוחות יותר נפגת מציאות הכובים כנגלים בחתת זה פירוש זה כ"ת כתן שמשים כתמר עכיני הטבע כתכ בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אשר יכול לתרגם כתיכון כתימרא דיי': כתכתב הלוחו·כתכ מעשה ברתשית: זהו לפי דעתו ומכור שהלוחות היו נמלאות בהוחות הלוחות כשאר עניני הטבע כתכ בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומפה מהיו כן נמרות נמנות גם הלוחו· רומזות נכפם הלחם שהיה כללות הסדוק לכתיכה · דע כי הר סיני כעידו עליו שהלובנים המפוליים כו יוסיפו עליהם הסנה ולכן נקרא הכר הזה הר פיני על שם הסנה · והיתי תחד מקובני הכר הזה שהיה מזויר כו הסנה כתכלית ליזר שאי כעון מתחלף לעון הלין וחלקתי לחכן הזה לחלקי'רים וכר'כבל תחד ותה נמרת הסנה:

פרק סו

ויותר מופלג מזה קיימם · ר"ל שהסנה היה שייכם פרט מה שהנמלאות והם הפרטים הנמלחים מהליהם בלתי שום כניעה ולחלוחית וכן הסנה בשאר הכר וכן מהכתב הנמלאים בחוכו תכר נעשו י"י כלומ' שנכתכו מלהים מן החרן תכלי שום נעש וא"כ הפילו בפרט מה שנעשים תם'נעש י"כל שכן שרחוי שיתם' תל העניני הנמלחות בכלל כלתרה מה רבו מעשיך י"י·דעת הרב כענין הלומו שהלוחו' כמדתן ושעורן נמלאו מליחות טבעי בהר ובחוכן הלוחות הם נמלחות כל נמלאות הלוחות הנמלאות תתנו ודי כזאת: תמנם תנקלו·ר"ל לנקלום לימו סוכר דעת כמו"ל תכל סוכר שמציא"ם מקח הלוחות בלי זה כלי וכתב כתם עשרת הדברים ולקח נמרות הלוחות מהשמים כי כם מעיירות כל הלוחות: וקיבלו מיתתן כתכתב וכו'·ר"ל תמר כרב מה שכרוים תנקלום לתרגם ולא תרגם נמקום וכי היה מציאות כתכ בלוחות יותר נפגת מציאות הכובים כנגלים בחתת זה פירוש זה כ"ת כתן שמשים כתמר עכיני הטבע כתכ בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אשר יכול לתרגם כתיכון כתימרא דיי': כתכתב הלוחו·כתכ מעשה ברתשית: זהו לפי דעתו ומכור שהלוחות היו נמלאות בהוחות הלוחות כשאר עניני הטבע כתכ בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומפה מהיו כן נמרות נמנות גם הלוחו· רומזות נכפם הלחם שהיה כללות הסדוק לכתיכה · דע כי הר סיני כעידו עליו שהלובנים המפוליים כו יוסיפו עליהם הסנה ולכן נקרא הכר הזה הר פיני על שם הסנה · והיתי תחד מקובני הכר הזה שהיה מזויר כו הסנה כתכלית ליזר שאי כעון מתחלף לעון הלין וחלקתי לחכן הזה לחלקי'רים וכר'כבל תחד ותה נמרת הסנה:

פרק סז כלל זה המאמר אשר בו מן הרכות. ר״ל שדוד שלח לקרות לשלום לנבל ולכל ביתו ... לדוד כעד שעבדי דוד שמרו ... בתכלית הגנות: ולפי זה העניין וכו׳. ר״ל לפי ... הבס יתעלה מלפעול: וינח לעולמו. ר״ל שאלו המפרשי׳ פי׳ וינח כבריא׳ הנבראים ור״ל ופסקו הנבראים מלהבראות כי לפי פי׳ הרב וינח הוא כערך אל הפועל ולפי אחר המפרשי׳ כאמר וינח בערך המתפעל ויהיה ענינו והניח או הנחה ר״ל וזה הפי׳ הג׳.

פרק סח וירחה שידיעת אמתת חיוב זה ר״ל שמי שיחשב שהוא חכם ירח׳ שידיעת אמתת חיוב התאחדות המשכיל והשכל עם המושכל הוא ענין יכר מן השכלים הפלוסופים שהי אפשר לפי דעתם שיושג וזה וזה שקר כי הוא ענין יכחוהו הפילוסופים:

פרק שבעה וששים

כאשר הושאל לשון אמירה לרצון בכל מה שנברא בששת ימי בראשי׳ ונאמ׳ ויאמר הושאלה לו השביתה ביום השבת כאשר לא היתה שם בריאה ונאמר וישבות ביום השביעי. כי העמידה מן הדבור ג״כ תקרא שביתה כמו שנאמר וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את איוב. וכן העמיד׳ מן הדבו׳ בא בו לשון ניחה והוא אמרו וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו. ועניני אצלי עמדו מדבר עד שישמעו המענ׳ כי לא קדם להם זכרון טורח בשום פנים עד שאפילו טרחו היה אמרו וינוחו זר בספור מאד. ואמנם ספר שהם סדרו כלל זה המאמר אשר בו מרכורת אמרים מה שאתה רואה ושתקו כלומ׳ לא הוסיפו על זה המאמ׳ ענין אחר ולא פעל מחייב שיהיה מענהו מה שאמר להם. כי כוונת הספור ההוא לספר גנותו בעבור שהיה בתכלית הגנות. ולפי זה העניין נאמר גם כן וינח ביום השביעי. אבל החכמים וזולתם מן המפרשים שמוהו מעניין המנוחה ושמוהו פעל מתעבר אמרו החכמי׳ ז״ל וינח לעולמו ביום השביעי ר״ל הפסק הבריאה בו. ואפשר שיהיה מעלולי הפ״א או עלולי הלמ״ד ויהיה ענינו והניח או הנחה והמשיך המציאות כפי מה שהו׳ ביום השביעי. ואמר כי בכל יום מן הששה הימים היו מתחדשים חדושים יוצאים מזה הטבע המונח הנמצא עתה במציאות בכללו וביום השביעי נמשך העניין והונח כפי מה שהוא עתה. ולא יפחות מאמרנו היות שמושו אינו כשמוש עלולי הפ״א או הלמ״ד כי כבר הורו שמושים ובאו על בלתי הקש וכל שכן באלו הפעלים העלולים והסרת כמו זה העניין המטעה לא יבוטל בדרכי שמוש לשון עם דעתנו שאנחנו היום בלתי יודעים לשוננו ושדרכי כל לשון רבים. וכבר מצאנו בזה השורש ג״כ העלול העין עניין התשומה וההנחה והוא אמרו והוכן והניחה שם וכן לא נתנה עוף השמי׳ לנוח עליהם ומזה העניין גם כן אצלי אשר אנוח ליום צרה אבל אמרו וינפש הוא הפעולה מן נפש וכבר בארנו (בפרק מ״א מחלק א׳) שתוף נפש ושהוא בעניין הכוונה והרצון ויהיה ענינו נשלם רצונו והיית כל חפצו:

פרק שמונה וששים

כבר ידעת פרסום זה המאמר אשר אמרוהו הפילוסופים בשם יתעלה והוא אמרו שהוא השכל והמשכיל והמושכל ושאלו השלשה עניינים בו יתעלה הם עניין אחד אין רבוי בו. וכבר זכרנו אנחנו זה גם כן בחבורינו הגדול משנה תור׳ שזה פנת דתינו כמו שבארנו שם ר״ל היותו אחד לבדו לא יצורף אליו דבר אחר ר״ל שאין דבר קדמון זולתו ולזה יאמ׳ חי יי׳. ולא יאמר חיי יי׳ מפני שאין חייו דבר זולת עצמו כמו שבארנו בהרחקת התארים. ואין ספק כי כל מי שלא עיין בספרים המחוברים בשכל ולא השיג עצם השכל ולא ידע מהותו ולא יבין ממנו אלא כמו שיבין מעניין הלובן והשחרו׳

תקשה

זולת ית' למה שהוא עלת העלות ואם היה בו שום הרכבה כגון מהחלקים כגון מתואר ומתואר היה אפשרי המציאות ולא מחויב המציאות : ולא יאמר חי יי' ולא יאמן חי ה' מפני שאין דבר חיין זול' עצמו · כי כגון ההרג' המוסף הם פעולו' כנפש המרגשת והמשכלת ואו הפעולות הם מקרים לאדם ואולם בשם ית' אין דבר

יסתור את עצמו ואינו גם כן הכנה כמו שאמר אלכסנדר כי ההכנה איננה חלק עצם מהדבר והכח הדברי הוא חלק מעצמות הדבר לכן יאמר הכח הדברי כפ' דעת ארסט"ו הוא עצם שכלי קרה לו ההכנ' מצד דבקותו בגו וזה השכ' הוא השכ' שפועל ויכנ' כאחרנו דעות כל המפרשים

תקשה עליו הבנת זה העניין מאד ויהיה אמרנו שהו' השכל והמשכיל והמושכל אצלו כאלו אמרנו הלובן והמתלבן והמלבין דבר אחד · וכמה פתאים יתהילו לסתור דברינו בזה המשל וכיוצא בו · וכמה ממי שיחשוב שהוא חכם יקשה עליו זה ויראה שידיעת אמתת חיוב זה הוא עניין יבצר מן הדעו' · וזה העניין הוא עניין מופתי מבוא' כפי מה שבארוהו הפילוסופי' האלהיי' · והנני אבינך מה שהביאו עליו המופת · דע כי האדם קודם שישכיל דבר הוא משכיל בכח · וכשישכיל דבר אחד כאלו תאמר כשהשכיל צורת זה האילן הרמוז אליו והפשיט צורתו מחומרו שלו וצייר הצורה מופשטת שזה הוא פעל השכל אז הוא משכיל בפעל · והשכל אשר עלה בידו בפעל הוא צורת האילן המופשט אשר בשכלו · כי אין השכל דבר זולת הדבר המושכל · הנה כבר התבאר לך כי הדבר המושכל היא צורת האילן המופשטת והוא השכל ההוה בפעל ואינו שני דברים השכל וצורת האילן המושכלת · כי אין השכל בפעל דבר זולת מה שהושכל · והדבר אשר בו הושכלה צורת האילן והופשטה

כי כל שכל פעלו · ר"ל כי עצמות המשכיל הוא עצמות השכל · ואין השכל בפועל דבר · ר"ל שאין המשכיל בפעל דבר אחד והפעולה שלו אחר הוא השכל דבר אחר: ולא תחשוב כי השכל בפועל · ר"ל לא תחשוב שהמשכיל בפעל יהיה דבר אחר נבדל מן ההשגה אשר היא השכל והמושכל כמו שבאר למעלה וכו'; הוא שני דברים · ר"ל עכשיו כוון הרב להבדיל השכל עם המושכל כאשר הם בכח כאשר התאחד בפועל בעת ההשגה ואמר זה יבדיל המשכיל גם כן משניהם כי כל מה שיש לו פעל וכו' ר"ל בא הרב לבאר יותר שהמשכיל הוא השכל והמושכל כאשר הם בפעל ואמר שכל דבר שיהיה פועל ענין אחד והפעל נמצא הנה יתחייב שימצא הפועל וכן כאשר הנה שהמשכיל בפעל נמצא אחר שהמושכל הפעול ממנו נמצא וא"כ המשכיל הוא המושכל כאשר הם בפעל בבחינת פעלו המושכל; נושא סובל הכח ההוא כאדם · ר"ל הנושא לפי הר"ם כמו"ל הם הצורות הדמיוני' אשר הם עצמם סבות מושכלות כהגרת אי אפשר שיהיה הנושא מן ההכנה הנפשית המורגשת כדעת אלכסנדר וכן כתב ה"ר לוי בן גרשם; כחק כל שכל · ר"ל כחק השכלים הנבדלי'; וכנו גם כן ר"ל במין האנושי; ואין כונת זה הענין מכוונת עתה · ר"ל וזה רמז לבריאת העולם כי השכל הפועל אין מונע לו מצד עצמו אלא מצד המקבלים שאינם מוכנים לקבל הצורה שהיא ואם כן השם ית' אין מונע לו כלל כי קודם בריאתו מה שברא לא היה שם מקבל ואם מניעת פעולתו לא היתה מצד המקבל כי לא היה שם מקבל אם כן יתחייב מזה שתהיה המניעה מעצמו ויהיה כו

דמותו וצורתו עם כל זה והמורגש איננו הדבר החיצוני כי זה לא ימצא בעין אבל הנמצא בעין הוא דמותו ואותו הדמות הוא הנדבק בעין ואז המרגיש ירגישהו ואז אותה הצורה היא הנרגש' למוס שהיא המורגשת א"כ יתבאר לך כי הצורה הנמצאת בכח העין היא המוחשת והיא הנרגש' א"כ המורגש והמרגש הם דבר אח' ובעבור שהאדם יקרא מרגיש בפועל וי"א שהוא רואה צורת האדם אשר מחוץ כשימצא צורת האדם בנפשו או יאמ' שהוא רואה האדם אם כן הצורה המורגשת היא הנרגש והמרגיש שהוא הרואה לא ירגיש הדבר אלא בהיות הנרגש נמצא בפועל ובעבורו יאמר האדם שהוא מרגיש כי למה שנמצא בעין הרואה צורת האדם ואות הצורה תשפיע שהוא רואה הדבר אשר מחוץ ואז יקרא רואה בפועל ואות הצורה היא המורגשת והיא הנרגש ואם זה נמצא בצורה החושיית כל שכן שתמצא בצורה השכלית כי הצור' שתמצא בשכל לא תמצא דמות חוץ לשכל כי הצורה הנמצאת בכח העין ימצא דמות חוץ לשכל והיא היותה פרטית וגשמית והיותה בשיעור ובמקום ואמנם הצורה המושכלת אין לה מציאות חוץ לשכל אם כן כשהפשיטה השכל אז יקרא משכיל ואז יש לו שכל בפועל ולכן אין השכל בפועל דבר אחד ופועלו דבר אחר כי אמתת השכל ומהותה היא ההשגה ; ואמרו ולא תחשוב כי השכל בפעל דבר אחד נמצא לבדו נבדל מן ההשגה וההשגה ענין אחד בו ר"ל עד שיהיה השכל זולת ההשכלה ; אבל גוף השכל ואמתתו השגה · הנה השכל הוא ההשכלה בעצמו כמו שהוא משכיל וכשתניח השכל בפועל תראה שהוא ההשגה למה שהשכל אשר הוא פעלו אשר בעבורו נאמר בו שהוא משכיל הוא השכל והמשכיל אחד ויבא הדבר כן המשכיל הוא המפשיט צורת האילן ואות ההפשטה כאמרת לאדם שיש לו שכל אם כן המפשי' וההפשט הם דבר אחד ולמה שהמפשיט הוא המשכיל וההפשט הוא השכל ואלו אינם שני דברים מפשיט והפשט למה שהמפשיט הוא כפי ההשגה וההפשט הוא כפי ההשגה א"כ המושכל והשכל הוא דבר אחד · ואחר שהוא זה רצה לבאר ג"כ שהשכל הוא המשכיל כמו שהתבאר שהמשכיל הוא השכל ואמר וכשתניח שכל נמצא בפועל הוא השגה למה שהושכל וזהו שהוא' מצד כי ההשגה אינה דבר זולת דבר המופשט ; הנה כבר התבאר

והופשטה אשר הוא המשכיל הוא השכל ההווה בפעל בלא ספק · כי כל שכל פעלו הוא עצמו ואין השכל בפעל דבר אחד ופעלו דבר אחר כי אמתת השכל ומהותו הוא ההשגה · ולא תחשוב כי השכל בפעל דבר אח' נמצא לבדו נבדל מן ההשגה וההשגה עניין אחר בו אבל גוף השכל ואמתתו השגה וכשתניח שכל נמצא בפעל הוא ההשגה למה שהושכל וזה מבואר מאד למי שהרגיל משלי זה העיין · הנה כבר התבאר לך כי השכל פעלו אשר הוא השגתו הוא אמתתו ועצמו · ואם כן הדבר אשר בו הופשטה צורת זה האילן והושג' בו אשר הוא השכל הוא המשכיל · כי השכל ההוא בעצמו הוא אשר הפשיט הצור' והשיגה וזהו פעלו אשר בעבורו נאמר בו שהוא משכיל ופעלו הוא עצמו ואין לזה אשר הונח שכל בפעל אלא צורת זה האילן · הנה כבר התבאר לך כי כשהיה השכל נמצא בפעל שהשכל הוא הדבר המושכל · והתבאר שכל שכל פעלו אשר הוא היותו משכיל הוא עצמו · ואם כן השכל והמשכיל והמושכל דבר אחד בעצמו לעולם בכל מה שיושכל בפעל · אמנם כשהונח בכח הוא ב' דברי' בהכרח השכל בכח · והדבר המושכל בכח · כאלו תאמר זה השכל ההיולאני אשר הוא בראובן הוא שכל בכח וכן זה האילן הוא מושכל בכח ואלו שני דברים בלא ספ' · וכשיצא לפעל ותהיה צורת האילן מושכלת בפעל אז תהיה הצור' המושכלת היא השכל ובשכל ההוא בעצמו אשר הוא שכל בפעל הופשטה והושכלה כי כל מה שיש לו פעל נמצא הוא נמצא בפעל הנה כל שכל בכח ומושכל בכח הם שנים וכל מה שהוא בכח אי אפשר לו מבלתי נושא סובל הכח ההוא · כאדם על דרך משל ויהיו הנה שלשה דברי' האדם הנושא הכח ההוא והוא המשכיל בכח · והכח ההוא והוא השכל בכח · והדבר המוכן שיושכל והוא המושכל בכח · כאלו אמרת בזה המשל האדם והשכל ההיולאני וצורת האילן · ואלו ג' עניינים חלוקים וכשהגיע השכל בפעל יהיו השלשה עניינ' אחד · ולא תמצא לעולם השכל דבר אחר והמושכל דבר אח' אלא כשילקחו בכח · וכאשר בא המופת שהשם יתע' הוא שכל בפעל

כי השכל וכו' איננו דבר אלא ההשגה והוא אמתתו ועצמו : ואם כן הדבר אשר בו הופשטה צורת זה האילן והושגה בו אשר הוא השכל הוא המשכיל כי השכל ההוא בעצמו הוא אשר הפשיט הצורה והשיגה והוא פועלו אשר בעבורו כאמר בו שהוא משכיל והדבר יבא כן השכל אשר בפועל הוא השגה למה שהושכל ... כפי ההשגה וכפי ההשגה איננו אלא כפי ההפשטה וזו יקרא שכל וכפי ההפשטה איננו דבר זולת היותו דבר משכיל א"כ כפי השכל הוא המשכיל הוא כפי השכל כי אינו שני דברים משכיל ושכל כן יתבאר שכפי השכל היא כפי המשכיל ר"ל עצמות השכל הוא עצמות ... לדבר המוגש וכאשר התבאר שהשכל והמושכל דבר אחד והמשכיל והשכל דבר אחד נ"ל וביאר גם כן שהשכל והמשכיל הם דבר אחד וזהו אמו' ואין לזה אשר הונח שכל בפועל אלא צורת זה האילן ירצה אחר שביארנו שהמשכיל והשכל דבר אחד וכבר ביארנו שהשכל ...

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

פרק תשעה וששים

הפילוסופים

ובין מה שבפועל · ואשר תדיעהו שאין הפרש בין אמרך עלה או פועל בזה העניין וזה שאת'ה כשתקח העלה ג'כ בבה תהיה היא קודמת לעלולה בזמן אמנם כשתהיה עלה בפעל יהיה עלולה נמצא במציאות העלה בפעל בהכרח · וכן כשתקח הפועל פועל בפועל יהיה מתחייב מציאות פעלו בהכרח · כי הבונה קודם שיבנה הבית אינו בונה בפעל אבל הוא בונה בכח וכשיבנה אז הוא בונה בפועל · כמו שחמר הבית התחא קודם שיבנה הוא בירי בכח וכשיבנה אז הוא נבנה בפעל ויתחייב מציאו' דבר נבנה אז בהכרח ולא הרויחנו דבר בהגדיל שם פועל על שם עלה וסבה · והבונה הנה אמנם היא להשוות בין שני השמות וישהוא כמו שנקראן פועל ואע'פ שפעלו נעדר אחר שאין מוגע לו ואין חושך לו מעשות בשוריצה · כן ראוי שנקראהו עלה וסבה בזה העניין בעצמו ואע'פ שהעלול נעדר · ואשר הביא הפילוסופים לקראי ית עלה וסבה ולא יקראוהו פועל אינו מפני דעתם המפורסם בקדמי העולם אבל מפני ענייני אחרים הנני אומרם לך בקצרה · כבר התבאר בהכמה הטבעית המצא הסבו לכל מה שיש לו סבה ושהם ארבעה · החימר · והצורה · והפועל · והתכלית · ושמהם קרובי ומהם רחוקי וכל אחד מאו הארבעה יקרא סבה ועלה · ומדעותם אשר לא אהלוק אני עליהם שהשם ית' הוא הפועל' והוא הצורה והוא התכלית · ולזה אמרו שהוא יתעלה עלה וסבה שיכללו אלו השלש שבות והוא שיהיה פועל העולם וצורתו ותכליתו · וכוונתי בזה הפרק שאבאר לך על אי זה צד נאמר בו ית שהוא הפועל והוא צורת העולם והוא תכליתו ג'כ ולא תטריח שבלך הנה בעניין הרישו לעיל או התחייבו ממנו על דעתם שהנה יפלו ביזה דברי רבים נאותים בזה העניין · ואמנם הכוונה הנה היותו ית' פועל לפרטי הפעולות הבאות בעולם כמו שהוא עושה העולם כלו כמות שהוא ואומר כבר התבאר בהכמה הטבעית שאלו הארבעה מינין מן הסבות הקרובות לו וימצאו להם ג'כ סבות ולסבות סבות עד שיגיעו לסבות הראשונות כמו שזה הדבר הפעול ופועלו הוא כך ולפועל ההוא פועל ולא יסור זה עד שיגיע אל מניע ראשון הוא הפועל באמת לאי האמצעיות כלם · וזה כי כשתהיה אות א'לף תניעה אות ב'ית וב'ית תניעה אות ג'מ'ל וגימ'ל תניעה אות ד'ל'ת וד'ל'ת תניעה א'ח וה מה שלא ילך אל לא תכלית ונעמוד אצל ה'א על דרך המשל · ואין ספק כי ה'א היא המניעה לא'לף ולב'ית ולג'ימל ולד'ל'ת ובאמת נאמר בתנועת הא'לף שהה'א עשיאה ובזה הצד ייוחס כל פעל שבמציאות לבורא ולו פעלו מי שפעלו מן הפועלי הקרובי כמו שנבאר הנה והוא הסבה הרחוקה מצד היותו פועל · וכן הצורות הטבעיות ההוות הנפסדו' נמצאם כשנחפשם כולם שאי אפשר שלא תקדם להם צורה אחרת תכין החמר הזה לקבלת זו הצורה והצורה השנית ההיא תקדים לה גם כן אחרת עד שנגיע לצורה האחרונה אשר היא הכרחית במציאו' אלו הצורו' האמצעיות אשר האמציעיו' ההם הם סבה זאת הצורה הקרובה והצורה האחרונה ההיא בכל המציאות הוא הש'י ולא תחשב שאמרנו בי שהוא הצורה האחרונה לכל העולם הוא רמז לצורה האחרונ' אשר יאמר אריס'טו עליה בספר הנקרא מה שאחר הטבע שהיא בלתי הוה ולא נפסדת כי הצור' ההיא הנזכרת שם טבעית לא שכל נפרד כי אין אמרנו עליו ית' שהוא צורת העולם האחרונה על דמיון היות הצורה בעלת החמר צורה לחמר ההוא עד שיהיה הוא ית' צורה לנשם · לא על אלו הפנים נאמר אבל כמו שכל נמצא בעל צורה אמנם הוא מדי ש הוא בצורתו וכשתפסר צורתו תפסר היותו ותבטל כמו כן היחם בעצמו יהם הבורא לכל התחלות

הנמציאות הרחוקות · כי

גודל השגגה וכו' ר"ל ואת השגגה הגדולה יאלה מאלו המדברים כשאמרו לו ית' בסבות פועל כי חשבו כי בהעדר עצמו יתעלה לא יעדר המציאות בכללו וזה שקר כי הוא יתעלה צורת העולם ואלו סוער העדרו נעדר כל מה שזולתו :

פרק ע ולא תרחיק היותם מונים · ר"ל מה שאמרו ח"ל שערבות הוא למעלה מהשבעה א"כ אם יהיה אפשר שיהיו הגלגלים יותר לא יהיה ערבות למעלה מכולם לכן אמ' הרב ז"ל שאע"פ שהם אינם מונים מספר הגלגלים כי אם שבעה כוונתם היא [illegible] הכדורים ושערבות הוא למעלה מכולם [illegible] ואמרם שוכן עליו הרוכב שהוא יתעלה · ר"ל ממשלה בו מורה ממשלת יותר ממשלת עליו אע"פ שמלת עליו ג"כ אינו מורה הבדל גמור מן האמר כי כבר אמרנו למעלה בפרק ט"ו שמלת

במציאות הבורא הכל נמצא והוא מתמיד עמידתו בעניין אשר יכונה בשפע כמו שנבאר בקצת פרקי זה המאמר ואלו היה איפשר העדר הבורא היד' נעדר המציאות כולו ותבטל מהות הסבות הרחוקות ממנו והמסובבות האחרונות ומה שביניהם א"כ הוא לו כדמות הצורה לדבר אשר יש לו צורה אשר בה הוא מה שהוא ובצור' תתקיים אמתתו ומהותו כן יחס הבורא לעולם · ובזה הצד נאמר בו שהוא הצורה האחרונה ושהוא צורת הצורות כלומר שהוא אשר מציאות כל צורה בעולם וקיומה נסמך באחרונה אליו ובו קיומה כמו שהדברים בעלי הצורות מתקיימים בצורתם · ומפני זה העניין נקרא בלשוננו חי העולמים ענינו שהוא חיי העולם כמו שיתבא' (בפרק ע"ב מזה) וכן עוד העניין בכל תכלית כי הדבר אשר לו תכלית יש לך לבקש לתכלית ההוא תכלית · כאלו אמרת על דרך משל שהכסא החמר שלו העץ ופועלו הנגר וצורתו הרבוע על תכונת כך ותכליתו לשבת עליו · ועליך שתשאל ומה תכלית הישיבה על הכסא · ויאמר לך העונה בעבור שיתנשא היושב עליו ויתעלה מן הארץ · ותשאל עוד ותאמ' מה תכלית ההתנשאות מן הארץ · ותענה להגדיל היושב בעין מי שיראהו · ותשאל ותאמר ומה תכלית הגדלתו אצל מי שיראהו · ותענה כדי שייראו ויפחדו ממנו · ותשאל ותאמר ומה תכלית היותו נורא · ותענה לגדל מצותו · ותבקש מה תכלית הגדול למצוותו · ותענה למנוע הזק בני אדם קצתם מקצתם · ותבקש עוד מה תכלית מניעת הזק קצתם מקצתם · ותענה להתמיד מציאותם מסודר : וכן יתחייב תמיד בכל תכלית מתחדשת עד שיגיע העניין לרצונו לבד יתעלה לפי אחת מן הדעות כמו שיתבאר · עד שיהיה המענה באחרונה כן רצה השם יתע' או לגזרת חכמתו לפי דעת אחרים כמו שאבאר עד שיהיה המענה באחרונה כן גזרה חכמתו ולזה יגיע סדור כל תכלית אל רצונו ואל חכמתו לפי שתי הדעות האלה אשר התבאר לפי דעתנו שהם עצמו ושאין רצונו וחפצו או חכמתו דברים יוצאים חוץ לעצמו ר"ל שיהיו זולת עצמו · ואם כן הוא ית' תכלית כל דבר האחרון ותכלית הכל ג"כ ההדמות בשלמותו כפי היכולת והוא עניין רצונו אשר הוא עצמו כמו שיתבאר בזה הצד נאמר בו שהוא תכלית התכליות · הנה כבר בארתי לך על אי זה פנים נאמ' בו ית' שהוא פועל וצורה ותכלית ולזה קראוהו סבה ולא קראוהו פועל לבד · ודע כי קצת בעלי העיון מאלה המדברים הגיע בהם הסכלות וההתגברות עד שאמרו שאלו היה אפשר העדר הבורא לא התחייב העדר זה הדבר אשר המציאו הבורא ר"ל העולם שלא יתחייב שיפסד הפעול כשיעדר הפועל אחרי אשר פעלו · ואשר זכרוהו הוא אמת אלו היה פועל לבד ולא היה הדבר ההוא הפעול צריך אליו בהמשך עמידתו כמו שלא יפסד הארון במות הנגר מפני שלא היה מתמיד לו עמידתו · אמנם בהיותו יתעלה צורת העולם ג"כ כמו שבארנו והוא ימשכהו העמידה וההתמדה תמיד · מן השקר שיאבד הממשיך והמקיים וישאר הנמשך והמקויים אשר אין עמידה וקיום לו אלא במה שיקבל ממנו מן העמידה והקיום · ראה גודל השגגה אשר הביא אליה אמרם שהוא פועל לבד לא תכלית ולא צורה :

פרק שבעים

רכב זאת המלה משותפת הנחתה הראשונה ענינה רכיבת האדם על הבהמות כמנהג · והוא רוכב על אתונו · ואחר כך הושאלה לשלטנות על הדבר · כי הרוכב מושל שולט על מרכבו · והוא אמרו ירכיבהו על במתי ארץ · והרכבתיך על במתי ארץ ענינו שאתה תשלט על עליוני הארץ · ארכיב אפרי · אמשילהו ואשליטהו · ולפי זה העניין נאמ' באל ית' רוכב שמים בעזרך · פירושו השליט על השמי' וכן · לרוכב בערבות ענינו השליט על ערבו' · והוא הגלגל העליון המקיף בכל · ובדברי הכמי' ז"ל הנכפלים בכל מקום שהם ז' רקיעים ושערבות הוא העליון המקיף הכל · ולא תרחיק היותם מונים הרקיעים ז' ואם הם יותר כי פעמים ימנה הכדור אחד ואע"פ שבו גלגלים הרבה כמו שהוא מבואר למעיינים בעניין זה וכמו שאבאר (בפרק כ"ד חלק ב') אמנם המכוון הנה הראותם תמיד שערבות הוא למעלה מן הכל · ועל ערבות נאמר רוכב שמים בעזרך

והנפש על כל הפועל הפונה · והכן אמרו וכזה הצד כלומר שהוא הבורא האחרונה ושהוא צורת הצורות כלומר שהוא אשר מציאות כל צורה בעולם וקיומה נסמך באחרונה אליו יתעלה : ומפני זה העניין נקרא בלשוננו חי העולמים ענינו שהוא חיי העולם כמו שיתבאר · והרצון בו שאלו ישוער העדרו ישוער העדר כל מה שזולתו כמו שאלו ישוער העדר החיות מהחי שיתחייב העדרו וכן עוד העניין בכל תכלית [illegible] הרב שהשם יתעלה פועל וצורת העולם רצה לבאר שהוא תכלית התכליות כי הדבר אשר לו תכלית יש לך לבקש לתכלית ההוא תכלית עד שתעלה אל תכלית התכליות כמו שהביא משל מהכסא ומה תכלית הישיבה על הכסא ויאמר לך העונה בעבור שיתנשא היושב עליו וכו' ומה תכלית ההתנשאות מן הארץ ותענה להגדיל היושב בעין מי שיראהו ותשאל ותאמר מה תכלית הגדלתו אצל מי שיראהו ותענה כדי שייראו ויפחדו ממנו ותשאל ותאמר ומה תכלית היותו נורא ותענה לגדל מצותו ותבקש מה תכלית הגדל למצותו ותענה למנוע הזק בני אדם מקצתם ותבקש עוד מה תכלית מניעת הזק קצתם מקצתם ותענה להתמיד מציאות המסודר · והכן כי כל תכלית האחרון מהדברים הטבעיים הוא עולה באחרונה להתמיד המציאות וזה תכלית הדברים כלם וזה התכלית יגיע לרצונו כי הוא ית' רצה שיתמיד הנמצאים : עד שיהיה המענה באחרונה כן רצה האל ית' או לגזרת חכמתו · ולכן יגיע סדור כל זה לרצונו כן לפי דעתנו בחדוש העולם כן לפי דעת הקדמות ואם כן הוא ית' תכלית כל דבר אחרון · ותכלית הכל ג"כ ההדמות בשלמותו כפי היכולת והוא ענין רצונו אשר הוא עצמו כמו שיתבאר ולזה [illegible] שהוא פועל וצורה ותכלית ולזה קראוהו סבה ולא קראוהו פועל בעבור כי הסבה יכלול הג' סבות כיחד :

פרק ע רכב זאת המלה משותפת והפרק מתיחס עם אשר לפניו כי התבאר בזה שקדם שהשם ית' צורת העולם [illegible] ערבות כמו שאמר חז"ל [illegible] ר"ל הגלגל העליון והוא [illegible] כשערבות הוא מקיף הכל · רכב זאת המלה משותפת וכו' · [illegible] ענינו רכיבת האדם על הבהמה כמנהג והוא רוכב על אתונו · ויאמר אחר כך על שולטנות אשר כי הרוכב מושל שולט על מרכבתו וזה אמרו ירכיבהו על במתי ארץ ארכיב אפרים אמשילהו ואשליטהו ולפי זה העניין [illegible] באל ית' רוכב שמים בעזרך השליט על השמי' וכן לרוכב בערבות ענינו השליט בערבות והוא הגלגל העליון המקיף בכלו ולא תרחיק היותם מונים · הרצון בו כי מה שאחז"ל ערבות הוא למעלה מז' רקיעים אם כן אי אפשר שיהיו גלגלים יותר לא יהיה ערבות למעלה מכלם לכן אמר הרב שאף ע"פ שהם מונים מספר גלגלים ז' כוונתם היתה לומר שערבות הוא למעלה מכלם כי כדור אחד יקרא הרב ה' כדורים כמו שאמר [illegible] שהם ד' כדורי' [illegible] גלגל הלבנה אחד וגלגל שמש אחר וה' כוכבי לכת גלגל אחר וגלגל הכוכבים הקיימים גלגל אחד ולמעל' מהם גלגל ערבות שהוא הגלגל המקיף בכל והוא הגלגל בלתי מורכב לדעת הרב : ועל ערבות

פרק ע'

[illegible]

[illegible]

בעזרך וכו' . ולשון חגיגה אמרו ערבות רמ ונשא שוכן שנאמר סולו לרוכב בערבות ומנא לן דאיקרי שמים כתיב הבא לרוכב בערבות וכתיב התם רוכב שמים . הנה כבר התבאר כי דרמז סולו לגלגל אחד והוא המקיף בכל אשר תשמע מעניינו מה שתשמע ותסתכל אמרם שוכן עליו ולא אמרו שוכן בו שאלו אמרו שוכן בו היה מחייב לשם מקום או שיהיה השם כח בגלגל כמו שדמו כתות הצא'בה שהשם רוח הגלגל . ואמרם שוכן עליו דראו שהוא ית' נבדל ביהגלגל ואינו כח בו . ודע כי הושיבו לו יתע'רוכב שמים לדמיונה'ה המופלא וזה כי הרוכב יותר מעולה מן הנרכב ולא יאמר יותר אלא בהקל מן המאמר שאין הרוכב ממין הנרכב והרוכב גם כן הוא אשר יניע הבהמה ויוליכנה באשר ירצה והיא כלי לו שישתמש בה כרצונו והוא נקי ממנה בלתי נדבק בה אבל הוצה להכן האלוה יתהלל שמו הוא מניע הגלגל העליון אשר בתנועתו יתנועע כל מתנועע בו והוא יתעלה נבדל ממנו ואינו כח בו ובבראשית רבה אמרו בפרשם למאמרו ית' מעונה אלהי קדם הוא מעון עולמו ואין עולמו מעונו וסמכו לזה אמרם הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב שפל לסוס הדא הוא דכתיב כי תרכב על סוסיך זה הוא לשונם והשתכל בו ותבין איך בארו יהסו ית'לגלגל ושד'וא כלי לו אשר בו ינהוג המציאו . כיבל מה שתמצא לחכמי ז'ל כי השמים הפלוניים בהם כדוכך והשמי'הפלוניים בהם כך וכך אין ענינו שבשמי גשמים אחרים בלתי השמים . אבל ענינו שהבחות המחוות העניין הפלני והשומרות סדורו יבואו מן השמים ההם . והראיה על מה שאמרתי'לך אמרם ערבות שיבו צדק וצדקה ומשפט וגנזי חיים וישלו ונגזי ברכה ונשמות של צדיקי' ונשמות ורוחות שיעתידין להבראות ושל שיעתיד הקב'ה להחיות בו המתים . ומבואר הוא שכל מה שמנאוהו הנה אין מהם דבר שהוא נשם שיהיה במקום כי השל אינו טל כפשוטו . והתבונן איך אמרו בזה שבור'ל שהם בערבות ולא אמרו שהם עליו וכאילו הם הגידו שאלו הדברים הנמצאי בעולם אמנם הם נמצאי מבוחות יבואו מערבו . השם יתעלה שימהו התהלה להם ונטעם בו אשר מבללם נגזי חיים וזה הוא הגבון והאמת הנמור כי כל חיים הנמצאים בהי אמנם הם מן ההי'הם כמו שאזכור אחר זה . והתבונן איך מנו נשמותן של צדיקים ונשמות ורוחות שיעתידין להבראות ומה נכבד זה העניין למי שיבינהו . כי הנשמות הנשארות אחר המות אינה הנשמה ההוה באדם כשיהותה . שזאת ההוה בעת ההוויתו היא כח ההכנ'לבר . והדבר הנבדל אחר המות הוא הדבר המניע בפעל . ולא הנשמה ג'כ ההוה היא הרוח ההוה . ולזה מנו בהוות נשמות ורוחות . אמנם הנבדלות הם דבר אחד לבד . וכבר באר'נו שתוף רוח (בפ' מ' מוז) ובארנו עוד בסוף ספר מדע מה שנפל באו השמו' ג'כ מן השיתוף והסתכל איך אילו העניינים המופלאים האמיתיים אשר אליהם הגיע עיון המעולים שבפילוסופים מפורים במדרשות . כשיעיין בהם האיש החכם שאינו מודה על האמת בתהלת עיון ישחק מהם למה שיראהו בפשוטיהם מההבדל מאמתת המציאו'עלת זה כולו דברם בהדות באלו העניינים לזרותם

ערבות נלחור רוכב שמים בעזר'ך . כי שם ימלא במעיני הרשון לכל ולכל אחר חלק בגלגלים יתנועעו כמו שיתנועעו החלקים בתנועת הכל והכי רמיזי מלמון הגיונה לתמרו ערבות רם ונשא שוכן עליו שלמו לרוכב בערבות כי שמו מוכן לן דלחקרי שמים כתיב הכא לרוכב שמים הכי כתיב התם רוכב שמים בעזרך . ולשון חגיגה אמרו ערבות רקיע שבשביעי שבהם צדק ומשפט וגו' ומה ראו לומר כן אלא ללמדך שכל אחד ואחד מהם מקבל מן המקיף לכל אחר תשמע מעניינו מה שתשמע . והסתכל למרם שוכן עליו שלמו למרו שוכן היה מתייר בשם אח'ת מקום לו שיהיה בגלגל ואינו כח בו . וכבר הפשר שיהיו'שטו שהגלגל מתנועע מפאת מה שלמר למרו שהוא כח בגלגל מהתנועע וזה עצמו עם שהמציע הוא בגלגל מהתנועע וזה וזה היותר ברח' כלשון חגיגה לתמרו רם ונשא שוכן עליו . ודע כי מה שירמה מזה הפרק מדעת הרב שהשם יתע'רוח מניע הגלגל לח בהשכל הנבדל ולזה אמר כי זה הקשתמרו המפורסם בתומרו כי השם יתעלה לח יניע לגלגל והנה לתמר בזה הפרק כי ה'לגלוי שמו' לדמיון הזה המופלא מלה והוא שהרוכב הוא נכבד מן הרכוב כי הוא נבדל בחין והמחות כי ה'חדש נבדל מן הבהמה והוא יותר נכבד . ויש לדמיון לחתר כי הרוכב יניע הבהמה והוא כלי שתשתמש בה כרצונו והוא נקי ממנה כלתי מעורב בה לחבל יוכל שתמוכה בה לחבל יוכל שתמוכה כן הש'ית'הוא שהוא מניע הגלגל העליון לחתר בתנועתו יתנועע'כל מתנועע'בו כיכל הגשמי'המתנועע בין הלו השפלים בין הגרמים העליונים כלם מתנועעים בתנועת הגלגל העליון והוא ית' נבדל ממנו בחוות ובחיות והיכו מתערב בו והיכו שמוך לגשם לחל מציאות הגלגל בו : וכ'ל חתרו כפרשם למאמרו ית'מעונה אלהי קדם הוא ישען עולמו והין עולמו משונו . והרמין בו שהוא יתעלה נושת העולם על לד שהמציאות כולו נתלה בו כמו שאמר בפרק שלפני זה והין העולם מעונו שהוא ית' חרו נשמך על הגשם והיכו כח בו ויחלוף : ומשמו לזה כשאמרו הסוס טפל לרוכב וכו' . ר'ל ח'ן היכרו שהוא כלתי נשמך על הגשם והיכו כח בו ויחלוף ית' מניע גלגל ערבות על לד שהוא כלי לו ית' ; ואמרו כי כל מה שתתלה לתן דמיי שתתן שבשמים גשמים אחרים כלתי שמו' לכל עניינו שכמות הרחות לעב וקלוני והשומרות סדורו יבא מן השמים ההם ומופת זה תומרם ערבות שבו צדק ומשפט וגנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה ונשמותם של צדיק' ונשמו' ורוחות שיעתיד ס להבראות ושל שיעתיד הקב'ה להחיות בו המתים ומבואר הוא כי מן לחד מהם שהוא נשם שיהיה כמו שהוא בטל לגמרי כמו שהוא בטל אינו טל כפשוטו . והתבונן איך אמרו בזה שבור'ל שהם בערבות ולא אמרו שהם עליו וכאילו הם הגידו שאלו הדברים הנמצאי בעולם אמנם הם נמצאי מבוחות יבואו מערבו . השם יתעלה שימהו התהלה להם ונטעם בו אשר מבללם נגזי חיים וזה הוא הגבון והאמת הנמור כי כל חיים הנמצאים בהי אמנם הם מן ההי'הם כמו שאזכור אחר זה . והתבונן איך מנו נשמותן של צדיקים ונשמות ורוחות שיעתידין להבראות ומה נכבד זה העניין למי שיבינהו . כי הנשמות הנשארות אחר המות אינה הנשמה ההוה באדם כשיהותה . שזאת ההוה בעת ההוויתו היא כח ההכנ'לבר . והדבר הנבדל אחר המות הוא הדבר המניע בפעל . ולא הנשמה ג'כ ההוה היא הרוח ההוה . ולזה מנו בהוות נשמות ורוחות . אמנם הנבדלות הם דבר אחד לבד . וכבר באר'נו שתוף רוח (בפ' מ' מוז) ובארנו עוד בסוף ספר מדע מה שנפל באו השמו' ג'כ מן השיתוף והסתכל איך אילו העניינים המופלאים האמיתיים אשר אליהם הגיע עיון המעולים שבפילוסופים מפורים במדרשות . כשיעיין בהם האיש החכם שאינו מודה על האמת בתהלת עיון ישחק מהם למה שיראהו בפשוטיהם מההבדל מאמתת המציאו'עלת זה כולו דברם בהדות באלו העניינים לזרותם

הגזלונים

לא יפול הספל אחר כמו שיפול שכל הספל הפשול ויפול'ש פושל בספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא בשלמו ולא יפול עלמו כי כלב נוחן לבזלוחם שם שהספל הפשול ויפול מלך ג'ותחזקם שם החמדם ג' בשלמו ונכנס שהפושל יפן לפשול בספלו ולא בשלמו ולא

[illegible]

וכן הביאו ראיה על הפסוק וכו' · ר"ל והביאו ראיה על שגנזי שלום וגנזי ברכה מיוחסים לערבות מצד שאלו רבותינו פסוקים כאמרו עליו ית' באמרם גנזי שלום מנא לן דכתיב ישא יי' פניו אליך וישם לך שלום גנזי ברכה מנא לן דכתיב ישא ברכה מאת יי' אם כן רבותינו עליהם השלום היה להם די כשרצו להביא ראיה שהם בערבו' כשמצאו פסוקים שבאמרו עליו יתעלה כי ערבות הוא כלי לו יתעלה כמו שבארנו [illegible]

לזרותם מהבנת ההמון כמו שהגדנו פעמים · ואשוב להשלים מה שנכנסתי להבינו ואומר שהם ז"ל התחילו להביא ראיות מדברי פסוקים על היות אלו הדברים המנויים בערבות כשאמרו צדק ומשפט דכתיב צדק ומשפט מכון כסאך · וכן הביאו ראיה על אותם שמנאום שהם מיוחסים לו ית' שהם אצלו והבן זה · וכן הביאו ראיה על השאר שהם בערבות מהיותם מיוחסים לשם ית' שהם אצלו והבן זה · ובפרקי רבי אליעזר אמרו שבעה רקיעים ברא הקב"ה ומכולם לא בחר כסא כבוד למלכותו אלא ערבות שנ' סולו לרוכב בערבות · אלו דבריו והבינם גם כן · ודע כי כלל הבהמות הנרכבות נקראות מרכבה וזה נכפל הרבה · ויאסור יוסף מרכבתו · במרכבת המשנה · מרכבות פרעה · והראיה על היות זה השם נופל על הרבה בהמות אמרו · ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה · וזאת ראיה על היות שם מרכבה נופל על ארבעה מן הסוסים · ולזה אומר כי כאשר נאמר לפי מה שנאמ' שכסא הכבוד נושאים אותו ארבע חיות קראוהו החכמים מרכבה לדמות במרכבה אשר היא ארבע' אישים · וזה שעור מה שנתגלגלו אליו הדברים בזה הפרק ואי אפשר מבלתי הערות אחרות ג"כ רבות בזה הענין · אמנם המכוון בזה הפרק אשר עדיו היתה השבת הדברים כי אמרו · רוכב שמים · ענינו מסבב הגלגל המקיף ומניעו ביכולתו ורצונו · וכן אמרו בסוף הפסוק · ובגאותו שחקים · אשר בגאותו סבב השחקי' · הוציא זה הראשון אשר הוא ערבות כמו שבארנו במלת רכיבה · ושאריתו במלת גאוה · כי בתנועת הגלגל העליון זאת התנועה היומית יתנועעו הגלגלים כולם כתנועת החלק בכל · וזאת היא היכלת העצומה אשר הניעה הכל ולזה קראה גאוה · ויהיה זה הענין נמצא תמיד בשכלך למה שאני עתיד לאמרו · שהיא הגדולה שבראיות שנודעת מציאות השם בה · ר"ל הקף הגלגל כמו שאביא עליו המופת והבינהו :

[illegible]

פרק עא בלומדת אלו הענינים · ר"ל לבאר ענייני מעשה מרכבה ונכונות

פרק אחד ושבעים דע

כי החכמות הרבות אשר היו באומתנו באמתת אלו הענינים אבדו

[illegible]

אברו באורך הזמן ובשלוט האומות הסכלות עלינו · ובהיות העניינים ההם בלתי מותרים לבני אדם כלם כמו שבארנו ולא היה הדבר המותר לבני אדם כלם אלא דברי הספרים לבד · וכבר ידעת שאפי' התלמוד המקובל לא היה מחובר בספ' מקדם לעניין המתפשט באומה דברים שאמרתי לך על פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב · והיה זה תכלית החכמה בדת שהוא ברח ממה שנפל בו באחרונה · ר"ל רוב הדעות והשתרגם וספקות נפלות בלשון המחובר בספר ושגגה תתחבר לו ותתחדש המחלוקת בין האנשים ושובם חבורות והתחדש הבלבול במעשים · אבל נמסר הדבר בזה כולו לב"ד הגדול כמו שבארנו בחבורינו התלמודיי' וכמו שיורה עליו דבר התורה · ואם תור' שבעל פה נפלה בו הקפדה מהשאירו לעד בחיבור מפורסם לבני אדם כולם למה שיגיע בזה מן ההפסד · כל שכן שיחובר דבר מאלו סתרי התורה ויפורסם לבני אדם כלם · אבל היו נמסרים מיחידי סגולות ליחידי סגולות כמו שבארתי לך כפ' ל"ח מזה וכפ' ל"ג מזה מאומרם אין מוסרים סתרי תורה אלא ליועץ חכם חרשים וכו' · וזאת היא הסבה המחייבת להפסק אלו השרשים העצומים מן האומה · ולא תמצא מהם אלא הערות קטנות ורמיזות באו בתלמוד ובמדרשות והן גרגרי לב מעטין עליהם קליפות רבות · עד שהתעסקו בני אדם כלם בקליפות ההם וחשבו שאין תחתם לב בשום פנים · אמנם זה המעט מזער שתמצאהו מדברי עניין היחוד ומה שנתגלה מזה העניין לקצת הגאוני' · ואצל הקראים · הם עניינים לקחום מן המדברים מן הישמעאלים והן מעט מזער כנגד מה שחברוהו הישמעאלים בו · ונזדמן עוד שתחלת התחלת הישמעאלים בזה הדרך היו כת אחת שנקרא שמם מעתזולה פי' הנבדלים ולקחו מהם חברינו מה שלקחו והלכו בדרכם · ולזמן אחר כן נתחדשה בישמעאלי' כת אחרת שנקרא שמם כת האשעריה ונתחדשו להם דעות אחרות לא תמצא עם חברינו מן הדעות ההם דבר · לא שהם בחרו הדעת הראשון על הדעת השני אבל למה שנזדמן שלקחו הדעת הראשון וקבלוהו וחשבוהו עניין מופתי · אמנם הספרדים האנדלוסיי' מאנשי אומתינו כולם החזיקו בדברי הפלוספים · ויטו לדעותם מה שלא היה סותר פנת דתינו · ולא תמצאם שילכו בדבר מדרכי המדברים · ולזה נטו בדברים רבים לצד דעתנו בזה המאמר בעניינים המעטי' הנמצאים לאחרוניהם · ודע כי כל מה שאמרוהו הישמעאלים בעניינים ההם והם המעתזולה והאשערייה הם כולם דעות בנויות על גזרות והקדמות לקוחות מספרי היונים והארמיים אשר השתדלו לחלוק על דעות הפילוסופי' ובטול מאמריהם · והיתה סבת זה כי כאשר כללה האומה הנצרית האומות ההם וטענו הנצרים מה שכבר נודע ויהיו דעות הפילוסופים מתפשטות באומות ההם ומהם נולדה הפילוסופיא ונתחדשו מלכים שומרים הדת ראו חכמי הדורות ההם מן היוונים והארמיים שאלו טענות יסתרו אותם הדעות הפילוסופיות

פרק עא

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

הפילוסופיות סתירה גדולה מבוארת והולידו הבמרי הדברים הזאת והתחילו להעמיד הקדמו'מועילו' להם באמונתם וישיבו על הדעות ההם הסותרות פנ"ת תורתם · וכאשר באת אומת ישמעאל ונ'עתקו אליהם ספרי הפילוסופים נ'עתקו אליהם נ"כ התשובות ההם אשר חיברו על ספרי הפילוסוף · ומצאו דברי יוחני והמדקדק ואבן ערי וזולת בעלו העניינים והחזיקו בהם והגיעו אל בקשה עצומה לפי דעתם · ובחרו נכם כן תירה · ואחר כן פשטו הדברים וירדו אל דרך אחרת נפלאת לא נהלו בה כלל הדברים מן היונים וזולתם שאותם הי' קרובים לפילוסופים · ואחר כך יצאו עוד בישמעאלים מאמרים תוריים מיוחדים בהם הוצרכו בהברה לשמרם ונפלה ביניהם ג"כ מהלוקת בדברים ההם · וקיימה כל כת מהם הקדמו מועילו' לה לשטור דעתם ואין ספק כי יש בין הסדברי שבללי שלשתנו ר'ל היהודים והנוצרי'והישמעאלים והוא מאמר בחרו' העולם אשר בהתאמתו יתאמתו הנפלאות וזולתם· אמנם שאר הדברים אשר עמסי על עצמם שתי האומות הלזה הענק בהם בעניין השלוש וכעניק קצת בתות אל בדבור· עד שהוצרכו לקיים הקדמית יקיימו בהקדמות ההם אשר בחרו בם הדברים אשר נשקעו בהם והדברים המיוחדים בכל אומה מהם ממה שיחובר בהם לד' אין צורך לנו אליהם· כלל סיף רב' כי כל המ'דברים הראשונ'מן היונים המתנצרי' ובן הישמעאלי לא נמשבו אחר הנראה מעניין המציאות תחילה בהקדמותיהם · אבל ישתבלו איך צדיק שיהיה המציאות ער שתהיה ממנו ראיה על אמתת זה הדרך או לא יסתרהו· וכשיתאמת הדמיון ההוא יחייבי שהמציאות הוא על צורת כך ויבאו להביא ראיות לקיי' השענות ההם אשר ולקחו מהם התקדמות אשר יתאמת בהם הדעת או לא יסתר· כן עשו המשבילי'אשר הבהיגו זאת ההנחנה תחלה והחברה בספרים ואמרו שנוף העיון הביאם אל זה מאין נשוא פנים לרעת קדם · אמנם האחרונים אשר ייינו בספרים ההם לא ידעו דבר מזה ער שהם יימצאו בספרים ההם הקרימים ראיות גדולו'והשתדלות חזקה לקיים ד"א או לבטל דבר אה'· ויחשבו שהדבר ההוא אין צורך בשי' פני'לקיימו או לבטלו במה שיצטרך אלי'מפנות התור'· ושהראשונים לא עשו כן רק לבלבל דעות הפילוסופי' לא לדבר אחר ולהראות שפק במה שיחשבוהו מיפת · ואלו האומרי'זה המאמר לא שערו ולא ידעו שאין הדבר כמו שחשבו · אבל אמנ'טרחו הקדמוני'לקיים מה שיבוקש קיומו ולבטל מה שיבוקש בטולו בעבור מה שיגיע ממנו מן התפסד ברעת אשר ירצו לאמתו · ואפילו אחר מאת הקדמות והם ירו אותם הראשונים מן המדברים ההולי מעקרו · וכלל אומר לך כי הדבר כמו שאמרו תמטטים אמר אין המציאות נמשכת אחר הדיעות · אבל הדעות האמתיות נמשכות אחר המציאו'ת · וכאשר עיינתי בספרי אלה המדברים כפי שנזדמן לי כמו ש עיינתי בספרי הפילוסופים גם כן כפי יכולתי מצאתי דרך המדברים כולם דרך אחר במין ואינ'פ שיחלק המין ההוא להלקים · והוא כי פנת הכל שאין בחינה במה שעליו המציאו מפני שהוא מנהג אפשר בשכל הלופ והם גם כן במקומות רבים ימשכו אחר הדמיון ויקראוהו שכל · וכאשר הקדימו ההקדמות שהם אשר אשמיעך אותם פסקו הדין במופתיהם כי העולם מחודש · וכשתקשים שהעולם מחודש התקשים בלא ספק שיש לו עושה חדשו · ואח"כ יביאו ראיות על העושה כי הוא אחד · אחר כן יקיימו בהיותו אחד שאינו גוף · זה דרך כל מדבר מן הישמעאלים בדבר מזה העניין· וכן המהקים להם מאמתנו אשר דרכו דרכיהם· אמנם אופני ראיותיה' והקדמותיה' בקיום תורש העולם או בבטול קדמותו הם חלוקים · אך העניין הכולל את כולם קיום הדוש העולם · ובחדושי יתאמת שהבורא נמצא · וכאשר השתכלתי זה הדרך והקה נפשי ממנו רחוק גדול מאד וראוי לו שירוחק· כי בל מה שיחשבו שהוא מופת על חדוש העולם ישינוהו הספקות · ואינו מופת גזור אלא אצל מי שלא ידע ההבדל בין המופת ובין מחלוקת הנצדקו והוא הלק מן ההגיון ובין ההשיעה · אמנם אצל מי שיודע אלו המלאכות העניין מבואר נגלה שהראיות ההם כולם יש בהם ספקות ונעשו בהם הקדמות לא בא עליהם מופת · ומה ותבלית יכולת המאמת אצלי מבעלי התורה שיבטל מופתי הפילוסופים על הקדמות · ומה

כשאפשר

נכבד זה

לחדות מספרי היונים לחדמיים לאחר ניו מתחלת הדעות המדברים ; סלותם ניו קרובים לפילוסופים · רוצה לומר שהחדמיים והיונים הע"פ שהם חולקי' לדעות עדיין לית מיו הולקים עמהם בכל הדברים שהחלקו הישמעאלים ; ועפק קצת בדברים · ר"ל שהישמעאלים העתידו דעות זרות בענין אין יניע בדבר אלא בלבד לבניהים ווה כי הם סוברים שהחדש יליו בלתי תכם ויסכים בכיות הזה ענין זר מאד : חולק יפתירו · ר"ל שהמציאות לית יפתור דשותם לפיכך יצטרכו לקיים הקדמו'רחוק' שהחלקת לית יהיו דבר מזה · ר"ל שאלו החדמיים לית יהיו בספרי'הם לית יהיו שהסכרות הם בעצו כעבור קיום הדש לכל יחסבו שהוא ענין הכיחם לפסקדות הפסקדות הם ; ויחסבו שהדבר הזה אין צריך וכו' · ר"ל כל כך יחסבו שלא התחדיים שהוא ענין הכיחם לזה הענין שפ'אחר יחלוק בספרי' הקודמי' ויהו רחוק גדולות והשתדלות רוצה לחלק הפסברת אחר לו לבטלה לית יחסבו שעצו זה הענין לקיים פנות תורת'לבל יחסבו שעצו ההקדמות הם לבטל דעת הפילוסופי' ולבבלם לית לדב'אלי בחם מחסבותו מוס· ר"ל להרחו'הספק בחם ויחסבו הפילוסופים שיש בו מופת ; ולחן החדמיים זה המאמר · ר"ל לאחר הרב שלחן בחבים החדמיים זה הענין לית יהיו אלו הדבר כמו שחסבו ; ולפי' לאחר מחה הקדמות ר"ל שחק שהיו שהדברי'החדמיים הם לחלוק ולבטל לית יעשו רק בעבור מה שיחשקין בפסד דעות'והיו לחלק ההקדמות הם בעוק וכדקות בלד שלח יניע הפילוסופי בדחם ; ולפי' לאחר מחה הקדמות ויסיהו לותם הדחמיים בין המדברים רוצה לומר לותם החדמיים אשר היו לחלק ההקדמות בלד ק' הקדמות הפילוסופי בותת התבולה כפחסבו הפילוסופים

הפילוסופי'הענתיקו ג"כ התשובות עליהם אשר חברום על ספרי הפילוסופי'ומלאו ספרי יותני המדקדק ויהבן עדי וזולתם כלו העבריי' ויחזיקו בהם ויבניעו אל בקשה עצומה לפי דעתם · הרבן כו שחשבו שהעניין נחלש מפני שהעתיקו על ספרי הפילוסופים ; כחלק והרקות והרקות וכחרו ג"כ מלעות הפילוסופים הרחוקים כל מה שראו הבורח בהם מעניל לו ואע"פ שהפילוסופים החרוקי' כפר בהיותו עומת בטולו כחלק והרקות ; וראו שחלק העבריי' משתתפים והקדמות יעשר אחסכל בעל תורה ואחר כן פשטו הדברים וירדו אל דרך אחר כפלאת לית נחלו בה כלל הדברים מן היוני'וזולתם · והרבן כי חכמי הבורח וישמעאלים ירדו לדרך אחרת מספרי היונים והחדמיים פשוטים והרחוקים חף על פי שהיו חולקי'לדעות הפילוסופי'יעדין לית היו חולקים עמהם בכל הדברים חלת מה שהיו חולקים אבל החכמים החרוקים מהישמעאלים פחרבו הפילוסופים בכל מה שחשר ואח"כ יצאו עוד בישמעאלים מאמרים תוריים מיוחדים בהם הוצרכו בהברה לשמרם ונפלה ביניהם ג"כ מהלוקת בדברים ההם · וקיימה כל כת מהם הקדמו מועילו' לה לשטור דעתם ואין ספק כי יש בין הסדברי שבללי שלשתנו ר'ל היהודים והנוצרי'והישמעאלים והוא מאמר בחרו' העולם אשר בהתאמתו יתאמתו הנפלאות וזולתם· אמנם שאר הדברים אשר עמסי על עצמם שתי האומות הלזה הענק בהם בעניין השלוש וכעניק קצת בתות אל בדבור· עד שהוצרכו לקיים הקדמית יקיימו בהקדמות ההם אשר בחרו בם הדברים אשר נשקעו בהם והדברים המיוחדים בכל אומה מהם ממה שיחובר בהם לד' אין צורך לנו אליהם· כלל סיף רב' כי כל המ'דברים הראשונ'מן היונים המתנצרי' ובן הישמעאלי לא נמשבו אחר הנראה מעניין המציאות תחילה בהקדמותיהם · אבל ישתבלו איך צדיק שיהיה המציאות ער שתהיה ממנו ראיה על אמתת זה הדרך או לא יסתרהו· וכשיתאמת הדמיון ההוא יחייבי שהמציאות הוא על צורת כך ויבאו להביא ראיות לקיי' השענות ההם אשר ולקחו מהם התקדמות אשר יתאמת בהם הדעת או לא יסתר· כן עשו המשבילי'אשר הבהיגו זאת ההנחנה תחלה והחברה בספרים ואמרו שנוף העיון הביאם אל זה מאין נשוא פנים לרעת קדם · אמנם האחרונים אשר ייינו בספרים ההם לא ידעו דבר מזה ער שהם יימצאו בספרים ההם הקרימים ראיות גדולו'והשתדלות חזקה לקיים ד"א או לבטל דבר אה'· ויחשבו שהדבר ההוא אין צורך בשי' פני'לקיימו או לבטלו במה שיצטרך אלי'מפנות התור'· ושהראשונים לא עשו כן רק לבלבל דעות הפילוסופי' לא לדבר אחר ולהראות שפק במה שיחשבוהו מיפת · ואלו האומרי'זה המאמר לא שערו ולא ידעו שאין הדבר כמו שחשבו · אבל אמנ'טרחו הקדמוני'לקיים מה שיבוקש קיומו ולבטל מה שיבוקש בטולו בעבור מה שיגיע ממנו מן התפסד ברעת אשר ירצו לאמתו · ואפילו אחר מאת הקדמות והם ירו אותם הראשונים מן המדברים ההולי מעקרו · וכלל אומר לך כי הדבר כמו שאמרו תמטטים אמר אין המציאות נמשכת אחר הדיעות · אבל הדעות האמתיות נמשכות אחר המציאו'ת · וכאשר עיינתי בספרי אלה המדברים כפי שנזדמן לי כמו ש עיינתי בספרי הפילוסופים גם כן כפי יכולתי מצאתי דרך המדברים כולם דרך אחר במין ואינ'פ שיחלק המין ההוא להלקים · והוא כי פנת הכל שאין בחינה במה שעליו המציאו מפני שהוא מנהג אפשר בשכל הלופ והם גם כן במקומות רבים ימשכו אחר הדמיון ויקראוהו שכל · וכאשר הקדימו ההקדמות שהם אשר אשמיעך אותם פסקו הדין במופתיהם כי העולם מחודש · וכשתקשים שהעולם מחודש התקשים בלא ספק שיש לו עושה חדשו · ואח"כ יביאו ראיות על העושה כי הוא אחד · אחר כן יקיימו בהיותו אחד שאינו גוף · זה דרך כל מדבר מן הישמעאלים בדבר מזה הענין· וכן המהקים להם מאמתנו אשר דרכו דרכיהם· אמנם אופני ראיותיה' והקדמותיה' בקיום תורש העולם או בבטול קדמותו הם חלוקים · אך הענין הכולל את כולם קיום הדוש העולם · ובחדושי יתאמת שהבורא נמצא · וכאשר השתכלתי זה הדרך והקה נפשי ממנו רחוק גדול מאד וראוי לו שירוחק· כי בל מה שיחשבו שהוא מופת על חדוש העולם ישינוהו הספקות · ואינו מופת גזור אלא אצל מי שלא ידע ההבדל בין המופת ובין מחלוקת הנצדקו והוא הלק מן ההגיון ובין ההשיעה · אמנם אצל מי שיודע אלו המלאכות העניין מבואר נגלה שהראיות ההם כולם יש בהם ספקות ונעשו בהם הקדמות לא בא עליהם מופת · ומה ותבלית יכולת המאמת אצלי מבעלי התורה שיבטל מופתי הפילוסופים על הקדמות · ומה

כשאפשר עליו · וכבר ידע כל מעיין זך השכל המאמת שלא יטעה נפשו שואת השאלה רצוני לומר קדמות העולם או חדושו לא יגיעו אליה במופת הוחך ושהיא מעמד שכלי · והנה נדבר בזה הרבה · ויספיק לך מזאת השאלה שפילוסופי הדורות הדיקים בה מהיום שלשה אלפים שנה אל זמננו זה במה שנמצא מהבדיהם · ואחר שהעניין בוא השלא כך איך נקריחה הקדמה נבנה עליה מציאו הבורא · ויהיה א"כ מציאות השם מסופק בו : אם העולם מחודש יש אלוה ואם הוא קדמון אין אלוה אם שיהיה העניין כן לנו בספק או נאמר שעשינו המופת על חדוש העולם ונבריח כני אדם בכח הזרוע לקבל ממנו זה · כדי שנוכל לומר שאנחנו ידענו השם במופת וזה כלו רחוק מן האמת : אבל הפנים האמתיים אצלי והוא הדרך המופתי · אשר אין בו ספק שיקויים מציאות השם ואחדותו · והרחקת הגשמות בדרכי הפילוסופים · אשר הדרכים ההם נבנים על קדמות העולם · לא שאני מאמין בקדמות העולם ולא אקבל מהם זה · אבל בעבור שבדרך ההוא יתאמת המופת ויגיע האמת השלם באלה השלשה דברים · רצוני לומר · במציאות יתברך · וישהוא אחד · ושהוא בלתי גשם-מבלתי הבטה גזרת המשפט בעולם אם הוא קדמון או מחודש · ובשיתאמתו אלינו אלו השלש בקשות הנבדות העצומות בתופת האמתי · נשוב אחר כן לחדוש העולם ונאמר בו כל מה שאפשר לטעון בו · ואם תהיה ממי שיספיק לו מה שאמרוהו המדברים ותאמין שכבר התבאר המופת על חדוש העולם אני אוהב זה · ואם לא יתבאר אצלך במופת אבל תקה היותו מחודש מן הנביאים קבלה אין הזק בזה · ולא תאמר איך תתאמת הנבואה אם העולם קדמון עד שתשמע דברינו אשר יסדום ויישבום השרשיים ר"ל המדברים לקיים החדוש העולם · ומפה שראוי שתרעהו שההקדמות ומשנתי סודי בראשי' מה שתשמעו שאי אפשר לי שלא אזכור לך ההקדמות שלהם ואפני הבאת ראיותיה · ואמנם דרכי זה הוא כמה שאגיד לךכללו ענתה · וזה שאני אומר שהעולם לא ימלט מהיותו קדמון או מחודש · ואם הוא מחודש יש לו מחדש בלא ספק · וזה מושכל ראשון · כי המחודש לא יחדש עצמו אבל מחדשו זולתו ומחדש העולם הוא השם · ואם היה העולם קדמון · ראוי בהכרח במופת כך · שיש נמצא אחר מבלתי גשמי העולם בלם שאינו גשם ולא כח בגשם והוא אחד תמיד נצחי אין עליה לו ואי אפשר השתנותו והוא השם · הנה בבר התבאר לך כי מופתי מציאו השם ואחדותו והיותו בלתי גשם אמנם צריך שילקחו לפי הנחת הקדמות אז יגלה בידינו המופת השלם יהיה העולם קדמון או מחודש · ולזה תמצאני לעולם במה שהברתיו בספרי התלמוד בשיורמן לי זכרון יסודות הדת ואביא לדבר בקיום מציאות השם שאני אקיימנה במאמרים נוטים לצד הקדמות · אין זה שאני מאמין בקדמות אמנם אני רוצה שאקיים מציאותו ית' באמונתנו בדרך מופתי שאין מחלוק בו בשום פנים · ולא נשים זה הדעת האמתי גדול היערך נשיגן ליסוד כל אדם יקיעקיעני ובקש לסתרו ואתר יחשוב שהוא לא נבנה בלל · וכ"ש בהיות המופתים ההם הפילוסופיות על אי השלש בקשות נלקחות מטבע המציאות הנראה אשר לא יוכחש אא מפני שמירת קצת דעות · ואמנם מופת ראיות המדברי הם נלקחות מהקדמות שהם בנגד טבע המציאו' הנראה · ער שהם יצטרכו לקיים שאין טבע לדבר כלל · והנה אפריד לך בזה המאמר פרק ברברי בחדוש העולם אבאר לך בו קצת ראיה על הדוש העולם · ואגיע ל התבלית אשר השתדל עליה כל מדבר · מבלתי שאבטל טבעי המציאות ולא אהלוק על ארם"ו בדבר מזה שהביא עליו המופת · כי הראיה אשר הביאו קצת המדברים על חדוש העולם והיא החזקה שבראיותיהם אשר לא הונחה להם עד שבטלו טבע המציאות כולו וחלקו על כל מה שבארוהו הפלוסופים · הנני אגיע לכמות הראיה ההיא ולא אהלוק על טבע המציאות ולא אצטרך להתגבר על המורגשות · וראיתי שאוכזר לך הקדמות המדברים הכוללות · אשר יקיימו בהם חדוש העולם · ומציאות האלוה · ואחדותו · והרחקת הגשמות · ואראך ורכם בזה · ואבאר לך מה שמתחייב מכל הקדמה מהם · ואה"כ אזכור הקדמות ההם הפילוסופיות הקרובות בזה ואראך דרכם · ולא תשאלני בזה המאמר לאמת הקדמות ההם הפילוסופיות אשר אומר לך בקצרה · שזה הוא ריב חכמת הטבע ואלהות · כמו שלא תוחיל שאשמיעך בזה המאמר טענות המדברים על אמתת הקדמותיהם · שבזה כלו ימיהם ויכלו ימי הבאים אחריהם ורבו ספריהם · כי כל הקדמה מהם לא המעט סיתר אותה הנראה משבע המציאו' ויתהדשו עליה הספקות המתרגשות: ויצטרכו לחבורי' והתעובתיות בקיום ההקדמה ההיא · והתיר הספקות המתרגשות עליה · ולדחות הנראה הסותר להם · ואם אי אפשר בזה תחבולה ·

ואלו

ממנו מאד רחק גדול וכן רחוקי שירחוק לכל משכיל כי כל מה שיקשה עליו שהות מופת על חדוש העולם יש בידו הספקות לחכל מי שידע והיו מופת חוזק חלה לחכל מי שלא ידע כן במופת והכנות והכנעה לחמכם מי שידע אלו המלחמות הענין מבואר כנגה שהרחיקו כלם ים בהם ספקות ונשגו בהם הקדמות לא כח עליהם מופת · ותבלית יכולת המחלמת אצלי מבעלי התורה שיכשל רחות הפילוסופים על הקדמות ומה שכבר זה כשהפיר עליו · אבל לבחר מדוש העולם במופת זה שהי הבר : ובבר ידע כל מעיין זך השכל המחלמת אלא יטעה נפשו שואת השאלה שהות הפלה בקדמות העולם או לחדושו לא יגיעו אליה במופת חוזק ושהיא מעמד שכלי · והנה נדבר בזה הרבה · ויספיק לך מזאת השאלה שפילוסופי הדורות הדיקים בה מהיום שלשה אלפים שנה אל זמננו זה במה שנמצא מהבדיהם · ואחר שהעניין בוא השלא כך איך נקריחה הקדמה נבנה עליה מציאו הבורא · ויהיה א"כ מציאות השם מסופק בו : אם העולם מחודש יש אלוה ואם הוא קדמון אין אלוה אם שיהיה העניין כן לנו בספק או נאמר שעשינו המופת על חדוש העולם ונבריח כני אדם בכח הזרוע לקבל ממנו זה · כדי שנוכל לומר שאנחנו ידענו השם במופת וזה כלו רחוק מן האמת : אבל הפנים האמתיים אצלי והוא הדרך המופתי · אשר אין בו ספק שיקויים מציאות השם ואחדותו · והרחקת הגשמות בדרכי הפילוסופים · אשר הדרכים ההם נבנים על קדמות העולם · לא שאני מאמין בקדמות העולם ולא אקבל מהם זה · אבל בעבור שבדרך ההוא יתאמת המופת ויגיע האמת השלם באלה השלשה דברים · רצוני לומר · במציאות יתברך · וישהוא אחד · ושהוא בלתי גשם-מבלתי הבטה גזרת המשפט בעולם אם הוא קדמון או מחודש · ובשיתאמתו אלינו אלו השלש בקשות הנבדות העצומות בתופת האמתי · נשוב אחר כן לחדוש העולם ונאמר בו כל מה שאפשר לטעון בו · ואם תהיה ממי שיספיק לו מה שאמרוהו המדברים ותאמין שכבר התבאר המופת על חדוש העולם אני אוהב זה · ואם לא יתבאר אצלך במופת אבל תקה היותו מחודש מן הנביאים קבלה אין הזק בזה · ולא תאמר איך תתאמת הנבואה אם העולם קדמון עד שתשמע דברינו אשר יסדום ויישבום השרשיים ר"ל המדברים לקיים החדוש העולם · ומפה שראוי שתרעהו שההקדמות ומשנתי סודי בראשי' מה שתשמעו שאי אפשר לי שלא אזכור לך ההקדמות שלהם ואפני הבאת ראיותיה · אמנם דרכי זה הוא כמה שאגיד לךכללו ענתה · וזה שאני אומר שהעולם לא ימלט מהיותו קדמון או מחודש · ואם הוא מחודש יש לו מחדש בלא ספק · וזה מושכל ראשון · כי המחודש לא יחדש עצמו אבל מחדשו זולתו ומחדש העולם הוא השם · ואם היה העולם קדמון · ראוי בהכרח במופת כך · שיש נמצא אחר מבלתי גשמי העולם בלם שאינו גשם ולא כח בגשם והוא אחד תמיד נצחי אין עליה לו ואי אפשר השתנותו והוא השם · הנה בבר התבאר לך כי מופתי מציאו השם ואחדותו והיותו בלתי גשם אמנם צריך שילקחו לפי הנחת הקדמות אז יגלה בידינו המופת השלם יהיה העולם קדמון או מחודש · ולזה תמצאני לעולם במה שהברתיו בספרי התלמוד בשיורמן לי זכרון יסודות הדת ואביא לדבר בקיום מציאות השם שאני אקיימנה במאמרים נוטים לצד הקדמות · אין זה שאני מאמין בקדמות אמנם אני רוצה שאקיים מציאותו ית' באמונתנו בדרך מופתי שאין מחלוק בו בשום פנים · ולא נשים זה הדעת האמתי גדול היערך נשיגן ליסוד כל אדם יקיעקיעני ובקש לסתרו ואתר יחשוב שהוא לא נבנה בלל · וכ"ש בהיות המופתים ההם הפילוסופיות על אי השלש בקשות נלקחות מטבע המציאות הנראה אשר לא יוכחש אא מפני שמירת קצת דעות · ואמנם מופת ראיות המדברי הם נלקחות מהקדמות שהם בנגד טבע המציאו' הנראה · ער שהם יצטרכו לקיים שאין טבע לדבר כלל · והנה אפריד לך בזה המאמר פרק ברברי בחדוש העולם אבאר לך בו קצת ראיה על הדוש העולם · ואגיע ל התבלית אשר השתדל עליה כל מדבר · מבלתי שאבטל טבעי המציאות ולא אהלוק על ארם"ו בדבר מזה שהביא עליו המופת · כי הראיה אשר הביאו קצת המדברים על חדוש העולם והיא החזקה שבראיותיהם אשר לא הונחה להם עד שבטלו טבע המציאות כולו וחלקו על כל מה שבארוהו הפלוסופים · הנני אגיע לכמות הראיה ההיא ולא אהלוק על טבע המציאות ולא אצטרך להתגבר על המורגשות · וראיתי שאוכזר לך הקדמות המדברים הכוללות · אשר יקיימו בהם חדוש העולם · ומציאות האלוה · ואחדותו · והרחקת הגשמות · ואראך ורכם בזה · ואבאר לך מה שמתחייב מכל הקדמה מהם · ואה"כ אזכור הקדמות ההם הפילוסופיות הקרובות בזה ואראך דרכם · ולא תשאלני בזה המאמר לאמת הקדמות ההם הפילוסופיות אשר אומר לך בקצרה · שזה הוא ריב חכמת הטבע ואלהות · כמו שלא תוחיל שאשמיעך בזה המאמר טענות המדברים על אמתת הקדמותיהם · שבזה כלו ימיהם ויכלו ימי הבאים אחריהם ורבו ספריהם · כי כל הקדמה מהם לא המעט סיתר אותה הנראה משבע המציאו' ויתהדשו עליה הספקות המתרגשות: ויצטרכו לחבורי' והתעובתיות בקיום ההקדמה ההיא · והתיר הספקות המתרגשות עליה · ולדחות הנראה הסותר להם · ואם אי אפשר בזה תחבולה ·

ואלו

ואלו ההקדמות הפילוסופיות אשר אומר אותם לך בקצרה למופת על שלשת הבקשות האלה · ר"ל מציאות השם · ואחדותו · והרחקת הגשמות · רובם הקדמות שיעלה בידך אמיתתם בתחלת שמיעתם והבנת ענייניהם · וקצתם יודיעך על מקומות מופתם מן הספרים הטבעיים או ספר מה שאחר הטבע · ותכוין אל מקומו ותאמת מה שהוא צריך לאמת · וכבר הודעתיך שאין זולת השם יתעלה וזה הנמצא · ואין ראיה עליו יתעלה אלא מזה, הנמצא מכללו ומפרטיו · ויתחייב בהכרח שיבחן זה הנמצא כפי מה שהוא · וילקחו ההקדמות ממה שיראה מטבעו · ולזה ראוי שתדע צורתו וטבעו הנראה · ואז אפשר שתביא ראיה ממנו על זולתו · ולזה ראיתי שצריך תחלה שאביא פרק אפרש בו לך כלל המציאות על צד ההגדה במה שכבר בא עליו המופת והתאמת אין ספק בו · ואח"כ אביא לך פרקים אחרים אזכור לך בהם הקדמות המדברים · ואבאר דרכיהם אשר יבארו בהם הבקשות ההם הארבעה · ואח"כ אביא פרקים אחרים אבאר לך בהם הקדמות הפילוסופים · ודרכי ראיותיהם על הבקשות ההם · ואח"כ אבאר לך הדרך אשר אני הולך בה · כמו שהגדתי לך באלה הארבעה בקשות :

פרק שנים ושבעים

דע כי זה הנמצא בכללו הוא איש אחד לא זולת זה · ר"ל כי כדור הגלגל הקיצון בכל מה שבו הוא איש אחד בלא ספק · כראובן ושמעון באישות והשתנות עצמיו ר"ל עצמי זה הכדור בכל מה שבו · כהשתנות עצמי איש איש מבני אדם על דרך משל · וכמו שראובן על דרך משל הוא איש אחד והוא מחובר מאברים מתחלפים · בשר ועצמות וגידים · ומלחות משתנות · ומרוחות · כן זה הכדור בכללו · מחובר מן הגלגלים · ומן היסודות הארבעה · ומה שהורכב מהם · ואין רקות בו כלל · אלא מקשה מלא נקודת · מרכזו כדור הארץ · והמים מקיפי' בארץ · והאויר מקיף במים · והאש מקיף באויר · והגשם החמשי מקיף האש · והם כדורים רבים אחד תוך שני אין פנוי ביניהם ולא רקות כלל · אלא הקפתם מתוקנת מדובקים אחד בא' כולם מתנועעים תנוע' סבובית שוה אין מהירות בדב' מהם ולא איחור · ר"ל כי כל כדור מהם לא ימהר פעם ויאחר פעם אחרת · אבל כל אחד דבק לטבעו במהירותו ואופני תנועתו · אלא אלו הכדורי' קצתם יותר ממהר התנוע' מקצת' והממהר תנוע' מכלם היא תנועת הגלג' המקיף בכל · והו' אשר יתנוע' התנוע' היומית · ויניעם כולם עמו תנועת החלק בכל · שהם כולם חלקים בו · ונקודות מרכזי אלו הגלגלים משתנים · מהם מי שמרכזו מרכז העולם · ומהם מי שמרכזו יוצא ממרכז העולם · ומהם מי שיתנועעו תמיד תנועתו המיוחדת בו מן המזרח אל המערב · ומהם שיתנועע תמיד מן המערב אל המזרח וכל ככב שבאלו הכדורים הוא חלק מהגלגל אשר בו הוא עומד במקומו אין לו תנועה מיוחדת בו · ואולם יראה מתנועע בתנועת הגשם אשר הוא חלק ממנו · וחומר זה הגשם החמישי בכללו המתנועע בסבוב אינו כחומר גשמי הארבע יסודו' אשר בתוכו · ומספר אלו הכדורים המקיפי' העולם א"א בשום פנים ולא בשום עניין שיהיו פחות משמנה עשר כדור · ואמנם אם מספרם יותר הוא אפשר ויש בו עיון · אמנם אם יש שם גלגלי הקפות והם אשר אינם מקיפים את העולם יש בו עיון · ובתוך זה הכדור הקרוב אשר הוא סמוך לנו חומר אחר מתחלף לחומר הגשם החמישי · קבל ארבע צורות ראשונות ושב בארבעתם ארבעה גופים · הארץ · והמים · והאויר · והאש · וכל אחד מאלו הארבעה יש לו מקום טבעי מיוחד בו לא ימצא בזולתו והוא מונח עם טבעו · והם גופים מתים אין חיים בהם ולא השגה ולא יתנועעו מעצמם אבל הם שוכנים במקומותיהם הטבעיים · ואם יוציאו אחד מהם ממקומו הטבעי בהכרח · בסור המכריח יתנועע לשוב

לשוב למקומו הטבעי · כי הנה יש בו זאת ההתחלה אשר בה יתנועע לשוב אל מקומו על יושר · ואינבו התחלה שינוח בה ולא שיתנועע בה על בלתי יושר והתנועות הישרות הנמצאות לאלה הארבע יסודות כשיתנועעו לשוב למקומותם שתי תנועות · תנועה אל צד המקיף והיא לאש ולאויר · ותנועה אל נקודת המרכז והיא למים ולארץ · וכשיגיע כל אחד מהם למקומו הטבעי ינוח · אבל הגופי' ההם העגולים הם חיים בעלי נפש בה יתנועעו · ואין התחלת מנוחה בהם כלל ולא ישיגם שנוי אלא בהנחה בהיותם מתנועעים בסבוב · אבל אם יש להם שכל שיציירו בו ואין זה מבואר אלא אחר עיון דק (בפר' ד' וה' מחלק ב') וכשיתנועע הגשם החמישי בסבוב בכללו תמיד · תתחדש ביסודות מפני זה תנועה הכרחית · יצאו בגללה ממקומותם ר"ל באש ובאויר וידחו אל המים ויעברו כולם בגוף הארץ אל עמקה ויתחדש ליסודות ערוב ואח"כ יתחילו להתנועע לשוב למקומות ויצאו חלקים מן הארץ ג"כ מפני זה ממקומותם בחברת המים והאויר והאש · והם בזה כולו פועלים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם מקצתם ויפול ההשתנות במעורב עד שיתהוה מהם תחלה הקיטורים כפי מיניהם החלוקים · ואחר כן המחצבים כפי מיניהם החלוקים · ומיני הצמחים כולם · ומינים רבים מבעלי חיים · כפי מה שגוזר מזג המעורב · וכל הוה נפסד אמנם יתהוה מן היסודות ואליהם יפסד · וכן היסודות יתהוו קצתם מקצתם ויפסדו קצתם אל קצתם · שחומר הכל אחד · ואי אפשר המצא חומר מבלי צורה · ולא תמצא צורה טבעית מאלו החויי' הנפסדי' מבלי חומר · יהיה הענין א"כ בהוית' והפסד' והיות כל מה שיתהוה מהם ויפסד אליהם חוזר חלילה · כדמות סבוב הגלגל · עד שתהיה תנועת החומר הזה בעל הצורה כבא בו הצורות זו אחר זו כתנועת הגלגל באנה · בהשתנות ההנחות בעצמ' לכל חלק ממנו · וכמו שבגוף האדם אברים ראשיים · ואברי' שהם תחת יד הראשיים · צריכי' בעמידתם להנהגת האבר הראש אשר ינהיגם כן בעולם בכללו חלקי' ראשיים · שהו' הגשם החמישי והמקיף · והחלקים שתחת יד הראשיים צריכים למנהיג · והם היסודות ומה שהורכב מהם · וכמו שהאבר הראש אשר הוא הלב מתנועע תמיד והוא התחלת כל תנועה שתמצא בגוף · ושאר אברי הגוף תחת ידו והוא ישלח אליהם כחותם אשר יצטרכו אליהם לפעולותיהם בתנועותיו · כן הגלגל הוא המנהיג שאר חלקי העולם בתנועתו והוא ישלח לכל מתחיה כחותיו הנמצאות בו · הנה כל תנועה שתמצא בעולם התחלתה הרא שונ' תנועת הגלגל · וכל נפש שתמצא לבעל נפש בעולם התחלתה נפש הגלגל · ודע כי הכחות המגיעות מן הגלגלים לזה העולם כפי מה שהתבאר ארבע כחות · כח יחייב הערוב וההרכבה · ואין ספק שזה מספיק בהרכבת המחצבים · וכח יתן הנפש הצומחת לכל צמח · וכח יתן הנפש החיה לכל חי · וכח יתן כח

הדברי

[illegible]

הדברי לכל מדבר · וכל זה במצוע האור והחושך הנמשכים אחר יושרם והקפם סביב הארץ · וכמו שאם ינוח הלב כהרף עין ימות האיש ויבטלו כל תנועותיו וכל כחותיו · כן אלו ינוחו הגלגלים יהיה בו מיתת העולם בכללו ובטול כל מה שבו · וכמו שהחי אמנם הוא חי כולו בתנועת לבו אע"פ שבו אברים נחים לא ירגישו בעצמות והאליל וזולתם · כן זה המציאות כלו הוא איש אחד חי בתנועת הגלגל אשר הוא כדמות הלב מבעלי הלב ואע"פ שבו גופים רבים נחים ומתים · הנה כן צריך לך שתצייר כל זה הכדור איש אחד חי מתנועע בעל נפש · כי זה המין מן הציור הכרחי מאד כלומ' מועיל מאד במופת על היות השם אח' כמו שיתבא' · ובזה הציור יתבאר גם כן שהאחד אמנם ברא אחד כמו שאי אפשר שימצאו אברי האדם בפני עצמם והם אברי אדם באמת · ר"ל שיהיה הכבד בפני עצמו או הלב בפני עצמו או בשר בפני עצמו · כן אי אפש' חלקו העולם קצת' מבלתי קצתם בזה המציאות המיושב אשר חברנו בו · עד שימצא אש מבלתי ארץ · או ארץ מבלתי שמים · או שמים מבלתי ארץ · וכמו שבאדם כח אחד יקשור אבריו קצתם בקצת' וינהיגם ויתן לכל אבר מה שצריך שישמור עליו תקונו וירחה ממנו מה שיזיקהו והוא אשר בארו אותו הרופאים ·· ואמרו הכח המנהיג גוף החי והרבה פעמים יקראוהו טבע · כן בעולם בכללו כח יקשור קצתו בקצתו · וישמור מיניו שלא יאבדו וישמור אישי מיניו ג"כ מדת מה שאפש' לשמרם · וישמור ג"כ קצת אישי העולם · וזה הכח יש בו עיון אם הוא במצוע הגלגל אם לא · וכמו שבגוף אישי האדם דברים מכוונים מהם מה שכוון בהם שמירת אישו · ככלי המזון · ומהם מה שכוון בהם עמידת מינו · ככלי ההולדה · ומהם מה שכוון בהם צרכו אשר הוא צריך אליו במזונותיו וזולתם · כידים וכעינים · ובהם ג"כ דברים בלתי מכוונים לעצמם אבל הם דבקים ונמשכים אחר מזג האברים ההם · אשר המזג ההוא המיוחד הכרחי בהתקיים הצורה ההיא לפי מה שהיא עד שיעשו הפעולו' ההם המכוונות ונמשכו אחר הויתו המכוונת לפי הכרח החמר דברים אחרים · כשער הגוף · ומראהו · ולזה לא ימשך עניין אלו על סדר · והרבה פעמים יעדר קצתם · וימצא היתרון ג"כ בהם בין האישים רב מאד · מה שלא יהיה זה באברים · שאתה לא תמצ' איש יהיה לו כבד עשרה כפלי כבד איש אחר · ותמצא איש נעדר הזקן או שער מקומות מן הגוף או שיהיה לו זקן עשר' כפלי זקן איש אחר או עשרים כפל · וזהו הרבה בזה הכת · ר"ל יתרון השער והמראים · כן במציאות בעצמו · מינים מכוונים מן ההויה קיימים נמשכים על סדר אין הבדל ביניהם לא מעט לפי רוחב המין והוא בכמותו ואיכותו ומינין בלתי מכוונים אבל נתחייבו לטבע ההויה וההפסד הכולל · כמו מיני התולעים המתיילדים מן האשפות : ומיני בעלי חיים המתילדים בפירות כשיתעפשו · ומה שיתיילד מן הפרש הלהויות והתולעים המתיילדי' במעיים וכיוצא בהם · סוף דבר יראה לי כי כל מה שלא ימצא בו כח הולדה לדומה לו הוא מזה הכת · ולזה לא תמצאם שומרים סדרם ואע"פ

שאי

[illegible]

אמר [illegible]

שאי אפשר מבלעדיהם · כמו שא"א מבלתי מראים משתני' ואי אפשר מבלתי מיני שער בבני אדם · וכמו שבבני אדם גשמים אישיהם עומדים באברים השרשיים · וגשמים עומדים במין לא באיש בלחות הארבעה · כן במציאות בכללו גשמים קיימי' עומדים באיש והוא הגשם החמישי בכל חלקיו · וגשמים עומדים במין ביסודות ומה שיורכב מהם · וכמו שכחות האדם המחייבות להויתו ועמידתו מדת עמידתו הם בעצמם המחייבות להפסדו ואבדו · כן סבות ההויה הם בעצמם סבות ההפסד בכל עולם ההויה וההפסד · והמשל בו שאלו הארבע כחות הנמצאות בגוף כל נזון · והם הכח המושך · והמחזיק · והמעכל · והדוחה · אלו היה איפשר שיהיו אלו הכחות ככחות השכליות עד שלא יעשו אלא מה שראוי ובעת הראוי ובשעור הראוי היה אדם נצל ממכות גדולות מאד וחלאים רבים · ואמנם בעבור שלא היה זה אפשר אבל הם עושים מעשים טבעיים מבלתי מחשבה והשתכלות ואינם משיגים מה שיעשוהו כלל התחייב שיתחדשו בעבורם חליים גדולים ומכות גדולות · ואע"פ שהיו הם הכלים בהוית האד' ובעמדו המדה אשר יעמוד · ובאור זה כי הכח המושך על דרך משל אלו לא היה מושך אלא הדבר הנאות מכל צדדיו והשעור הצריך אליו לבד · היה נמלט האדם מחלאים ומכות רבות · אבל בעבור שאין הענין כן אבל ימשוך אי זו ליחה שתזדמן מסוג משיכתו ואע"פ שהליחה ההיא נטתה מעט בכמותה ואיכותה · יתחייב מזה שימשוך הליחה אשר היא יותר חמה כמה שצריך או יותר קרה או יותר עבה או יותר דקה · או המשיך יותר ממה שצריך ויחנקו בזה הגידים ויתחדש הסתום והעפוש ויפסד איכות הליחות וישתנה כמותם ויתחדשו חלאים כגרב והחכוך והיבלות או מכות גדולות ונגעים גדולים כמורסא שקורים גרנ"ק בלעז והצריעת והאיכול עד שתפסד צורת האבר או צורת האברים · וכן העניין ג"כ בשאר הכחות הארבע : כן הענין בעצמו בכל המציאות העניין המביא להוית מה שיתהוה והמשך מציאותו מדה אחת · והוא ערוב היסודות בכחות הגלגליות המגיעות אותם המפוזרות בהם · היא הסבה בעצמה בהתחדש סבות מזיקות במציאות · כזרמים · והמטר הסוחף · והשלג · והברד · והרוחו' החזקות · והרעמי' · והברקי' ועפוש האויר · או התחדש סבות ממיתות מאד · יכלו ארץ או ארצות או איקלי' בהשקע מקומו' · והרעש והזועות · והמים השופעים מן הימים והתהומות : ודע כי זה שאמרנוהו כלו מדמות העולם בכללו באיש מבני אדם · לא מפני זה נאמר באדם שהוא עולם קטן · כי זה הדמיון כלו נמשך בכל איש מאישי בעלי חיי' השלם באבריו · שלא שמענו כלל אחד מן הראשונים אמר כי החמור או הסוס עולם קטן · ואמנם נאמר באדם זה מפני הדבר שיוחד בו האדם והוא הכח המדבר · רוצ' לומר השכל ההיולאני · אשר זה העניין לא ימצא באחד ממיני בעלי חיים זולתו · ובאור זה כי כל איש מאישי בעלי חיים לא יצטרך בהמשכת מציאותו אל מחשבה והשתכלות והנהגה · אבל ילך ויעשה לפי טבעו · ויאכל מה שימצא ממה שייטב לו · וישכון באי זה מקום שיזדמן לו · וישכב עם אי זו נקבה שימצא בשעת הערת חמומו אם יהיה לו עתות הערת חמום · ויתמיד בזה אישו המדה אשר יתמיד וימשך מציאות מינו · ואינו צריך כלל לאיש אחר ממינו יעזרהו ויסמכהו על עמידתו עד שיעשה לו דברים לא יעשם הוא בעצמו · אמנם האדם לבד אלו ישוער איש ממנו לבדו נמצא שיהיה נעדר ההנהג' ושב כבהמות היה אובד לשעתו · ולא היה מתקיים אפי' יום אח' אלא במקרה · רוצה לו' שימצא במקרה דבר יזון בו · והוא בעבור שמזונותיו אשר בהם עמידתו צריכים אל מלאכה והנהגה ארוכה לא תשלם אלא במחשבה והשתכלות · בכלים רבים ובאישים רבים יתייחד כל אחד מהם בעסק אחד · ולזה הוא צריך למי שינהיגם ויקבצם עד שיסודר קבוצם וימשך להעזר קצתם בקצתם · וכן השמרו מן החום בזמן החום ומן הקור בזמן הקור והסתרו מן המטר והשלג ונשיבת הרוחות צריך לזמון הכנות רבות · לא תשלם אחת מהם אלא במחשבה והשתכלות · ומפני זה נמצא בו זה הכח הדברי · אשר בו יחשב ויסתכל ויעשה ויכין ויזמן במינים מן המלאכות מזוניו וכנו ולבושו · ובו ינהיג כל אברי גופו עד שיעשה מהם הראש מה שיעשה · ויתנהגו האברים אשר תחת יד האברים הראשיים במה שיתנהגו · ובעבור זה אלו דמית בנפשך אחד מבני אדם נשלל זה הכח מונח עם הכח החיוני לבד היה אובד לשעתו · וזה הכח נכבד מאד יותר נכבד מכל כחות בעלי חיי' · והוא ג"כ נעלם מאד לא תובן אמתתו בתחלת הדעת המשתתף כהבנת שאר הכחות הטבעיות · כן במציאות דבר אחד הוא המנהיג לכללו המגיע לאבריו הראש הראשון אשר נתן לו כח ההנעה

אחומר ; עומדים במין לא באיש ליסודות הארבעה · ר"ל שהאיכיות הארבעה אינם עומדות באיש כי כבר יעבור איזה חלק מהן ויתהוה אחר איזה חלק וא"כ הפרט שלהם אינו קיים באיש אלא במין · פי' שהאיכיות הארבעה אין להם איכיות פשוט כי אם מורכב במשל שלא תמצא שחורה או אדומה פשוטה אלא מורכבת וא"כ אינם עומדות פשוטות באיש אלא שהם במלאו' כגוון אבל היותם מורכבו' ועמידתן מדת עמידתו · ר"ל שיהיו הימים הטבעיים הראויים שיחיה אלא מזגו והרכבתו ; להפסידו ואבדו · ר"ל שהם בעצמם מחייבו' שיהי' מתכב ונפסד קודם ומנו הראוי לו למות ; מסוג משיכתו · ר"ל שימשוך האדומה או שחור' בספרת אחר שהאדום' או שקורה היא מסוג מה שימשוך האב' הנוח ; יותר ממה שצריך ר"ל או ימשוך כמות יותר ממה שצריך ; בשאר הכחות הארבעה ר"ל כמו מה שיקרה מכח המושך כך יקרה משאר הכחו' אשר הם ארבעה עם הכח הנוסף ; אם יהי' לו עתת הערת חמום · ר"ל שיש שם קצת בעל חי שיהי' מזקק עם נקבה מבלי שיקד' לו הערת חמום ; עד שיעשה לו דברים · ר"ל עד שיעשה לו איש אחד ממינו דברים שלא יוכל הוא לעשותם · ומפני זה נמצא בו זה הכח הדברי · ר"ל אבל שהרכבת האד' והמצאותיו הוא היותר דק ונכבד שיוכל להיות הורכב אבל טבעו שיהיה בו הכח הדברי כדי שיוכל להשמר מן המזיק ושיעשה התחבולו' שלא יתפעל מן הזמן בזמן הקור והחום כי לולי נמצא בו זה הכח היה אובד לשעתו כמו שהורנו ; לא תובן אמתתו בתחלת הדעת המשותף · ר"ל שלא תובן אמתת הכח השכלי בתחלת הדעת והוא המושכל הראשון ר"ל שהבנת זה הכח היא מהמושכלות הראשונו' כמו שהוא בשאר הכחו' הטבעיות ; המגיע לאבריו הראש הראשון · ר"ל

מבלתי שימשוך כן שתהי' הליחה רעה או רבה או יותר חמה ממה שצריך או יותר עבה או יותר דקה או שתמשוך יותר זמן שצריך עד שתפסד צורת האבר או האברי' ויתחדשו חליים רעים ומתמנים וכן הענין ג"כ בשאר הכחות הארבע · כן הענין בעצמו בכל המציאות ענין המביא להווית מה שיתהוה והמשך מציאותו מדה אחת והוא ערוב היסודות בכחות הגלגליות המגיעות אותם המפוזרות בהם הוא הסבה בעצמה בהתחדש סבות מזיקות במצי' או זרמים והמטר הסוחף והשלג והברד והרוחות החזקות והרעמים והברקים ועפוש האויר או התחדש סבות ממיתות מאד יכלו ארץ או ארצות או איקלימים בהשקע מקומות והרעש והזועות והמים השופעים מן הימים והתהומות כי אלו הדברי' הם סבות ההויה הם בעצמם סבות ההפסד ובכאן רמז הרב לרעות סבות בעולם כי סבות ההויה הם סבות ההפסד אלא שהם סבות במקרה ואם כנגד רע על ההמצאות במקרה והוא המין תותר קצת מהרעו' הבאים לצדיקים לא מענישם אבל בכחות הטבעיות ואם מסבה מאין כי בהתחדש כחות הגלגלים יתחדשו סבות מזיקות יכלו ארץ או ארצות ואקלים וכל שכן איש אחד יהי' כי שיהי' והנו הקדמה למה שאמר הרב בספר איוב באמרו אש אלהים נפלה מן השמים וכו' או והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר וכו' והבן זה · ודע כי כל מה שיאמר הרב בזה הפרק הוא לבאר מעשה בראשית ולבאר מעשה מרכבה ולבאר ההשגחה ולבאר התורה והמצוה ולכן כתבו כבר רמוזו על קצת מהדברים · ודע כי זה מה שאמרנוהו כלו מדמות העולם וכו' :

אמר שם טוב אני שמעתיו וראיתי לחכמי' גדולים בספריהם בספר השמע ולא ידעתי אם הוא בשם ארסט"ו או אמרו אבן רש"ד ואפשר שהרב לא ראה אותו ולא שמעו משום אדם ואין ספק כי הבעל חי אין ראוי שיקרא עולם קטן אחר שבבעל חי לא ימצא צורה שכלית ואמנם באדם למה שימצא בו צורה שכלית ראוי שנאמר שהוא דמות העולם ושהוא עול' קטן והעולם עולם גדול וזה שאמ' הרב אמנם נאמ' באדם שהוא עולם קטן מפני הדבר אשר ייוחד באדם והוא הכח המדבר השכלי אשר הוא השכל וכו' אבל ילך ויעש' לפי טבעו ויאכל מה שימצ' שיטיב לו וישכון באיזה מקום שיזדמן וישכב עם איזו נקבה שימצא בשעת הערת החמום אם יהי' לו עתות הערת החמום ויתמיד בזה אישי המדה אשר יתמיד וימשך מציאו' מינו ואינו צריך כלל לאיש אחר ממינו וכו' עד שיעשה לו דברים לא יעשם בעצמו אמנם האדם לבד או ישוער איש ממנו לבדו וכו' והוא בעבור שמזונותיו אשר בהם עמידתו צריכים אל מלאכה כי צריך לחרוש ולזרוע ולקצור ולברור ולטחון ולאפות וכל אלו המלאכות לא יעשו באיש אחד ולא יהי' האדם בריא ולא יהי' בעל חולי צריך אל מלאכו' רבות ולעשות לו בית דירה ג"כ ולכן אי אפש' שימצא האדם יחידי כמו שאמר לא טוב היות האדם לבדו ולזה אמר הרב כי לא תשלם הנהגת שום איש אלא במחשבה והשתכלות ואולם הבהמו' אין להם מחשב' והשתכלות וג"כ האדם יעשה בכלים רבים ואולם הבעל חי לא יעשו בכלים את בעצמם והאכשי' יצטרכו אל קבוץ ואי אפשר להיות בלי קבוץ ולכן שיה האדם צרי' שיתקבץ באישים רבים עד שיתפרד כל א' מהם בעסק אחד וזה את הרמז לא טוב היות האדם לבדו אעשה וכו' ולמה שהקבוץ הוא מוכרח והאנשים מתחלפים בטבעים בתכלית החלוף זה מפזר וזה כילי זה גבור וזה חלש זה נותן ובלתי ישר וזה בלתי מרתיח אפי' הצריך להקם וקבוץ ההפכים קשה מאד ואי אפש' מבלי קבוץ הולך הטבע הללו לברוא אנשי' שיהיו מיוחדים ואלו הם הנביאים או החכמים הנמצאים בכל אומה ואומה או המלך הנמשך אחר סדור הנביא או החכם ובכאן רמז הכרח התורה והכרח המנהיג · ומפני זה נמצא הכח המדבר אשר הוא יחשוב ויסתכל ויעשה ויכין ויזמין במיני' מהמלאכות מזוניו וכנו ולבושו ובו ינהיג כל אברי גופו כי ישתמשו כלם כפי השכל יעד שיעשה מהם השכל שהוא ראש ואדון מה שיעשו ויתנהגו האברים אשר תחת יד האברים הראשיים ובעבור זה אלו דמית בנפשך אחד מבני אדם נשלל זה הכח מונח בכח החיוני לבד היה אובד לשעתו וזה הכח נכבד מאד יותר מכל כחות בעל חי והוא ג"כ שלם מאד הוא נכבד למה שהוא שכל והשכל הוא הדבר היותר נכבד שבנו והוא שלם מאד כי הוא תכלית כל מה שנמצא בזה העולם השפל והוא מהות האדם אשר בו אדם לא בשאר כחות הנפש ולכן היה נשלם בזה הכח ; לא תובן אמתת זה הכח בתחלת הדע' המשותף · הרצון בדעת המשותף מה שהשתתפו רבים בו כי הדברים אשר הם מוסכל ידועי' שתתפו הכל בם ואולם הדברים העמוקי' לא ישתתפו הכל בהם ולכן ידיעת זה הכח לא יודע לכל אבל ידעו אותו האנשי' המסקועי' בחכמה והם השרידים אשר יי' קורא וכמו שהאדם יתכונן בזה הכח ואלו דמית אחד מבני אדם נשלל בזה הכח לא די שיהי' כב"ח אבל יהיה יותר פחות ממנו כן במציאות דבר אחד הוא המנהיג לכללו המגיע לאבריו הראש הראשון שהוא גלגל ערבות אשר נתן לו כח ההנעה אשר יהיה בו קיום עולמו ואלו ידמה האדם בנפשו בטול הדבר ההוא בטלה מציאות זה הכדור בענינו הראש ממנו ואשר תחת יד הראש והדבר ההוא ימשך מציאות הכדור בכל חלק ממנו והדבר ההוא הוא האלוה יתברך שמו וכו' ;

וא"ע"פ שהליחה נוטה מעט בכמה וקה ואיכותה רוצה בזה נוטה מעט מאד מהשווי אלא הכחות שיש בה ישר לקבל הכחות שים בה ויצור מן הבשר אלא המליאות דבר א' רוצה בו הס"ו והוא המניע לאברו רוצה בו אבר שהוא אבר העולם וקיומו כחו שהאבר הראשו' והוא שלב הוא קיום הגוף · הראש כר אשון רוצה בו והוא הראש כלומר האדון והמושל · הראשון רוצה בזה שום לו ראשונות מעלה וכבוד וכמו כן קראוהו ראשון אחר שאמר כלם חלקים בו וכן קראוהו אחרים לפנים הראשונים ואחרו שהשם מניע זה הגלגל שנקרא שמים ראשוני' אחר שהוא נכבד מכל שאר הגלגלים אשר הם בתוכו ויחס השמוש בחינתו היותר נכבדת ליותר נכבד והנועת הגלגלים האחרים ויחס לאמר השכלים הנמצאים מאתו : · פרק ע"ב

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

ההנעה ער שהנהיג מה שזולתו . ואלו ירמה האדם בנפשו . בטול העניין ההוא בטלה מציאו׳ זה הכדור בעצמו הראש ממנו ואשר תחת יד הראש ובדבר ההוא ישתך מציאות הברור בכל חלק ממנו והדבר ההוא האויה יתעלה שמו . ולפי זה העניין לבד נאמר באדם לברו שהוא עולם קטן . מפני שבו התחלה אחת היא המנהיגה לכולו . ומפני זה הענין נקרא השית בלשוננו חי העולם . ונאמר וישבע בחי העולם : ודע כי הרמוי אשר דמינו העולם בכללו באיש מבני אדם לא יתחלף ברבר ממה שזכרנו אלא בשלשה דברים . האחד מהם . שהאבר הראש מכל בעלי חיים שיש לו לב יקבל תועלת באבריב שתחת ידו ותשוב עליו תועלתם . ואין במציאות הכללי דבר בן אבל כל מי שישפיע הנהגה או יתן כח לא ישוב אליו תועלת כלל מאשר תתת ידו . אבל נתיתי מורה שיתנהגו כנתינת המטיב החונן אשר יעשׂ זה לנריבי טבעים ולמעלתם לא לתועלתם כל זה להרטות לש יתעלה : והשני . כי הלב מכל בעלי חיים שיש לו לב באמצעיתו ובתוכו ושאר האברים אשר תחת ידו מקיפים בו . בעבור שתכללהו תועלתם בשמירתו והסתרו בהם עד שלא ימהר אליו הזק מחוץ . והענין בעולם בכללו בהפך . הנכבד שבו מקיף בפחותו . בעבור שבשוה עליו מלקבל מעשׂה מזולתו . ואפילו אם היה מקבל אין נמצא דוגה לו גשם אחר יעשה בו . והוא ישפיע על מה שבתוכו ולא יגיעהו מעשה כלל ולא כה מזולתו מן הגשמים . ויש הנה ג׳ כ קצת דמיון . וזה כי האבר הראש בב׳ח כל מה שירחק ממנו מן האברים הוא קטן במעלה מן הקרוב לו . וכן הענינין בעולם בעצמו . כל אשר יקרבו הגשמים לנקדת המרכז התעברו והתעבה עצמם וכבדה תנועתם ור׳ אחדם ובהירות לרחקם מן הגוף הנכבר המאיר בהיותר המתנועע הרק הפשוט . ר׳ל הגלגל . וכל אשר יקרב לו גשם יקנה ממנו מעט מאו המדות בפי קרבתו והיה לו קצת מעלה על מה שאחריו . והשלישי . כי זה הכח המדבר הוא כח בגוף ובלתי נפרד ממנו . והשם ית׳ אינו כח בגוף העולם אבל נפרד מכל חלקי העולם . והנהגתו יתעלה והשגחתו מחוברת לעולם בכללו חבור נעלם ממנו תכליתו . וכחות בני אדם מקצרו לדעתו כי המופת יעמוד על הבדלו יתעלה מן העולם והנקותו ממנו . והמופת יעמוד על מציאות מניע הנחגרות והשגחתו בכל חלק מחלקיו ואפי׳ הרק הפחות . ישתבח מי שנצחנו שלמותו . וידע שראוי היה שנרמה הם האלוה ית׳ לעולם יהם השכל הנקנה הנאצל לאדם אשר אינו כח בגוף והוא נבדל מן הגוף הנבדל אמתי ושופע עליו . ויהיה דמיון הכח הדברי כשכלי הגלגלים אשר הם בנופות . אמנם ענין שבלי הגלגלים . ומציאות השכלים הנפרדים . וציור השכל הנקנה הנאצל אשר הוא נפרד . גם בן הם דברי׳ש בהם עיון והקיר ראויות׳הם נעלמות . ואע׳פי שהם אמתיות . ויתחרשו בהם טפקות רבות ולטעון בהם טענו ולמערער בהם ערעורים . ואנחנו אנחם בחרנו תהילה שתצייר המציאות בצורה המבוארת אשר לא יכחיש דבר ממה שזכרנוהו זכרון סתם . אלא אחד מושני אנשים . אבי שכל בדבר הברור כמו שיכחיש מי שאינו מהנדס (פי׳ הגם בתשבורת) דברים למודיים בא עליהם המופת .

להחזיק

או מי שיבחר

אמר שם טוב הבן מה שאתר הרב כי אחד מן הלגלגים אמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויום השביעי קדשו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה אלהים לעשות . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום הששי את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם ויום השביעי שבת ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום ששי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויום השביעי קדשו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה אלהים לעשות . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום הששי את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם ויום השביעי שבת ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום ששי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויום השביעי קדשו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה אלהים לעשות . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום הששי את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם ויום השביעי שבת ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום ששי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויום השביעי קדשו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה אלהים לעשות . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום הששי את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם ויום השביעי שבת ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום ששי .

אמר שם טוב מה שאתר הרב כי אחד מן הלגלגים אמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויום השביעי קדשו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה אלהים לעשות . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויכל אלהים ביום הששי את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם ויום השביעי שבת ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי . ואמר שהוא כעל מי שלגלג על הכתוב שאמר ויהי ערב ויהי בקר יום ששי .

אמר שם טוב מה שאתר הרב כי הכח המדבר הוא כח בגוף ובלתי נפרד ממנו . והשם ית׳ אינו כח בגוף העולם אבל נפרד מכל חלקי העולם . והנהגתו יתעלה והשגחתו מחוברת לעולם בכללו חבור נעלם ממנו תכליתו . וכחות בני אדם מקצרו לדעתו כי המופת יעמוד על הבדלו יתעלה מן העולם והנקותו ממנו . והמופת יעמוד על מציאות מניע הנחגרות והשגחתו בכל חלק מחלקיו ואפי׳ הרק הפחות . ישתבח מי שנצחנו שלמותו . וידע שראוי היה שנרמה הם האלוה ית׳ לעולם יהם השכל הנקנה הנאצל לאדם אשר אינו כח בגוף והוא נבדל מן הגוף הנבדל אמתי ושופע עליו . ויהיה דמיון הכח הדברי כשכלי הגלגלים אשר הם בנופות . אמנם ענין שבלי הגלגלים . ומציאות השכלים הנפרדים . וציור השכל הנקנה הנאצל אשר הוא נפרד . גם בן הם דברי׳ש בהם עיון והקיר ראויות׳הם נעלמות . ואע׳פי שהם אמתיות . ויתחרשו בהם טפקות רבות ולטעון בהם טענו ולמערער בהם ערעורים . ואנחנו אנחם בחרנו תהילה שתצייר המציאות בצורה המבוארת אשר לא יכחיש דבר ממה שזכרנוהו זכרון סתם . אלא אחד מושני אנשים . אבי שכל בדבר הברור כמו שיכחיש מי שאינו מהנדס (פי׳ הגם בתשבורת) דברים למודיים בא עליהם המופת .

אמר שם טוב מה שאתר הרב כי הכח המדבר הוא כח בגוף ובלתי נפרד ממנו . והשם ית׳ אינו כח בגוף העולם אבל נפרד מכל חלקי העולם . והנהגתו יתעלה והשגחתו מחוברת לעולם בכללו חבור נעלם ממנו תכליתו . וכחות בני אדם מקצרו לדעתו כי המופת יעמוד על הבדלו יתעלה מן העולם והנקותו ממנו . והמופת יעמוד על מציאות מניע הנחגרות והשגחתו בכל חלק מחלקיו ואפי׳ הרק הפחות . ישתבח מי שנצחנו שלמותו . וידע שראוי היה שנרמה הם האלוה ית׳ לעולם יהם השכל הנקנה הנאצל לאדם אשר אינו כח בגוף והוא נבדל מן הגוף הנבדל אמתי ושופע עליו . ויהיה דמיון הכח הדברי כשכלי הגלגלים אשר הם בנופות . אמנם ענין שבלי הגלגלים . ומציאות השכלים הנפרדים . וציור השכל הנקנה הנאצל אשר הוא נפרד . גם בן הם דברי׳ש בהם עיון והקיר ראויות׳הם נעלמות . ואע׳פי שהם אמתיות . ויתחרשו בהם טפקות רבות ולטעון בהם טענו ולמערער בהם ערעורים . ואנחנו אנחם בחרנו תהילה שתצייר המציאות בצורה המבוארת אשר לא יכחיש דבר ממה שזכרנוהו זכרון סתם . אלא אחד מושני אנשים . אבי שכל בדבר הברור כמו שיכחיש מי שאינו מהנדס (פי׳ הגם בתשבורת) דברים למודיים בא עליהם המופת .

להחזיק בדעת אחת קודם וישער עצמו · אבל מי שירצה שיעיין עיון אמתי ילמד עד שיתברר לו אמתת כל מה שהגדנו וידע שזאת היא צורת זה הנמצא המיושב המציאות בלא ספק · ואם ירצה לקבל זה ממי שידע המופתי' בכל מה שיש עליו מופת יקבל · ויבנה על זה הקשיו וראיותיו · ואם לא יבחר בקבלה אפילו באלה ההתחלות ילמד ואחר כן יתבאר לו כי העניין כן הוא · הנה זאת הקרנוה כן היא שמענה ואתה דע לך ואחר זאת ההזמנה וההצעה אתחיל בזכרון מה שיערנו בזכרו ובאורו :

פרק שלשה ושבעים

ההקדמות הכוללו' אשר הציעום המדברי' לפי התחלף דעותם ורוב דרכיהם והם הכרחיות בקיום מה שירצו לקיימו באלו הארבעה בקשות שתים עשרה הקדמו' · הנני זוכרם לך · ואח"כ אבאר לך עניין כל הקדמה מהם ומה שיתחייב ממנה : ההקדמה הראשונה לקיים העצם הפרדי : ההקדמה השנית מציאות הרקות : ההקדמ' השלישית שהזמן מחובר מעתות : ההקדמ' הרביעית שהעצם לא ימלט ממקרים רבים : ההקדמ' החמישית שהעצם הפרדי תשלם מציאותו ועמידתו במקרים אשר אני מספרם ולא ימלט מהם' : ההקדמ' הששית שהמקרה לא יעמד שני זמנים . ההקדמה השביעית שדין הקניות דין העדרם ושהם כלם מקרים נמצאים צריכים לפועל : ההקדמה השמינית שאין בכל הנמצא בלתי עצם ומקרה · ר"ל הבריאות כלם · ושהצורה הטבעית ג"כ מקרה : ההקדמה התשיעית שהמקרים לא ישאו קצתם את קצתם : ההקדמה העשירית שהאפשר לא יבחן בהסכים זה המציאות לציור ההוא : ההקדמה האחת עשרה שאין הפרש בשקרות מה שאין תכלית לו בין שיהיה בפעל או במקרה או בכח ר"ל שאין הפרש בין שיהיו הדברים שאין להם תכלית נמצאים יחד או משוערים מן המציאות וממה שכבר נעדר וזה הוא אשר במקרה כל זה אמרו שהוא שקר : ההקדמה השתים עשר' היא אמרם שהחושים יטעו ויבצר מהם הרבה ממושגיהם · ולזה אין לדין מהם דין ולא ילקחו מחלטים התחלות מופת · ואחר מנייגם אתחיל לבאר ענייניהם ולבאר מה שיתחייב מהם אחת אחת :

ההקדמה הראשונה עניינה שהם חשבו שהעולם בכללו ר"ל כל גשם שבו הוא מחובר מחלקים קטנים מאד לא יקבלו החלוקה לדקותם ולא לחלק האחד מהם כמות כלל · וכשיתקבצו קצתם אל קצתם יהיה המקובץ בעל כמות והוא אז גשם · ואלו חובר מהם שני חלקים יהיה כל חלק אז גשם ויהיה שני גשמים · כמאמר קצתם · וכל החלקי' ההם דומים שוים אין חלוק בהם בשום פנים · ואמרו שאי אפשר שימצא גשם בשום פנים שלא מורכב מאלה החלקים השוי' הרכבת שכנות · עד שההויה אצלם הוא הקבוץ · וההפסד הוא הפרוד · ולא יקראוהו הפסד אבל יאמרו ההויה הוא קבוץ ופרוד ותנועה ונוח · ויאמרו כי אלה החלקים אינם נמצאים מאז · כמו שהיה חושב אפיקורוס וזולתו מן המאמינים בחלק שאינו מתחלק · אבל יאמרו שהשם יתעלה יברא אלו העצמים תמיד כשירצה והם גם כן אפשר העדרם · והנני אשמיעך דעותם בהעדר העצם :

ההקדמה השנית המאמר ברקות · קדמוני המדברי' שהיו עיקר חכמת המדברי' מאמינים גם כן שהרקות נמצא · והוא

והוא רוחק לאחד לו רחקים. ר"ל רוחק לאחד שיהי' מסוכן כנגש כרחקי' לאחר בשעת שהם מסוכנים כנגש אפסות. לו שיהיה רוחק, עכשו כללי אבל כנגד כללי ויהיה רוחק כזה רוחק נ"כ מכל עכשו פרטי תעכ"ל שהוא: והוא רוחק לאחד לו רחקים. ר"ל רוחק לאחד שיהי' מסוכן כנגש כרחקי' לאחר בשעת שהם מסוכנים כנגש אפסות. לו שיהיה רוחק, עכשו כללי אבל כנגד כללי ויהיה רוחק כזה רוחק נ"כ מכל עכשו פרטי תעכ"ל שהוא:

והוא רוחק אחד או רחקים אין דבר בהם כלל. אלא רקים מכל נוף. נעדר מהם כל עצם. וזאת ההקדמה היא הברחית להם להאמינם. ההקדמה הראשונה. וזה שאם יהיה העולם מלא מן החלקים ההם. איך יתנועע התנועע. ולא יצייר הכנס הנשמי קצתם בקצתם. ואי אפשר התקבץ החלקים ההם ופרודם אלא בתנועתם. הנה בהברה יצדרכו לקיים הרקות. עד שיוכלו החלקים ההם להתקבץ ולהתפרד. ותחבן תנועת המתנועע ברקות ההוא אשר אין נשם כי ולא עצם מהעצמים ההם):

ההקדמה השלישית הוא אמרם שהזמן מחובר מעתות. רוצים בזה שהם זמנים רבים לא יקבלו החלוקה לקוצר מדותם. וזאת ההקדמה נ"כ הברחית להם מפני ההקדמה הראשונ'. וזה שהם ראו בלא ספק מופתי ארס"טו אשר הביא ראיה בהם. שהדרך. והזמן. והתנועה המקומית. שלשתם שוים במציאות. ר"ל שערך קצתם אל קצתם ערך אחד הוא. ובהחלק אחד מהם יחלק האחר על ערכי. וירענו בהברה שאם היה הזמן נדבק ויקבל החלוקה אל לא תכלית. ויתחייב בהברה שיתחלק החלק אשר שמהו בלתי מתחלק. וכן כשתשים הדרך מדבקת. יתחייב בהברה התחלק הערה מן הזמן אשר הושם בלתי מתחלק. כמו שבאר ארס"טו בספר הנקרא השמע הטבעי. ולזה היבו שהדרך בלתי מתדבק אבל מחובר מחלקים אליהם תכלה החלוקה. וכן הזמן יגיע אל עתות לא יקבלו החלוקה. והמשל בי שהשיעה האחת על דרך המשל ששים דקים. והדק ששים שניים. והשני ששים שלישים. ויגיע באחרונה היענייו אצלם אל חלקים. אם עשירים על דרך משל או יותר דקים מהם. לא יחלקו בכל ולא יקבלו החלוק. כמי הדרך. הנה שב הזמן א"כ בעל הנחה וסדר ולא יאמתו מחות הזמן כל עיקר. וברין להם זה שאם מחזירי הפילוסופים כבר בלבלם ענין הזמן. וקצתם לא השביעו עיניהם עד שנאלץ נוס אשר שהיא עניין אלהי לא תושג אמתתי. כל שכן אלה אשר לא ובישו לשבע דבר מן הדברים. ושמעו מה שיתחייב להם לפי אלו הנ' הקדמו. והאמינוהו. אמרו התנועע היא העתק עצם פרדי מן החלקי' ההם מעצם פרדי א' עצם פרדי סמוך לו ויתחייב שלא תהיה תנועה מהחרת מתנועע. לפי זאת ההנחה אמרו זה שתראה שני מתנועעים ולכו שני דרכים מתחלפים בזמן אחד. אין עלתו היות תנועת זה ההולך הדרך הארוך יותר מהחרת. אבל עלתו שזאת התנועה אשר נקראת מאוחרת. נכנסו בינה מנוחות יותר. וזאת אשר נקראה מהחרת נכנסו בינה מנוחות פחות מעט. וכאשר הוקשה להם בחיץ אשר השלך בקשת הוקה אמרו וזה ג' נכנסי בתוך תנועתו מנוחו. וזה אשר תחשבהו מתנועע תנועה מדובקת. הוא מהשא הרושים. כי החרושים יבצר מהם הרבה ממשיגיהם. כמו שהנידו בהקדמה השתים עשרה. ונאמר להם הראיתם כשיתנועע הרכב סבוב שלם. הלא החלק אשר במקיפו הלך דרך הענולה הגדולה בזמן ההוא בעצמו אשר הלך בו החלק אשר הוא קרוב לנקודת מרכזו הענולה הקטנה אם בן תנועה המקיף יותר מהחר' מתנועת הענולה הפנימית. ואי אפשר לכם לומר שזה החלק נכנסי בתוך תנועתו מנוחות יותר להיות הנשם כולו נשם אחד ומדובק. ר"ל נשם הרכב והיתה תשובתם כי יתפוצצו חלקיו עם הסבוב. ויהיו המנוחות

לפי דבריהם עד שיחר כתילדן זה שבעין שהמדוע לינו נחלה? ומופתי ההנדסה. ר"ל שם יכחיו בחופת מתפשרות החלק הנעלה לחלקין צרים ואם יהיה הנעלה מתפסר כפרד. עצמים פרידים לו היה מתחלק. מיחלק החלק הכלתי מתחלק לו אלא יהיה תפשר החלק הנעלה בהיות: נעבין הקם א שבי חלקיהן ר"ל הכישול שהיה נמשך מן ההקדמה הרחשונה היה נחלק לב' חלקים קו מדבר הוא היחה קו לקוח כמדה כחתר כו יתדמו שחר הקוים כחתר על דרך משל שבה ישערו היות קו שיהי' ההכדל והחסתתנו'. ר"ל קוים נבדלים מעותפים ור"ל כשילקח שני קוים יהי' לחד

המנוחות אשר נכנסו בתנועת כל הלק שיקוף קרוב למרכז יותר מן המנוחות אשר יכנסו בתנועת החלק אשר הוא יותר רחוק · ונאמר להם איך נראה הרכב גשם אחד לא ישבר בפטישים · כשיסוב יתפוצץ · ועם מנוחותיו יתאחב ויתרבך · וישוב בכח שהיה · ואיך לא יושגו הלקיו מתפרצים · והשיבו על זה ההקדמה השתים עשרה בעצמה · והוא שלא ר״תבונן השגת החושים אבל ער השכל · ולא תחשוב שזה אשר זכרתי לך הוא יותר מגונה מכל מה שיתחייב מאלו השלש הקדמות · אבל אשר יתחייב מהאמנת מציאות הרקות יותר מופלא ויותר מגונה · ואין זה אשר זכרתי לך מעניין התנועה יותר מגונה · מהיות האלכסן המרובע שוה לצלעו לפי זה הדעת ער שיאמר קצתם כי המרובע דבר בלתי נמצא · סיף דבר כי לפי ההקדמה הראשונה יבטלו כל מופתי ההנדסה ויהלק העניין בהם שני חלקים · אם קצתם יהיה בטל לגמרי מכנולות ההבדל וההשתתפות בקוים ובשטחים · והיות קוים מרובקי וקוים בלתי מדובקים · וכל מה שכלל אותו מאמר העשירי מאקלידס והדומה לזה · וקצתם יהיו מופתיה׳ בלתי מוחלטים · כאמרנו · נרצה שנחלוק קו בשני חצאים שוים · שאם היו מספר עצמיו בלתי זוגות לא יתבן חלוקו לפי הנחתם · ודע כי לבני שאביר ספר התחבולות הנודע יש בו יותר ממאה תחכולות כולם נעשו עליהם מופתים ויצאו לפועל · ואלו היה הרקות נמצא · לא תתבן מהם אפי׳ אחת · והיו בטלים הרבה ממעשי הגרת המים · ובטעון על קיום או ההקדמות וכיוצא בהם כלו המים · ואשוב לבאר ענייני שאר הקדמותיהם הנזכרות :

ההקדמה הרביעית היא אמרם כי המקרים נמצאים והם ענייניים נוספים על ענין העצם ולא ימלט גשם מהתגשמים מאחד מהם · וזאת ההקדמה אלו הספיק להם בה זה השיעור היתה הקדמה אמיתית מבוארת גלויה אין ספק בה · אלא שהם אמרו כי כל עצם אם לא יהיה בו מקרה החיים אי איפשר מבלתי היות לו מקרה המות כי כל שני הפכים לא ימלט המקבל מאחר משניהם · אמרו וכן יהיו לו מראה וטעם ותנועה או נח וקבוץ או פרוד · ואם היה בו מקרה החיי אי איפשר מבלתי פוגים אדרים מן המקרי׳ כחכמה והסכלות · או הרצון או הפכו · או היכלת או הלאות · או ההשגה או אחד מהפכיה :

סיף דבר כל מה שימצא לחי אי איפשר מבלעדיו או מאחד מהפכיו :

ההקדמה החמישית היא אמרם שהעצם הפרדי תשלם עמידת מציאותו במקדיסהם ולא ימלט מהם · ובאור זאת ההקדמה ועניינה שהם יאמרו שאלו העצמים הפרדים אשר יבראם השם כל עצם פרדי מהם בעל מקרים לא ימלט מהם במראה והריח והטעם או הנוח לא הכמות · כי כל עצם מהם אינו בעל כמות · כי הכמות אצלם לא יקראוהו מקרה ולא ישכילו ענין המקרה בו · ולפי זאת ההקדמה יראו כי כל מקרים שימצאו בגשם מן הגשמים לא יאמר שמקרה מהם מיוחד בכלל הגשם ההוא · אבל המקרה ההוא אצלם נמצא בכל עצם פרדי מן העצמים אשר יחובר מהם הגשם ההוא · והמשל בו ואת ההתיכה מן השלג אין הלובן נמצא בכלל כולו לבד · אבל כל עצם ועצם מעצמי זה השלג הוא לבן ולכן נמצא הלובן במקובץ מהם · וכן אמרו בגשם התנועה כל עצם פרדי מעצמיו הוא התנועה ולזה יתנועע כלו · וכן החיים מצויאים אצלם בכל חלק ולהלק מעצמי הגוף החי · וכן החיוש כל עצם פרדי שבכלל ההיא המרגיש הוא מרגיש אצלם · כי החיים והחוש והשכל והחכמה אצלם מקרים כשחרות והלובן כמו שנבאר מדעותם : אמנם הנפש הם בה חולקים החזק שבדבריהם שהיא מקרה נמצא בגשם אחר פרדי מכלל העצמים אשר הורכב מהם האדם על דרך משל ונקרא הכלל בעל נפש מפני היות העצם הפרדי ההוא בו · ומהם מי שאמר שהנפש מורכבת מעצמים דקים והעצמים ההם הם בלי ספק בעלי מקרה א׳התיהדו בו והיו נפש · ואמרו שהעצמים ההם מעורבים לעצמי הגוף הנה לא ימלטו מהיות ענייני הנפש מקרה אחד · אמנם השכל ראיתים שהסבימו שהוא מקרה בעצם פרדי מן הכלל המשכיל · ובמדע אצלם בלבול אם הוא מקרה נמצא בכל עצם ועצם מעצמי הכלל היודע או בעצם אחר לבד · ויתחייבו משני הדברים דברים מגונים וכאשר הוקשה אליהם בחיותינו מוצאים המתכורת והאבנים רובם בעלי מראה חזק וכשיושחקו יסור המראה

המנוחות אשר יכנסו בתנועת החלק אשר הוא יותר רחוק ולאמר להם לזה שיקוף הרכב נשם אחד לא ישבר בפטישים וכשיסוב יתפוצץ ועם מנוחותיו יתאחד ויתרבך · וישוב כמו שהיה · ואיך לא יושגו הלקיו מתפרצים · והשיבו על זה ההקדמה השתים עשרה בעצמה · והוא שלא ר״תבונן השגת החושים אבל ער השכל · ולא תחשוב שזה אשר זכרתי לך הוא יותר מגונה מכל מה שיתחייב מאלו השלש הקדמות · אבל אשר יתחייב מהאמנת מציאות הרקות יותר מופלא ויותר מגונה · ואין זה אשר זכרתי לך מעניין התנועה יותר מגונה · מהיות האלכסן המרובע שוה לצלעו לפי זה הדעת ער שיאמר קצתם כי המרובע דבר בלתי נמצא · סיף דבר כי לפי ההקדמה הראשונה יבטלו כל מופתי ההנדסה ויהלק העניין בהם שני חלקים · אם קצתם יהיה בטל לגמרי מכנולות ההבדל וההשתתפות בקוים ובשטחים · והיות קוים מרובקי וקוים בלתי מדובקים · וכל מה שכלל אותו מאמר העשירי מאקלידס והדומה לזה · וקצתם יהיו מופתיה׳ בלתי מוחלטים · כאמרנו · נרצה שנחלוק קו בשני חצאים שוים · שאם היו מספר עצמיו בלתי זוגות לא יתבן חלוקו לפי הנחתם · ודע כי לבני שאביר ספר התחבולות הנודע יש בו יותר ממאה תחכולות כולם נעשו עליהם מופתים ויצאו לפועל · ואלו היה הרקות נמצא · לא תתבן מהם אפי׳ אחת · והיו בטלים הרבה ממעשי הגרת המים · ובטעון על קיום או ההקדמות וכיוצא בהם כלו המים · ואשוב לבאר ענייני שאר הקדמותיהם הנזכרות :

ההקדמה הרביעית היא אמרם כי המקרים נמצאים והם ענייניים נוספים על ענין העצם ולא ימלט גשם מהתגשמים מאחד מהם · וזאת ההקדמה אלו הספיק להם בה זה השיעור היתה הקדמה אמיתית מבוארת גלויה אין ספק בה · אלא שהם אמרו כי כל עצם אם לא יהיה בו מקרה החיים אי איפשר מבלתי היות לו מקרה המות כי כל שני הפכים לא ימלט המקבל מאחר משניהם · אמרו וכן יהיו לו מראה וטעם ותנועה או נח וקבוץ או פרוד · ואם היה בו מקרה החיי אי איפשר מבלתי פוגים אדרים מן המקרי׳ כחכמה והסכלות · או הרצון או הפכו · או היכלת או הלאות · או ההשגה או אחד מהפכיה :

סיף דבר כל מה שימצא לחי אי איפשר מבלעדיו או מאחד מהפכיו :

ההקדמה החמישית היא אמרם שהעצם הפרדי תשלם עמידת מציאותו במקדיסהם ולא ימלט מהם · ובאור זאת ההקדמה ועניינה שהם יאמרו שאלו העצמים הפרדים אשר יבראם השם כל עצם פרדי מהם בעל מקרים לא ימלט מהם במראה והריח והטעם או הנוח לא הכמות · כי כל עצם מהם אינו בעל כמות · כי הכמות אצלם לא יקראוהו מקרה ולא ישכילו ענין המקרה בו · ולפי זאת ההקדמה יראו כי כל מקרים שימצאו בגשם מן הגשמים לא יאמר שמקרה מהם מיוחד בכלל הגשם ההוא · אבל המקרה ההוא אצלם נמצא בכל עצם פרדי מן העצמים אשר יחובר מהם הגשם ההוא · והמשל בו ואת ההתיכה מן השלג אין הלובן נמצא בכלל כולו לבד · אבל כל עצם ועצם מעצמי זה השלג הוא לבן ולכן נמצא הלובן במקובץ מהם · וכן אמרו בגשם התנועה כל עצם פרדי מעצמיו הוא התנועה ולזה יתנועע כלו · וכן החיים מצויאים אצלם בכל חלק ולהלק מעצמי הגוף החי · וכן החיוש כל עצם פרדי שבכלל ההיא המרגיש הוא מרגיש אצלם · כי החיים והחוש והשכל והחכמה אצלם מקרים כשחרות והלובן כמו שנבאר מדעותם : אמנם הנפש הם בה חולקים החזק שבדבריהם שהיא מקרה נמצא בגשם אחר פרדי מכלל העצמים אשר הורכב מהם האדם על דרך משל ונקרא הכלל בעל נפש מפני היות העצם הפרדי ההוא בו · ומהם מי שאמר שהנפש מורכבת מעצמים דקים והעצמים ההם הם בלי ספק בעלי מקרה א׳התיהדו בו והיו נפש · ואמרו שהעצמים ההם מעורבים לעצמי הגוף הנה לא ימלטו מהיות ענייני הנפש מקרה אחד · אמנם השכל ראיתים שהסבימו שהוא מקרה בעצם פרדי מן הכלל המשכיל · ובמדע אצלם בלבול אם הוא מקרה נמצא בכל עצם ועצם מעצמי הכלל היודע או בעצם אחר לבד · ויתחייבו משני הדברים דברים מגונים וכאשר הוקשה אליהם בחיותינו מוצאים המתכורת והאבנים רובם בעלי מראה חזק וכשיושחקו יסור המראה

[illegible]

המראה ההוא · שאנחנו כשנשחוק הפיטר' הירוקה ביותר הוא שאנו קורים אותו ביטר"יאולו בל"עז תשוב אבק לבן : והוא ראיה שזה המקרה ישלם מציאותו בכלל לא בכל חלק ממנו · ויותר מבואר מזה כי החלקים כשיחתכו מן החי אינם חיים והיא ראיה שזה הענין ישלם מציאותו בכלל לא בכל חלק ממנו · ואמרו בפירוק הקושיא ההיא המקרה אין קיום לו ואמנם יברא תמיד כמו שאבאר מדעותם בהקדמה אשר אחר זאת :

ההקדמה הששית הוא אמרם שהמקרה לא יעמד שני זמנים · ענין זאת ההקדמה שהם חשבו שהשם יתעלה יברא העצם ויברא בו אי זה מקרה שירצה יחד בבת אחת ולא יתואר הבורא ית' ביכלת על ברא עצם מבלתי מקרה כי זה נמנע · ואמתת המקרה וענייננו שלא ישאר ולא יתקיים שני זמנים · ר"ל שתי עתות · וכשיברא המקרה ההוא יאבד ולא ישאר · ויברא השם מקרה אחר ממינו ויאבד ג"כ האחר ההוא · ויבר שלישי ממינו כן תמיד כל אשר ירצה ה' להעמיד מין המקרה ההוא · וכשירצ' ה' שיברא מין מקרה אחר בעצם ההוא יברא · ואם ימנע מן הבריא' ולא יברא מקר' יעדר העצם ההוא זהו דעת קצתם והם הרוב · וזה הוא בריאת המקרים אשר יאמרו אותה : אמנם קצתם מן המעתזלה יאמרו כי קצת המקרי' ישארו מדה אחת וקצתם לא ישארו שני זמני' · ואין להם בזה סדר ישובון אליו · עד שיאמרו מין המקרה הפלוני ישאר ומין המקרה הפלוני לא ישאר · ואשר הביאם לזה הדעת הוא שלא יאמר שיש טבע נמצא כלל ושזה הגשם גוזר טבעו שישיגהו מן המקרים כך וכך · אבל רוצים לומר שהשם יתעלה ברא אלו המקרים עתה בלתי אמציעות טבע ומבלתי דבר אחר · וכשיאמר זה יתחייב אצלם בהכרח שלא ישאר זה המקרה · שאתה אם תאמר יעמד מדה ואחר כן יעדר · תתחייב השאלה אי זה דבר העדירו · אם תאמר שהשם העדירו כשירצה · זה לא יתכן לפי דעתם כי הפועל לא יעשה ההעדר · כי ההעדר אינו מחוסר פועל אבל כשיעמד הפועל מן הפעולה יהיה העדר הפעולה ההיא · וזה אמיתי על צד אחד · ומפני זה הביא את רצונם שלא יהיה שם טבע מחייב מציאות דבר או העדרו · שאמרו בבריאת המקרים זה אחר זה · וכשירצה השם לפי דעת קצתם שיעדיר העצם לא יברא בו מקרה ויעדר · אמנם קצתם אמרו כי כשירצ' השם להפסיד העולם יברא מקרה הכליון לא בנושא ויהי' הכליון ההו' כנגד מציאו' העול' ולפי זאת ההקדמ' אמרו שזה הבגד אשר צבענוהו אדום במחשבתנו · אין אנחנו הצובעים כלל · אבל השם חדש המראה ההו' בבגד בהתחברו לצבע האדו' אשר נחשוב אנחנו שהצבע ההוא נכנס בבגד · ואמרו שאין הענין כן · ולא זו בלבד אמרו · אבל אמרו גם כן שהנהיג השם יתעלה המנהג שלא יתחדש זה המראה השחור על דרך משל אלא בהתחבר הבגד ההוא האיס'טים · ולא ישאר זה השחרות אשר בראו השם בהתחבר המשתחר אל השחרות אבל יאבד לשעתו ויברא שחרות אחר · וכבר הנהיג השם ג"כ מנהג שלא יברא אחר סור זה השחרות ארמימות או ירקות אבל שחרות כמותו · והייבו לפי זאת ההנחה שאלו הדברים אשר ידענום אתמל · אבל נעדרו המדעים ההם · ונבראו מדעים אחרים כמותם · אמרו כן הוא כי המדע מקרה והנפש ג"כ יחייב מי שיאמינה מקרה שיבראו לכל בעל נפש מאה אלף נפש על דרך משל בכל רגע · כי הזמן אצלם כמו שידעת מחובר מעתות לא יחלקו · ולפי זאת ההקדמה אמרו שהאדם כשיניע הקולמוס · לא האדם הניעו כי זה התנועה אשר התחדש בקולמוס הוא מקרה בראו השם בקולמוס · וכן תנועת היד המניעה לקולמוס

[illegible]

קרקאש

שהמקרה לא יעבור נושאו פי' כי הקושים המקרים אשר בכרמת ביד לא יעבור ממנו אל נושא אחר והוא הקולמוס לכן צריך שיברא שהנגוע בקולמוס המתנועע

אפודי

האיסט"יס אנדו כלע"ו : וקצתם אמרו בסבה וגנוהו · רוצה לומ' וקצת מהמדברים אמרו שהאיס"טים סבה להשתחר הבגד ושאר מהמדברים גנוהו כשאמר זה · שהוא לא נעשה ביכולת הנבראת בו · ר"ל שהאדם כשיעשה הכתיבה לא יעשה מצד יכלתו אלא מצד הפועל שנבראת שיעשה הכתיבה באמצעות האדם : אין מעמד להם · ר"ל שאינם עומדים שני עתות : הזמנים הפרדיים ר"ל עתות שאינן נחלקו' : וכל אשר יאבד דבר יברא דבר · ר"ל כאשר יאבד הלובן ע"ד משל או השחרות יברא לובן אחר או שחרות אחר כי אין המקרה עומד שני זמנים · פ"א כאשר יאבד המנוחה יברא התנועה וכן כאשר יאבד החכמ' יברא הסכלו' וכן בשאר העניינים : ולולי זה לא היה מתמיד · ר"ל לולי היה בורא מות כל רגע ורגע לא היה מתמיד המות : אשר צורתו עומדת · ר"ל צורתו התארית : אשר עצם מעצמיו עומדים · ר"ל או כל ימי אשר עצם פרדי אחד מעצמי המת יהיה קיים והוא רוצה שהשם ית' לא העדיר ר"ל אחר שהוא החי שבני המתות הם קיימות הוא מבואר שהעצמים ההם אינם נעדרים וא"כ יש תמיד היאך התמיד השם ית' כל אלו האלפי' מן השנים זה ההמות בזה בעצם לדעתנו ואמונתינו : שיסכים טבעי לדעתנו ואמונתנו · ר"ל שכוונת המדברים שיתמשך המציאות לפי דעות בני אד' ואמונתם ויהיה כיכוי לדעתינו ואמונתינו לדעת המין האנושי וגם מדברים בעדם · ר"ל לדעתם ואמונתם · רוצה לומ' שכוונתם הוא שימשוך המציאות אחר דעתם ואמונתם : עד שיהיה הפרש וכו' ר"ל לפי דעתם שאותו הכלל שיש בין אדם אחד לאדם אחר כן כאותו הכלל נעיינו יש בין האדם והסוס כי אין הבדל בין זה לזה אלא

שם טוב

דרך משל ולפי זאת ההקדמה אמרו כי האדם כשיניע הקולמוס לא האדם הניעו כי זה הנענוע הוא מקרה בראו השם בקולמוס וכן ידיעת תנועת היד המניעה לקולמוס כמוהו ההוא מקרה בראו ביד · ואמר' רצה השם עם שיהא הכותב והמניע היד שהכתב זה המנהג בשתחובר תנועת היד לתנועות הקולמו' לא שיש ליד מעשה כלל ולא סבה בתנועת הקולמוס וכו' ולא תמצא גשם שיש לו פעולה כלל אבל הפועל האחרון והוא השם אשר חדש כל הדברים זה דעת כלל המונם וקצתן מהמדברים אמרו בסבות הדברים וגנו הדעת הקדום · ואמנם פעולו' האדם הם חולקי' אם כי כהניע הקולמו' ברא השם ד' מקרים האחד הרצון להניע הקולמוס · והשני יכולת על זה עתו והשלישי גוף התנוע' · והרביעי תנועת הקולמוס · ואם חשבו כי בהתחברות אלו שארבעה דברים יתנועע הקולמוס · ואלו חשבו כי האדם כשירצה שום דבר השם בורא לו הרצון והיכולת והפועל שהוא לא יעשה ביכולת הנבראת בו ראה כמה בטולים אומרים בזאת ההקדמה אמנם המעתזלה אומרים שהוא יעשה ביכולת הנבראת בו וקצת אמרו שיש ליכולת הנבראת בפוע' קצת מעש' ויש בו התלות ורוב המדברי' יגנו זה והרצון היכול' הנבראת והפעול' הנברא אבל קצתם כלם מקרים אין מעמד להם כי הבורא ברא בזה הקולמוס נענוע אחר נענוע וכן תמיד כל אשר יהיה הקולמוס מתנועע וכשינוח לא ינוח עד שיברא ג"כ מנוחה אחר מנוחה כל זמן שהקולמוס נח הנה בכל עת מן העתות מן הזמנים השם בורא בעצמים הפרדיים מקרה בכל אישי הנמצאות ממלאך וגלגל וזולתם וכן תמיד בכל רגע ואמרו שזאת האמונה אמתית כשהשם יתעל' פועל ומי שלא יאמין שכן עשה השם יתעלה הנה שכחיש היות השם פועל · והנה כשתבין כל מה שיאמר הרב בזאת ההקדמה הם סותרות המוחש והמושכל והם דברי' בדויים אבל כל בקיעת ומה המליץ האומר' כאמרו אם כהתל' באנוש תהתלו בו שזהו גוף התול באמת :

ההקדמה השביעית היא האמינם שהעדרי הקניינים הם העניינים הנמצאים בגוף כו' כבר ביארתי לך בפ' שעבר כי ההעדר יפולת על ההעדר המוחלט ועל ההעדר אשר מדרכו שימצא ואם שהמדברים מאמינים שההעדרים אינם מפעולת פועל וזו ההעדר המוחלט אבל ההעדר הקניין מאמינים שיצטרך אל פועל וזהו שאמרו בתחלת זאת ההקדמה שהמדברים מאמינים שהעדרי הקניינים הם העניינים הנמצאים בגוף והם מקרים נמצאים ג"כ והנה אם הם מקרי' והמקרה לא יעמוד ב' זמנים כפי מה שהתבאר במה שעבר א"כ שההעדרים כשיאבד הדבר יברא דבר וביאור זה כי המדברים לא יראו כי המנוח' היא העדר התנועה ולא שהמות העדר החיים ולא העורון העדר הראות וכל מה שדומה לזה מהעדרי הקניינים אבל דין המנוחה והתנועה אצלם כדין החום והקור אשר אנחנו מאמינים שהם ב' דברים ומקרי' נמצאי' ויצטרכו לשתי סבות כי סבה אחת אי אפשר שיהיה סבה לשתי הפכים כי אין התנוע' והמנוחה הם ב' דברים וצריכי' לב' סבות לא שתהיה המנוחה כהעדר המניע ולא שיהיה החשך כהעדר האור אבל צריך אל סבה שיעשה המנוחה כמו שצריך החום סבה והקור סבה אחרת ואחר שמאמינים שההעדרי' הם מקרי' יתחייב לפי ההקדמה שעברה כי כל שהעדר המנוחה יברא מנוחה אחרת וכו' והוא הקקש בעצמו אצל בחכמה והסכלו' וכו' כי לא יסור סכלות יאבד וסכלות יברא תמיד כל אשר יתמיד הסכל סכל בדב' אחד והוא הקקש בעצמו בחיים ובמות : והם יאמרו בביאור · לא שיתחייב מאמרם בשחיי' יאבדו והחיים יבראו כל ימי אשר החי חי וכשירצ' השם מותו יברא בו מקרה המות אחר סור מקרה החיים ויברא מות אחר מות ולולי זה לא היה מתמיד המות · ואמ' הרב ואני תמה עד מתי יברא השם מקרה מות במת כל ימי אשר צורתו

לקולמוס במחשבתנו מקרה בראו ביד המניעה · ואמנם הנהיג השם המנהג הזה כשתחובר תנועת היד לתנועת הקולמוס · לא שיש ליד מעשה כלל ולא סבה בתנועת הקולמוס · כי אמרו שהמקר' לא יעבור נושאו · ובהסכמה מהם אמרו שזה הבגד הלבן אשר הושם ביורת האיסטי' הנצבע · לא האיסטים השחירו כי השחרות מקרה בגשם האיסטים לא יעבור לזולתו ולא ימצא גשם שיש לו פעל כלל · ואמנם הפועל האחרון הוא השם והוא אשר חדש השחרות בגוף הבגד בהתחברו לאיסטים כי כן הנהיג המנהג · וסוף דבר לא יאמר זה סבת כך כלל זהו דעת המונם · וקצתם אמר בסבה וגנוהו : ואמנם פעולות האדם הם חולקים בהם · דעת רובם והמון האשעריה הוא · כי בהניע זה הקולמוס ברא השם ארבעה מקרים אין מקרה מהם סבה לאחר אבל הם מחוברים במציאות לא זולת זה · המקרה הראשון רצונו להניע הקולמוס · והמקרה השני יכולתו על תנועתו · והמקרה השלישי גוף התנועה האנושית ר"ל תנועת היד · והמקרה הרביעי תנועת הקולמוס · שהם חשבו שהאדם כשירצה דבר ויעשהו במחשבתו כבר נברא לו הרצון ונברא לו היכולת לעשו' מה שירצה ונברא לו הפועל שהוא לא נעשה ביכלת הנבראת בו ואין מעשה לה בפעל : ואמנם המעתזלה אמרו שהוא יעשה ביכלת הנבראת בו · וקצת האשעריה אמרו שיש ליכולת הנבראת בפועל קצת מעשה בפעל ויש לה בו התלות · אבל רובם גנו זה הדעת · והרצון הזה הנברא לפי דעת כולם והיכולת הנבראת בו וכן הפעל הנברא לפי דעת קצתם כלם הם מקרים אין מעמד להם · אמנם הבורא יברא בזה הקולמוס נענוע אחר נענוע וכן תמיד כל עוד שהקולמוס יתנועע · וכשינוח לא ינוח עד שיברא בו ג"כ מנוחה ולא יסור מברוא בו מנוחה אחר מנוחה כל עוד שהקולמוס נח · הנה א"כ בכל עת מן העתות והם רצונם לומר מן הזמני' הפרדיים יברא הבורא מקרה בכל אישי הנמצאו' ממלאך וגלגל וזולתם כן תמיד בכל רגע · ואמרו שזאת היא ההאמנה האמתית כשהשם פועל ומי שלא יאמין שכן יעשה השם הנה הכחיש היות השם פועל לפי דעתם · ובכמו אלה האמונו' יאמר אצלי ואצל כל בקיעת · אם כהתל באנוש תהתלו בו · שזהו גוף ההתול באמ' :

ההקדמה השביעית היא האמינם שהעדרי הקניינים הם עניינים נמצאים בגוף נוספים על עצמו והם מקרים נמצאים ג"כ והנה הם יבראו תמיד כל אשר יאבד דבר יברא דבר · ובאור זה שהם לא יראו כי המנוחה היא העדר התנועה · ולא שהמות העדר החיים · ולא העורון העדר הראות · ולא כל מה שדומה לזה מהעדרי הקניינים · אבל דין התנועה והמנוחה אצלם דין החום והקור · וכמו שהחום והקור שני מקרי' נמצאים בשני הנושאים החום והקור · כן כל תנועה מקרה נברא במתנועע והמנוחה מקרה יבראהו השם בנח · ולא יעמד שני זמנים ג"כ כמו שקדם בהקדמה אשר לפני זאת · הנה זה הגשם הנח אצלם כבר ברא השם המנוחה בכל חלק מחלקיו וכל אשר תעדר מנוחה יברא מנוחה אחרת כל זמן שהדבר הנה נח · והוא ההקש בעצמו אצלם בחכמה ובסכלות · שהסכלות אצלם נמצא והוא מקרה ולא יסור סכלות יאבד וסכלות יברא תמיד כל עוד שיתמיד הסכל סכל בדבר אחר · והוא ההקש בעצמו בחיים ובמות ששניהם אצלם מקרים · והם יאמרו בביאור שהחיים יאבדו וחיים יבראו כל ימי אשר החי חי · וכשירצה השם מותו יברא בו מקרה המות אחר סור מקרה החיים אשר לא יעמד שני זמנים · אמנם זה כלו הם אומרים אותו בביאור ויתחייב בהכרח לפי זאת ההנחה שמקרה המות אשר יבראהו השם הוא ג"כ יעדר לשעתו ויברא השם מות אחר · ולולי זה לא היה מתמיד המות אבל כמו שיברא חיים אחר חיים כן יברא מות אחר מות : ואני תמה עד מתי יברא השם מקרה המות במת כל ימי אשר צורתו עומדת אי כל ימי אשר עצם מעצמיו עומדים · כי מקרה המות אשר יבראהו השם אמנם יבראהו לפי רצונם בכל עצם פרדי מן העצמים ההם · ואנחנו נמצא שני מתים להם אלפים מן השנים והיא ראיה שהשם לא העדיר העצם ההוא א"כ הוא בורא בו מקרה המות כל האלפים האלה כל אשר סר מות ברא מות זה דעת המונם : וקצה המעתזלה אומרים כי קצת העדרי העניינים הטבעיים אינם עניינים נמצאים : אבל יאמרו שהלאות העדר היכולת · והסכלות העדר החכמה · ולא ימשיך זה בכל העדר ולא יאמר כי החשך העדר האור ולא שהמנוחה העדר התנועה · אבל ישום מאלו העדרים קצתם נמצאים וקצתם העדר קניין כפי הטוב לו באמונתו · כמו שעשו בעמידת המקרים קצתם יעמד זמן גדול וקצתם לא יעמד שני עתו' · כי כוונת הכל לחייב מציאו' שיסכי' טבעי לדעתנו ואמונתנו :

ההקדמה

עומד' ר"ל צורתו התוארית או כל ימי אשר עצם מע' מיו הר"ון בו העצם הפרדי אחד מעצמיו יתמיד המות והכה הם אומרים כי מקרה המות יתמיד כל זמן שהעצם הפרדי קיים ואנחנו נמצא שבני המתים להם אלפים משנים ויהיה זה שהשם לא הסר העצם ההוא א"כ הוא בורא בו מקרה המות כל האלפים האלה והכה העצם הפרדיי קיים כל האלפים שנה ויבא מות אחר מות עליו והוא קיים ויהיה זה כאלו תאמ' שהאדם חי וקיים ונשאר ובורא עליו השם בכל עת המות וזה דבר מבואר הבטול והמקרה כי אחר שהעצם קיים ולא ישתנה איך יתואר עליו מות אחר מות · וקצת המעתזלה אומרים כי קצת העדרים העניינים הטבעיים אינם עניני' נמצאים אבל יאמרו שהלאות העדר היכולת והסכלות העדר החכמ' ולא ימשך זה בכל העדר ולא יאמר כי החשך העדר האור ולא שהמנוחה העדר התנועה אבל ישימו מאלו העדרים קצתם נמצאים וקצתם העדר קנין כפי הטוב לו באמונתו כמו שעשו בעמידת המקרים כי אמרו קצתם יעמדו עת וזמן וקצתם לא יעמדו שני זמנים ולא הביאם ולזה שום דבר שכלי אלא כי שכת כל מדבר היה לחייב עניינות ידקם טבעו לדעתנו באמונתנו · והכן אמרו לדעתנו ואמונתינו כי המדברים כוללים ג"כ באמונתנו ודעתנו והוא חדוש העולם בכלל לשלשה אומות :

ההקדמה

ההקדמה השמינית היא אמרם שאין נמצא אלא עצם ומקרה וישצוירו' ג"כ מקרים ובאור זאת ההקדמה כי הנשמע כלם מצטברם. מעצמים מתרשים כמו שבארנו בהקדמה הראשונה ואמנם התחלף קצתם מקצת במקרים ולא דבר אחר. ויהיה החיות אצלם והאנושות וההרגשה והדבור כל אלה מקרים. כרמות השחרות והלובן והחרירות והמתיקות: עד שיהיה הפרש איש זה המין מאיש מין אחר כהפרש איש מאיש מבחין אה'. עד שגשם השמים וגם גשם המלאכי ואף גשם כסא הכבוד לפי מה שידומה וגשם אי זו תולעת שתרצה מתולעי הארץ או אי זה צמח שתרצה הכל עצם אחד. ואמנם התחלפו במקרים לא בזולת זה. ועצמי הכל הם העצמים הפרדים.

ההקדמה התשיעית היא אמרם כי המקרים לא ישאו קצתם את קצתם ולא יאמר אצלם שזה המקרה נשוא על מקרה אחר ואחר על העצם אבל המקרים כלם אמנם הם נשואים נשיאות ראשונית על העצם בשוה. ובורחם מזה מבני שהיה מתחילי שלא ימצא המקרה ההוא האחרון בעצם לא אחר קדימת המקרה הראשון. והם ימאנו זה בקצת המקרים וירצו שימציאו אפשרות מציאות קצת המקרי באי זה עצם שיזדמן מבלתי שיחדהו מקרה אחד. לפי מה שידאו שהמקרים כלם הם אשר יחדו. ומפנים אחרי' ג"כ כי הנושא אשר ינשא עליו הנשוא צריך שיהיה קיום תמיד מדת זמן אחד. ואם המקרה לא יעמד שני זמנים אצלם ר"ל שתי עתות איך יוכל לפי היסוד הזה שישא זולתו.

ההקדמה העשירית היא זאת ההעברה אשר יזכרוה והוא עמוד הכסות המדברים וישמע ענייניה.

הם יראו כי כל מה שהוא מדומה הוא עובר אצל השכל. כמו שישוב כדור הארץ גלגל סיבב וישוב הגלגל כדור הארץ. ואפשר היותו בבחינת השכל. וכמו שיתנועע כדור הארץ לצד נקודת המרכז ויתנועעבדור הארץ לצד המקוף. ואין זה המקום יותר ראוי בזה הנשם מן המקום האחר לפי ההעברה השכלית. אמרו וכן כל דבר מן הנמצאות הנראות היות דבר מהסיותר גדול מכמה שהוא או יותר קטנאו בחלוף מה שהיא נמצא עליו מתכונה ומקום. כמו רבים יפרח באויר. או שימצא פיל כשיעור כנה וכנה כשיעור פיל. כל זה אמרו שהוא עובר אצל השכל. ועל זה הצד מההעברה ימשך העולם כולו. ואי זה דבר שיניחוהו מזה המין אמרו כי הוא ראוי שיהיה כך ואפשר שיהיה כך. ואין היות הענין הפלוני כך היותר ראוי מהיותו כך. מבלתי הבטה לשווי המציאות. למה שיניחוהו אמרו כי זה הנמצ' אשר לו צורות ידועות ושיעורי מסיימי עניינים מחוייבי שלא ישתנו ולא יתחלפו. אמנ' היותה כך הוא כפי המשך המנהג. כמו שמנהג המלך שלא יעבור בשוקי המדינה אלא רוכב ולא נראה מעולם אלא כן. ולא ימנע אצל השכל שילך רגלי במדינה. אבל זה אי אפשר בלי ספק ועובר אצל השכל היותו. כן אמרו שהיות הארץ מתנועעת לנקוד המרכז והאש למעלה או היות האש מחממ' והמים מקרר' הוא משיכת מנהג. ולא ימנע בשכל שישתנ' זה המנהג ויקרר האש ויתנועע אל התחתית והוא אש. כן יחמו המים ויתנועעו למעלה והם מים. ועל זה נבנה הענין כלו: והם עם זה מסכימים שהתקבץ שני ההפכים בנושא אחד ובעתה אחר שקר ולא יתכן ולא יעבירהו השכל. והם יאמרו נ"כ כי היו' עולם אין מקר' בו כלל או מקרה לא בנושא כדברי קצתם נמנע לא יעבירהו השכל. וכן יאמרו שהפסד העצם מקר' או ההפך המקר' עצם לא יתכן ולא הכנס גשם בגשם יתכן אבל יורו שאלו נמנעות

מן

ההקדמה השמינית היא אמרם שאין נמצא אלא עצם ומקרה וישצוירו' ג"כ מקרים ובאור זאת ההקדמה כי הנשמע כלם מתורכבים מעצמים מתרשים כמו שבארנו בהקדמה הראשונה ואמנם התחלף קצתם מקצת במקרים ולא דבר אחר. ויהיה החיות אצלם והאנושות וההרגשה והדבור כל אלה מקרים. כרמות השחרות והלובן והחרירות והמתיקות: עד שיהיה הפרש איש זה המין מאיש מין אחר כהפרש איש מאיש מבחין אה'. עד שגשם השמים וגם גשם המלאכי ואף גשם כסא הכבוד לפי מה שידומה וגשם אי זו תולעת שתרצה מתולעי הארץ או אי זה צמח שתרצה הכל עצם אחד. ואמנם התחלפו במקרים לא בזולת זה. ועצמי הכל הם העצמים הפרדים.

ההקדמה התשיעית היא אמרם כי המקרים לא ישאו קצתם את קצתם וכו'

דע כי המקרים יבחנו על ב' פנים מבחינות האחדה ומפני מקרים נפרדים על המוסדין בחקצעו' מקרי' חקרי'. כמשל כזה כי החום והקור והכהי' נמצאי' על העצם בשוה ואין לאיזהדמו קצתם לזת קצת' ומפני מקרים שיבחנו קצתם על קצת' כלומר שיבחין על הנשואות על העצם בשוה. ובורחם מזה מבני שהיה ראשונית על העצם בשוה. ובורחם מזה מבני שהיה מתחילי שלא ימצא המקרה ההוא האחרון בעצם לא אחר קדימת המקרה הראשון. והם ימאנו זה בקצת המקרים וירצו שימציאו אפשרות מציאות קצת המקרי באי זה עצם שיזדמן מבלתי שיחדהו מקרה אחד. לפי מה שידאו שהמקרים כלם הם אשר יחדו. ומפנים אחרי' ג"כ כי הנושא אשר ינשא עליו הנשוא צריך שיהיה קיום תמיד מדת זמן אחד. ואם המקרה לא יעמד שני זמנים אצלם ר"ל שתי עתות איך יוכל לפי היסוד הזה שישא זולתו.

ההקדמה העשירית היא זאת ההעברה אשר יזכרוה והוא עמוד הכסות המדברים וישמע ענייניה.

הם יראו כי כל מה שהוא מדומה הוא עובר אצל השכל. כמו שישוב כדור הארץ גלגל סיבב וישוב הגלגל כדור הארץ. ואפשר היותו בבחינת השכל. וכמו שיתנועע כדור הארץ לצד נקודת המרכז ויתנועעבדור הארץ לצד המקוף. ואין זה המקום יותר ראוי בזה הנשם מן המקום האחר לפי ההעברה השכלית. אמרו וכן כל דבר מן הנמצאות הנראות היות דבר מהסיותר גדול מכמה שהוא או יותר קטנאו בחלוף מה שהיא נמצא עליו מתכונה ומקום. כמו רבים יפרח באויר. או שימצא פיל כשיעור כנה וכנה כשיעור פיל. כל זה אמרו שהוא עובר אצל השכל. ועל זה הצד מההעברה ימשך העולם כולו. ואי זה דבר שיניחוהו מזה המין אמרו כי הוא ראוי שיהיה כך ואפשר שיהיה כך. ואין היות הענין הפלוני כך היותר ראוי מהיותו כך. מבלתי הבטה לשווי המציאות. למה שיניחוהו אמרו כי זה הנמצ' אשר לו צורות ידועות ושיעורי מסיימי ענייניה מחוייבי שלא ישתנו ולא יתחלפו. אמנ' היותה כך הוא כפי המשך המנהג. כמו שמנהג המלך שלא יעבור בשוקי המדינה אלא רוכב ולא נראה מעולם אלא כן. ולא ימנע אצל השכל שילך רגלי במדינה. אבל זה אי אפשר בלי ספק ועובר אצל השכל היותו. כן אמרו שהיות הארץ מתנועעת לנקוד המרכז והאש למעלה או היות האש מחממ' והמים מקרי' הוא משיכת מנהג. ולא ימנע בשכל שישתנ' זה המנהג ויקרר האש ויתנועע אל התחתית והוא אש. כן יחמו המים ויתנועעו למעלה והם מים. ועל זה נבנה הענין כלו: והם עם זה מסכימים שהתקבץ שני ההפכים בנושא אחד ובעתה אחר שקר ולא יתכן ולא יעבירהו השכל. והם יאמרו נ"כ כי היו' עולם אין מקר' בו כלל או מקרה לא בנושא כדברי קצתם נמנע לא יעבירהו השכל. וכן יאמרו שהפסד העצם מקר' או ההפך המקר' עצם לא יתכן ולא הכנס גשם בגשם יתכן אבל יורו שאלו נמנעות

מן

הדמיון לבד : כמו שזכר אבונצ"ר · ר"ל שאבונצ"ר גלה זה כשזכר העניין אשר המדברים קוראין אותו שכל והוא הדמיון על דרך האמת : יסכים עמו המציאות · ר"ל ימצא העניין כן במציאות או לא ימצא : כתמהון האדם וצחקו · ר"ל התמה שיש לאדם אחר מדבר מה שהוא מקרה נמשך מצד צורתו · פ"ח הצחוק שהוא נמשך מצד הצורה : חמרם האחרון · ר"ל אחר ההרכבה המזגית : [illegible]

[illegible]

מן השכל אמנם היות כל מה שמנוהו מן הנמנעות בלתי מצוייר בשום פנים והיות מה שקראוהו אפשר מצוייר הוא מאמר אמתי· אלא שהפלוסופי' אומרים שזה אשר קראתם אותו נמנע להיותו בלתי מדומה ואשר קראתם אותו אפשר להיותו מדומ'· וזה היות האפשר אצלכם הוא האפש' בדמיון לא אצל השכל· הנה אתם בזאת ההקדמה תבחנו המחויב והאפשר והנמנע פעם בדמיון ולא בשכל ופע' בתחלת הדעת המשותף כמו שזכר אבונ"צר בזכרו ד' העניין אשר יקראוהו המדברי' שכל· הנה כבר התבאר כי המדומה אצלם הוא אפשר יסכים עמו המציאו' או לא יסכים לך וכל מה שלא ידומה הוא הנמנע· וזאת ההקדמה לא תתאמת אלא בתשע הקדמות אשר קדם זכרם ובעבורה בלא ספק היה צריך להקדימם· ובאור זה כפי מה שאבאר לך ואגלה לך מתוכות אלו העניינים · על דרך מחלקת נפלה בין המדבר והפילוסוף · אמר המדבר לפילוסוף למה מצאנו גשם הברזל הזה בתכלית הקושי והחוזק והוא שחור · וגשם החמאה בתכלית הרכות והוא לבן · ענהו הפילוסוף כשאמר כי כל גשם טבעי יש לו שני מינים מן המקרים · מקרים ישיגוהו מצד החומר שלו כמו שיבריא האדם ויחלה · ומקרים ישיגוהו מצד צורתו כתמהון האדם וצחקו · וחמרי הגשמים המורכבים הרכבה אחרונית חלוקים מאד כפי הצורות המיוחדות לחמרים · עד שהיה עצם הברזל בהלוף עצם החמאה · ונמשך אחריהם מן המקרים החלוקים מה שתראו החוזק בזה והרך בזה שהם מקרים נמשכים אחר הלוק צורותם · והשחרות והלובן שהם מקרים נמשכי' אחר הילוק חמרם האחרון : וסתר המדבר זאת התשובה כולה בהקדמות ההם אשר לו כפי מה שאספר · וזה שהוא אומ' אין צורה נמצאת כלל כמו שתחשוב מקיימת לעצם עד שתשימם עצמים חלוקים שונים · אבל הכל מקרים כמו שבארנו ממאמרם בהקדמה השמינית · ואחר כן הוא אומ' אין חילוק בין עצם הברזל לעצם החמאה והכל מחובר מעצמים נפרדים דומים · כמו שבארנו מרעותם בהקדמה הראשונה אשר יתחייב ממנה בהכרח ההקדמה השנית והשלישית כמו שבארנו וכן ההקדמה השתים עשרה צריך אליה לקיים העצם הפרדי · וכן לא יתכן אצל המדבר שיהיו קצת מקרים מיוחדים זה העצם עד שיהיה בו מזומן מוכן לקבל מקרים שניים · כי לא ישא אצלו מקרה מקרה כמו שבארנו בהקדמ' התשיעית ואין למקרה קיום כמו שהתבאר בהקדמה הששית · וכשיתאמת למדבר כל מה שירצה לפי הקדמותיו ועלו בידו מזה שעצמי החמאה והברזל עצמים אחרים דומים · ויחס כל עצם מהם אל כל מקרה יחס אחד · ואין זה העצם יותר ראוי בזה המקרה מזה · וכמו שזה העצם הפרדי אינו יותר ראוי שיתנועע ממה שהוא ראוי לנוח · כי אין עצם מהם יותר ראוי לקבל מקרה החיים או מקרה השכל או מקרה החוש מעצם אחר · ורבוי העצמים או מעוטם לא יוסיף בזה דבר מפני שהמקרה אמנם מציאותו בכל עצם ועצם מהם כמו שבארנו ממאמרם בהקדמה החמישית יתחייב לפי אלו ההקדמות כולם שאין האדם יותר ראוי להשכיל מן העטלף · ויתחייב מה שאמרוהו מן ההעברה בזאת ההקדמה ומפני זאת ההקדמה היה ההשתדלות כולו מפני שהוא החזק שבדברים בקיום כל מה שירצה לקיימו כמו שיתבאר :

הערה דע אתה האיש המעיין בזה המאמר שאם אתה ידעת הנפש וכחותיה והתאמת לך בה כל דבר מהם לפי אמתת מציאותו · הנה תדע כי הדמיון נמצא לרוב בעלי חיים אמנם בבעלי חיים השלמים כולם רוצ' לומר אשר להם לב מציאות הדמיון להם מבואר · ושהאדם לא הובדל בדמיון ואין פעל הדמיון פעל השכל אבל הפכו · וזה כי השכל יפרק המורכבות ויבדיל חלקיהם ויפשיטם ויציירם באמתתם ובסבותם · וישיג מן הדבר האחד עניינים רבים מאד · שביניהם הפרש אצל השכל · כהפרש שני אישים מבני אדם אצל הדמיון במציאות · ובשכל יבדל העניין הכללי מן ד' העניין האישי · ולא יתאמת מופת מן המופתים אלא בכללי · ובשכל יודע הנשוא העצמי מן המקרי · ואין לדמיון פועל דבר מאלו הפעולות שהדמיון לא ישיג אלא האישי

[illegible]

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפורי

קראקש

ענין וביאור זה כי כבר התאבר המנע מציאות נשם
א׳אין תכלית לו או מציאו׳נשמ׳אין תכלית למספרם
ואע״פ שכל אחד מהם נשמו בעל תכלית • ובתנאי
שיהיו אלו שאין להם תכלית נמצאים יחד בזמן • וכן
מציאות עלות אין להם תכלית שקר • ר״ל שיהיה
דבר עלה לעניין אחר ולדבר ההוא עלה אחרת
ולעלה עלה וכן אל לא תכלית עד שיהיו מנויים אין
תכלית להם נמצאי בפעל יהיו נשמים או נבדלי לא
שקצחם עלה לקצחם • וזהו הסדור הטבעי העצמי
אשר התאבר במופת המנע מה שאין תכלית לו בו•
אמנם מציאות מה שאין תכלית לו בכח או במקרה
ממנו מה׳ שכבר ד״תאבר מציאותו במופת׳ כמו
שהתאבר במופת החלק הגשם אל לא תכלית בכח
והחלק הזמן בב״ת • וממנו מה שבו מקום עיון והוא
מציאות מה שאין לו תכלית אלא במקרה בבא ז״ה
אחר סיר זה והוא אשר יקרה מה שאין תכלית לו
במקרה • והוא שיהיה דבר אחר ה״ערד דבר אחר
והאחר ההוא אחר הערד דבר שלישי וכן אל ל״א
תכלית•ובזה הוא העיון העמוק מאד : ומי שיתפאר
שבאר במופת קדמות העולם • יאמר כי הזמן בלתי
כלה • ולא יתחייב לו מזה שקר להיות הזמן כל מה׳
שיגיע ממנו חלק יערד לפניו חלק אחר • וכן בא המקרים זה אחר זה אצלו על החבר אל לא
תכלית • ולא יתחייב לו שקר להיותם בלתי נמצאים כלם יחד אבל בבא זה אחר סיר זה • וזה
מה שלא בא מופת על המנע : אמנם המדברי׳ אין הפרש אצלם בין שתאמר שנשם אחד
נמצא אין תכלית לו • או תאמר שהנשם והזמן יקבל החלוקה אל לא תכלה״ • ואין הפרש
אצלם בין מציאות דבריכ אין תכלית למספרם מסודרים יחד • כאלו תאמר אישי האדם
הנמצאים עתה • או אמרך שדברים הגיעו במציאות אין למספרם תכלית ואע״פ שנעדרו
ראשון ראשון • כאו אמרת ראובן בן יעקב ויעקב בן יצחק ויצחק בן אברהם כן אל לא תכלה
זה ג׳כ אצלם שקר כראשון • ואלו הארבעה חלקים ממה שאין תכלית לו הם אצלם שוים •
וזה החלק האחרון קצתם ישתדל לאמתו רצונם לומר לבאר המנעו בדרך אבאהרן לך בזה״
תמצאמר • וקצתם אומר שזה מושכל בעצמו וידוע בתחילת מחשבה ואין צריך עליו מופת•
ואם היה מן השקר המבואר שיהיו דברי׳ אין תכלית להם על צד בא האחד אחר סיר האחר
ואע״פ שהנמצא מהם עתה בעל תכלה הנה יהיה שקר קדמות העולם מתחלת מחשבה ולא
יצטרך אל הקדמה אחרת כלל • ואין זה מקום ההקירה על זה הענין :

ההקדמה השתים עשרה אמרם שהחושי לא יתנו האמת תמיד • וזה כי המדברים חשבו
השגת החושים משני פנים • אחר מהם שהם אומריכ כי הרבה ממה שיהיה
יבצר מהם • אם לדקות גשם המושג • כמו שיזכרו בעצם הפרדי ומה שיתחייב ממנו כמו
שבארנו • ואם לרחקם מן המשיג להם • כמו שלא יראה האדם ולא ישמע ולא יריח על
ודחק מילים רבים • וכמו שלא תושג תנועת השמים • והצד השני אמרו שהם ידשאו
במושגיהם • כמו שיראה האדם הדבר הגדול קטן כשיהיה רחק ממנו • ויראה הקטן גדול כשיהי׳
במי׳: ויראה המעוקם ישר כשיהיה קצתו במי׳ וקצתו חוץ למים•וכן בעל ירקון יראה הדברי׳
ירוקים • ואשר בלשונו מרה אדומה ישעם הדברים המתוקים מרים • וימנו דברים רבים מזה
הבח • ואמרו שמפני זה אין לבטוח בהם שילקחו התהלות מופת • ולא תחשוב שהמדברים
הסביכו על זאת ההקדמה לבטלה כמו שיחשבו רוב אלו האחרוני׳ • כי השתדלות קדמונידם
לקיים החלק אין צורך לו• אבל כל מה שהקדמנוהו ממאמרם הכרחי וכשתפסר הקדמ׳ את
מהם

ענין וכו׳ • דע כי סבב״ת יתאר על שני סוגים בכ״ת בפועל ובכ״ת בכח והבכ״ת
בפועל יתאר על ד׳ ענינים על שיתקלו גשם בפועל בב״ת וגשמים בכ״ת תו שיתלה
דבר בכחל מהתומר בב״ת ותלו בדברים בב״ת ותלו בדברים בדרי׳ בהנמלטים תפסר
שיתלאתו על כ׳ פנים יש להם קדור שבחי כמנו הי׳עלות ועלולים מתלתי׳ יחד בב״ת
כי העלה והעלול יש קדור שבחי כי בהסתלק
העלה יסתלק העלול תו יהיו דברים
בב״ת ותן להם קדור שבחי כמו שי שיתחר
שים מלאכים בב״ת ותן שתחד בקבם לחברו
תו נפשות רבות בב״ת בהמלאים יחד •ובבכ״ת
בכח יתאר על שני דברים כמו התנועה וזמון
כי כל מה שיתנוה מהם חלק יפסד בהחר
ויתחדש שם תנועה וכן לעולם כי יתנוה וזה
ויפסד ויתנוה תחר וזהו נקרא בב״ת בכח
שהוא בכוח זה לתחר סור זה ויש בב״ת בענין
תחי׳כי תק׳ שנ׳שסטבעי תו למודי ותתלקחו
לתנועים ותותו תחני לתנועיהותו יתחר בתכנ׳
הטבעית שיהיה הולך לבב״ת ושהחלוקה לח
תלכה וקנ״ב הכוונה הוא לבב״ת כי בשתקה
תו זה שיעור ותתלקחו לב׳ תלויים וזה החלק
בהחלק יעוקם על החלק בתחר ותה בחלוק
יהיה בב״ת יהיה הכוונה לבלתי תלכי׳ והכוונה
בחלוקתו שהחלוקה ילך לבב״ת שהחלוקה לח
תלכה תל חלק לח יתחלק לחל יתחלק תמיד
תל מה שיתחלק תמיד והרגון בו שכח החלוקה
סתור לבב״ת וכן הענין בהוספה ג״כ יש פנו
יכולת להוסיף מספרים בב״ת וכל הכוונה הוא
בב״ת כפי מה שהתחר בב׳ מהמנע • והכוונ
רחוי שתדע שהקדמונים חומרים והמדברים
ג״כ שמציאות מה שאין תכלית לו שקר על כל
ענין כן שיהיה בחלק יחד בין שיהי׳ בחלק כוונ
תחר זה בין שים בו סדור שבחי כין שתין לו
סדו׳שבחי וג״כ כי מציאו׳החלוקה לבב״ת מה
שיהיה ככח הכחשיו מציאותם כי הנמנים כם
מורכבים ומזה שלח יתחלק ותחר שהוכח ז
תבין מ״ם המדברים שמציאו׳ מה שתין תכלית
לו שקר על כל ענין בין שיהי׳ בחלק יחד בין שיהי׳
בחלק כוה מה׳ה בין שיהי׳ בחלק בפעל בין שיהי׳
בחלק בכח מה׳ה בין שיהי׳ בחלק בחלוק בין שיהי׳ בחלק
בחלוק • וביותר זה בכור התבחר בחומ׳ בחלוק
מציאות גדול בב״ת תו גדלים בב״ת תע״ם
שכל ח׳ מהם גדלו כ״ת וכתנתי שיהיו שו מה
שתין תכלית לו בחלוקים יחד כי לח יהיה כוח
זה תחר זה כפי דעת הפילוסופ׳ מחוייב • וכן
התבחר שת״ח שיהיו בב״ת בחלוקים יחד לפילו
שלח יהיה בהם שדור שבחי ולח שדור בכחיי
בכפלות לדעת החומרים שהעולם קדמון
ובכפלות בחלוקות כי יתחייב מזה שיהיה החלק
כמו הכל • וכן התבחר שת״ח שיהיה דבר שלח
לענין תחר ולדבר הבוח שלח תחרת ולעולה
שלח וכן לבלתי תכלית עד שיהיו מנויי׳ תין
תלבי׳לבהבחלוקי׳בפועל יהיו בחלוקי׳ תו בכדלי׳
שלח בחלוקים שלח לחלוקם וזהו בסדור שבחי
ענמי תחר בתחת׳בחומ׳בחלוק מה שתין תלבי׳
לו • תמ״ש ותם בתחבר שת״ח שיחלקו שלו׳
ושלולים בין בשמי׳בילבלתי בשמי׳ שיהיו שלות
בחלם שת״ח שיחלקו בין שהיו בחלוקו׳ יחד בין
שלח יהיו בחלוקים כי בכל ענין יתחייב חם לח
יחלח ראשון לח יהיה תחרות תחלם מלחות
מה שתין תכלית לו בכח או במקרה מחלו
תיהו בחלוק יתחבר מלחותו כמו בחלוק

מלאכים שתין תכלית
לו הם חלקם שוויים
כי׳ אבלם יש להם
תכלית והם מלחות
בחלוק הפחיתות
בחלוק השביעי שהוא
החלק השישי בכמות
החלק השישי בחלוק
הששי ואפי׳ בחלוק
השביעי אין בהם
תכלית ואפי׳ בחלוק
השמיני אין בהם
תכלית ואפי׳ בחלוק
התשיעי שהוא
החלק השלישי
לו גם אין תכלית
ואפי׳ בחלוק
הרביעית הסבי׳ עם׳
בשומים שתין
ר״ל בשמעיים :
פרק

תחקדמה השתים עשרה שהחושים לח יתנו האמת תמיד וזה כי המדברים חשבו השגת החושים מב׳פני׳ יחחד מהם שהם יזכרו שהרבה ממושגים יבצר מהם
לדקות גשם המושג כמו שזכרנו בעצם הפרדי כי לח יושגו• כלל ומה שיתחייב ממנו כמ״ש והראנו כי שלח יתחנו לחם לח יתנועע לחם לירחקם מן החושי
להם כמו שלח יראה שחלם ולח ישמע ולח יריח על רוחק מולים רבים וכמו שלח תושג תנועת השמים וקולותיהם כשמתנועעי׳לרחקם ממנו כפי מה שחשבו הקדמוני
מה שכבר מבוארים הוא יושג בכבר שלח יושג קצת ולח יושג קצת מו ישיגנו בחלוף מה שהוא כמו שזכרנו בחלם שכבר הגדול קטן
כשזכרתן ממנו וילקה הקטן גדול כחבר יהיה כמי׳, וביי׳, המבוקש יבר בשיהיה קטנו וקלתו מון למי׳ומהן לב שקבעייה כי יושג קצת מהבבר לחבל לח יושגנו בענין שהוא.

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קרקאש

פרק יג

דרך מרי למדיקות
דבר אחר מפשטי
הנחור עליהו שמות
בשבר נאחר ביום
ויהוה מקשלם כל
המלאכות ויתקדש
בהכרחת ביום הרא
חלוקת פרקי הספר
ומספרן ומה שכתוב
על כל
פרטיהם
דרך

ויש לך לחזר מסדעייה מיסדעתו בחלוף וע"כ הפכי כמו כעל יחקוקיהם הדברי'הדוקים ואחר בלשונו מהלמודים ישנו' הדברי'המתוקים מרי' וכעכור זה תמצו אחין לבטוח בחושים ובזיק רשוי מיקרא שתלו'המופת מהם ולא תחשוב שהמדברי' בפניהו על זאת ההקדמה לכטלה כמו שחשבו רוב משו אחרונים מהמדברים מחשבו בפסניהו

מהם תבטל הבונה כולה : ואמנם זאת ההקדמה האחרונה היא הברחיר מאד שאנחנו כשנשיג בחושינו ענניים מיתרים מה שהניחוהו · יאמרו אז אין להשניח בתושים אחר שנתבאר במופת העניין אשר השבו·כי ער השבל תורה עליו כאמרם בתנוע' המדובקת שנפנמה בתוכה מנוחות · ובהתפוצץ הרכב בעת הסבוב · וכאמרם שלובן זה הבגד נעדר עתה ובא לובן אחר · ושלו דברים חלוף הנראה·ודברים רבים יתחייבו ממציאות הרקות כלם יכזיבם החוש · ויהיה מענה זה כולו שזה דבר יבצר מן החוש · במה שאיפשר שיעינו בו כן · ובדברים יענה בהם שזה טעות מכלל טעיות החוש · ובכר ידעת שאלו כולם דעות קדמוניות היו מתפארים בהם הסופים טאנין ואומרים שהם אמתים תחלה· כמו שזכר גלי'אנום בספרו בכחות השבעיות על אותם אשר היו מכזיבים החוש יספר דברים בבר ידעתם · ואחר הקדימו אלו ההקדמות את חיל לבאר דרכיהם בא'הארבע בקשו :

פרק ארבעה ושבעים

זה הפרק אבלול לך בו ספור ראיות המדברי' על היות העולם מחודש ולא תבקש ממני לספרם בלשונותם ולא באריכותם· אבל אניר לך כוונת כל אח'מהם ודרך הוראותיו לקיים חדוש העולם או לבטל קדמותו · ואעירך על ההקדמות אשר נעזר בהם בעל הדרך ההיא בקצרה · ואתה כשתקרא בספריהם הארוכים והבוריהם הידועים לא תמצא כלל ענייני נוסף על מה שתבינהו מדברי · אלה בהביאם ראיה על זה הענייו · לא שאתה תמצא דברים יותר רחבים ולשונו' נאים ויפים · ואולי אוזנו בשורים ונשקלו בטליצות ונבחר להם צחות דברים · ואולי נאמרו בלשון סתום וכוון בזה להבהיל השומע ולהפחיד המתבונן · ותמצא בחבוריהם גם כן מהשנוי העניינים · והפיל הקפקות והתירם לפי מהשבתם· ולעמד כנגד מי שחלק עליהם הרבה מאד :

הדרך הראשון חשבי קצתם שבמחודש האחד יש ראיה שהעולם מחודש · כאו תאמר כי ראובן שהיה מפת זרע ואח'כ נעתק ענייו אחר ענייו עד שהגיע אל שלמותו · מן השקר שיהיה הוא אשר שנה עצמו והעתיקו מענייו אל ענייו אבל יש לו משנה חוץ ממנו · הנה בכר התבאר צורכו אל עושה תקן בנייניו והעתיקו מענייו אל ענייו · וכן ההקש באילן התמר הזה וזולתו · ואמרו שכן ההקש בעולם בכללו · הנה אתה רואה שזה יאמין שאי זה דיין ישיגיאנו לנשם אחד יתחייב שיקונו בו על כל נשם :

הדרך השני אמרו גם כן שבתחדש איש מן האישים הנולדים יתבאר המופת שהעולם כולו מחודש · ובאור זה שראובן זה לא היה ואחר כן היה ואם אי אפשר היותו אלא מיעקב אביו הנה אביו גם כן מחודש ואם אי אפשר אלא מאברהם הנה ילך זה אל לא תכלית · וכבר הניחו שבמציאות מה שאין לו הכלית על זה הדרך שקר כמו שבארנו באחת עשרה מהקדמותיהם · וכן אלו הנעת על דרך משל לאיש ראשון אין אב לו והוא אדם · יתחייב השאלה ממה זה נתהוה אדם זה · ואמר על דרך משל מן העפר · וראוי שישאל העפר הזה ממה נתהוה · ויענה על דרך משל מן המים · וישאל והמים הם ממה זה נתהוו· ואמרו שיעל בדרך ילך זה אל לא תכלית והוא שקר· או תניע בסיף למציאות דבר אחר ההעדר הנמור וזהו האמת · אצלו תפסק השאלה · ואמרו שזה מופת על שהעולם נמצא אחר ההעדר הנמור המוחלט :

הדרך השלישי אמרו עצמי העולם לא יחלטי בשום פנים מהיותם מקובצים או מיפרדים· ושיקובצו מהם עצמים פעם ויפרדו פעם אחרת ומבואר נגלה הוא שלפי בחינת עצמם אין ראוי להם קבוץ לבר או פרוד לבר · שאלו היה עצמם וטבעם נוזר שיהיו נפרדים לבר · לא יתקבצו לעולם · וכן אילו היה עצמם ואמתתם נוזר שיהיו מקובצים לבר · לא יתפרדו לעולם וא'כ אין הפירוד יותר ראוי בהם מן הקבוץ · ולא הקבוץ יותר ראוי בהם מן הפרוד · יהיה א'כ היות קצתם מתקבצי · וקצתם מתפרדי · וקצתם ישתנו עליהם העניני· פעם יתקבצו · ופעם יתפרדו·היא ראיה על היותם · ר'ל או העצמים צריכים למי שיקבץ המתקבץ מהם ולמי שיפריד המתפרד מהם · ואמרו שזאת ראיה על היות העולם מחודש · הנה כבר התבאלך שבעל זה הדרך נעזר בהקדמ'הראשונ'מהקדמותיו וכל המתחייב ממנה :

הדרך

יכבר מן החוש · ר'ל שלא יוכל החוש להשיג הענין לדקות המושג : וכדברים יענה בהם מזה טעות · ר'ל ולפעמים יצטרכו לומר שהחוש יפיל המושגים בטעות אולתי על מה שהם : היו מתפרדים בהם · ר'ל שהחדושים בהם מסתברים היו מתפרדים סמם תומדים הענין ואינו כן לכל קדמוניהם אמרו הענייניים בהם :

פרק ער כוונת כל אחד מהם· ר'ל כוונת כל אחד מהמדברים : וכן בסמם בחילן התמר · ר'ל וזה בקש בחשבי אחרון ולפרט עניינו לל לחוכן ולל לחילן כן וכך והם שמחשבי ח'כ העולם בכללו מחודש וזה המופת· לפי דעתם עדיין לא יכבר בטול תומר קדמון ולבד יכבר אחין העולם כמו שהוא קדמון ולבד הגלגל· הם מחודשים : בכה לחם רחלה· ר'ל תמר בית זה בדרך שקר· שמם שימלחו לנשם אחד יחייבו בכל הנשמים והוא הקם הקשי מוטעה וזה בדרך בלתי נכר בקדמה מהקדמותיהם : סדרך הפלוסופי · רוצ'לומ'וזה המופת הנעשה לחילו לפי הקדמותיהם שהחדש העולם היה לפבר מיקויים תומר קדמון ; ובל בחתחי' ומקנה· ר'ל שהקדמ'האחר הקשי'ומבטלתו; כי כל מחובר למחודשים ולא יחלטו· ר'ל כי כל מה שהוא מחובר לנשמים מחודשים והמחובר הנו'משל למחודשי'הנה נמלט מהקדמות ר'ל שלא יעמוד לפני עתה אחד מבלתי מחודשים ח'כ יתחייב וזה מיעה בחקדם כנוסח מחודש :

פרק ארבעה ושבעים

זה הפרק אבלול לך בו ספור ראיות המדברי' על היות העולם מחודש ולא תבקש ממני לספרם בלשונותם ולא באריכותם· אבל אניר לך כוונת כל אח'מהם ודרך הוראותיו לקיים חדוש העולם או לבטל קדמותו · ואעירך על ההקדמות אשר נעזר בהם בעל הדרך ההיא בקצרה · ואתה כשתקרא בספריהם הארוכים והבוריהם הידועים לא תמצא כלל ענייני נוסף על מה שתבינהו מדברי · אלה בהביאם ראיה על זה הענייו · לא שאתה תמצא דברים יותר רחבים ולשונו' נאים ויפים · ואולי אוזנו בשורים ונשקלו בטליצות ונבחר להם צחות דברים · ואולי נאמרו בלשון סתום וכוון בזה להבהיל השומע ולהפחיד המתבונן · ותמצא בחבוריהם גם כן מהשנוי העניינים · והפיל הקפקות והתירם לפי מהשבתם· ולעמד כנגד מי שחלק עליהם הרבה מאד :

הדרך הראשון חשבי קצתם שבמחודש האחד יש ראיה שהעולם מחודש · כאו תאמר כי ראובן שהיה מפת זרע ואח'כ נעתק ענייו אחר ענייו עד שהגיע אל שלמותו · מן השקר שיהיה הוא אשר שנה עצמו והעתיקו מענייו אל ענייו אבל יש לו משנה חוץ ממנו · הנה בכר התבאר צורכו אל עושה תקן בנייניו והעתיקו מענייו אל ענייו · וכן ההקש באילן התמר הזה וזולתו · ואמרו שכן ההקש בעולם בכללו · הנה אתה רואה שזה יאמין שאי זה דיין ישיגיאנו לנשם אחד יתחייב שיקונו בו על כל נשם :

הדרך השני אמרו גם כן שבתחדש איש מן האישים הנולדים יתבאר המופת שהעולם כולו מחודש · ובאור זה שראובן זה לא היה ואחר כן היה ואם אי אפשר היותו אלא מיעקב אביו הנה אביו גם כן מחודש ואם אי אפשר אלא מאברהם הנה ילך זה אל לא תכלית · וכבר הניחו שבמציאות מה שאין לו הכלית על זה הדרך שקר כמו שבארנו באחת עשרה מהקדמותיהם · וכן אלו הנעת על דרך משל לאיש ראשון אין אב לו והוא אדם · יתחייב השאלה ממה זה נתהוה אדם זה · ואמר על דרך משל מן העפר · וראוי שישאל העפר הזה ממה נתהוה · ויענה על דרך משל מן המים · וישאל והמים הם ממה זה נתהוו· ואמרו שיעל בדרך ילך זה אל לא תכלית והוא שקר· או תניע בסיף למציאות דבר אחר ההעדר הנמור וזהו האמת · אצלו תפסק השאלה · ואמרו שזה מופת על שהעולם נמצא אחר ההעדר הנמור המוחלט :

הדרך השלישי אמרו עצמי העולם לא יחלטי בשום פנים מהיותם מקובצים או מיפרדים· ושיקובצו מהם עצמים פעם ויפרדו פעם אחרת ומבואר נגלה הוא שלפי בחינת עצמם אין ראוי להם קבוץ לבר או פרוד לבר · שאלו היה עצמם וטבעם נוזר שיהיו נפרדים לבר · לא יתקבצו לעולם · וכן אילו היה עצמם ואמתתם נוזר שיהיו מקובצים לבר · לא יתפרדו לעולם וא'כ אין הפירוד יותר ראוי בהם מן הקבוץ · ולא הקבוץ יותר ראוי בהם מן הפרוד · יהיה א'כ היות קצתם מתקבצי · וקצתם מתפרדי · וקצתם ישתנו עליהם העניני· פעם יתקבצו · ופעם יתפרדו·היא ראיה על היותם · ר'ל או העצמים צריכים למי שיקבץ המתקבץ מהם ולמי שיפריד המתפרד מהם · ואמרו שזאת ראיה על היות העולם מחודש · הנה כבר התבאלך שבעל זה הדרך נעזר בהקדמ'הראשונ'מהקדמותיו וכל המתחייב ממנה :

הדרך

במקרה מן המקרים והיא התנועה הסבובית • ר"ל שאריסטו יאמר שהתנועה הסבובית בלתי מחודשת. והוא הדין שלפי דעת אריסטו היה יכול לומר שהנגמות שהוא מקרה שהוא בלתי מחודש לפי דעתו אמנם בחר הרב לומר שהתנועה הסבובית לפי שהיא התחלה וסבה להויות וזה העולם בלתי מחודש לפי דעת הפילו': אשר בעל דיננו לא ירחיק לנו יחוסם • ר"ל שאריסטו לא ירחיק לנו מהיו' המקרי' השפלי' מחודשים לפי שהם באים בסבוב על תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת ; הנה המקרה ההוא • ר"ל תנועת הגלגל ; מצורף אל היות קצת וכו' • ר"ל וזאת הראיה היא כלל שאפילו מי שיאמין קדמות העולם יאמין ענין ההתאחדות ואמרו שההתייחדות ההוא הוא ענין חיוב ; ולי בו דעת תשמעהו • ר"ל בפרק י"ט משני • דרך טובה מאד מכל דרך שקדמה • ר"ל לפי שכל הדרכים אלא זה הם מיוסדים על הקדמו' המדברים אשר כבר נלאה בהם חיוב המניעות וכל מה שיבנה עליה' שקר וזה הדרך אשר אלה איננו מיוסד על הקדמותיהם ולא חולק על טבע ; עם השתוות דין מציאותו והעדרו • ר"ל שוה המציאות שהוא אפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה רצה שיש לו מציאות אע"פ שאין מציאותו יותר מהעדרו א"כ יתחייב שימצא מכריע הכריע המציאות על העדר ; על

הדרך הרביעי העולם כלו מורכב מעצם ומקרה ולא ימלט עצם מן העצמים ממקרה או מקרים והמקרים כלם מחודשים יתחייב שיהיה העצם הנושא להם מחודש כי כל מחובר למחודש לא ימלט מהיותו הוא מחודש אחר כי המחודש והבלתי הם הפכים וההפכים לא יתחברו יחד א"כ העולם כלו הוא מחודש • ואם יאמר אומר כי העצם הוא בלתי מחודש והמקרי' המתחדשים באי' עליו דבר אחר סור דבר אחר אל לא תכלית אמרו יתחייב שיהיו המחודשים אין תכלית להם וזה הדרך שאמר המדברי' החזק שבדרכי' והטוב שבהם אצלם עד שרבי' חשבוהו מופת והנה בזה הדרך קבלו ג' הקדמות • ראשונה שאין תכלית לו ע"כ בוא זה אחר סור זה כי כבר נתבאר שכל מקרה מחודש והשנית קדמות העולם יכחישנו במקרה מהמקרים והוא התנועה הסבובית שאריסטו יחשוב שהיא בלתי הווה ולא נפסד' ולזה היה אצלו זה המתנועע המוצאת לו זאת התנועה בלתי הווה ולא נפסד • ואם יאמר אומר כי התנועה ההוא בעצמה מחודשת א"כ המתנועע בה מחודש וזה בטל כי התנועה בכללה אין לה חדוש • ואין תועלת לנו בחדוש שאר המקרים • הרצון בו שאם יאמרו שאר המקרי' הם מחודשי' וא"א שיתחברו אלא למחודש וא"כ יהיה העולם מחודש זה לא יועיל כלום כי בעל דיננו לא ירחיק לנו חדושם

הדרך הרביעי אמרו שהעולם כולו מורכב מעצם ומקרה • ולא ימלט עצם מן העצמים ממקרה או מקרים • והמקרים כולם מחודשי' • יתחייב שיהיה העצם הנושא להם מחודש • כי כל מחובר למחודשי' ולא ימלט מהם • הוא מחודש • א"כ העולם בכללו מחודש • ואם יאמר אומר אולי העצם בלתי מחודש והמקרי' הם המתחדשים הבאים עליו זה אחר סור זה אל לא תכלית • אמרו א"כ יתחייב שיהיו מחודשים אין תכלית להם וזה כבר שמוהו שקר • וזה הדרך הוא החזק שבדרכי' והטוב שבהם אצלם עד שרבים חשבוהו מופת • וכבר קבלו בזה הדרך שלש הקדמות יצטרכו אל מה שאינו נעלם מבעלי העיון • האחת מהמשמה שאין לו תכלית על צד בא האחד אחר סור האחד שקר • והשנית שכל מקרה מחודש • ובעל דיננו האומר בקדמות העולם יכחישנו במקרה מהמקרים • והוא התנוע' הסבובית • שארס"טו יחשוב שהתנועה הסבובית בלתי הווה ולא נפסדת • ולזה היה אצלו זה המתנועע אשר נמצאת לו התנועה הזאת בלתי הווה ולא נפסד • ואין תועלת לנו בקיום חדוש שאר המקרים אשר בעל דיננו לא ירחיק לנו חדושם • ויאמ' שהם באים זה אחר סור זה על בלתי מחדש בסבוב • וכן יאמר בזה המקרה לבדו והוא התנועה הסבובית ר"ל תנועת הגלגל שהיא בלתי מחודשת ואינה ממין מקרה מן המקרים המתחדשים • הנה המקרה ההוא לבדו צריך שיחקר עליו ויבואר חדושו • וההקדמה השלישי' אשר קבלה בעל זה הדרך הוא שאין נמצא מוחש בלתי העצם והמקרה • ר"ל העצם ההוא הפרדי ומה שהאמינו בו ממקריו • ואמנם אם הוא גשם מורכב מחומר וצורה כפי מה שבאר במופת בעל דיננו • צריך שיתבאר במופת היות החומר הראשון והצורה הראשונה הוות נפסדות ואז יתבאר מופת חדוש העולם •

הדרך החמישי והיא דרך התיחד • זאת הדרך יבחרוה מאד • ועניינה שב למה שביארתי לך בהקדמתם העשירית • וזה שהוא יכוין במחשבתו אל העולם בעצמו או לאיזה חלק שירצה מחלקיו • ויאמר זה עובר שיהיה לפי מה שהוא עליו מן התאר והשיעור וכאלו המקרים הנמצאים בו ובזה הזמן והמקום אשר נמצא בו • ועובר שיהיה יותר גדול או יותר קטן או בהלוף זה התאר או במקרים כך או ימצא קודם זמן מציאותו או אחריו או בזולת זה המקום • א"כ התייחדו בתכונה אחת או בשיעור או במקום או במקרה מן המקרים ובזמן מיוחד עם העברת חלופם כולם • היא ראיה על מיחד בוחר רצה אחד משני אלו העוברים • וא"כ צורך העולם בעצמו או איזה חלק מחלקיו למיחד ראיה על היות מחודש • שאין הפרש בין אמרך מיחד ובין אמרך פועל או בורא או ממציא או מחדש או מכוון הכל ירצה בו עניין אחד • ויעשו על זה הדרך סעיפים רבים מאד כוללים ומיוחדים • עד שיאמרו איהיות הארץ תחת המים יותר ראוי מהיותה על המים ומייחד לה זה המקום • ואין היות השמש עגולה יותר ראוי מהיותה מרובעת או משולשת שיחס התארים כלם לגשמים בעלי התארים יחס אחד • א"כ מייחד השמש בזה התואר • וכן יבחנו פרטי העול' כולו • עד שהם כשיראו פרחים חלוקי המראים יפלא בעיניהם ותחזק אצלם זאת הראיה • ואמרו והנה זאת הארץ אחת ומים אחדי' למה היה זה הפרח ירוק וזה ארומאין זה כי אם במיחד • והמיחד ההיא הוא האלוה • א"כ העולם כולו צריך למי שייחדהו כולו • וכל חלק מחלקיו כאחד מן הפרטים • וזה כולו יתחייב בקבלת ההקדמה העשירית • מצורף אל היות קצת מי שיחשוב קדמות העולם לא יחלוק עלינו בהתיחדות כמו שאבאר • וסוף דבר זה אצלי הטוב שבדרכים ולי בו דעת תשמעהו :

הדרך הששי חשב אחד מן האחרונים שהוא מצא דרך טובה מאד יותר טובה מכל דרך שקדמה • והוא הכרעת המציאות על ההעדר • אמר העולם אפשר המציאות אצל כל אדם • שאלו היה מחוייב המציאות היה הוא האלוה • ואנחנו אמנם נדבר עם מי שיקיים מציאות האלוה ויאמר בקדמות העולם • והאיפשר הוא שאיפשר שימצא ואפש'

שם טוב מורה נבוכים חלק ראשון אפודי

קרקאש

העשירית וההקדמה הי"א כי הם יותר טובות מכל האחר : אם כשיכוין בעל הראיה · ר"ל וזו הדרך השני הנעשה בזה הפרק : כי כל איש מהמין וכו' · ר"ל וזאת היא הפנים השניים : וכבר הכה אבונ"צר אלפרא"בי · וזאת ששכתה הביאה ן'רש"ד בנ' מספרו וזה כי הפחות והיותר אמנם יצדק על מי שיש לו התחלה אמנם במה שאין לו התחלה אין לו לא פחות ולא יותר כענין במה שאין לו תכלית : ואלו זה רמז הרב באמרו וכאלו הם מקשים ושלשים דברים להם התחלה מסויימת וכו' · ר"ל כשהם מכחרים חדוש העולם יתיילד מזה שיהיה לו מחדש והוא מושכל ראשון ואם כן כבר כתבארו בזה הפרק בשתי בקשות והם חדוש העולם מציאות השם יתעלה לפי דרכיהם :

פרק עה שזה אשר סורה המציאות · ר"ל אותו המחדש העולם שנתבאר כבר שלפני זה שהוא פועלו וממציאו סוף אחד : אשר

העשירית רוצה לומ' ההעברה המחשבית עד שיקיים המייחד · או ההקדמה האחת עשרה והיא לשום שקר מה שאין תכלית לו על צד בא זה אחר סור זה · וזאת ההקדמ' יאמתוה בפנים · אם כשיכוין בעל הראיה צ' אחד מהמינין אשר אישיהם הוים נפסדים · וישים מגמתו וכונתו אל זמן עובר · ויתחייב לפי אמונת הקדמות כי כל איש מהמין ההוא מן הזמן הפלוני אל מה שלפניו מקדם אין תכלית להם · וכן כל איש מזה המין בעצמו מאחר אותו הזמן המונה באלף שנה על דרך משל אל מה שלפניו מקדם אין תכלית להם · וזה הכלל האחרון יותר מן הכלל הראשון במספר הנולדים באלף שנה ההם · ויחייבו במחשבתם בזאת הבחינה שיהיה מה שאין תכלית יותר ממה שאין תכלית · וכיוצא בזה יעשו בסבובי הגלגל ג"כ · ויחייבו ממנו במחשבתם שסבובים אין תכלית להם יותר מסבובים אין תכלית להם · והם מקישים ג"כ בין סבובי גלגל אחר וסבובי גלגל אחר יותר מאחר ממנו וכל אחד מהם אין תכלית לו · וכן יעשו בכל מקרה מהמקרים המתחדשים · שהם ימנו אישיהם הנעדרים וידמו כאלו הם נמצאים וכאלו הם דברי' שיש להם התחלה מסויימת · ואח"כ יוסיפו על הנחשב ההוא או יחסרו ממנו · וכל אלו ענינים מחשביים אינם נמצאים · וכבר הכה אבונ'צר אלפר'אבי על קדקד זאת ההקדמה · וגלה מקומות הספק בכל פרשיה · כמו שתמצאהו מבואר נגלה עם ההתבוננות המופשט מן התאוה בספרו הידוע בנמצאות המשתנות · אלו הם אמהות דרכי המדברים בקיום חדוש העולם · וכאשר תתקיים אצלם באלו הראיות שהעולם מחודש · יתחייב בהכרח שיש לו פועל חדשו בכונה ורצון ובחירה · ואח"כ בארו שהוא אחד בדרך אבארהו לך בזה הפרק :

פרק חמשה ושבעים

אני אבאר לך ג"כ בזה הפרק מופתי היחוד לפי דעת המדברי' · אמרו שזה אשר הורה המציאות על היותו פועלו וממציאו הוא אחד · ואמהות דרכיהם בקיום האחדות שתי דרכים · דרך ההמנעות · ודרך ההשתנות והחלוק :

הדרך הראשון והוא דרך ההמנע · הוא אשר יבחרהו המונם · וענייני כי הוא אומר שאלו היו לעולם שני אלוהות · היה מתחייב שיהיה העצם אשר לא ימלט מאחד משני הפכים · אם ערום משניהם יחד וזה שקר · או יתקבצו שני הפכים יחד בזמן אחד ונושא אחד וזה ג"כ שקר · והמשל בו שהעצם או העצמים אשר

ונפסדים ויכוין בהוייתו אל זמן עובר ויתחייב לפי אמונת הקדמות כי כל איש מן המין ההוא מן הזמן הפלוני אל מה שלפניו מקדם ...

אשר ירצה זה עתה שיתחמם ירצה זה שיקרם · ויתחייב מזה שלא יתחממו ולא יתקררו להמנע שתי הפעולות · וזה שקר כי כל גשם מקבל לאחד משני ההפכים · או יהיה זה הגשם חם וקר יחד · וכן כשירצה אחר מהם שינוע זה הגשם יתכן שירצה האחר להניחו · ויתחייב שלא ינוח ושלא ינוע · או יהיה נח נע יחד : וזה המין מן הראיה נבנה על שאלת העצם הפרדי · אשר הוא ראש הקדמותיהם · ועל הקדמת בריאת המקרים · ועל הקדמת היותו העדרי הקניינים עניינים נמצאים צריכים לפועל : שאלו יאמר האומר שהחמר התחתון אשר עליו יבואו ההויה וההפסד זה אחר סור זה לפי דעת הפילוסופים בלתי החמר העליון ר"ל נושא הגלגלים כמו שהתבאר זה במופת · ויאמר אומר שיש שני אלוהות · האחד מנהיג החמר התחתון ואין התלות לפעלו בגלגלים · והשני מנהיג הגלגלים ואין התלות לפעלו בהיולי · כמו שחשבו המשנים · היה זה הדעת בלתי מחייב המניעות כלל · ואם יאמר אומר שזה חסרון בחק כל אחד מהם · להיותו בלתי משתמש במה שישתמש בו האחר · יאמר לו אין זה חסרון בחק אחד משניהם כי הדבר ההוא אשר אין התלות לפעלו בו נמנע בחקו · ואין חסרון בפועל בהיותו בלתי יכול על הנמנע · כמו שאין חסרון אצלינו קהל המיחדים לאל אחד היותו בלתי מקבץ בין שני ההפכים בנושא אחד · ולא תתלה יכולתו בזה ולא במה שדומה לו מן הנמנעות · וכאשר שערו בחלשת זה הדרך ואע"פ שהביאם אליו מביא סרו אל דרך אחר :

הדרך השני אמרו · אלו היו שני אלוהות · היה מתחייב שיהיה לשניהם עניין אחד שישתתפו בו · ועניין נמצא לאחד מהם ולא ימצא לאחר בו נפל החלוק והחלוף · וזהו דרך פילוסופי מופתי כשימשך האדם אחריו ויתבארו הקדמותיו · והנה אבארם כשאזכור דעת הפילוסופים בזה העניין : וזה הדרך עוד לא ימשך לפי דעת כל מי שיאמין בתארים · שהקדמון יתעלה אצלו יש בו עניינים חלוקים רבים · ועניין החכמה בלתי עניין היכולת · ועניין היכולת אצלו בלתי עניין הרצון · א"כ לא ימנע לפי הדעת ההוא · שיהיה כל אחד משני האלוהות בעל עניינים · מהם מה שישתתף בהם עם האחר · ומהם מה שיבדל ממנו :

הדרך השלישי הנה ג"כ דרך צריך אל הקדמה מהקדמות בעלי אלו הדברים · והוא שקצתם והסקרטוניהם יאמינו שהבורא רוצה ברצון · הרצון ההוא אינו עניין נוסף בעצם בורא · אבל הוא רצון לא בנושא · ולפי אלו ההקדמות אשר בארנום : אבל ציורם רחוק כפי מה שתראהו · אמרו הרצון האחד אשר לא בנושא לא יהיה לשני · כי לא תהיה עלה אחת מחייבת שני דינין לשני עצמים · וזה כמו שהודעתיך באור הנעלם במה שהוא נעלם ממנו · כי הרצון אשר יזכרוהו לא יצוייר והוא אצל קצתם נמנע · ואצל מי שיאמינהו יתחדשו עליו ספקות שאי אפשר לרהותם · והם יקחוהו מופת על האחדות :

הדרך הרביעי אמרו מציאות הפעולה מורה על פועל בהכרח ולא יורנו על רוב פועלים · ואין הפרש בין טענת הטוען שהשם שני או ג' או כ' או אי זה מספר שיזדמן · וזה מבואר נגלה · וא"ת שזאת ראיה לא תורה על המנע הרבוי בא"ה · רק היא מורה על סכלות המספר ואיפשר היותו אחד ואפשר היותו רבים : והשלים זה ראיתו באמרו · ומציאות השם אין איפשרות בו · אבל הוא מחוייב המציאות ובטל

ובטל אם כן איפשרות הרבוי · כן שם ראיתו בעל הראיה הזאת · וזה מבואר הטעות מאד שמציאותו ית הוא אשר אין איפשרות בו אמנם רעתינו יהיה בו האפשרו · כי האיפשרו בידיעה בלתי האיפשרו במציאו ואולי כמו שיחשבו הנצרי שה"י ג' ונחשוב אנחנו שהוא אחד ואין העניין כן · וזה מבואר למי שהרגיל בידיעת התחייב התולדות בהקדמותיהם :

הדרך החמישי אחד מן האחרונים חשב הוא שכבר מצא דרך מופתי על היחוד · והוא הצורך · ובאורו כן אמר אם יוכל האחד לעשות אלו הנמצאות יהיה השני מותר לא יצטרך אליו · ואם לא ישלם זה המציאות ולא יסודר אלא בשניהם יחד יחובר לכל אחד מהם לאות להצטרכו לאחר והנה אינו מספיק בעצמו וזה אמנם הוא סעיף מן ההמנעות · ויש להקשות על זה המין מן הראיה בשיאמר לא כל מי שלא יפעל מה שאין בעצמו שיפעלהו יקרא לואה · שאנחנו לא נאמר על אחד מבני אדם שהוא חלוש להיותו בלתי מניע אלף ככר · ולא ניחס לאל יתעלה ליאות להיותו בלתי יכול להגשים עצמו או לברוא כמותו או לברוא מרובע צלעו שוה לאלכסונו · כן לא נאמר שהוא לואה להיותו בלתי בורא לבדו · שחיוב מציאותם הוא שיהיה שנים · ולא יהיה זה צורך אבל הכרח והפכו הוא הנמנע · כמו שלא נאמר שהאל יתעלה לואה על היותו בלתי יכול להמציא גשם לא בברוא עצמים פרדיים וקבצם במקרים יברא בהם לפי דעתם ולא נקרא זה צורך ולא ליאות שחלוף זה · נמנע כן יאמר המשתף נמנע שיעשה האחד לבדו · ואין זה ליאות בחק אחד מהם שמציאותם המחוייב שיהיו שניהם · וכבר הלאו התחבולות קצתם עד שאמרו שהיחוד מקבל מן הדת וגנו המדברים זה ופחתו אומרו : אמנם אני רואה שאומר זה מהם איש חזק הדעת מאד רחוק לקבל ההטעאה · שהוא כאשר לא ישמע מדבריהם דבר הוא מופת באמת ומצא נפשו שלא תנוח למה שחשבו שהוא מופת · אמר שזה ילקח בקבלה מן הדת · כי אלו האנשים לא הניחו למציאות טבע מיושב כלל שתובא ממנו ראיה אמתית · ולא הניחו לשכל ידיעה מוטבעת ישרה שיוליד בה תולדות אמתיות · כל זה נעשה בכוונה · עד שבנו מציאות שנעשה ממנו מופת על מה שלא ימצא לו מופת · והביאנו זה לקצר ממופתי מה שימצא בו מופת · ואין להתרעם אלא לאלמודים על האמת מאנשי השכל :

פרק ששה ושבעים

בהרחקת הגשמות לפי דעת המדברים · דרכי המדברים וטענותיהם על הרחקת הגשמות חלושות מאד · יותר הלושות מראיותיהם על היחוד · כי הרחקת הגשמות אצלם כאלו הוא סעיף מחוייב לשרש היחוד · אמרו הגשם אינו אחד · אמנם מי שהרחיק הגשמות מפני שהגשם מורכב מחמר וצורה · וזאת ההרכבה תבאר המנע ההרכבה בחק עצם האל יתעלה · זה אצלי אינו מדבר · ואין זאת הראיה נבנת על שרשי המדברים · אבל הוא מופת אמתי נבנה על אמונת החמר והצורה וציור ענייניהם · וזה דעת פילוסופי אזכרהו ואבארהו בזכרי מופתי הפילוסופים על זה · וכונתינו בזה הפרק אמנם הוא לזכרון ראיות המדברים על הרחקת הגשמות כפי הקדמותיהם ודרך ראיותיהם :

הדרך הראשון אמרו אם היה האל גשם · לא ימלט לעניין האלהות ואמתתה מבלתי שיתוקן בו שתשלם מציאותו בכלל עצמי הגשם ההוא רוצה לומר כל עצם פרדי מהם

מהם . או יתוקן בו שתשלם מציאותו בעצם אחר מעצמי הגשם ההוא . ואם תשלם מציאותו בעצם פרדי אחר מה תועלת שאר החלקים ההם ואין עניין למציאות זה הגשם . ואם תשלם מציאותו בכל חלק וחלק מחלקי זה הגשם יהיו או אלוהות רבות לא אלוה אחד וכבר בארנו . שהוא אחר : וזאת הראיה כשתסתכל בה תמצאה נבנת על ההקדמה הראשונה והחמישי מהקדמותיהם . ואלו יאמר להם שגשם הא אינו מחובר מחלקי לא יהלקו ר"ל שאינו מחובר מכמיות העצמים אשר יבראם כמו שאמרתם אבל הוא גשם א' מדובק לא יקבל ההלוקה אא במחשבה ואין כחינה במחשבה . שאתה כן תדמה שגשם השמים יקבל הקרע והבקוע והפלוסוף יאמר שזה פעל הרמיון . והקש מן הנרא והם הנשמי הנמצאים אתנו על הנסתר :

הדרך השני והוא גדול מכלם כי הם יאמרו שהוא לא ידמה לדבר מן בריאותיו . ואם היה גשם היה דומה לגשמים . והם יארכיבו מאר בזה השער . ויאמרו אם נאמר גשם אינו כשאר הגשמים כבר סתרת עצמך . כי כל גשם דומה בכל גשם מצד הגשמיות ואנחנו יהלקו הגשמים קצתם מקצתם בעניינים אחרים רוצים לומר המקרים . ויתחייב ג"כ אצלם שכבר ברא כמותו : וזאת הראיה תפסר בשני פנים . האחד מהם שיאמר האומר לא אקבל הערך הרמות . ואי זה מופת יעמד לך שאי אפשר שידמה האלוה לדבר מברואיו בדבר מן הדברים האלהיים . אם לא תתלה בזה בדברי ספרי נבואה ר"ל הרחקת ההדמות בדבר . ותהיה הרחקת הגשמות המקובלת לא מושבלת . ואם תאמר שאם היד דומה לדבר מבראיו כבר ברא כמותו . יאמר החולק אינו כמותו מכל הצדדים . ואני לא ארחיק עזיהו באלוה עניינים רבים ולא צדדים . כי מאמין ההגשמה לא יברח מזה ופנים אחרים יהם יותר נאותים . וזה כי כבר התקיים והתאמת אצל כל מי שנתפלסף והעמיק בדעות הפילוסופים . כי הגלגלים אמנם יאמר עליהם גשם ועל אי הגשמים החמריים בשתוף גמור שאין זה החמר ההוא ולא אלו הצורות הצורה ההיא . אבל החמר והצורה נאמרים עוד על אשר הנה ועל הגלגלי בשתוף . ואע"פ שהגלגל בלא ספק בעל מרחקים שאין גוף המרחקים הוא הגשם אבל הגשם הדבר המורכב מחמר וצורה . ואם נאמר זה בחק הגלגל כ"ש שיאמר אותו המנשי בא' . שהוא יאמר שהוא גשם בעל מרחקים . לא שיעצמו ואמתתו ועצמורתו לא ידמה דבר מגשמי הנבראים . ואנחנו יאמר עליו ועליהם גשם בשתוף . כמו שיאמר עליו ועליהם נמצא בשתוף אצל המאמתים . ולא יקבל השוען בהגשמה היות הגשמי בולם מחוברים מחלקים דומים . אבל יאמרו השם ברא אלו הגשמים כולם והם מתלפים היעצם והאמיתות . וכמו שאין גשם הנציצות אצלו הוא גשם כדור השמש . כן יאמר שאין גשם האור הנברא ר"ל השכינה הוא גשם הגלגלים והכבבים . ולא גשם השכינה או עמוד הענן הנברא הוא גשם האל יתעלה אצלו . אבל יאמר הגשם ההוא הוא העצם השלם הנכבד אשר לא הורכב כלל ולא השתנה ואי אפשר השתנותו . אבל כן התחייב מציאות זה הגשם חיוב מתמיד והוא יפעל כל מה שזלתו בכפי רצונו והפצו . ואיך יוסתר זה הדעת העלול בדרביהם המפלאות אשר הודעתיך אותם :

הדרך השלישי הוא זה אמרו אלו היה האלוה גשם היה לו תכלה . וזה אמת . ואם היה לו תכלה היה לו שיעור ידוע וצורה עומדת . וזה ג"כ חייב אמיתי . ואמרו כי כל שיעור וכל צורה יתכן שיהיה האל יותר גדול מן השיעור ההוא או יותר קטן . ועל חלוף הצורה החיא מאשר הוא גשם . יהיה א"כ התיהדו בשיעור אחר וצורה אחת צריך לא מיחד : וזאת הראיה ג"כ שמעתיה מגדילים אותה והיא יותר חלושה מכל מה שקדם . שהיא נבנת על ההקדמה העשירית אשר כבר בארנו שיעור מה שבהמן הספיקות בחק שאר הנמצאות כשישערו אותם על חלוף טבעם וכל שכן בחק הא' ואין הפרש בין זה ובין אמרם בהרעת מציאות העולם על העדרו שהוא מורה על פועל הבריע מציאותו על העדרו לאפשרות מציאותו . ואם נאמר להם ולמה לא ימשך זה בחק האל יתעל . ונאמר אחר שהוא נמצא יתחייב שיהיו לו מבריע למציאותו על העדרו . והוא יענה בלא ספק כשיאמר שזה מביא לו ההשתלשלות וא"א מבלתי הגיע בסוף למחייב המציאו אין איפשרו בו ולא יצטרך למציא

זה

קרקאש

מהם כי"ל מחלקי הגשם שהם העצמים הפרדיים הוא הלוש לו לחד מהגשם הפרדי אחר בלחותו הגשם ההם היה בלחד נקל מלקי הגשם והוא הגשם הפרדי הוא תועלת שאר החלקים ההם וזה כי"ת מחלקי הגשם שהם עצמים פרדיים יהיה החלוש היו חלוטות הדבר ולא אחד ובכר כיתרנו למעלה שהאש אחד מ"כ זה החלוש לא יתכן . וזה דרך פיהם כלו' לפי שהיו כהיום על ההקדם הראשון והשני מהקדמותיהם וכבר יתבאר סנגוניות והסקדמות המתחייבות מהן וזכה כאן' להם שגוף בלל לינו מחובר מחלקים יתחלקו ר"ל שאינו מחובר מחלקים מן כחו בעצמי' אחר יהיה כמו שחלקיהם בלל גשם אחד מדובק לא יקבל החלוקה אלא בהשבה ואין בחיבה בהשבה והראיה שהם שכתב חלוקה גשם שכחלק לותו הגשם לשני חלקים מ"כ יהיה כשם מורכב ויהי' עכ"ל וכבר ידעת זה פרק בהמר שאין לעשו' מוקת אחת מדומה המתחבה אחת כן תדמה שגשם השמים יקבל הקרע והבקוע על הפרטים כשמיים יקבל הקרע והבקוע על הפרטים כשמיים :

הדרך כשני הוא גדול מכלם כי הם יאמרו כי כמנע ההדמות . ר"ל שהם יהיה דומה לדבר מבראיהו והם היה גשם דומה לגשמים ויאמרו שהם יהיה שהוא גשם הוא כגשמים כבר סתרת עצמך כי כל גשם דומה לכל גשם מצד הגשמות והם יתקן הגשמים קצתם מקצתם ר"ל מקרים ויתחייב ג"כ חלוש שכבר ברא כמותו ויתחייב שיהיה שהוא שכי שהוא ברכה וזה בתכוב. וזה כמוש שיעמוד לך אחי הספר שיהיה חלוש דומה לדבר ולא יקבל הערך להדמות הש"ש לם לא תתלה כזה בדברי הנביאים ויהיה הרחקת הגשמות מקובלת לא מושבלת . והם תאמר שהם היה דומה לדבר מבראיהו כבר ברא כמותו . יאמר לו בהדים הכל מסכימים כי הם גשמים ואתם רוצים לומר המקרים . ויתחייב ג"כ אצלם שכבר ברא כמותו : וזאת הראיה תפסר בשני פנים . האחד מהם שיאמר האומר לא אקבל הערך הדמות . ואי זה מופת יעמד לך שאי אפשר שידמה האלוה לדבר מבראיו בדבר מן הדברים האלהיים . אם לא תתלה בזה בדברי ספרי נבואה ר"ל הרחקת ההדמות בדבר . ותהיה הרחקת הגשמות המקובלת לא מושבלת . ואם תאמר שאם היד דומה לדבר מבראיהו כבר ברא כמותו . יאמר החולק אינו כמותו מכל הצדדים . ואני לא ארחיק עזיהו באלוה עניינים רבים ולא צדדים . כי מאמין ההגשמה לא יברח מזה ופנים אחרים יהם יותר נאותים . וזה כי כבר התקיים והתאמת אצל כל מי שנתפלסף והעמיק בדעות הפילוסופים . כי הגלגלים אמנם יאמר עליהם גשם ועל אי הגשמים החמריים בשתוף גמור שאין זה החמר ההוא ולא אלו הצורות הצורה ההיא . אבל החמר והצורה נאמרים עוד על אשר הנה ועל הגלגלי בשתוף . ואע"פ שהגלגל בלא ספק בעל מרחקים שאין גוף המרחקים הוא הגשם אבל הגשם הדבר המורכב מחמר וצורה . ואם נאמר זה בחק הגלגל כ"ש שיאמר אותו המנשי בא' . שהוא יאמר שהוא גשם בעל מרחקים . לא שיעצמו ואמתתו ועצמורתו לא ידמה דבר מגשמי הנבראים . ואנחנו יאמר עליו ועליהם גשם בשתוף . כמו שיאמר עליו ועליהם נמצא בשתוף אצל המאמתים . ולא יקבל השוען בהגשמה היות הגשמי בולם מחוברים מחלקים דומים . אבל יאמרו השם ברא אלו הגשמים בולם והם מתלפים היעצם והאמיתות . וכמו שאין גשם הנציצות אצלו הוא גשם כדור השמש . כן יאמר שאין גשם האור הנברא ר"ל השכינה הוא גשם הגלגלים והכבבים . ולא גשם השכינה או עמוד הענן הנברא הוא גשם האל יתעלה אצלו . אבל יאמר הגשם ההוא הוא העצם השלם הנכבד אשר לא הורכב כלל ולא השתנה ואי אפשר השתנותו . אבל כן התחייב מציאות זה הגשם חיוב מתמיד והוא יפעל כל מה שזלתו בכפי רצונו והפצו . ואיך יוסתר זה הדעת העלול בדרביהם המפלאות אשר הודעתיך אותם :

הדרך השלישי הוא זה אמרו אלו היה האלוה גשם היה לו תכלה . וזה אמת . ואם היה לו תכלה היה לו שיעור ידוע וצורה עומדת . וזה ג"כ חייב אמיתי . ואמרו כי כל שיעור וכל צורה יתכן שיהיה האל יותר גדול מן השיעור ההוא או יותר קטן . ועל חלוף הצורה החיא מאשר הוא גשם . יהיה א"כ התיהדו בשיעור אחר וצורה אחת צריך לא מיחד : וזאת הראיה ג"כ שמעתיה מגדילים אותה והיא יותר חלושה מכל מה שקדם . שהיא נבנת על ההקדמה העשירית אשר כבר בארנו שיעור מה שבהמן הספיקות בחק שאר הנמצאות כשישערו אותם על חלוף טבעם וכל שכן בחק הא' ואין הפרש בין זה ובין אמרם בהרעת מציאות העולם על העדרו שהוא מורה על פועל הבריע מציאותו על העדרו לאפשרות מציאותו . ואם נאמר להם ולמה לא ימשך זה בחק האל יתעל . ונאמר אחר שהוא נמצא יתחייב שיהיו לו מבריע למציאותו על העדרו . והוא יענה בלא ספק כשיאמר שזה מביא לו ההשתלשלות וא"א מבלתי הגיע בסוף למחייב המציאו אין איפשרו בו ולא יצטרך למציא

זה

מחמרו

וזה המענה בעצמו יתחייב בצורה ובשיעור • כי כל הצורות והשיעורים האיפשריים המציאו׳ כלומר שלא היה נמצא ואח״כ נמצ׳ הוא אשר יאמר בו היה יכול שיהי׳ יותר גדול או יותר קטן ממה שהוא נמצא עליו ובחלוף זאת הצורה והוא צריך למיחד בהברח • אמנם צורת הא׳ ושיעורו יתעלה מכל החרון ודמיות • הנה יאמר המגשים שלא הי׳ נעדר ואח״כ נמצא שיצטרך למיחד • אבל עצמו בשיעורו וצורתו מחוייב המציאות כך • לא יצטרך למיחד מציאות על העדר שאין אפשרו העדר בו • כן לא יצטרך למיחד צורה ושיעור כי כן התחייב מציאותו: והסתכל אתה השעיין אם תבחר לבקש האמת ותשליך התאוה והקבלה והנטיה למה שנהגת להגדילו • ולא תטעה נפשך בענין אלו המציאות ומה שקרה להם • ומהם שהוא כבורח מן הרמץ אל האש • וזה שהם כשלו טבע המציאות ושכו בריאת השמים והארץ • בהשבם שבהקדמות הדם יביאו מופת על היות העולם מחודש • ולא חדוש העולם הראו מופת ואברו עלינו מופת מציאות הש׳ ואהדותו והרחקת הגשמות • כי המופתים אשר יתבארו בהם כולם אמנם ילקחו משבע המציאות הנה המפורסם המושג בחושים ובשכל • ואחר שהשלמנו תכלית דבריהם נתחיל ג״כ בזכרון ההקדמות הפילוסופיו׳ וזכרון מופתיהם • על מציאות הש׳ • ואהדותו • והמנע היותו גשם • עם מה שאקבל מהם מקדמות העולם ואע״פ שלא נאמינהו • ואח״כ אראך דרכנו אנחנו במה שהישירתנו אליו אמיתת העיון מהשלמת המופת על אלו השלשה שאלות • ואח״כ אשוב להכנס עם הפילוסופים במה שאמרוהו מקדמות העולם :

נשלם החלק הראשון

אמר שם טוב חל יתאחזתי המעיין במוצאו בפרקים רבים דברים שהבלתי לשון הרב מבלי פירוש כי היה זה לם להשיב על הרב לומר שמה שאמר הרב חלינו כפי הדעת התחתי לו היה כדי להעיר הערה מה ומה כן בעבור שלא יהיה ערך המעיין אל ספר המורה כעוכרו על זה הפירוש כי זה יהיה לו כמו הספר ההוא בפרקים אשר יזכרהו בעניינים עמוקים תנ״ך כדברים שהוא רחוני לדעת לותם :

שירים בשבח הספר להר״ר אשר קרקש בס שקל יתר וארבע תנועות

ירחי אל חומדים ביחר נעמדים ברוס דעת עומדים בשמכנו חוגים
ונפשם נכספת בירם מושפת בהון בין רוממת ורועים בונים
נגנות ההכמה ידיקה הרמה מאירה כחמה ובה תמיר פונים
ומאמר המורה אשר הוא כמורה ובמלקוש פורה להרים נבונים
ויקן הלם יאצר והשכל יפציר והנפש ישאיר והדור בשקוניה
בדעת שעלוהו והשיב הכמותיו והבין סודותיו יקרים טפוניים
וכולם הפצם בו ולעמוד בשכיבו להבין סוד חבו נערים וזקנים
והכפר נקרש ודובר כרה דש ונכבר בטקרש לאדון האדונים
והוא מכיר מכוה וכל רזון ירוה בסרור השוה ולו הכל פונים
והוא נותא עם צוף ותוכו סור רצוף ומכתים האספסוף בקרטות מאמינים
והוא השלים הורות בהכמות ובתורות ואמרותיו ברות אמרים נכהים
ומראות הנבואות בלבי מוכאות דברים נאמנים
והוא אדיר נאזר ונוזה לו באוב מהפש בטאוך כהרים וצפונים
וכל רז לו נגלה ולמרום קלה בכולם השפלה ורכב קנגים
ונפתה שמים וראה מחנים וכל רבותים ברוסים שאננים
ידיע כל נעלם בשכלו הנשלם והשוע את כלם ולעליון עלוניים
אשר הבל יצר וירו לא תקצר וברא כל נוצר חרשים ונשנים

בחרן הכינו ושבל רב מקנו להכיר את קונו סעפיו מוכנים
בכל ביתו נאמן בציורו נכמן בשכלו המזומן לרחים השונים
גלא נמצא כזה כמשה החוזה ומזה כן מזה ורבן רבנים
והאל יהכרך לשרטי נר ערך להאיר עם דרך דקיקי הנכונים
ונפש הענו הביאה שול עניו ודרה בשעוניו והוא לפני ולפנים :

אשר ברא צבאות המון הנמצאות והם מופת ואות מציאותו מוריס
אדון הכל המציא ומאין הוציא ובו אריס נקי וקיויי נשמרים
רשותה בברכות גדולות ונערכות כלולות וכרוכות בשבת מאמרים
וארבה בהפלה ואגדיל בההלה ורוממות וגדולה לבורא המאורים
ההלות אביע לבורא רקיע ושוכו משפיע עלי כל נוצרים
החלות כל הכלות ולעלת הקלות ובורא בההלות ואורר אדירים
נשואות עשקפי למכון כרשפי פרוטות לו כפי להלל נומרים
ולו אשא דנה אחנן בהחנה לשוכן במעונה ופוקה קוראים
והוא ישמיך הכרו לריב גודל הודו ויפקה עין עברו במורה המוריס
אשר בו עת אשעה ועין שבלי ארעה לכל אהבא אתעה בשליו הטהורים :

זה הספר מורה הנבוכים כשם למיסור מעקשים ולאור מיסכנים הסיר מיסך הלכבות ולם תסכו הרואות כאחרונות הוא כר תלמים תופש חדרי בטני החכמות כבאתו והרמות יאיר כתיב המעייני׳ המוסקים לחזות כמועם יי׳ ולבקר כהיכל הקדושת הוא אותו נפגנו ולאמנו לחסה על תורם ומיתנו מתעייני אישועה נושעים כיי׳ כבחסבים תלוי בחמלת יי׳ עלינ ותאחר רחיתי רבים רעים לבית הגרמות גורן כבודנו כו בר ולחם ומזון והם הסכנו׳ בסכלות תסר יתמיד בהם בשלמות הסורה המוסדת ובה תתעלם הכל הפלים בו גדולים וקטנים כפי כשגים תסקה בשם הספר בכבוד וגדלה תשוקתם תלוי ולם לת התעסקו בהעונת הקדמות הנרייות למי טירלה לבהין ועיט בזה המחתר גדול הערך והם בזה הענין כמי שיזון הכעיר מיוכן בלחם בחטה ובכשר ושתות יין ולם הם מזונות טובים יפיתיהו כן מי שיתחיל בזולת התכמיה כלי הנשה יפסד דעתו ותתבלבל מחשבתו ולם הם בלחם ובנות לופים הם לבלים וקטנים כנ׳ריים ולם ים לבם ביולורים בהם בעזרים והם דברים לתתיים בכה הם לבם לחבן נגף ולתכשולים ומולשת דעתם לקבל לותה מהתלרים תסר לת הורגלו בהם ובקלתם דברים תינו מתמין בהם בלל תולי יפותה לבבם לבטות תחריסה ולהמשך לחר דבריי׳ ולזה רחיתי לבלר קלת דברים בזה הספר בישר בביולור מועיל לבתורים רבי הבנים הלומדים ולחפוך סיכים בכוכב מה שתלרתיו לו לת תיכה זלת הכוכה ולם לת יוציל לכוונת הענין ולין ולין סיכים יכיה בזה בביולור

תועלת ולין ספק כי לת נוכל להגיע לתכלית תכמת דעת הר״ם כמו״ל ולם לת נוכל לבלת ער

תבוכתו כי ין תקר
לתבוכתו /

אני תסר בר רבי תברהם מכוגז בוכלן קרשקש כתבתי ביולורי כפי תסר תמיץ ידי ולפי קוצר שכלי ובסתכלתי בזה בתה שלמר הכתוב עת לעשות לי׳ בפרו תורתך ומה שלמרו ו״ל וכל מעשיך יהיה לשם שמים :